

Rychlé šípy a hlubinná psychologie

Karel J. Beneš

Praha 2007

Rychlé šípy a hlubinná psychologie

Karel J. Beněš

Praha 2007

Sazba provedena v Los Slezská studios systémem L^AT_EX

Rychlé šípy a hlubinná psychologie autora Karel J. Beneše podléhá licenci Creative Commons Uveďte autora-Neužívejte dílo komerčně-Nezasahujte do díla 3.0 Česko.

Dílo je snadné jako dětská hra.

Salomon Trismosin, Splendor solis

Ďábel Ježíše pokouší a vyzývá ho, aby se stal pánem světa. Ježíš nechce tomuto pokušení podlehnout a tu se objevuje díky transcendentální funkci, která je výsledkem každého konfliktu, symbol, totiž představa nebeské říše, duchovního království namísto hmotného.

Dopis C. G. Junga A. Zariemu¹

Nejsme příliš lehkověrní, domýšlející se, že nadejde opět příští doba vědy a světla? Podobní neurvalému římskému centurionu, jenž přezdíval Řekům barbari, nemáme dost polehčujících slov pro hrdiny starověkých civilizací. Jsouce apoštolové skepticizmu, posmíváme se jejich prosté víře; jejich posvátné nadšení vzbuzuje útrpný úsměv, v nás, kteří máme dost síly jen ke konání zla.

Stanislav de Guaita roku 1890 v Hadu Genese²

Na okraj

Eseje začaly vznikat jako volné úvahy pro pobavení skupiny přátel bez valného systematického záměru, ale již pod vlivem četby Carla Gustava Junga. Volné ekvilibristiky se většinou odpichovaly od drobných detailů jako například Dušínova žlutá hlava jako symbolika slunce a podobně. Fakt, že Dušín přímo svým jménem odkazuje na předmět psychologie, a že frekventovaný Jungův pojem odpovídá Stínadlům, mi došlo pohříchu až později. Z interpretačních hříček se časem stalo osidlo, do nějž jsem byl nemilosrdně uvržen a do nějž jsem pak uvrhával přátele, které jsem chtěl původně jen bavit, a především svojí manželku, která po celou dobu zachovávala milý shovívavý postoj. Korespondence s velkými mytologickými příběhy nebo esoterní tradicí se počaly nápadně množit, až jsem se sám stal obětí vyspekulovaného interpretačního rámce. Při promýšlení stínadelských příběhů Rychlých šípů okolo mne vyrostl les archetypů, který nebyl jen plodem náhodného losování, ale počal tvořit systematický celek se vzájemnými korespondencemi. Trochu mne až zamrazilo, když jsem dospěl k hvězdici hlavolamu jako archetypu proměny a rozprávěl vize o Santiagu de Compostela, jako poutním místu, kde se kdysi křesťanskému světu jakási hvězda zjevila. Uvědomil jsem si, že Santiago je týž svatý Jakub, v jehož prostorách se po smrti Tleskačově hlavolam našel. Vše, co je pro jungiánskou hlubinnou psychologii charakteristické se přede mnou na příbězích zopakovalo a tak se posléze eseje osvobozujícím způsobem přetavily v rekapitulaci základních jungiánských pojmů.

¹In: JUNG, C. G. *Sto dopisů : Výbor z korespondence.*; Přeložil Rudolf Starý. 1. vyd. Praha : Sagittarius, 1996. 242 s., p. 63-64

²In. GUAITA, Stanislas de. *Had Genes : Chrám Satanův.* Přeložil Miloš Maixner. 2. vyd. Praha : Volvox Globator, 1996. 305 s., p. 12

Kapitola 1

Iniciační studie

Zajisté každého z nás v dětství ovlivňovala pětice pestrobarevných postav šmejdících po zákoutích nejmenovaného města. Partička nenechavců jednou vystupuje coby ztělesněné dobro, jindy se bezstarostně oddává radovánkám raných adolescentů, sem tam odhalí tajemství oprýskaných domů či v průběhu svátečního výletu si stříhne nějaké to vyřešení zapeklité záhady. Až bychom chtěli zvolat okřídlené „přijměte mě za člena vašeho klubu“. Jenomže taková věc se nikomu definitivně nepovedla. Snahu o vstup do klubu provází různé nesnáze, které ve svých důsledcích odvrátí adepta od jeho úmyslu. Jednou obestře nováčka neznámý druh melancholie, a ačkoli to byli právě Rychlé šípy, kdo zabrzдили jeho skok pod rozjetou lokomotivu, neváhají vyobcovat nebožáka v sebevražedném spleenu mimo hranici svého říčního ostrova s komentářem: „A teď ať žije krásné táboření nepokazené žádným plantážníkem.“ Jindy už dopředu z tělesné dispozice kandidáta tušíme, že se brzy se zlou potáže. „Hlásím se k vám do klubu! Ríkají mně Bambus. Mohl bych být vedoucím, když máte Mirka ještě pořád v nemocnici.“ Strašnější prokletí si adept nemohl přichystat. Zaútočil na samu podstatu Rychlých šípů a nemine políčko, v němž by smělce nestíhal nějaký bolestivý karambol. Zákonitě vyvstává řada otázek. Lze vůbec kandidaturou na člena nepokazit ideální stav dobře sehrané pětice? Nemá snad post Mirka Dušína téměř posvátnou povahu? Může vůbec někdo stát po boku vyvolených a zvolat „řežte si mne, bijte si mne, já viděl Rychlé šípy“? Zkušenost našich nezralých pokusů napodobit kreslená dobrodružství v nás rozněcuje nezodpovězenou otázku. Zdá se, že je na věc třeba upřít zrak úplně z jiných pozic. Ne nadarmo několik probdělých nocí nad knihami Carla Gustava Junga připravovalo výstup na tuto nezdolatelnou horu navršenou na pohled nevinnými komiksy.

Mírek Dušín, multiinstrumentalista, svižně přecházející z kytary na banjo, vždy pohotový ve svém úsudku, vládnoucí smělou intuicí a vlídným slovem v pravý okamžik získává podobu nedostizného ideálu. Ostatně i jeho vizáž naznačuje, že máme tu čest s neobvyklým fenoménem. Za mírně skadeřenými a zářivě žlutými vlasy vytušíme symboliku sluneční mytologie. Také jeho jméno nás jednoznačně přivádí na stopu psychologie. Vidíme celý psychický komplex vyjadřující v souhrnu určitou psychickou funkci jednoznačně zobrazující vědomí. Představa slunce a světla, radostných ideálů, svěžího myšlení opřeného o principy práva a nemilosrdné etiky, jakoby ukazovaly v úhrnu kulturní svět Evropana.

Abychom však pochopili genezi dušínovského archetypu, musíme se ponořit hlouběji do minulosti a nechat ožít příběhy o počátku, historiky z oněch časů, kdy se u blíže neidentifikovatelného plotu schyluje k exekuci nad Jarkou Metelkou. Kapitola nese název „Černí jezdci řadí. . .“. Atmosféra stvořitelského mýtu, kdy „nad propastnou tůň vládne tma“ je dokonale navozena. Otázka, jak se ocitla v rukách náhodného kolemjdoucího (Dušína) píšťalka a odkud přišel okamžitý nápad fingovat příchod strážníka, zůstane navěky nezodpovězena. Každopádně rádo by náhoda vzešla z ničeho (ex nihilo) vnesla naději do Metelkovy neblahé situace. Čerstvě vylíhlé vědomí, reprezentované nikým jiným než Mirkem Dušínem, tak poprvé zahání chimérické a zlobné postavy nevědomí. Že máme tu čest setkat se s primitivní podobou toho, co Jung nazývá procesem individuace, dokazují následující scény. Jarka Metelka, a to nejen svým tmavým vlasem, stále ještě patří do sfér nevědomí a svou nedávnou koketérii s Černými jezdci přichystá Mirkovi Dušínovi nečekané dobrodružství. Když Jindra Hojer oba protagonisty ukrývá před běsy, musí se i smělý Dušín ponořit do přítmi bedny a popřít tak svůj světelný charakter. Četné analogie s gnostickými texty není třeba připomínat. Sjednocení protikladů, které kvasí pod víkem bedny, nachází svojí okamžitou analogii vně. Všimněme si v této souvislosti pozorně blondřaté kšticce Hojerovy, je analogií dušínovského archetypu. Hojer důkladně zná místní terén a bez mrknutí oka svádí dotěrnou smečku jezdců na falešnou stopu. Dušín a Metelka se po přátelské intervenci vynářejí ze svého úkrytu a zakládají nerozlučnou trojici. Dušínův imperativ: „Založíme vlastní kroužek!“ jednoznačně signalizuje, že obraz mandaly, jako symbolu osobnostní celosti, se rýsuje nabližku. Leč duševní procesy žijí vlastní dynamikou a málokdy mají definitivní podobu, a proto Dušín neváhá píchat do vosího hnízda Černých jezdců. O tom, jaký měl motiv navštívit tajný sněm party neurvalců, se kniha příliš nezmiňuje. My už ovšem víme, že proces individuace musí nechat občas vědomí čichnout spodního balastu, ačkoli se vědomá psýcha brání seč může. Jinak si nevysvětlíme, proč novopečené partičce, která hledí z okraje pískovny dolů na rokování, náhle ujíždí půda pod nohama a ona sletí přímo do doupěte nepřátel. O následné modřiny a pocuchané kadeře si přímo svým počínáním koledovali. Následuje pokus vědomí udělat si z nevědomí rovnocenného partnera, jenomže měřítko, které vědomí přikládá samo na sebe, zdaleka neplatí pro nevědomou oblast. Nápad uspořádat závody v běhu přichází od Mirka Dušína, který vzápětí přijímá nabídku Černých jezdců účastnit se klání. Všimněme si výroku Jarky Metelky: „Dobrá, Černí jezdci poběží. Beztak nevyhrají“. Že by Jarka zapomněl na svůj původ v nevědomí? Zdá se, že ano. Znovu si připomeňme okamžik, kdy Jarka stojí před ohradou a splácí Jezdcům jakýsi blíž neurčený účet. Spolu s Jindrou se přidružili k Mirkovi a maximálně diferencovali své schopnosti směrem k jeho vyzařujícímu světlu. Podle Junga vystopujeme v lidské duši celkem čtyři psychické funkce. Jedna z nich patří svým založením výhradně do vědomé oblasti, její protipól setrvává na primitivní úrovni v oblastech nevědomí. Zbylé dvě funkce se přidružují spíše k vědomé části.

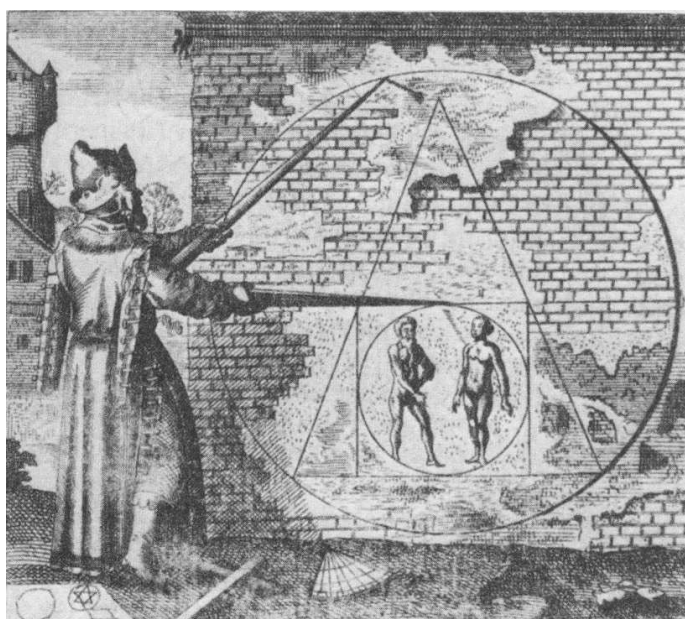
Mandala

Běh na 100 metrů probíhá tedy podle předem naplánovaného scénáře. Celkem věcný styl Dušínova běhu pokazí vpád nevědomí v podobě klády vržené pod jeho nohy. Vědomí celkem logicky počne nevědomí zuřivě zahánět, v našem případě vrháním klád na hlavy Černých jezdců¹, a jako vyrovnání za utrženou

¹Zde je důležité různocnění. V jiných vydáních obrazové série (např. [RS69]) chybí předposlední brutální pole s vrháním klád na hlavy poražených, které neodpovídá šlechtné

ránu vyfasuje trojúhelníkovou vlajku s kruhovým symbolem protnutým třemi letícími šípy. Není zde prostor na analýzu této složitě interpretovatelné výšivky. Jako mandala je však neúplná. K dokonalosti jí chybí dostatečná symetrie, ale všechny náležitosti v zásadě plní. „Učiň z muže a ženy kulatý kruh, z něho pak udělej čtverec, z toho zas trojúhelník. Z trojúhelníku učiň znovu kruh a máš kámen filosofů.“ nabádá alchymisty známá poučka a my jen ke známé definici kvadratury kruhu musíme doplnit větu, kterou pronáší donátorka vlajky Vlasta: „Dokud bude vlajka u vás, bude dobře v naší *čtvrti* (sic!)“. Z trojúhelníku je tedy potřeba učinit znovu kruh. Stále ještě nebyly do osobnosti integrovány všechny složky. Kde tedy máme funkci čtvrtou? Odpověď na tuto otázku však naráží na jednu obtíž, ale nepředbíhejme. Jeden z finálních zápasů se teprve blíží.

Čtyři psychické funkce

Obrázek 1.1: Michael Maier: Secretoris naturae secretorum skrutinium chymicum, Frankfurt 1687, emblém XXI

Černí jezdcí zcela okamžitě vyčmouchají existenci mandaly a snaží se jí všemožně rozrušit, přímo „dychtí po vlajce“. Hojerova důvěrná znalost průchodů, která už jednou odkryla svůj půvab, v této vypjaté chvíli selhává a trojice se dostává do úzkých. Vědomí se musí znovu ponořit, projít zkouškou ohněm, než pozná, že musí počítat ještě se čtvrtou psychickou funkcí. Nečekané rozuzlení přichází ze dvou míst a všimněme si, že i ve stejný okamžik. Zatímco Červenáček skrání bandu vodou, Rychlonožka otevírá zamčený průchod. Čtvrtá psychická funkce je na světě, byť poněkud rozdvojená. Oba její protagonisté, na rozdíl od občanských jmen zbývajících členů klubu, používají výhradně přezdívky. Zatímco Červenáček vchází s hadicí do otevřeného konfliktu a ohlašuje se pramenem vody, což je odjakživa symbolem kolektivního nevědomí, Rychlonožka duši vznikajícího klubu.

otevívá hlubinu průchodu, což je jiný symbol pro tentýž fakt. Jindy se role aktivního a pasivního člena prohodí, zejména když Rychlonožka ohlašuje ústy zdar toho, co se nakonec pokazí. Jakoby nejednoznačnost obou měla být nadále charakteristickým rysem čtvrté funkce. Vzpomeňme na zdánlivou zradu Červenáčka, jak nám jí podává Záhada hlavolamu. Za povšimnutí také stojí, že přijetí méněcenné (méně diferencované) funkce nemělo za následek změnu charakteru klubové vlajky. Konečně má Mirek Dušín svůj protipól, který dostatečně srozumitelně, byť symbolicky, reprezentuje nevědomí. Existence Černých jezdců, kteří doposud představovali jedinou možnou podobu kolektivního nevědomí, ztratila své opodstatnění. Nezbývá, než se s partou smířit a sepsat věčný mír, aby následně zmizela ze scény. Tato skutečnost prozrazuje, že parta Černých jezdců sehrávala pouze přechodnou roli, řečeno mytologicky: na jejich sutinách (navzdory závěrečným větám o čestně závodících klubech) povstává nové božstvo.

Vlajka, coby neúplná mandala, se ovšem má na dlouhou dobu stát ústředním symbolem klubu. Mirek Dušín se v mnoha následných příbězích stává středem skupiny, jakýmsi osobním JÁ klubu. Cesta k bytostnému Já, neboli *das Selbst* (angl. Self), je výrazně narušená jeho dominantním postavením. Jistou roli na této zadrhnuté cestě má sehrát Bratrstvo Kočičí pracky, ale jaké události mají přijít a co se musí stát, o tom až někdy příště.

Kapitola 2

Klub versus Bratrstvo

Přítomnost Bratrstva Kočičí pracky je více než pouhou nutností dokonalé literární zápletky. Černí jezdcí, jak bylo řečeno, splnili svůj úkol. Proti silnému Dušínovi, coby vědomé složce psýchy, se musí srdnatě postavit stejně kvalitní fenomény nevědomí. Příběhy nového klubu by se tvářily jako idylická pastorále, kdyby do rajských výletů, výprav a dobrodružství, občas nestrčilo svoje pracky Bratrstvo.

Letmý pohled na členy Bratrstva Kočičí pracky odhalí, s kým má ve svých hlubinách psýcha tu čest. Síly podsvětí navíc vystupují pod hlavičkou Bratrstvo, což intuitivně nahlédneme jako svazek pevnější a trvalejší než pouhý klub. Šachový klub, Klub za starou Prahu a podobné organizace v nás evokují cosi efemérního, lehce podléhajícího zubu času, kdežto bratrstvo neboli *fraternitas* odkazuje na tajná sdružení, jimž přísná regule zajistí pokračování navzdory vrtochům věků. Ano, máme co dočinění s něčím tak mohutným, jako zednářská lóže nebo řád Templářských rytířů. Oproti takto postavené soudržnosti vidíme, že spolek Rychlých šípů, jakkoli je profilován silnou osobností Mirka Dušína, se vyznačuje značnou křehkostí a přehlížením takového faktu provokuje své, o poznání silnější, oponenty.

První zmínka o Dlouhém Bidlu, hlavním strůjci budoucího odporu, paradoxně přichází z úst Bohouše. „Ten hromotluk Dlouhé Bidlo mi vzal všechny Hlasatele!“, stěžuje si Jindrovi Hojerovi a my jej můžeme výjimečně spatřit bez charakteristické kapuce. Jindra řeší stížnost zcela rutinně: „Řeknu to Rychlým Šípům! Přinutíme ho, aby je vrátil.“ Vědomí si ve své inflaci troufá v podtextu tvrdit, že s ním přichází nejen zákon, ale i moc výkonná. Vnitřně se nediferencuje, mluví o sobě v množném čísle. Setkáváme se zde přímo s duší moderního člověka, která vytěsnila celou svojí nevědomou polovinu. Chystá si tak hořký vpád nezvladatelných sil, které se rády manifestují kolektivními symboly. Avšak podobně jako Hojer, i moderní duše netuší, že Bohouš sehrává jen roli nástroje dynamiky psychických dějů a vzdor svému upřímnému požadavku, se v budoucnu přikloní k opačnému pólu příběhů. S nápadem být s Dlouhým Bidlem „proti Rychlým šípům“ přichází právě Bohouš. O to nepochopitelnější je to zvrát, když se Dušínovci blýskli dopadením Bidla s náručí zcizených Hlasatelů. Že by tak Bohouš vyjádřil nespokojenost nad kvalitou odvedené rekonquistadorské práce, když si stěžuje na pomuchlanost svého majetku? To by pak dokládalo těsnější spřízněnost s psýchou a my se setkali s jejím sestupem do podsvětí – poklesnutím určité její složky pod práh vědomí. Znovu vidíme

problém duše moderního člověka, kde se některé komplexy v duši podprahově chovají velmi nevypočitatelně, ba temně. Jakoby racio potřebovalo svou protiváhu v okultismu. Ostatně v iniciačním dopise Bidlovi Bohouš tvrdí že: „Porazíme je (Rychlé šípy), když si opatříš jako talisman kočičí pracku“. Okultní kořeny Bratrstva nenechávají na sebe dlouho čekat. Bidlo, pronásějící těsně před otevřením Bohoušova dopisu kletbu na adresu Rychlých šípů, se neváhá s kapucínem spolčit a ihned navštívuje chovatele krys Štětínáče. Zatímco zakládání Šípů spotřebovalo několik stran, zde se Bratrstvo spolčí během jediné epizody. Měsíčná noc, svíčka uprostřed stolu, démonická A. Zavadilová, majitelka nebohé Lízinky, hrozící zdviženou paží, to všechno podtrhává vzdouávající se stín proti slunečnímu božstvu. Následuje epizoda plná kouzel a magie. Není třeba rozpitvávat jednotlivé nepříjemnosti, které postihly členy klubu. Podívejme se jen na zdánlivě drobný detail. Mirek Dušín povolává své soudruhy k odvetě a svůj dopis končí slovy: „Vůbec nejsem pověřivý, ale...“. Rozvíjené, leč nedokončené souvětí ukazuje na skutečnost, že nevědomí konečně sehrálo svojí kompenzační roli a podlomilo Dušínovo sebevědomí. Od tohoto okamžiku proces individuace nabírá na zajímavosti. Vědomí se přirozeně brání a brzy se definitivně s nevědomím ke své škodě rozejde. „Takoví klackové jako vy už by mohli vědět, že se do drátů nesmí lézt!“ varuje Mirek Dušín Bratrstvo poté, co se Bohouš pokusil zachránit letadlo uvízlé v elektrických drátech. Mezi řádky můžeme číst: „Milé nevědomí, v mé říši nemáš co pohledávat. Aeroplány nechej vzduchu a výšinám, drž se při zemi a nesmrď tady.“ Z tohoto hlediska jsou na tom lépe Pískloun s Tloušťíkem, kteří první postřehnou *coniunctio oppositorum* když prohlásí: „Kde je Bratrstvo Kočičí pracky, tam jsou i Ony [Rychlé šípy]“.

Symbyly nevědomí

Podivná sebranka Bratrstvo Kočičí pracky! Štětínáčova záliba v chování krysu ukazuje do podsvětních hlubin kanálů, jménem odkazuje k vepřům - chtonickému symbolu nečistoty - a jeho písemný projev doprovázejí skvrny kaněk. Bohouš se nemyje, což neváhají Rychlé šípy často zdůrazňovat a Dlouhé Bidlo vypadá nezdravě už od pohledu. Zdánlivě se Bratrstvo snaží kopírovat idylický život klubu, ale po svém. Místo písní posilující identifikaci se životem vzorného trampského kolektivu si u ohně předávají magické receptury. Vše je zabalené do podoby nevinného škádlení, avšak v nenápadnosti, která je intenzivní, se skrývá ďábelská síla. Jde o hodně. Ve chvíli, kdy se Rychlé šípy chtějí osvícenecky zmocnit tajemné knihy zesnulé Jeremiášky, aby orákulum vyřadili ze hry, kreslí Dlouhé Bidlo kolem sebe magický kruh a k nebožce pro knihu přichází o chloupek dříve. Úspěch však netrvá dlouho a po několika střetech končí kniha v rukách Rychlých šípů. Do vědomí se pomalu vtírá nevědomí, avšak nepřímo, symbolicky v podobě knihy. Myšlenka orákulum zprovodit ze světa podtrhuje Dušínovo ALE ve výše zmíněném dopisu. Nezbyvá nic jiného, než se dopustit osudové chyby a vpád nevědomí vytěsnit. Procesu vytěsnění je věnována jedna celá kapitola, v níž se protagonisté vědomé duše, zprvu marně, pokoušejí knihu zbavit. Dušín už už by svazek uskladnil u sebe doma a snad jím i zalistoval, kdyby dominantní otec nezasáhl a knihu nevypudil. Tu ji maně Metelka odhodí na zem, jindy podstrčí žebrákovi, jehož záplatovaný kabát poukazuje zcela jistě za oblast spořádaného světa. Obsah nevědomí se jednoduše nevzdává a tak se paradoxně ideály klubu stávají vlastním osidlem: „Klucí, klucí, ztratili jste řádkou knihu! Mohl jsem si ji nechat, ale jsem správný a poctivý kluk!“ volá anonymní hošík vracaje knihu a my víme, že přesně to si v ten okamžik Rychlé šípy nepřejí. Poslední vzmach nevědomých obsahů přichází v podobě ducha staré Jeremiášky žádajícího navrácení orákula, avšak Rychlonožka již jen ignorantsky chrápe. Po

ránu kniha končí pod hladinou řeky.

U vytěsnění dynamický proces v duši zdaleka nekončí. Bylo by to jednoduché. Bratrstvo si znovu nachází cestu, jak se zmocnit vědomí. Naoko se chce s klubem smířit a přitom v čaji smíru podstrčit uspávacího. Bába kořenářka jim pomáhá uskutečnit plán. Její drdol, podobně jako Jeremiáščin nebo staré Zavadilky, nevěstí nic dobrého a mytologicky odkazuje na archetyp kouzelníka nebo kněžky. K drdolu se však vrátíme jindy. Ihned nám v příběhu chystané léčky vyvstanou dva klíčové momenty, které se později ještě zpečetí. Štětínáčův požadavek na čtvrt kila uspávacího koření evidentně naznačuje, že jen koňská dávka skolí tak silné mužstvo. Na jiném místě Dušín po přečtení zvacího dopisu praví: „Je to podezřelé, ale půjdeme tam! Nemůže se nám nic stát, je jich méně než nás“. Obojí dopředu navozuje komickou situaci, z níž předem vysvítá, kdo bude vítěz a kdo poražený. Má toho příběh zapotřebí? Příběh nikoli, ale jeho psychologie. Jung říká, že duchovní inflace je kompenzována citovou méněcenností. V jazyce příběhu to znamená, že Dušín potřebuje dokazovat svojí převahu a to i v místech, kde k tomu nemá zvláštní důvod. Rozvinutá vědomá psýcha stojí na vratkém sloupu svých výšin, a protože dost dobře nevidí, co se děje tam dole, tak pro jistotu mlátí kolem sebe. Počíná si zkrátka velmi podrážděně. Z toho také plyne vysvětlení, proč mnohdy působí Bratrstvo už jen jako bité a komické figurky. Ještě jeden detail stojí za zmínku. V okamžiku, kdy Dušín nabádá ostatní k fingování spánku, rozpřádá Metelka družný rozhovor s vykutálenou trojičkou. Z úst Bohouše se v ten okamžik ozývá volání po sjednocení protikladů: „A to bychom se nastěhovali pak k Vám do klubovny, vidíte“. (Jarka Metelka není vybrán za prostředníka náhodně, vzpomeňme úvodní atmosféru tvořitelského mýtu.) Tentokrát se mají obsahy nevědomí manifestovat v celém svém šerosvitném lesku. Nejprve musí Bratrstvo svázat Dušína, zbytek se poddá, avšak mohutné Dušínovo lest odhalující HA! vše vrátilo na svůj počátek. Dokonce se zdá, že vědomá duše nyní upevňuje svojí pozici. Zásvětní postavy si pod imperativy Dušína počínají jako zelektrizování rejnokem. Bohouše podruhé vidíme bez kapuce, jak si odevzdaně stěžuje, že jej Rychlé šípy máčejí a myjí, Štětínáč je odsouzen odpravit své milované krysy. Že se nejedná jen o nevinné vypuštění hlodavců na svobodu dokazuje uštěpačná Rychlonožkova poznámka: „Tak teda šťastnou cestu do myšího ráje“. Je to také Rychlonožka, kdo celé situaci dává nádech opravdového humoru a ironie. Naproti tomu si Dušín počíná více než nemilosrdně. Iracionalita trestu, která zpravidla kopíruje iracionalitu zločinu, jakoby pro lídra klubu ztrácela metafyzické opodstatnění. Z trestu musíme učinit věc funkční, kolektivně užitečnou a žádoucí, vnímáme mezi řádky věty adresované Dlouhému Bidlu: „Vidíš tam tu paní u klepadla? Vyklepeš jí za trest všechny koberce!“

Ve svých úvahách naznačuje Jung vliv přemrštěné inflace vědomí a osvětleného rozumu na vznik zhoubných ideologií. Citová méněcennost ve spojení s rozumem, který je zaplaven setkáním s nevědomím, připravila nejen zmar lidskému rodu v uplynulém století. Proto Dušínovo nabádání Bidla k větší pílí slovy „Přitlač, přitlač“ nezní vůbec ironicky. Světlá křtice a ruce v bok připomínají zcela jiné souvislosti, než pouhou klukovinu. Jindy tomu tak nebývá, tentokrát se však manifestuje nadřazenost. Nebýt Rychlonožky a jeho závěrečné ironické a dvojsmyslné poznámky, pak by scéna vyzněla chmurně. Není náhodou, že tímto postojem vládne představitel méněcenné psychické funkce, jak bylo na začátku naznačeno, totiž citu.

Ještě zbývá otázka, na níž zdánlivě příběh neodpovídá. Jaký mělo Bratrstvo

Inflace vědomí

Méněcenná psychická funkce

**Inflace
nevědomých obsahů**

Kočíci pracky úmysl se svázanými těly Rychlých šípů? Na první pohled se zdá, že nic jiného, než slavný a silný klub ponížít a kochat se jeho prosbami o milost. To však není nic jiného, než snaha nastolit opačný vztah, než dosud a zcela zaplavit vědomí nevědomými obsahy. Tentokrát se chápe inflačního procesu Bratrstvo. Ani toto však není pro individuaci psýchy ideální stav. Inflace nevědomých obsahů nebezpečně připomíná lexikon psychopatologie. Opravdu by se bratrstvo smířilo jen s odprošováním? Vzpomeňme na Bidlovo předsevzetí definitivně ztrestat Rychlé šípy. Takové napadení psýchy nezřídka končí za zdmi ústavů. Z pohledu Jungiánské psychologie na situaci vyplývá poučení, že kompenzační procesy jsou charakteristické svojí nevypočitatelností a zahrnují jak pozitivní tak negativní aspekt. Zdálo by se, že roztržka mezi spolky musí po této zkušenosti trvat věčně. Tomu však neodpovídá základní rozvrstvení jednotlivých postav příběhů. Vezměme jeden příklad za všechny, abychom dokázali, že svár dobrých a zlých sil v sobě obsahuje jak smíření, tak i budování bytostného Já neboli Das Selbst. Perspektivě Dušina je tento stav nepředstavitelný ba zcela cizí. Střed osobnosti v bytostném Já se vzhledem k já vědomému jeví poněkud excentricky.

Rychlých Šípů je pět. Bratrstvo má tři členy. Podtrženo sečteno, dohromady nám vychází číslo osm. Náhodu můžeme vyloučit. U Junga najdeme mnoho mandal vystupujících v podobě čtvernosti, nebo jejího násobku. Dušín ví, že spojením pětice a trojice vypadne ze symetrického středu (2+1+2). Cesta k tomuto bodu se však nevyznačovala stručností. Teprve až pozdní generace kreslířů, jmenovitě Marko Čermák, zachycuje Rychlé šípy v situaci smířlivějšího postoje k Bratrstvu. Krátce připomeňme událost, která vyznačujícím kanonických příběhů chlapeckého klubu pohříchu uniká. Bratrstvo se v honbě za ziskem vrhá do fontány pro zlaté rybičky. Dlouhé Bidlo si vypomáhá bednou, aby se dostalo blíž ke středu fontány, ale ztrácí balanc a mizí pod vodou. Přihlízející Rychlé šípy ihned přivolávají Bidlova otce a sami nešťastníka zachraňují. V celé epizodě nevidíme jedinou bublinu deroucí se z Dušínových úst, ten zůstává stranou. Jarka Metelka po úspěšném výlovu pronese překvapivou větu: „No to je dost, že se nám Dlouhé Bidlo ráčilo vynořit z *hlubiny!*“ Ta věta se paradoxně vztahuje na Rychlé šípy. Kouzlo nechtěného nám ukazuje, jak psýcha nalezla vztah ke svému nevědomí. Co se celou dobu odkládalo, ba přímo potlačovalo, se tu najednou ve stručnosti odehrává. Z hlubiny se konečně vynořily obsahy, které vědomí přijímá a nevytěšňuje. Bidlo senior v radosti nad záchranou svého syna navrhuje, aby si statečné Rychlé šípy za odměnu pohráli s jejich psíkem. Říká to takovým způsobem, jakoby se jednalo o nějaký nedostizný náboženský rituál. Očekávali bychom spíš nějakou smířovací akci a namísto toho se čtyřnohý přítel Dlouhého Bidla má stát také přítelem klubu. Lepší vyústění si však ve vztahu vědomí s nevědomím neumíme představit. Oba póly se principiálně nemohou sjednotit a musí si zachovávat vzájemnou svébytnost. V tomto smyslu Bidlo senior opravdu navrhuje rituál, který Bratrstvo s Klubem efektně propojuje.

Kapitola 3

Imago, persona, anima, animus

Představují opravdu Dušín a jeho parta psýchu zbloudilou ve výšinách vědomí a chystající si tak kolaps v podobě pádu nebo přemožení? Opravdu se to má s politikou izolace od temné stránky tak vážně? Co by to bylo za sluneční božstvo, kdyby občas nesestoupilo do podsvětí a nevstalo posílené a vzkříšené. Dovedeme si představit, jak démonicky působí scéna, kdy Dušín poté, co přepere, respektive „přezápasí“ vesničana, prohlásí formuli: „... a tak jsme Vám jen chtěli říct, že byste si místo rvaček na pastvě a neužitečného zabíjení času už měli radši také založit čtenářský klub časopisu Vpřed a podle jeho rad pak začít lepší život“. Nehledě na fakt, že se tu implantuje městský život na vesnický a vzdor vzájemné nesouměřitelnosti se ujímá. Kde tedy hledat rovnováhu v příbězích tak jednostranně pozitivních, v neohroženém putování chlapeckého klubu za ideály dobra a šlechtnosti? Bádání je ztížené výše uvedeným faktem, že Dušín je zcela identický se svou personou, čímž odmítá sám sebe poznat a mínění o sobě zaměňuje za kladné hodnocení ze strany veřejnosti a médií (Mladého hlasatele). Ve skutečích party Rychých šípů jen těžko hledáme nějaký projev nevědomí. Při hlubším rozboru epizod nám přece jen vysvitne jakási naděje, že jednostranné mužské prostředí příběhů, nepostrádá kompenzaci v podobě ženského jednání. A odkud pocházejí všechny ty intuitivní impulsy v jednání, než z druhého, neuvědomělého břehu.

Ztotožnění s personou

Snad nevýmluvnější scénou dokládající přítomnost ženského principu, je závěr konfliktu s bandou tzv. Podkováků. Bohužel se musíme k tomuto závěru propracovat obloukem a zevrubnou rekapitulací celého příběhu. Někteří teoretikové tvrdí (Bohuslav Vaněk-Úvalský), že vůdkyně blíže neohrazeného společenství, která si nechává říkat Podkova, je ve skutečnosti muž. Proti tomuto poznatku se dá těžko co namítat. Ty tam jsou jemnosti děvčat, která mnohdy až nenápadně fandí Rychlým šípům a výjimečně si zakládají čtenářské kluby Mladého hlasatele. Podkova se vrhá do boje se srdnatostí rytíře, ale i nemilosrdností fúrie. Latinský protějšek její přezdívky (ferrata - tvrdá, krutá, bezcitná, „kamenná“, železná) odkazuje na brnění nebo železo, což jen podtrhuje její autoritu. Železná lady ihned po svém zvolení do čela stejnojmenné party ukazuje klubový znak. Divnou náhodou se znak navlas podobá vlajce Rychých Šípů. „Nedám si rozkazovat. Ještě dnes zavlaže vlajka Podkováků nad naší pev-

ností na ostrůvku.“, rázně ukončuje Podkova Dušínovu diplomatickou misi. Teprve teď zjišťujeme, odkud se vzala vlajka jako nedílný atribut chlapeckého klubu. Později se k tomuto motivu ještě hlouběji vrátíme, ale již teď vidíme, že kruh vepsaný do trojúhelníku pochází ze sféry kolektivního nevědomí a jako archetyp se může vynořit kdekoli a komukoli. Tu Rychlým šípům, jindy Podkovákům. Představuje symbol celistvosti lidské duše, i když je v této podobě značně neúplný. Podkova opravdu svým jednáním dokládá, že znak není jenom kus hadru a jen tak se nedá vyměnit. „I kdyby to byl stokrát Váš znak, tak ji nesundáme“, křičí vůdkyně a k jejím slovům se připojuje druhá zástupkyně něžného pohlaví, o jejíž ženskosti můžeme pochybovat s nemenší měrou: „Jmenuji se Alžběta Prknařová – u nás mi říkali Haha-Bimbi! Jsem pravá ruka Podkovy a jako taková prohlašuji: Jen přes naše mrtvoly!!“ Schyluje se k boji. Konflikt však pro Rychlé Šípy nabývá klíčového rozměru. Nejenže se vědomí chce co nejvíce vydělit z nevědomí (v řadách podkováků spatříme známou triádu Bidlo-Štětinač-Bohouš), ale také se distancuje od kolektivního nevědomí. Zde vidíme, že Dušínova persona navzdory své masce (prosopon) není neotřesitelná a občas jí události zacloumají. Že Podkováci symbolizují kolektivní nevědomí, ukazuje jejich pozice coby ostrovanů. V hlubinné psychologii se zpravidla mluví o vědomí jako o vynořivším se ostrovu z moře nevědomí, ale nesmíme zapomínat, že příběhy jsou psány z perspektivy Rychlých Šípů. Pro klub je vše cizorodé jen „druhou stranou“, jak ostatně dokládá Červenáčkova poplašná zpráva: „Lidičky! Rychlé Šípy! Podkováci už vyvėsili vlajku! Celá *druhá strana* se nám už směje.“ Hned o políčko vedle vidíme reakce náhodných kolemjdoucích na rázný pochod pětice rozhněvaných mladých mužů „Teď něco uvidíme! Teď se něco strhne“ a z úst děvčete se line pýthická bublina: „To je taky nápad, použít vlajku Rychlých Šípů.“ To, z čeho má vědomí v tuto chvíli největší strach, je obava z energetické ztráty. Reakce, kterou dobře známe u primitivů, jejichž mladé vědomí se obává „ztráty duše“. *Abaisment du niveau mental* zde hrozí právě pro ztrátu vlajky. Vlajka je tedy víc než symbol, stala se vyjádřením duše spolku a jako taková i jeho existencí. Podobně jako primitivové používají různé psycho-terapeutické metody, aby jejich duše byla zachráněna od nebezpečí, Rychlé šípy sestavují podrobný plán k dobytí repliky vlajky. To by nebylo nijak zvláštní, kdyby rituální podobu plánu nepodtrhovaly názvy jednotlivých bojových divizí. Základní četa má za úkol přemostit dva břehy. Jako druhý vstupuje do boje Pavlačový prapor, avšak záhy je ze svého stanoviště vypuzen pavlačovou bábou. Skupina zásobující papírovými koulemi se jmenuje lakonicky Přísun a klíčová skupina vedená, jak jinak, Dušínem nese smělý název – *Eskadra smrti*. Symbolická jména skupin dokládají strach z hrozící disociace psýchy, který je však efektivně využit v terapeutickém procesu. A tak je to Dušín, kdo po vítězství ukořistí zpět ústřední symbol. Na první pohled můžeme šarvátku považovat za ukončenou. Ztráta duše je zažehnána a síly zla vykázány do patřičných mezí. Co na obhajobu válečné mobilizace městské omladiny říká v závěru sama prohraší Podkova? „Chtěla jsem co nejvíc napodobit to děvče, které vám kdysi dalo vlajku se šípy. Proto jsem dala Podkovákům také takovou.“ Že by nedostatek fantazie, zvláště když se vyloženě nabízel elegantní symbol podkovy? Nikoli.

Anima Pod slupkou Železné lady kvasí proces psychické proměny. Mirek Dušín se musel setkat s někým, jehož nevyzpytatelná intuice a magické rysy sehrávají kompenzační roli k jeho na rozumu založené osobnosti. Podkova tím nabývá ztracenou ženskost a my jí můžeme přisoudit roli animy. Podle C.G. Junga se v každém muži objevuje ženský prvek. Zatímco vědomí je totožné se svou mužskou pod-

Ztráta duše

statou, odvrácená strana – nevědomí - se symbolicky zjevuje v protikladném ženském principu. Anima však není jen jasně ohraničeným protějškem mužské duše. Všimněme si, že se Podkova odvolává na dárkyni pravé vlajky. Tak i anima vystupuje více diferencovaná. Příkrov tvrdosti skrývá něžnou Vlastu. Tím, že se snaží vlajkou strhnout Rychlé šípy do víru událostí, podobá se všem hrozivým bohyním-matkám, které ve svém náručí rozpouštějí duši. Málem se jí to podařilo. Zároveň připomíná Vlastu v opačné roli, jako tu, která zrodila symbolon a potažmo klub Rychlých šípů. Tedy jakousi MATERII PRIMU. Tento fakt lépe pochopíme, když si připomeneme, že anima představuje archetyp života, tedy projev veškeré spontaneity. To je prvek, který v Dušínovi nemůže nevyvolat něco na způsob alergické reakci. Zdánlivá jednota jeho osoby s psýchou se boří již v okamžiku, kdy Rychlé šípy stojí na břehu stoky a Podkova na ně z balkonu volá: „I kdyby to byl nastokrát váš znak, tak ji [vlajku] nesundáme.“ Scéna je jednoduše, ale zcela přesně rozvržená. Linie Dušín – stoka – balkon – Podkova, představuje Dušínovu projekci vlastní animy. To, oč vědomí usiluje, jednota a nerozbornost, ruší anima svým vyzývavým postojem. Jakýkoli pokus o zrušení projekce vyzní naplano. „Vodou tam vtrhnout nemůžeme! V té hrozné špině se nemůžeme máchat!“ vykřikuje Dušín s intuitivním dojmem, že druhý břeh je nedostupný. I jeho pokus přejít na druhou stranu po prkně se nepovede. Štětinač hází kamením a to navzdory Dušínovu přání, aby nevědomí kopírovalo řád vědomí: „To není přípustné. Pozor! Pozor!“ Podkova, obklopená Bratrstvem Kočičí pracky v té nejlepší kondici, vskutku připomíná tu nejhrozivější černou matku, jakou nám její archetyp představuje. Dlouhé Bidlo je připraveno srazit vědomí na kolena a mohutným štouchadlem posílá Dušína do nevábných proudů. Poměry sil se ocitají naruby. Na další stránce vidíme jak Dušín pro spásu rozpuštěné duše přistupuje na válečné podmínky kladené Podkováky.

Při jedné z prvních společných výprav se stává středem pozornosti Červenáček. Nenápadná scénka, kdy odstraňuje střepy ze silnice s poukazem, že „zachráníme mnohemu cyklistovi duši před píchnutím“, působí jako předzvěst nebezpečí. Červenáček dospěl do fáze, kdy nutkavě potřebuje vyznat svrchovanost vědomí duše nad hlubinami nevědomí. Jinými slovy se přimknout neboli integrovat s vědomím. Záhy však musí tento postoj symbolicky stvrdit výstupem na nějaký výškový bod. Okamžitě se začne sápat na pískovcovou skálu ve tvaru pagody a to tak vášnivě, že ani neodloží svojí batožinu. Dušín však překvapivě nesdílí tento identifikační rituál a naprosto mimo kontext pánské jízdy vypustí bublinu hodnou nějaké poblíž stojící matky: „Nepokoušej se o to, mohl by ses zřítit.“ My víme, že jakýkoli pokus o posílení vědomí zpravidla provází kompenzační kroky ze strany nevědomí. O to víc nás překvapí právě postoj spirita agens klubu, nehledě na situaci tradiční klukoviny.

Podobné intuitivní, až jasnovidné, projevy nalezneme v příbězích na mnoha místech. Dvakrát je zdokumentován případ, kdy Dušín předpovídá prolomení ledu, jindy předvídá tragický osud utopence rozehřátému volejbalistovi. Jako klíčový okamžik plného projevu zmíněného fenoménu musíme samozřejmě uvést scénu po neúspěšné návštěvě v redakci časopisu Mladý hlasatel. Na počátku následující epizody Dušín prohlašuje kdesi v útrobách tržiště: „Dnes máme zažít nějakou příhodu pro nové číslo Hlasatele.“ Jak ví vůdce klubu, že se něco přihodí? Na blízku nečeká nějaké zjevné nebezpečí ani záhada. Překvapivý výrok můžeme interpretovat mnoha způsoby. Když vyloučíme materialistický pohled, který patrně zdůvodní výrok tiskařským šotkem, zbývá nám výklad literárně vědný v podobě metanarace (autor ukazuje jak pohybuje postavami jako na

Intuice

šachovnici) nebo spiritistický či esoterický:

*Blesk, tak škodlivý v tyči,
ze země bude sebrán a držen ve vzduchu¹. . . .*

Nostradamus, III. Siécle, 44.

Synchronicita

V neposlední řadě tu máme ještě možný výklad hlubinně psychologický. S tím souvisí pojem nepravděpodobné koincidence neboli synchronicity, který zavedl Jung v souvislosti s neakuzálními ději. Klasický příklad synchronicity by se dal názorně demonstrovat na situaci Rychlých šípů, když potřebovali překročit potok suchou nohou. Dušín přichází s bidlem, na němž se chce odrazit při přeskočení na druhý břeh. Jindra Hojer situaci komentuje slovy: „Ó jak mi to připomíná Dlouhé Bidlo“. Nyní si představme, že by chvíli na to přešlo skutečné Dlouhé Bidlo po druhém břehu (zdůrazněme, že v příběhu tomu tak není). Shoda dvou událostí by byla čistě náhodná, nesvázaná žádnou příčinou, jen časovou shodou. Jung mnoha experimenty ověřil existenci smysluplných a příčinou nesvázaných spojení. „Z toho plyne závěr,“ říká otec hlubinné psychologie na přednášce o synchronicitě v Asconě, „že buď psýché nelze lokalizovat v prostoru, nebo je prostor psychicky relativní. Totéž platí i pro časové určení psýché nebo pro čas. Netřeba zdůrazňovat, že taková zjištění má dalekosáhlé konsekvence.“ Jaké tedy konsekvence plynou pro Rychlé šípky a jejich záhadný výrok? Odpověď na tuto jednoduše položenou otázku se zdá být velmi složitá a ve svém finále odhaluje klíčový moment ve struktuře Das Selbst. Pokusme se jej nastínit.

Pozorně se ještě jednou zaposlouchejme do Dušínovy věty: „Dnes máme zažít nějakou příhodu pro nové číslo Hlasatele.“ Pravý smysl prvních slov se zdá poněkud oslabený. Zkusme jej umocnit. Jak by asi věta začínala v jiném jazyce, třeba anglickém. „We have to. . . today“, což znamená MUSÍME. Angličtina se zdá jako vhodný jazyk pro zpětnou transformaci do češtiny, neboť fixuje starší gramatiku, která vývojem češtiny k naší škodě zanikla. Zpětným překladem do češtiny bychom se dostali k větě působící dnes již archaicky: „Je nám (dáno) zažít nějakou příhodu. . .“. Ke stejnému výsledku dojdeme německým ekvivalentem: „Wir sollen eine geschichte absolvieren. . .“, bez ohledu na vliv protektorátní mluvy v době vzniku příběhu. Jinými slovy vidíme, že Rychlé šípky se ocitají v tenatech osudu, v područí „prozřetelnosti“ a nic z toho, co v nejbližších chvílích zažijí není ponecháno náhodě. Zároveň je paradoxně splněná podmínka, že vše záleží na jejich libovůli. Potrhaný deštník, seskoky v pískovně i Rychlonožkův pád, to vše chlapi zažívají jako své osobní dobrodružství, ačkoliv předznamenání příběhu mluví o opaku – zásahu jiné moci. To silně připomíná velké systémy orákul, kdy náhodné rozdání karet (tarot) nebo vržení stébel (I-Ťing) předpoví osud tazatele na budoucnost. Ostatně v mnoha jazycích se význam slova *náhoda* kryje se slovem *osud*. Ať tak či onak, za Dušínovým výrokem prosvítá hlubší rovina zjevující pravý stav věcí, totiž, že Dušín podléhá vyššímu velení ze strany redakce Mladého Hlasatele. Spojitost s Nostradamem, který předvídá ve svých Siécles děje na několik staletí dopředu není náhodná a poukazuje ke stejnému jádru – nějaké invariantní soustavě, která patrně leží v hlubinách psýchy. Dostáváme se tedy k otázce, která byla v průběhu lidských

¹Předpověděl snad francouzský jasnozřivec slávu a zkázu Samoletky nalezené těsně po výroku na hnojišti za tržištěm? In BRENNAN, J. H. *Nostradamus : Vize budoucnosti*. Přeložil Michal Malének. 1. vyd. [s.l.] : Votobia, 1996. 202 s. p. 101

dějin několikrát položena a mnohokrát zanikla v šumu zjednodušujících odpovědí. Kdo je hráčem? A jaká hra se tu hraje? Slovy Shakespeara „We are such stuff as dreams are made on“ (Jsme z téže tkáně jako sny)². Kdo je tedy snící? Těžko odbýt otázky odpovědí ukazující prstem na redaktory Mladého Hlasatele. Tak konkrétně se stav věcí neprojevuje a my se musíme spokojit s kolektivní symbolickou povahou jeho projevu. Tím se také zvýrazňuje skutečnost, že cesta k Self nebývá jednoduše nalinkovaná a málokdo po ní došel do konce. Zpětně nahlíženo, proto tak málo indicií. Není náhodou, že i zde platí poučka Herma Trismegista, že „co je nahoře, je také dole“. A tak vidíme, že úvahy o „invariantní soustavě“ odkazují přímo k povaze Self – bytostného Já, které jsme dosud věznili v hranicích lidské duše. Řečeno zjednodušeně, ale názorně: pokyn „zažít nějakou příhodu“ přichází z hlubin samotného Mirka Dušína. Fakt, že to vůdci „nezjevilo tělo ani krev“ (*Mat 16,17*), dokládá působení kompenzačních procesů pomalu vychylujících Dušínovo osobní já směrem k Self. Je to jeden z mála dokladů skutečnosti, že Dušín dosud není existencí ztracenou ve své personě. Tou by naopak byl, kdyby všechno leželo jen a jen na něm. Jak bylo řečeno v souvislosti s bratrstvem: kdyby se Dušín se svými ideály pevně zakotvenými ve vědomé psýché ujal vlády, nastalo by hotové peklo na zemi. Ideály čistoty, bratrství a čtenářských klubů by rozpoutaly ničím neomezený teror (z tohoto důvodu musí Dušín zůstat pouhým ideálem), štvance na kacíře, povaleče a všelijaké „plantážníky“ by byly na denním pořádku. Naštěstí tuto chmurnou vizi zmírňují doklady klíčící individuace. Záhadný výrok je jedním z nich.

Složitým obloukem se vracíme k problematice animy. Vedle intuice a jasnovidnosti můžeme po bok jejích projevů také zařadit i výše popsané kolektivní obrazy. To jsou hlavní pilíře Dušínovy animy a jistě bychom našli řadu dalších případů i když jich v záplavě vědomého jednání bude jako šafránu.

Jestliže je anima projevem mužského nevědomí, pak projevem ženského nevědomí je animus. Řekli jsme, že ženská duše bývá citově zabarvenější a orientovaná na rodinný krb. Animus v takovém případě nese všechny rysy supermana, svalovce, který se výhradně orientuje navenek, je nezakotvený a třímá atributy univerzální spravedlnosti. Teprve v této souvislosti chápeme, proč Podkova je jaká je. S něžným pohlavím schovaným za nápodobu Vlady si v jejím případě animus dělá pramalé starosti a jde rovnou na věc. Poznali jsme, jak nemilosrdné zrcadlo nastavila Podkova Dušínovi. Co v něm Dušín viděl? Tvrdý, krutý, bezcitný ba kamenný výraz ženy válečnice, jak ostatně napovídá latinský ekvivalent její přezdívky - *ferrea*. Jak skanduje jeden z přívrženců Železné lady: „Ano, ano, správně ven s nimi [Rychlými šípy]! Podkovo, vysvětli jim to ručně! Ať ucítí sílu tvých pěstí!“ Zde má Dušín jedinečnou šanci zahlédnout, jak macešsky se chová ke svému nevědomí. Vztah k nevědomí, který se pomocí působení animy uvádí do života, je důležitým krokem na cestě k Self. Pokud se ignoruje, pak anima žije v psýché zcela autonomním životem proti vsí kontrole. Jestliže se jednoho dne aktivuje, pak si psýché počíná jako „něčím“ posedlá. Stejně je to s psýché ženy a jejím animem. Dušín tedy překvapeně zírá na Podkovu posedlou bojem, aniž by tušil, že mu situace promítá jeho vlastní nepřátelský postoj k nevědomí. Takové situaci se v psychoanalýze říká přenos. Strategie odporu, kterou Rychlé šípy tváří v tvář problému volí, je na první pohled sice krotká, zato jedovatá. Nejlépe charakterizuje odpor proti přenosu Červenáček: „Ustu-

Animus

Přenos a odpor

²SHAKESPEARE, William. *Bouře*. Přeložil Alois Bejblík. Praha : Odeon, 1988. 600 s. Knihovna klasiků, 471

pujeme násilí! S děvčetem se prát nebudeme a s hochy, kteří si volí za vedoucího dívku, teprve ne!“ Odkud berou Rychlé šípy mandát na zpochybnění legitimitnosti volby? A odkud se bere ten šovinistický tón v jehož podtextu slyšíme okřídlené rčení „běda mužům, kterým žena vládne“. Odpověď na otázku, kdo se vlastně chová jako posedlý, se obrací jinam než na Podkovu. Co Dušín většinou řeší domluvou nebo příkladným činem, se v projekci na Podkovu mění v ukázkou „síly jeho pěstí“. Odtud, můžeme se domnívat, pochází neskrývané misogynství prorůstající všemi příběhy. Ženy zpravidla rozpoznají citlivější děje v událostech a potenciálně tak nahlodávají soběstačnost mužského názorového světa. Za pozornost stojí poznámka s Tončou Sdlářovou na s. 50. Záhady Hlavolamu [ZH].

Kapitola 4

Kasuistika jedné neurózy

Podivuhodnou kapitolou v životě klubu Rychlých šípů tvoří psychologické kasuistiky rozesté po všech stránkách komiksu. Ve středu všech příběhů narážíme na výraznou zlatovlasou postavu Mirka Dušína, která představuje psychický střed, jak svým jménem tak i svojí povahou. Poučka, že představuje hypertrofované vědomí pod nímž úpí scvrklé nevědomí zesiluje svojí platnost. Jeho žluť představuje letní slunce, které zahání všechny temnoty do kouta, čímž reprezentuje centrální božstvo všech dobrodružství, bílé-pozitivní božstvo Ahuru Mazdu i jeho proroka Zarathuštru. Naopak nejbližší nevědomí stojí v klubu dvě postavy, které spolu nejen sousedí v jednom domě, ale také je neznáme jinak než pod jejich přezdívkami. Jedině o Rychlonožkovi máme evidenci, že umí snít a Červenáček projevuje obdivuhodnou slabost k odpadání. Tu se disociuje ve Stínadlech, jindy jej uštkne had symbolizující podsvětí par excellence.

Soustředme pozornost na Dušína, neboli představitele vědomé části psýchy. Stačí jen letmý pohled na příběhy, v nichž Dušín příležitostně závodí a spatříme zárodek typické neurózy v naprosto dokonalém vykreslení. Například cyklistický závod, v němž Dušín soupeří s členem 562. klubu Ontario přeruší červený vůz v protisměru, který Dušína smete z čela pelotonu. Jindy kláda vržená vůdcem Černých jezdců škrtně eleganci Dušínova smělého běhu. Neméně podobný je případ, kdy Rychlé šípy ztvárňují vlastními těly pyramidu, aby tak zazářili svou dokonalostí. Červenáček se nominuje na vrchol coby nejlehčí člen skupiny. Nechtěně se tak pasuje na vrcholku do role paradoxního úhelného kamene, který na vrcholu nemá co pohledávat. Odkud se vylíhnuł nápad nacpat si do červených trenýrek hrst slupek od salámu tuší jen archetypální logika příběhu. V celku očekávanou pudovou reakci psíka Bublíny, který se bezhlavě vrhá na pochoutku, komentuje samotný Červenáček slovy hraničícími s duševní méněcenností: „Bublino, co to děláš, vždyť si nás porazil“. Příběh končí autorovým zvoláním, které dokonale kasuistiku uvozuje: „Jakou chybu udělaly Rychlé šípy při stavbě pyramidy?“ A vskutku, co je hybatelem neurózy, která tu a tam uštedřuje políček dokonalé pětičlenné balancující takřka „bez poskvurny prvotního hříchů“ na hranici ideálu? Co kazí pyramidální věhlas všech klubových schopností? Odpověď nám přináší hlubinná psychologie a nezbyvá než se ponořit hlouběji do skryté minulosti.

Především je třeba se soustředit na Dušínovo imago plně zrcadlící osvícensky založeného otce. Vzpomeňme na příběh s esoterickou knihou staré Jeremiášky. Otcův hřímající hlas: „Hned tu knihu odnes pryč, nechci mít takový škvár

Imago otce

Rodina

doma!“ naočkuje mladou nezkušenou duši natolik, že se Dušín před ostatními v klubovně dopouští ideologického zobecnění: „Tatínek mi nedovolil knihu mít doma a jistě by to nestrpěli ani vaši rodiče“. Rodiny jsou tradiční kuchyní psychických problémů. Když pomíneme vyděšený pohled Dušínův na otcovu kletbu, spatříme v rodičově pravici noviny. Obrázek tak ukazuje na silné zastoupení racionality v Dušínově rodině, což nemůže v duši projít bez odezvy. Také ženský prvek ve výchově se zdá potlačený. Ani v jedné epizodě nespatříme postavu Dušínovy matky. Na jedné straně tak mizí druhá nejčastější příčina dospělých neuróz, avšak Dušín si tento dluh kompenzuje v podobě mateřského přístupu k mnoha událostem. Tu předpoví prolomení ledu a tím pádem ohrožení života bruslaře, jindy vytuší, že hra s výbušninou může mít trvalé následky zasa- huje, a to vzdor typickým klukovským sklonům s traskavinou si zmanipulovat. V pozadí neutrálního Jindry Hojera stojí starostlivá matka zrazující společné výpravy klubu poukazem na nepříznivé počasí. Bohužel v případě Metelky nevíme, jaký k němu má majitelka půjčovny masek vdova M. Bumbrňáčková, ale oslovuje jej křestním jménem. Snad nejlépe v bilanci dopadají Červenáček a Rychlonožka. Prvně jmenovanému věnuje laskavá matka kanape do klubovny. Jistě vytušíme, že kanape, které cestou do klubovny uzná nejedné újmy, představuje psychoanalytický materiál sám o sobě. Rychlonožka je v případě přibuzenstva v naprostém obležení. Starostlivá věta „Mamince dám k ježíšku patnáct kilo papriky, dědečkovi párátka, babičce bačkory, tetě Amálce zrcadlo – jen teď co tatínkovi“, nás nenechává na pochybách, že distribuce pozornosti mezi vícečlenou rodinu omezuje vznik budoucí neurózy. Není bez zajímavosti, že Rychlonožka působí z klubu nejpřirozenějším dojmem.

Inflace nevědomí

Když jsme stručně popsali rodinné konstelace, máme patrně hlubinou před- stavu o skrytých motivech chování. Snad nejtypičtějším případem Dušínovy mentality je snaha o vybudování „orlího hnízda“ v koruně stromu. Rychlé šípky neváhají a mezi větvemi budují srub, který svou bytelností neodpovídá chvilkové zábavě ranných adolescentů. Dušín má jasnou tendenci nějak de- klarovat nadřazenost nad iracionální plání nevědomí. Tu v příběhu obrazně představuje potůček s nevyzpytatelným průtokem. Klubovní pokřik /uvMladým patří svět, Rychlé šípky vpřed si vyložené koleduje o kompenzaci. Vědomá část duše se odváží až příliš vysoko a tak se brzy dostává kompenzační efekt v podobě silnějšího působení nevědomí. Když vesničan na klub křičí „Pozor, protrhly se hráze Havelského rybníka! Zachraňte se! Zachraňte se!“ ohlašuje hrozící inflaci nevědomí, která v mžiku zaplaví vědomí. Dušínova reakce na kvapně vyklízení srubu je více než příznačná, není schopen nijak rituálně nápor nevědomí zvládnout, a tím dojít k uvědomění své stinné stránky, a povzbuzuje k většímu úprku slovy: „Jen rychle, jen rychle, život je přednější než nějaký kousek prádla!“ O to víc nás překvapí scéna, kdy Červenáček na poslední chvíli zachraňuje klubovou vlajku, která představuje, jak jsme naznačili výše, zárodek celostního symbolu psýchy – tzv. mandalu. Visí tedy ve vzduchu otázka, zda kusem prádla nemyslel Dušín právě onu vlajku. Jednalo by se totiž o opačný efekt, tzv. inflace vědomí, v níž se skrývá cosi ďábelského. Vědomí, které na- prosto ztratilo kontakt s nevědomím zároveň přestává rozumět sjednocujícím symbolům, které nevědomí produkuje. Proces individuace je narušený do té míry, že se iracionální symboly vysvětlují zcela v racionálním světle a nastává hotové peklo v duši i na zemi. Jediný, kdo pochopil sílu symbolu Das Selbst neboli bytostného Já, je Červenáček. O něm však víme, že má k nevědomí blíž, představuje totiž nejméně diferencovanou psychickou funkci. Inflaci vědomí,

v níž se skrývá totalita, dokonale představuje políčko následujícího příběhu. Rychlé šípy sedí na okraji strže a pozorují své orlí hnízdo. Dušín zcela vážně pronáší: „Ty zdejší chlapce bychom měli také trochu usměrnit! To je hrůza co všechno dělají a jak neúčinně tráví svůj čas.“ Jakoby na meziválečné vesnici neplatilo rčení „nejdřív práce a potom zábava“. Nátlak ze strany dušínovců je natolik silný, že se v závěru sedláci junioři přebudovávají stodolu na klubovnu.

Zde se tedy řeší neurotická podstata pyramidálního neúspěchu. Dušín, který ztratil kontakt s vlastním nevědomím, není schopen jeho spontánní projevy nějak účinně regulovat. Dokonce se dopouští i té pošetilosti, že jediný celostný symbol Self málem nechá napospas. Červenáčkův nápad házet Bublinovi slupky od salámu přejde konstatováním, aby se „raději nahoře držel“. Stejně tak je bezmocný, když se po levé straně silnice nečekaně řítí červený vůz. Levá strana patří archetypálně k nevědomí a to představuje pro Dušína naprosto neznámý terén. Smysl Černých jezdců netřeba nijak zvlášť vysvětlovat. Existuje jistá nutnost, aby si Dušín uvědomil imago svého otce v sobě, které žije zcela autonomním životem a není vědomím na první pohled viditelné. Zároveň je Dušín příliš ztotožněný se svojí personou, neboli maskou, kterou ztotožňuje se svým mediálním obrazem. Je třeba získat nějaký vhled do svého nevědomí.

Přes to všechno spějí vědomá i nevědomá část Dušínovy psyché ke sjednocení v rámci procesu individuace. Tento proces se ovšem odehrává zcela na jiné půdě, a to v podobě Dušínovy projekce nevědomí v podobě tzv. stínu, který Jaroslav Foglar nazývá příznačně *Stínadla*.

Podstata neurozy

Kapitola 5

Kanonická kniha o Stínadlech

*Já jsem potomek z rodu Davidova,
jasná hvězda jitřní.*

Zj. 22,16

Epizody, o nichž byla dosud řeč mají povahu pouhých satelitů obíhajících okolo hvězdy zářící v jejich středu. Hvězda je kamenem, o nějž zakopne každý badatel zabývající se Rychlými šípy a dlouho se z pádu do nejtemnějšího jádra příběhů nevzpamatuje. Do hry vstupují síly, které mění povahu čtenáře a nikoli náhodou nabývají podoby takřka kanonické knihy nazvané Záhada hlavolamu. Stínadelské příběhy jsou vskutku amalgámem všeho dosud řečeného, vtělením psychopompa, neboli průvodce lidské duše po jejích záhybech, ba i, neskromně řečeno, biblí všech jungiánsky zaměřených analytiků. S vědomím, že pochybnosti okolo vyslovené hypotézy mohou způsobit nesnáze, je třeba zdánlivě předčasně vytáhnout trumf, který vyvrátí jakékoli pochybnosti.

V prvních kapitolách románu vidíme jak Rychlé šípy provozují zatím jen dětinské hry, kdy za úplatu sbírají na tenisovém hřišti míčky a logicky svým agilním jednáním na cizím území poštvávají domácí chlapce k protiútokům. Následná rvačka názorně popisuje extrovertní orientaci dětské osobnosti, zatímco boj, který se transformoval do podoby intelektuálního soupeření dvou časopisů (TAM-TAM, Sběrač), už připomíná rannou dospělost. A právě ve chvíli, kdy Rychlé šípy pod vedením Mirka Dušína nabývají stále silnějšího sebevědomí, nazrává doba, aby se o slovo přihlásil kompenzační efekt v podobě zvěstí o nevědomí. A právě zde je třeba vytasit se s trumfem. Vysvětlení, že čtvrtá za Rozdělovací třídou nese název Stínadla podle popraviště, po němž se kutálely hlavy odsouzců, má ještě jinou variantu. Můžeme též soudit, že Stínadla zdůrazňují slovo *stín*, a tudíž jméno samo vykresluje zešeřelou krajinu stínů rozkládající se v těsném sousedství rejdiště našich hrdinů. To ovšem neznázorňuje nic menšího, než známý jungovský pojem Stínu, kterým velmi obratně a názorně vysvětluje působení a kontakt s nevědomím. Je to svět, o němž dušínovci neměli dosud potuchy, který byl od jejich psychického světa doslova „odetnutý“¹, a který má

Stín

¹I zde je patrný odkaz na nevědomí, jako na část psýchy, kterou nepřijímá psýché za svojí. Tomu odpovídá i domnělý znak Stínadel – Sekera v bráně.

záhy vstoupit do jejich každodennosti a pěkně jimi zacloumat. Mají se setkat se sebou samými v nové perspektivě. Příběh partičku zatahuje do situace, kdy aparát pouhého objektivního popisu událostí selhává, snaha všechny tajemné a mnohdy subjektivní zážitky vyzvonit do Tam-Tamu naráží na vyjadřovací obtíže a síla skupiny, která „rychle přechází od plánu k činům“, se oslabuje. V okamžiku, kdy se poprvé dotknou okrsku Stínadel dokonce ztrácejí i svého člena Červenáčka. Úloha domnělého kolaboranta se Stínadelskými, neboli Vonty, jen podtrhuje výše uvedenou domněnku, že Červenáček reprezentuje méně diferencovanou psychickou funkci, která setrvává v oblastech nevědomí.

Fenomén nevědomí

Následuje několik popisů Stínadel jako fenoménu nevědomí. Je pozoruhodné, že se Rychlé šípy vypravují do Stínadel zásadně v podzimních měsících, čímž Stínadla nějak principiálně patří druhé půli zimního slunovratu. O Stínadelských chlapcích se píše, že „se nikdy nemíchali mezi hochy jiných čtvrtí města.“ Také se píše, že „kdo byl jednou Vontem a přestěhoval se ze Stínadel... neřekl ani slůvko z toho, co se týkalo Vontů“. Výpovědi nás ubezpečují, že se nám žádný obsah nevědomí nepřenesl na zřetel vědomí jenom tak, že prostě přejde jakousi Rozdělovací třídu a my jej máme v hrsti. Jinde se dokonce říká, že Vontové byla „kasta sama pro sebe, pyšná, výbojná, pro všechny ostatní záhadná a nechápaná, i obávaná.“ Rýsuje se před námi ghetto tajemného světa pod povrchem našeho obzoru, které má všechny rysy cizího a tudíž nebezpečného teritoria. To ostatně dokládá i tvrzení o naprosto mizivé migraci starousedlíků ze Stínadel do jiných čtvrtí. O nevědomí tedy nevíme zhola nic. Pokud přece jenom máme dostat z této oblasti nějakou zprávu, pak v podobě symbolu, ať už snového, nebo pomocí bdělé fantazijní imaginace. Kniha uvádí v této souvislosti bojovnou píseň Vontů, která „neměla žádná slova, byl to bezeslovný nápěv, nahánějící hrůzu“. Hlubiny duše pěkně ilustruje Jarka, když na adresu Stínadel poznamenává: „Každá ulička se tam točí jako šnek, samé schůdky, kouty, plácky a zase průchody.“ Mirek kontruje: „Máš pravdu. Některá ta zákoutí nejsou značena ani na plánech města.“

Imaginace

Foglarovka mluví jasnou a srozumitelnou řečí a nikdy nechodí okolo horké kaše. Symbol nevědomí se záhy projevuje jako kresba ježka v kleci na zdi domu u tržnice. Zajímavé je v této souvislosti zklamání Mirka Dušína: „Kdybych to věděl, že se ježek ukázal jen v kresbě na zdi, ani bych se sem nenamáhal.“ To je typický projev přírodovědecky orientovaného vědomí, které pro jakýkoli prvek psychické reality potřebuje pravítka a váhy, aby určilo závažnost jevu. Pouhý jev neobstojí. Teprve když Jarka ospravedlnil kresbu ježka jako „krásný námět do Tam-Tamu“ kapituloval Mirek před silou zjevení a „přestal dělat zklamaný obličej“. Od tohoto okamžiku přecházíme do roviny skutečnosti překypující symbolikou, jejíž prostřednictvím má nevědomí šanci promluvit v jevové rovině, a kterou Dušín svým uzpůsobením usilovně převádí do svého objektivního světa uliček, chodeb a informací pro Tam-Tam. K vědomí se tato krajina má jako pouhý stín. Z hlubin vystupuje ježek v kleci jako předmět, který je třeba najít a popsat. Ale i tato snaha se rozrůstá o další symbolickou rovinu. I kdyby Rychlé šípy našli ježka v kleci a zmocnili se jej, mají v ruce pouhý hlavolam, hádanku, která se před nimi nadále uzavírá. Od starého kostelníka se navíc dozvídají o Janu Tleskačovi - majiteli hlavolamu a významy se nadále větví.

Archetyp božského dítěte

Tleskačův osud nalezenice připomíná velké mytologické příběhy o dítěti, které našli a vychovali pěstouni a jehož význam se plně projeví v dospělosti. Má snad být Jan Tleskač, řečeno jungiánským hantecem, archetypem dítěte? Odpověď na tuto otázku uvádí do života bezpočet nepochopitelných záhad. Archetyp dítěte

představuje u primitivů symbol čerstvě vyklubaného vědomí a tedy křehkou složku lidské osobnosti. Pro nás, zrozence civilizace, představuje stejný archetyp obraz psychické celosti, která se má teprve uskutečnit a je tudíž ve svém zárodku stejně křehká jako je křehká vědomá duše primitiva. V obou případech na sebe obraz dítěte váže významy bezbrannosti, opuštěnosti a ohrožení. A hle, kdo je Jan Tleskač? „To je velmi dávno, když toho chlapce našli jednoho rána na ulici.“ loví starý kostelník ve vzpomínkách, „Tehdy byl asi dvouletý a nikdo ho neznal, nikdo se k němu nehlásil. Neuměl ještě ani pořádně mluvit a neměl u sebe jediné známky, podle které by našli jeho rodiče. Jen jednu zvláštní věc u něho našli: Byla to podivná železná hračka, hvězdice v železném pouzdru. Nechali mu ji a dali chlapce do obecního sirotčince. Nikdy více se o něj nikdo nehlásil, nikdy nebyl vypátrán jeho původ. Úředně mu bylo dáno jméno Jan Teskač“.

Knihou Exodus vykresluje anonymní matku Mojžíšovu, která „připravila ze třtiny ošatku, vymazala ji asfaltem a smolou, položila do ní dítě a vložila do rákosí při břehu Nilu“ (Ex 2,3). Původ dítěte, budoucího hrdiny a zachránce národa má i na jiných místech bible svůj obraz: „Hle, panna počne a porodí syna a dá mu jméno Immanuel (to je S námi Bůh)“ (Iz 7,14). Zrození z panny je tou nejlepší metaforou výjimečného původu potomka. Podobný plaváčkovský osud najdeme i v příběhu Mahábháraty o Kuruovci Karnovi. Narodil se celý dozlatova matce jménem Kuntí po spojení se slunečním bohem Súrjou. Matka pohnutá nerovným svazkem raději nemluvně nalodí do košíku a pošle po řece. V mytologii a pohádkách také nejednou vidíme božské batole připlouvat neznámo odkud na leknínu, aniž by jej čekaly zvláštní vítací ceremonie. Dítě-Dionýsa odkojí nebeská koza, Romula a Rema, bájně zakladatele Říma, vyživuje vlčice.

Božské dítě se vyznačuje schopnostmi, které se vymykají smrtelníkům, a tak kostelník v logice líčení archetypu pokračuje: „A svou divnou železnou hračku s sebou pořád nosil. Uměl z ní hvězdu dostat. Nikomu jinému se to nikdy nepodařilo. Ale on to dokázal!“ Kmet vlastně nádherně vylíčil, že zárodek celostné osobnosti, neboli Self, transcenduje naše běžné chápání a jedině kouzelník může držet tajemství pohromadě. Brzy uvidíme, že hádanka ježka v kleci je pouhým zdokonalením obrazu božského dítěte a přímým obrazem bytostného Já. Dalším důležitým rysem božského mrněte je také trvalé ohrožení a pronásledování. Později ve vyprávění uvidíme, že roli přízraku nebezpečí obstojně obstaral „tajemný Em“. Psyché, která získala ponětí o budoucím sjednocení protikladů vědomé a nevědomé části se pochopitelně brání případnému ohrožení tohoto procesu, a tak vyrábí obrazy, které jí zpětně motivují k vytrvalosti na své cestě. Proto v obrazech božský hrdina vzrostlý ve statného jinocha vykonává herkulovské činy, přináší mnohým užitek a sám ve své nadlidské síle pozapomíná, že případná zkáza číhá v nevinné nehodě (viz též Héraklés a obluda hada). Tak si křehký zárodek Self neustále osvěžuje své nesamozřejmé postavení. Nepřemožitelný Achilles dostane řádku do nekryté paty, Osiris zásluhou vlastní soutěživosti sedne na lep a vlezde do přichystané rakve. Potomek boha Apollóna Linus dostane od Herakla ránu křehkou lyrou a zemře. Jan Tleskač tedy zákonitě přichází násilím o život a zanechává po sobě hvězdici hlavolamu, která se má nadále stát osidlem Rychlých šípů. Nedostižné tajemství je však natolik nestravitelné pro racionálně zaměřenou psýchu, že musí kostelník hodit záchranný kruh v podobě ztraceného Tleskačova denníku. Vidíme, že namísto toho, aby Mírek četl v archetypu jako v otevřeném symbolu, vrhá se střemhlav k zodpovězení otázky, co se stalo s deníkem a vše převádí na rozumem uchopitelnou historickou rovinu. Vytváří plán, co v budoucnu podniknout a jak vše

Archetyp hrdiny

zapsat do Tam-Tamu. Věta vyzývající k cestě do klubovny, této hodovní síně rozumu, končí příznačnými slovy: „Musíme si to všechno pořádně srovnat v hlavě“. Než se však partička uhnízdí ve své svatyni, objevují se první příznaky aktivní imaginace, která je podle Junga branou do světa nevědomí. Popis odkvačení ze Stínadel je výmluvný:

„Stmívalo se, když kostelník dopovídal události dávných let. Nebe bylo žluté a všelijaké lomené obrysy starodávných domů se na něm ostře rýsovaly. A z bludiště stínadelských uliček sem zaznívala bojovná píseň Vontů. Neměla žádná slova, byl to bezeslovný nápěv, nahánějící hrůzu. Stínadla vřela. Ve stínadlech se dělo něco velkého. Neboť jen při tom se píseň ozývala. V takových dnech teprve nebylo radno cizím hochům vstupovat do jejich ulic.“

Dynamika nevědomí

Stínadla, která symbolizují dynamiku nevědomí působí v každém slově jako něco cizorodého, krajina mátoch, které nepatří do světa vezdejšího. Každé slovo ukazuje na nebezpečí, neohraničenost ba zvířecost. Bezeslovný nápěv připomíná, že nevědomí neuchopíme do sítě nějaké slovy popsateľné struktury. Poznání, že se tak něco děje, teprve teď ukazuje na nedokonalost vnímání nevědomých popudů. TAM se totiž děje něco neustále, jen o tom nevíme. Z nevědomí vycházejí skryté motivace. Žluté nebe a všelijak lomené obrysy domů nás intuitivně naplňují hrůzou a nebudeme daleko od pravdy, když ve žluti spatříme tygra nebo vosu, představitele ohrožení a v krabatých stínech ulic náš dávný prožitek jeskynního člověka. Všechny zkušenosti našeho lidského vývoje zůstaly pod povrchem duše, transmutojí do nových symbolů a v době našeho civilizačního vzruchu zůstávají skryté. A TAM je třeba hledat skrytý poklad – ježka v kleci. Sluší se ještě poznamenat, že název klubového časopisu získává zcela nečekaný význam, když přihlídneme k faktu, že valná část obsahu se točí okolo Stínadel. Jakoby Rychlé šípy předem v názvu předpokládali svůj poměr k nevědomí použitím dvou ukazovacích zájmen²

Žádné setkání vědomí se svým nevědomím nezůstane bez odezvy. Jeho výsadní postavení je naleptáno³ V následujících dvou kapitolách po kostelníkově hierofanii se Červenáček ocitá v nezáviděníhodné situaci. Jádro klubu reprezentované Mirkem Dušínem a Jarkou Metelkou jej zahlédne, jak na vlastní pěst překračuje hranice Rozdělovací třídy a vniká do Stínadel. Oba skalní šípy situaci vyhodnotí jako kolaboraci a hned na příští schůzce pošlou Červenáčka pod záminkou koupě papíru pryč, aby ostatním členům klubu vyličili své podezření. Reakce jindy klidného a uvážlivého Dušína je více než překvapivá. Že Červenáček svévolně překročil hranici Stínadel oznamuje tak, že „vybuchuje“ a dodává: „Ta celá záležitost je přece majetkem nás všech, nikdo z nás nemá práva pátrat na vlastní pěst, bez vědomí druhých, a to ještě z naprosto záhadného důvodu!“

Odštěpení části psýchy nebývá při setkání s nevědomím neznámým jevem. Psycholog musí rozlišit, jestli k odštěpení komplexu došlo pod vlivem aktivní

²Gramatický jev tzv. *repetitivní aglutinace*, jímž se podtrhuje intenzita nějaké vlastnosti zdvojením slova, se vyskytuje v mnoha jazycích.

³V románu Josepha Conrada *Srdce temnoty* se setkáváme s podobnou situací. Obchodník se slonovinou Kurtz se do sebe uzavírá v srdci rovníkové Afriky a přestává komunikovat s obchodní společností, která jej do oněch míst vyslala. Setkání s černočernou Afrikou a jejími tajemnými obyvateli a rituály naleptalo jeho duši civilizovaného kolonizátora a ztotožnil se s duší divochů. CONRAD, Joseph. *Srdce temnoty*. Přeložili Jan Zábrana a Aloys Skoumal. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1996. 165 s.

imaginace nebo autonomní komplex ukazuje na nějaký psychický defekt. V našem zkoumaném případě můžeme odštěpení Červenáčka vyložit jako znovuobjevenou potřebu psýchy spojit se svým zapomenutým protipólem. Zcela logicky to odnáší nejméně diferencovaná psychická funkce, která se chytí nechtíc neustále potulovala po „Rozdělovací třídě“. Kapitola jakoby nesourodě vložená mezi kostelníkovu svědectví a Červenáčkovu vyobcování z výpravy do Stínadel je jakousi anamnézou tohoto jevu. Mirek Dušín a Jarka Metelka poté, co se zbavili svých soudruhů poukazem na pokročilou hodinu, hodnotí jejich chování. Na tomto místě bychom museli ocitovat celou tuto pozoruhodnou kapitolu, a tak nezbývá než se omezit na hodnocení tušeného odštěpení čtvrté psychické funkce.

„Červenáček nám dá ještě hodně práce,“ mínil Jarka, „než ho odnaučíme tu jeho *náladovost*. Také se trochu rád vychloubá, to je jeho stará nemoc. Pamatuješ se přece, jak jednou na výpravě vylezl na vysokou skálu a nemohl pak dolů? To také udělal jen proto, abychom se mu divili. Ale jinak je dobrý kamarád.“

Příběh o skále jsme podrobně připomněli v předchozí kapitole a ve spojení s náladovostí se nám vykresluje obraz Červenáčka, jako autonomního komplexu, který dosud není pod stoprocentní kontrolou vědomí. Jak ostatně dokládá Dušínova odpověď na Metelkovu námitku, že jsou na chlapce příliš nároční. „Snad je to pravda,“ zamyšleně pronáší Mirek, „ale přesto jsem vždycky hrozně nerad, když v něčem povolím, když nějak zklamou.“ Jestliže tedy Červenáček „povolil“ neboli se disocioval, setkáváme se v příběhu s něčím charakteristickým pro individuaci. Aby psýcha našla své Self, musí projít fází, kterou alchymisté nazývají putrefactio – shnití. Jedná se o symbol úplné disociace, rozpuštění všech elementů před fází úplného sjednocení protikladů. Rychlé šípy se však zcela nerozpadají a tak o smyslu odchodu Červenáčka spíše vypovídá komentář k devatenáctému emblému Atalanty Fugiens Michaela Meiera:

*Jestliže jednoho ze čtyř usmrtíš, rázem všichni zemřou.*⁴

Integraci psýchy nutně předchází fáze, která musí poškodit její vědomé já. Alchymisté to vyjadřují symboly smrti, poranění nebo otravy. Připomeňme jen odpověď na možnou logickou početní otázku, jak se to má s Rychlonožkou. Tento nejmladší člen stojí v nejtěsnějším spojení s odpadlíkem a oba představují téměř jednu osobu. Vedle věku tuto domněnku podtrhuje společný dům v němž bydlí a také fakt, že oba známe pouze pod jejich přezdívkami. Možná odpověď, která mírní disproporci mezi logikou Záhady hlavolamu a touto úvahou, je autorova informace o povaze Rychlonožky. Když Dušín po odchodu Červenáčka osloví plán průniku do Stínadel, zdůrazní cíl první výpravy – nalezení Tleskačova deníku. „Deníku?“ opáčí nechápavě Rychlonožka a v zápětí se dozvídáme, že „nikdy nemyslel příliš rychle.“ Jiným výmluvným dokladem je samotný emblém klubu, na němž nikdy nepřibyl čtvrtý ani pátý šíp. Jako by čtvrtou psychickou funkci stíhal úděl dítěte periferie vědomí.

Rychlé šípy odcházejí do útrob stínadel pod racionální rouškou hledání deníku a některým situacím, kdy zůstanou někde uvězněni není nepřiléhavé slovo

⁴MAIER, Michael. *Atalanta fugiens : Prchající Atalanta neboli Nové chymické emblémy vyjadřující tajemství přírody*. Přeložili Jakub Hlaváček a Ivo Purš. 1. vyd. Praha : Trigon, 2006. 454 s., p. 166-167. Zde překlad vlastní z latinského *Si de quattuor unum occidas, subito mortuus omnis erit.*

Obrázek 5.1: Michael Maier: Atalanta fugiens, emblém XIX

Žlutá barva

shnití. Před anabází do krajiny stínů zbylí členové klubu vyfásnou ochranný amulet v podobě žlutého špendlíku. Sociální identifikátor, který si chlapci zapichují do svých klop jednoznačně určuje příslušnost ke klanu Vontů. Ukazuje se tím nezbytnost splynout s obyvateli Stínadel a tím zmenšit riziko odhalení. Pozastavme se u barvy špendlíkových hlaviček. Křesťanská tradice tuto barvu hodnotí na jedné straně negativně. Žlutě se stala barvou čarodějnic a nevěstek, představovala barvu hnisu a hniloby. Žlutý kříž na hrudích věroučných odpadlíků ukazoval na jejich hřích zrady a do žlutého roucha se odívaly ženy katů. Žlutá vlajka signalizovala mor a ukazovala na pokání. Protipól významu barvy spočívá v její podobnosti slunci a žlutá nebesa přicházejí vstříc nanebevstoupení Krista. Snad nejpřesnější vyjádření odpovídající naším úvahám najdeme v Goghovu komentáři k obrazu Žnec. Ve smrti klasů vzešlých ze země není nic smutného uprostřed světla a v plném slunci. Žlutá barva je tedy také barvou kajcnosti a smíření.

Putrefakce

Alchymistickou putrefakcí zavánějí už prvotní dojmy ze Stínadel: „Vniknutí sem působilo na ně dojmem jako vpadnutí do černé neznámé vody s bahnitým dnem“. Také kouzlo nechtěného nás nenechá na pochybách, jak prožívaly Rychlé šípy setkání se Stínadly. První slovní kontakt s Vonty končí ze strany Mirka Dušína fiaskem. Na otázku, zda budou volit Losnu nebo Mažňáka odpovídá šéf klubu: „Ale třeba Bahňáka. . .“, čímž na sebe strhne nechtěnou pozornost. Vzápětí Rychlé šípy pochopí, „že Mírek nevědomky udělal cosi nesprávného“ a neomylný mozek celého klubu přistihuje čtenář v nedbalkách. Proč si jindy tolik uvážlivý Dušín si pustí z ničeho nic ústa na špacír můžeme odůvodnit známým fenoménem tzv. „freudovského přeřeknutí“. Ponurá atmosféra Stínadel vrhala na jinochy natolik silný dojem, že oslabila jejich sebekontrolu. Aby jí posílili opakují si ve stínu cosi jako mantru:

„... polohlasně mluvili vymyšlené řeči o Losnovi a Mažňákovi, třebaže neměli ani zdání, koho si mají pod těmi jmény představovat.“

Nyní již cesta vede skupinku neúprosně do přítmi kostela svatého Jakuba, který byl svědkem pádu majitele ježka v kleci. Ještě než rozjitřené mužstvo přeleze římsu a dopadne do prachu zrušeného kostela, připomeňme si symboliku, kterou má jeho jméno. Svatý Jakub starší, který pravděpodobně⁵ stojí za patronací Stínadelského kostela, má v evropské náboženské tradici významné postavení. Právě Jakub, spolu s apoštoly Patrem a Janem viděli záhadné proměnění Ježíše do oslnivě zářivého zjevu.

Po šesti dnech pak Ježíš vzal k sobě Petra, Jakuba a jeho bratra Jana, vyvedl je o samotě na vysokou horu a proměnil se před nimi. Jeho tvář zazářila jako slunce a jeho šaty zbělely jako světlo⁶.

Jakub tedy spatřil proměnění Páně, což v našem kontextu není nic jiného, než realizace bytostného Já vyjádřená novozákonními příběhy. Víme, že hlavu svatého Jakuba, která si tajemnou událost pamatovala, odpreparoval mučednický meč a my se jen můžeme dohadovat, jakou že událost pamatuje osiřelý Stínadelský stánek. Ve vzduchu visí ozvěna násilného činu, která patrně navždy znesvětila místo. Když Rychlé šípy vylezou na konec schodů ve zvonici a pohlédnou na zpuchřelý provaz, dozvídáme se důležitou informací: „Ano – nebylo pochyb, zde bylo to místo, kde podivný chlapec Jan Tleskač trávil poslední okamžiky svého krátkého života, než jeho tělo prolétlo tou úděsnou prohlubní“. Obraz průletu a pádu poukazuje na radikalitu proměny. Odpovídá pojmu Nekyia, se kterým se setkáme ve starověké nekromantii a ve vytríbenější podobě v Homérově Odysseji. Pád do propastné hlubiny má přinést adeptovi vyšší druh poznání a zasvěcení do nezbadatelných nauk. V katolické mši nacházíme silnou paralelu v tzv. commixtio – smíšení, kdy kněz hází úlomek hostie proměněné v tělo Kristovo do kalichu s krví Kristovou (duchovní substancí), což vyjadřuje vzkříšení Kristova těla ve sféře duchovní. Podobnou zmínku o průletu neboli „teleportaci“ (abychom přiblížili situaci supermodernímu slovníku hráčů počítačových her) mimo vše pozemské můžeme zachytit v Mefistofelově návrhu Faustovi.

Archetyp proměny

*Nuž: Propadni se! Nebo: Stoupej k výši!
Teď zcela jedno. Prchej ze stvoření
k obrazů odpoutaných volné říši!
Kochej se zjevy, kterých dávno není;
jak mraků let se splétají a kříží.
Ty zvedni klíč, ať se nepřiblíží.⁷*

...

Hlubinná psychologie ve svém badatelském úsilí našla v mýtech nespočet zmínek o tomto archetypu proměny, který má svou obdobu v alchymistické tradici v podobě transmutace kovů⁸ a v mnoha mysterijních kultech. V eleusínských

⁵Mimo to máme ještě Jakuba mladšího, domnělého bratra Ježíšova a Jakuba syna Alfeova, o němž nevíme krom jedné zmínky v evangeliích zhola nic.

⁶Mat 17,1-2 v překladu nové bible Kralické

⁷GOETHE, Johann Wolfgang. *Faust*. Přeložil Otokar Fischer. 3. vyd. Praha : Odeon, 1982. 480 s. Druhý díl, první dějství. p. 258

⁸Podle M. L. Franz, žačky Jungovy, sen a smrt ukazuje ve vyhraněné podobě podobné jevy v pohřebních rituálech staroegyptských. Srv. VON FRANZ, Marie-Louise. *Sen a smrt : O čem vyprávějí sny umírajících*. Petr Patočka. Praha : Portál, 2000. 176 s.

mystériích probíhaly vrcholné zasvěcovací obřady v hluboké jeskyni. Orfický hymnus popisuje zemský jícen jako vstup do Hádu:

*... čtyřspřežím koňů ji odvedl pod zemí attickou ve sluj
eleusínského kraje, tam přec vede do Hádu brána.⁹*

Na obřad pádu do hlubiny země jako obrazu smrti a následného znovuzrození jasnými slovy ukazuje biblický popis proměny u evangelisty Jana: „Nepadne-li pšeničné zrno do země a nezemře-li, zůstane samo. Zemře-li, vydá mnohý užitek.“ Obraz přiléhá novodobé zednářské legendě o Chíramovi stejně dobře, jako rituálům altajských šamanů. Rosarium philosophorum vykresluje obraz pádu jako podmínky znovuzrození v proměněné podobě následovně:

*Z nich dva orli vylétají s hořícími křídly,
pak holí a nazí padají zpět k zemi.
Tam obnovení čerstvými perutěmi
Slunci a Luně se připodobní¹⁰.*

Svatý Jakub se v příběhu stává němým svědkem následného zrození symbolu ježka v kleci jako plodu Tleskačovy smrti. Poučený čtenář ví, že v tomto tajemném přistřížení Tleskačových křídylek má prsty zlovlný Em. V modlitbě, která bývá připisována mithraistickým mysterijním obřadům se praví:

Já jsem hvězda, která sdílí Vaší dráhu a září z hlubiny. Jakmile to řekneš, otevře se před tebou sluneční disk... stůj a s pohledem upřeným na božstvo, vdechni do sebe jeho pneuma (ducha). Až se uklidní tvá duše, řekni přijd' pane. Po těchto slovech se paprsky obrátí k tobě a ty se octneš v jejich středu.¹¹

Tajemný symbol proměny se od toho dne střídavě vynořuje, míchá kartami ve stínadlech a zase mizí. Naši hrdinové dosud netuší, že ježek je jen klíč k daleko hlubšímu tajemství a zatím se upínají na nalezení deníku, onoho evangelia proměny. Legenda tak vskrytu připravuje proměnu i našim hrdinům. Naskýtá se logická otázka, proč až teprve teď se připisuje ježku v kleci důležitost. Cožpak o něm již dávno neslídil tajemný Em nebo se v minulosti neobjevil v ručičkách Tleskače-dítěte? V této souvislosti je třeba připomenout takzvaný „mýtický čas“, bez něhož nelze pochopit vnitřní stavbu záhady hlavolamu. Sám román elegantně ukazuje na jeho podstatu. Tajemný předmět ukutěný v časech, jež můžeme směle datovat frází „bylo nebylo“, začíná ožívat až pod tlakem okolností, které jeho význam určily a zesílily. Tímto faktem vystupuje ježek z posvátného času a prostoru do všední skutečnosti. Jedná se o typickou manifestaci posvátného tak, jak ji popisuje religionistika. Nepředbíhejme však a vraťme se k příběhu hledaného deníku.

Jestliže ve smrti Tleskačově tušíme završení nějakého procesu, pak Rychlé šípy tápou teprve na začátku. Z přemítání nad ohmataným provazem vytrhává nervózní Dušín: „Ale teď rychle! Máme tu přece něco nalézt – ne?“ Tomu přiléhá

⁹Hymnus na Plútóna, in. DOSTÁLOVÁ, Růžena, HOŠEK, Radislav. *Antická mystéria*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1997. 368 s., p. 58

¹⁰*Rosarium philosophorum*, vlastní překlad

¹¹DOSTÁLOVÁ, Růžena, HOŠEK, Radislav. *Antická mystéria*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1997. 368 s., p. 242

výrok dávného zasvěcence Ku Te: „Světští lidé ztratili kořeny a drželi se vrcholku¹².“ Odtud patrně pochází záliba Rychlých šípů vymetat půdní prostory a v tomto případě podkroví zvonice. Živnou půdou zasvěcení se však musí stát podzemí, jak nás přesvědčí následující události. Krátce poté, co najdou vy-toužené Tleskačovy memoáry, vbíhá s humbukem do kostela skupinka Vontů, slídící po cizincích od chvíle Dušínova osudového přelomu. Rychlé šípy se šťastnou shodou okolností skryjí do sklepních hlubin opuštěného kostela. V kapitole nazvané *Chodba věčného klidu* se líčí temné podsvětí, které může směle konkurovat orfickým rituálům. Chlapci skákali dolů po „kluzkých schodech“, cítili „zápachy plísně“ smíšené s „výpary z kanalizace“ a vyhýbali se kryšákům, které „chtěly skákat na nohy“. Ještě než narazí na zavalený konec chodby, zjistí, že se ocitli v podzemním pohřebišti. „Každé to zazděné místo je jeden hrob,“ konstatuje suše Mirek a rozhání chmury svých kamarádů osvěceným tvrzením, že „mrtvých se bát nemusíme.“ Dusání rozlícených Vontů jim však nalije do ztuhlých žil havířskou krev a následuje popis likvidace závalu. „Teď byl postup ještě obtížnější než prve. Chvillemi byla chodba zasypána až ke stropu a hoši musili suť odhazovat a odhrabávat rukama, než se mohli protáhnout o kus dopředu, kde se dalo alespoň plížit.“ Pro srovnání ocitujeme ze spisku o průběhu nošení do tzv. *telesterionu* v eleusínských mystériích:

Sestupující si lehne na podlahu s medovým koláčem v ruce, a to nohama napřed, spustí do otvoru nohy a nato i trup, když se snaží dostat do otvoru nejprve kolena. Zbývá část těla je pak okamžitě za kolena vtahována dovnitř tak, jakoby proud rychlé a nesmírně rychlé řeky zahálil člověka, kterého uchvátil vír. Ti, kteří se octnou uvnitř svatyně, nepoznávají svou budoucnost stejným způsobem, nýbrž někdo ji uvidí a jiný zas uslyší.¹³

Zapamatujme si dobře poslední větu. Později uvidíme, že o rozparcelovaném zážitku podle naturelu zasvěcence se nemluví jen tak zbůhdarma. My víme, že se naši hrdinové úspěšně vyhrabali z podsvětí a klusem se přesunuli do své domoviny na Druhé straně, aby se jim o zážitku „zdálo celou noc“. Alchymistické „shnití“ se odehrálo takřka beze zbytku a Jindra Hojer může Tonče Sedlářové vyrvat časovanou bombu v podobě alarmujícího dopisu v případě nějaké katastrofy. O stavu psýchy, která se za dramatických okolností potkala ve Stínadlech se svým nevědomím, informuje následující kapitola. „Mirek, který opatroval včera nalezený deník po celou divokou honičku z podzemí Stínadel, přišel na schůzku vážný a nějak proměněný. *Snad* na něho tak působilo prozkoumávání deníku...“ Kdo ví, jestli to byl právě deník, co změnilo Mirkovo vědomí? Záhy se o deníku mluví jako o „prameni vzpomínek nejživějších“ a my tušíme tajemnou psychologickou souvislost s *aqua permanens* filosofů. I kdyby nakrásně chtěl Mirek jako reprezentant nejrozvinutější psychické funkce převádět všechna deníková fakta na objektivní rovinu, doznává, že pracuje s materiálem zcela jiné kvality. Musíme si však uvědomit, že tento fakt doznává velice ztuhla a nerad, čímž nevědomky kopíruje nastavení evropského člověka, který se také k psy-

¹²Viz komentář C. G. Junga k překladu *Tajemství zlatého květu* Richarda Wilhelma. In: JUNG, Carl Gustav, WILHELM, Richard. *Tajemství zlatého květu : Čínská kniha života*. Přel. Karel Škoda, Jan Spousta, Jan J. Škoda. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1997. 160 s.

¹³DOSTÁLOVÁ, Růžena, HOŠEK, Radislav. *Antická mystéria*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1997. 368 s., p. 20

chické zkušenosti staví s pohrdáním a bere jí za méněcennou. U symbolu „trvalé vody“ neboli „božské vody“ je třeba se zastavit podrobněji.

Projekce nevědomí

V přednášce o Duchu Merkuriovi Jung přirovnává vodní substanci k projekci nevědomí. Z pramene vody vyvěrá léčivá síla, hovoří se přímo o univerzálním léku nebo o věčném pokrmu. V nádobě s vodou vidíme obraz dělohy, odkud se časem vyloupne homunkulus jako plod spojení vědomí s nevědomím. Vzpomeňme na fontánku, z níž se vynářelo Dlouhé Bidlo chtivé zlatých rybiček. Dušínovo nevědomí se tak konečně dostává ke slovu. V Tleskačových denících spatřujeme fintu, kterou vynalézavé nevědomí dokáže rozpálit jinak netečnou duši. Použité prostředky vycházejí z vlastního Dušínova arzenálu. Tajemný Em, který usiloval o Tleskačův život, podněcuje jeho smysl pro potírání násilí, dřevěná Tleskačova laboratoř probouzí objevitelské touhy a pramen deníku také oživuje strach ze hry na druhé housle. Právě tento prvek, Dušínovi bytostně odporný, se v zápětí projeví. Láďa Prokš rozhořčeně oznamuje, že dvě hodiny už běhá ulicemi konkurenční médium Sběrače s čerstvými zprávami o Tleskačově kůlně. Ano, jsou to přesně ty informace, které právě dosmolili záhadou opojené Rychlé šípy. Co je zdrželo se můžeme dohadovat z několika náznaků. Především „Jarka nebyl takový mistr“ jako „blahé paměti Červenáček“ a také „Mirek nepsal o nálezů Tleskačova deníku“ a zprávám o Stínadlech, Jakubovi nebo chodbě se „úzkostlivě vyhýbal“. Pokud mělo platit informační embargo v takovém rozsahu, pak si musíme položit zcela logickou otázku, s jakým torzem zážitků se klub vytasil do Tam-Tamu. Pohnuté Tleskačovy osudy v jejich podání ztrácejí na ceně, když Sběrač vytroubí většinu z toho, co Rychlé šípy intimně prožívají. Jak nápadná shoda se zněním Rosaria!

Pomni: V umu našeho mistrovství není nic filosofy skryto vyjma tajemství umění nesdělitelného kdekomu. Kdo by tak učinil (zradil), nechť je proklet ě hněv Páně si přivodí ě mrtvicí zemře¹⁴.

Označení *kdekdo* přísluší na první pohled celé Druhé straně včetně kolportérů Sběrače. Dozvídáme se, že tajemství, které nesmí být zjeveno pod pohružkou vážného ohrožení duše, nějak úzce souvisí se zdarem celé anabáze. Problematickým se může zdát obsah zrady a vysvětlit tento klíčový okamžik je nutné, byť složité.

Materia prima

Varování Rosaria dodává, že veškerý omyl v umění spočívá v tom, že se nepoužije odpovídající výchozí látka (přirozenost, prima materia) a jedním dechem vysvětluje, že „mistrovství je dílem přírody a nikoli mistra.“ Tím lépe pochopíme chování Rychlých šípů, kteří se shromáždí na svém „posvátném“ místě (Šmejkalově ohradě) aby mezi sebou odhalili zrádce, který donáší do Dvorců. Místo, jak je zřejmé, Mirek nevybral náhodně. Je to přesně ona archaická ohrada, kde Dušín vytrhl ze spárů Černých jezdců Jarku Metelku. Zde se „za oněch časů“ ukulo souručenství a zde si mají všichni zbylí přátelé představit dobu, kdy se neznali, kdy nebrázdili průchody a nevysedávali při petrolejkách v klubovně. Stav pro ně nepředstavitelný a nepřijatelný připomíná „materii primu“, pralátku a bezčasí zároveň. Okolo se houfuje bezpočet otázek, na něž nelze odpovědět, protože se vyvracejí okamžikem, kdy jsou položeny. Vidíme čtveřici na pokraji kolapsu. Jestliže někdo zrazuje, nejenže brzy následuje osud Červenáčka, ale má na svědomí rozpad klubu. Proto ta bázlivá nálada.

¹⁴*Rosarium philosophorum*, vlastní překlad

„Podívejte se hoši, proto jsem Vás zavola sem, na to naše místo, kde jsme začali. Tady nemůže nikdo mluvit nepravdu. A vzpomeňte si, co to bylo krásných příhod, hezkých chvil přátelství. Co komu z nás dávájí naši odpůrci ve Sběrači, že nám odtahují jednoho kamaráda za druhým? A co se to děje s našimi povahami, že se dovedeme najednou tak odvrátit od dobrých přátel a tajně je zrazujeme? Vzpamatujte se, dokud je čas! Zachraňte každý svou čest sám před sebou, dříve, než se z vás stanou měkkopáteční ničemové!“

Ve vzduchu visí naprostá disociace psýchy, ztráta duše neboli regres do předvědomého stavu. Rychlé šípy jednájí ve shodě s primitivními rituály a na posvátném místě slibují soudržnost. Povšimněme si, že první, kdo přísahá věrnost je Rychlonožka, jakoby tušil, že v očích Dušína je nejžhavějším kandidátem zrady. Nás, kteří už známe tichou spřízněnost s Červenáčkem, situace nepřekvapí.

Dušínova reakce nám nádherně ilustruje varování Rosaria. Nedrží se látky načerpané ve Stínadlech, která má povahu osobní projekce a je nesdělitelná. Vždyť Rosarium říká, že nic z toho není Dvoreckým skryto. Vůdce klubu dělá právě tu chybu, že se staví do role mistra a nenechává promlouvat přirozenost duševního procesu. Setkání s nevědomím nese riziko přílišné inflace a zaplavení vědomí svými obsahy. Zároveň hrozí opačná reakce ze strany vědomí, které se chová k nevědomí uzurpátorsky. Jestliže tedy někdo zrazuje, je to právě Mirek, který příliš sleduje, co dělá okolí, čímž mu uniká sama podstata nabízené proměny. Teď už lépe chápeme označení „kdekdo“ v hutném textu Rosaria. V okamžiku, kdy se Dušín mylně domnívá, že Sběrač operuje se stejnou látkou, uvolňuje svůj získaný energetický potenciál (vyjádřený prokletím, hněvem a mrtvicí) proti svému klubu. Řečeno jednoduše, výlučnost, která směřuje k individuaci je zde jednoduše zaměněna za výlučnost, jak jí rozumíme ve sportovní terminologii. Před Šmejkalovou ohradou se odehrává nejtemnější epizoda příběhu klubu, temnější než všechny Stínadelské uličky dohromady. Požadavek kladený na Dušína neočekává nějaké intelektuálně silové řešení nýbrž klade nárok na schopnost jemného rozlišování. Na tomto příkladě snáz pochopíme Jungův psychologický pohled na vznik zhoubných ideologií. Energetické potenciály získané nazřením nějaké veliké myšlenky nebo zjevením absolutní pravdy fungují jako časovaná nálož. Není zdaleka marné smrtelné varování Rosaria, že jediné cestou introspekce je energie látky zvladatelná.

Duševní proces líčený epizodou nás přivádí k dalšímu důležitému pojmu – *participation mystique*. Termín zavedl francouzský filosof a antropolog Lévy-Bruhl, aby popsal psychický prožitek vědomí u primitivní mentality. Ta ještě nedostatečně rozlišuje, co patří do sféry jejího osobního prožitku a co je pouhý objekt. Tak nám je dítě schopné ukázat na strom, za nímž se právě schoval skřítek nebo diktátor na celou městskou čtvrť, kde právě konají své rejdy kontrarevolucionáři. Slabá rozlišenost mezi subjektem a objektem velmi jednoduše zapříčiní, že se do nějaké věci, zvířete nebo skupiny projikují nevědomá přání. Ne jinak je to s Mirkem Dušínem, jehož strach z ztráty prvenství a prestiže žene až k samé hranici sebezničení klubu. Jak na adresu moderního člověka poznamenává Jung: „Nepomáhá si však již medicínami, amulety a zvířecími obětmi, nýbrž uklidňujícími medikamenty, neurózami, osvětou a kultem vůle.“ Zvláště poslední bod jako by nám připomínal zlatou nit vinoucí se všemi příběhy chlapeckého klubu s takovou vehemencí, že se někdy přistihujeme, jak potajmu sympatizujeme se šedým stínem Bratrstva. Strategie, kterou nevědomí chytá Mirka však přináší i dobré ovoce. Proces individuace by mohl stěžít začít, kdyby se

Disociace psýchy

Inflace nevědomí

Psychická energie

Participation mystique

neprokázala *participation mystique* – nerozlišenost osobního Já od okolí. Stejně tak i hluboká osobní krize bývá předstupněm pro jiný pohled na svět. Ztroskotané plány, rozvrácená manželství či vybombardovaná města se ukážou jednoho dne jako smutná smetiště vlastních projekcí.

Touha získat Tleskačův deník neodvratně zavádí Rychlé šípy zpět do Stínadelských útrob. Teprve zde dochází naplnění významu jména Stínadla jako archetypu. Dušínovský stín nám román na tomto místě ukazuje jako projekci vlastního nevědomí. Zatímco první sestup do hlubiny představoval letmé oťuknutí archetypální krajiny, nyní se schyluje k setkání s nejhrozivějším aspektem hlubin duše. Tak přesně v předvečer anabáze k tajemné Tleskačově kůlně poznamenává román Mirkovými ústy: „Je to ještě několik ulic hlouběji ve Stínadelch.“ Následně vidíme, že Rychlonožka nevnímá vztah k nevědomí tak přísně hierarchicky, když poznamenává: Jedna ulice dále nebo blíže, to už nerozhoduje. Nebezpečí přece začíná pět kroků za Rozdělovací ulicí. Rychlé šípy si svým žurnalistickým postojem ke Stínadlům a zejména zástěrkou badatelského zanícení pro Tleskačovu věc přesto namlouvají, že se jedná o jakýsi mimodůševní prostor. Možná jim v přesvědčení pomáhá skutečnost, že divoká předvolební kampaň za vůdce Vontů, která ve Stínadlech právě probíhá, představuje spíš než osobní, kolektivní nevědomí.

Hrozivá a bezedná tvář našeho nevědomí nenajde vyjádření v lidských slovech. Pro mnoho lidí se setkání změnilo v doživotní trauma, byl-li takovým člověkem mystik, přispěchala mu na pomoc dobová věrouka. Přesto v beztvaré hlubině podle Junga najdeme archetypy, jisté formy, které lidstvo ve svém vývoji nějak uchopilo a vyjádřilo třeba v podobě mýtů. I Dušínovcům spěchá v ústřety hned několik archetypů kolektivního nevědomí najednou. „Čím hlouběji do stínadel přicházeli, tím živěji tam bylo. Na každém rohu byly hloučky Vontů živé o čemsi rojukící, někde slyšeli i hádku a občas zaslechli jména Mažňák a Losna.“ Román líčí situaci, kterou lze bez váhání srovnat s *archetypem života*. Neosobní povaha stínadelského kvasu, kdy „Vontové neměli pro nic jiného uši a oči než pro své záležitosti“ připomíná pohled do mikroskopu. Na sklíčku, kam jsme ukápli trochu rybníční vody se prohánějí jednobuněčné treperendy, které ignorují naše zkoumavé oko a mrcasí se dál za svými mlhavými cíli. Vontové *kupíci se* na kraji uliček připomínají tyto nálevníky. Stínadla jsou zmítána vášněmi, které svým spontánním projevem připomínají bujnou přírodu afektů, nálad a impulsů. Dušín zanáší do této neuchopitelné látky předpoklad smyslu, když hbitě analyzuje „různé vzkazy a pozvání“ na zdech a výlohách jako přípravu na volbu Velkého Vonta. Stejně jako platí poučka, že každý nesmysl předpokládá smysl, tak v každém chaosu je přítomný kosmos. Této základní struktury kolektivního nevědomí přisuzuje Jung *archetyp smyslu* a jeho nejvýraznějším obrazem bývá snová postava *moudrého strace* (senex) nebo kouzelníka. Jinými slovy platí, že dvojice archetypů života a smyslu tvoří podmínky psychické skutečnosti. Jak již ovšem víme z vyprávění, Velký Vont reprezentuje smysl jen s výhradou. Jeho vontství podmiňuje vlastnictví ježka v kleci, jak se dozvídáme v jedné z prvních kapitol románu. Hlavoлам tedy ukazuje k *archetypům proměny*. Jak poznamenává Jung:

Tyto archetypy nejsou osobnosti, nýbrž typické situace, místa, prostředky, cesty atd., které symbolizují ten který typ proměny. . . nemohou být úplně vyloženy ani jako znaky ani jako alegorie. Jsou to tím spíše pravé symboly, že jsou mnohoznačné, mnohoslibné a v neposlední

Projekce nevědomých
obsahů

Archetypy
kolektivního nevědomí

řadě nevyčerpatelné¹⁵.

Jestliže nás dosud jmenované archetypy přesvědčovaly o statické povaze nevědomí, archetyp proměny ukazuje na symbolický proces vyznačující se nevšední dynamikou – proces individuace. Jednu z metod, jak provést na symbolické rovině sjednocení protikladů, vědomého a nevědomého, horního a dolního, předváděli ve svých tyglících alchymisté s cílem transmutovat hmotu. Proto nás neomylně stáčí děj románu do dílničky Jana Tleskače, kde vystává pozoruhodná otázka. Je snad nalezcova kůlna na stínadelském dvorečku alchymistickou laboratoří?

V první části Tleskačova deníku čteme spolu s Rychlými šípý následující větu: „Vždycky se teď zamykám v kůlně od té doby, co moje práce tak postoupila.“ Ačkoliv víme, co bylo předmětem utajování, neubráníme se pocitu, že pro Tleskače měl jeho Opus magnum klíčový význam. Uveďme pro srovnání namátkou vybraný alchymistický text Johanna Rudolfa Glaubera

Filosof (Albertus Magnus) nás nabádá, opřen o mnoho dalších autorit, že Materii Elixíru v surovém stavu může nalézt kdokoli. Co se však týče samotné Materie, lze o ní mluvit, je však lepší zachovat mlčenlivost z obavy před zneužitím špatnými lidmi¹⁶.

Glauber pracoval na univerzálním rozpouštědle a jako vedlejší produkt svého spagyrického snažení získal síran sodný. Varování nebývá v alchymistické literatuře žádnou výjimkou, jak jsme se výše přesvědčili v Rosariu. Ukázka jen podtrhuje intimní povahu Tleskačova díla. Na druhé straně se můžeme dohadovat, jestli Tleskač není jen pouhý zlatodějec, když svou práci doprovází úvahou: „Budu bohatcem – úžasným bohatcem.“ V dobovém alchymistickém světě není ani tato varianta nikterak vzácná.

Po příjezdu do Prahy byl (Güstenhöver) vbrzku předveden před Rudolfa, jenž si již tolikrát rozčarován a podveden údajnými Adepty královského umění, přisvojil zvyk s přezkoušením doporučených alchymistů nikterak neotálet¹⁷.

Z představy, že Tleskač vyráběl ve své laboratoři záhadnou tinkturu nebo kámen mudrců, nás vyvádí deník zmínkami o „lisu“ a „dělání závitů“. Záleží však na prostředcích k dosažení Díla, když těžiště spočívá v symbolické rovině operací? Adept nemusí vždy odpovídat postavě shrbeného muže nad retortou, která tu a tam nakoukne do polozetlejších knih. Ostatně „obyčejné závitů“ odkazují na metalurgickou povahu alchymistického snažení a pozoruhodná je v této souvislosti také deníková zmínka o knize, kterou Tleskač přečetl. „Někdy mám strach, že se zblázním a že všechno, co vím a dělám zapomenu! Četl jsem na jaře knihu o námořníkovi, který ztratil paměť a nemohl pak nalézt ostrov s pokladem.“ Jiná část deníku dokládá, že v příběhu Tleskače sehrává bukanýrský

Annézie

¹⁵In. JUNG, Carl Gustav. *Výbor z díla II : Archetypy nevědomí*. Helmut Barz ... et al.; Karel Plocek; Eva Bosáková, Kristina Černá, Jan Černý; Tomáš Janeček. 1. vyd. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 1997. 440 s. p. 141

¹⁶In. GLAUBER, Johann Rudolf *De Purgatorio Philosophorum A Treatise concerning the Purifying Fire*, Retrieved 17.2.2008 from http://www.alchemywebsite.com/glauber_purgatorio.html.

¹⁷In. MEYRINK, Gustav. *Alchymistické povídky*. Jiří Mlíkovský. 1. vyd. Praha : Volvox Globator, Kniha, Grafika, Bibliofilie, 1996. 207 s., p. 159

román klíčovou roli. Ve chvílích, kdy tajemný Em slídí okolo dílny, si adept poznamenává: „Dnes jsem nebyl v kůlně, dělali jsme dlouho v dílně přes čas na tom zábradlí pro Loukotovu hrobku. Až skoro do zavření baráku! Pořád teď musím myslet na toho námořníka se ztracenou pamětí.“

Na tomto místě je nutné uvést celý kontext, do jakého nás text Záhady hlavolamu uvádí. Přesnou archetypální obdobu Tleskačovy obavy ze zapomnění bychom například našli ve starověkém gnostickém textu, takzvané Písni o perle. Nemůžeme však obsírně vyložit podstatu starověké gnoze, ačkoliv úzce souvisí s naším pohledem na příběhy Rychlých šípů, a proto se omezíme na několik málo těsných souvislostí. Výstižnou definici gnostického snažení podává Klémens Alexandrijský když cituje ze svých excerpt Theodotovi následující, pravděpodobně původní gnostický text:

Gnóze

Ἔστιν δὲ οὐ τὸ λουτρὸν μόνον τὸ ἐλευθεροῦν,
ἀλλὰ καὶ ἡ γνῶσις, τίνες ἡμεν, τί γεγόναμεν· ποῦ
ἡμεν, [ῆ] ποῦ ἐνεβλήθημεν· ποῦ σπεύδομεν, πόθεν
λυτρούμεθα· τί γέννησις, τί ἀναγέννησις¹⁸.

Verše můžeme překládat následovně:

*Není žádného vykoupení do svobody
leda skrze gnózi (poznání):
Z kama jsme, kampa jsme pronikli, kampa
dem, kampa sme vrženi, oco pa usilujem, z čehopa
očišťování, copa zrození a copa přerození¹⁹.*

Píseň o perle, jak je uvedena ve Skutcích Tomášových, čerpá z podobného gnostického rámce. Popisuje příběh kralevice, kterého rodiče vybavují tajemným posláním:

*„Až sestoupíš do Egypta
a přineseš odtud jednu perlu,
která je tam, blízko syčícího draka,
oblečeš si ten šat z drahokamů
i plášť, jenž na něm spočívá, ten, po němž toužíš,
a budeš se svým bratrem zvěstovat naše království²⁰.“*

Kralevic se vbrzku dopídí drakova doupěte, ale tuší mnohem zákeřnější nebezpečí. Proto užije triku, aby jej Egyptané nepoznali a oblékne se do jejich kroje.

*Nevím, jak se však dozvěděli,
že nejsem z jejich země,
nastrojili lest, aby mě ovlivnili,
a já jsem snědl jejich pokrm.*

¹⁸In. Clemens Alexandrinus Theol., *Excerpta ex Theodoto* (0555: 007) Clément d'Alexandrie. Extraits de Théodote, 2nd edn., Ed. Sagnard, F. Paris: Cerf, 1948, Repr. 1970; Sources chrétiennes 23. Section 4, extract 78, excerpt 2, line 1

¹⁹Plzeňský dialekt se zdá nejvhodnější pro úspornost zápisu i vyjádření. Zdá se zcela srozumitelný.

²⁰In. POKORNÝ, Petr. *Píseň o perle : Tajné knihy starověkých gnostiků*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1986. 280 s., 16

*Zapomněl jsem, že jsem královským synem,
dal jsem se do služeb jejich králi
a zapomněl na perlu,
pro kterou mne rodiče sem vyslali;
Pod tíhou tamějších pokrmů
jsem upadl do tvrdého spánku²¹.*

Mezi Tlesakačovým příběhem a gnostickým textem nás dělí propast dvou tisíc let, nehledě na fakt, že fixuje daleko starší motivy. Nemůžeme se však ubránit dojmu, že Píseň o perle popisuje osud božského dítěte, jak jsme jej v souvislosti se stínadelským nalezcem vykreslili výše. Urputná snaha utajit chystaný vynález létajícího kola před světem a zejména před tajemným Em, provází každou stránku deníku: „Je takový divný, nikdy se v něm nevyznám. Myslím, že mě nenávidí. Jen když mluví o ježku v kleci, je jiný. Samozřejmě, že nepovím! I kdyby mě škrtil, tak nepovím!“ Osud Jana Tleskače připomíná v mnoha ohledech osud kralevicův. Gnostické texty ukazují na trampoty člověkožstva, řeší jeho praexistenci jako vyslance na tuto zem a na jeho lidství nahlíží jako na oblast zapomenutí skutečného cíle. Na tomto místě musíme však rozlišovat snažení alchymistů, kteří se přibližují dokonalosti vlastním přičiněním, a naukami gnostiků, kteří hledají žebříčky, kudy se duše zakletá demiurgy může vydrápat zpět ke světlu. Obojí však pro nás přináší podstatnou souvislost se symbolickým procesem individuace, jako sjednocení všech komponent psýché.

Rychlé šípy však tento symbolický příběh, kánon svého snažení a neuvědomělého cíle nedostávají zadarmo. Ostatně ani Stínadla nežijí v blazeovaném stavu své vševědoucnosti. Obojí představuje celek lidské duše a Tleskačův pohnutý příběh jen lemují skutečnosti, kterých se obě strany musejí na své cestě zhostit a naplno je prožít. Proto vstupuje Tleskačova noční můra v podobě tajemného Em v pravou chvíli do románu a nenechává nás, ani chlapecký klub na pochybách, že „ony bájně časy“ jsou naší zhavou přítomností. Nezbývá, než se opět vrátit ke gnostickému mýtu a v jeho světle vyložit roli tajemného Em.

Na první pohled je patrné, že muž, kterého příběh líčí jako nejtemnější bytost, na sebe hned bere dvě role najednou, ačkoliv to jsou jen dvě strany téže mince. První aspekt se před čtenáře klade jako hádanka. Stačí však jméno tajemného muže zapsat jinak, totiž M jako MATERIA PRIMA. Pralátka, která stojí u zrodu všech těl, a která bývá nazývána semenem, chaosem či univerzální substancí je alchymisty vyhledávanou základní látkou, z níž povstává svět. Z logiky věci tedy vyplývá rodičovská vlastnost materie primy, jak dále uvidíme. Její dvojnásobnost nám ukazuje druhý aspekt, díky němuž tajemného Em (M) můžeme ztotožnit s drakem v Písni o perle. Vždyť nejenže usiloval o ježka v kleci, o němž tušíme, že ztělesňuje perlu, ale dokonce jej jednou držel v ruce a „snažil se vyndat hvězdici ven.“ Velmi výrazná je snaha zbavit Tleskače talismanu a tím zničit jeho zasvěcenecké privilegium. V tom se podobá Egypťanům, kteří kuchtí pokrm zapomnění. Po Tleskačově povzdechu, že ztratil čas se zábradlím Loukotovy hrobky, následuje bědování: „Pozor – za dveřmi se to už zase plouží, už tam zase slídí.“ A v zápětí hrdina propadá skepsi: „Co kdybych zapomněl, jak se dostává ježek z klece ven?“ a bezprostředně písemně zaznamenává, jak ježka klece vysvobodit. A právě hrozba amnézie ukazuje, jak důležitou roli sehrává paměť v procesu individuace. Ani vědomí se bez paměti neobejde. Ve stejném smyslu nás spravuje orfická tabulka z Petélie, když praví, že duše zasvěcenců

Paměť

²¹Ibid.

se v podsvětí vyhýbají řece Léthé (Zapomnění) a raději si dávají do trumpety vodou z jezírka Paměti. Jestliže perla symbolizuje bytostné Já, pak dračí obluda představuje propast nevědomí, které může definitivně zničit cestu k jeho realizaci tím, že zcela zaplaví vědomí. Gnostické obrazy vystihují tuto povahu hadem, který si hryže vlastní jedovatý ocas. Symbol draka nebo hada v sobě obsahuje zároveň zdroj života i smrt. Biologický protějšek nalezneme v mozkomšní soustavě, která uchovává stopy ranného vývoje našeho živočišného druhu. Dračí matka pojídá v mnoha mytologiích své děti a v pohádkách si pochutnává na princeznách. V Egyptě je ztělesněním veškerého zla hadí bytost *Apopis*. V náboženstvích starého východu nacházíme obrazy „propastné tůně“, která se rozlévá před stvořením světa. Totéž najdeme v knize Genesis pod hebrejským pojmem *tehom* a v krotší podobě jako mořskou obludu Leviatana. V Mezopotámském mýtu *Enuma Eliš* nese „prapůvodní dračice“ jméno „Tiamat“. Praoceán *Apsu* se spojuje s *Tiamat* (slanou vodou) a vyvstává první generace božstev „Lahmu a Lahamu“. V této podobě si nevědomí ponechává výlučnost pozadí, na němž se realizace bytostného Já odehrává. Odtud plynou paradoxní mytologické výpovědi o této bytosti. Stejně tak nás zarazí Metelkova dedukce: „Tajemný Em, o kterém Tleskač stále psal, byl vlastně zámečnickým mistrem, u něhož byl Tleskač – jako nalezenec – od malička na vychování. A v jeho dílně se učil. To vše vyplývá z deníku.“ Pravda, je tu určitá nesrovnalost mezi pěstounstvím a rodičovstvím, ale ta se později vysvětlí skrytou rolí tajemného Em v dějinách Stínadel.

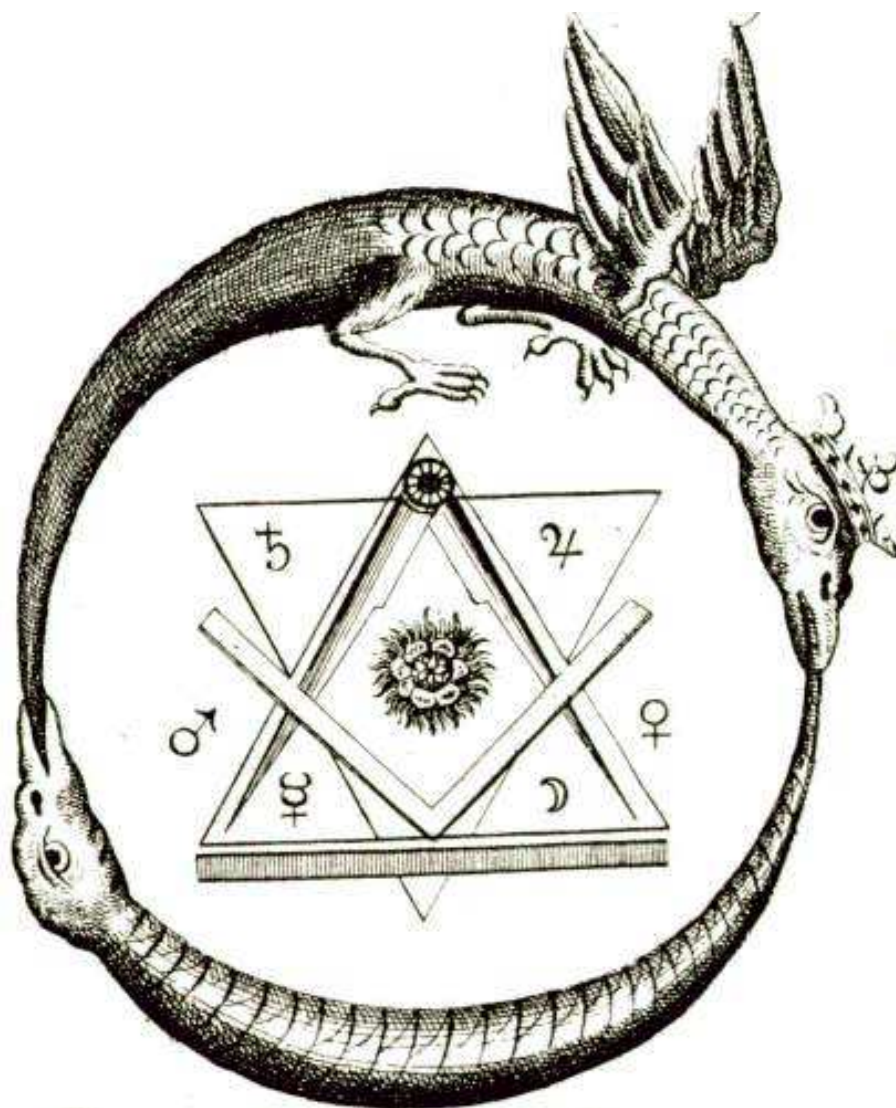
Cíl individuace

V antice dokonce sloužil had jako bůzek a přítulné domácí zvířátko, které vedle lovení myši ztělesňovalo strážce rodinného krbu – úhelného kamene antické společnosti. Zmizení domácího génia znamenalo velké neštěstí. U Plinia se dozvídáme, že drak obsahuje léčivé substance. Cílem individuace není tedy záhubení draka, což by naopak představovalo přílišnou inflaci vědomí, ale vymezení patřičného místa a vytvoření rámce pro *Das Selbst* (Self). Králevic v Písni o perle draka jen uspí a totéž vidíme například na velmi ilustrativní rytině z Lipského vydání *Corpus Hermeticum*.

Jak víme, Západ, u něž má vědomá část psýchy navrch, drakovi pohříchu kroutí krkem (svatý Jiří, archanděl Michael, Siegfried atd.).

Šílenství

Janu Tleskačovi se ovšem tajemného Em setřást nepodařilo. Osudného dne dochází v dílně k zápasu: „Skočil na mne zezadu a skoro mne porazil. Zvedl jsem se, ale on začal do mne bušit jako smyslu zbavený. Šílený vztek proti tomu tyranovi mne uchvátil. Tloukl jsem kolem sebe se snahou ho zničit, smést, aby již nikdy proti nikomu nepovstal.“ Tleskačův zápas za očistu světa od metafyzického zla nám trochu koliduje s jeho vlastní touhou patentovat si vynález létajícího kola a zbohatnout. Tento fakt zdaleka nevybočuje z celkového konceptu interpretace příběhu, ba přímo jej podtrhuje. Ve vrcholné scéně na plošině svatojakubské zvonice se znovu vynáří Emova temná podstata. „Někdo jde sem nahoru ke mně. Kdo to je? Asi kostelník. Nevidím tam dolů ještě dobře, svítlna mu málo svítí a on. . .“ Pokračuje zápas, který začal v dílně a má velmi animální povahu. Em pravděpodobně znovu „buší jako smyslu zbavený“ a Tleskače obestírá „šílený vztek“ když „tluče okolo sebe se snahou ho zničit.“ Tleskač se podvolil chaosu na jehož konci číhala smrt. Do mýtu nepatří spekulace, jestli se mohl hrdina zachránit, udržet se na zábradlí nebo zahubit tajemného Em. Zřetelně však promlouvá skutečnost, že zmocnit se perly provází nesnáze vedoucí až na samu hranici šílenství. Musíme také zohlednit Tleskačovo zanícení pro svůj vynález létajícího kola, které mělo na osudném pádu lví podíl. Je třeba znovu vzít

Obrázek 5.2: Rytina z lipského vydání *Corpus hermeticum, Des Hermes Trismegists wahre alter Naturweg* (Cesta pravé přirozenosti Herma Trismegista), Lipsko 1782.

tuto skutečnost jako fakt a nepřemýšlet, jestli vášeň byla uměřená nebo fatální. Rychlé šípy kupodivu při čtení Tleskačových zápisků nijak nehodnotí chování obou aktérů tragédie a jen chladně třídí fakta. Zpečetme smutnou připomínku Tleskačova pádu ještě jednou Mefistofelovou poznámkou, kterou pronáší poté, co si Faust „dupne“, aby se propadl do hlubin „vyššího tajemství čiré imaginace“:

*Leč klíč tam dole může selhati!
Jsem věru zvědav, zda se navrátí.²²*

Dříve než Rychlé šípy propojily obě části deníku, osobně se setkávají „ve slepé uličce“ s postavou muže, který z nich loudí Tleskačovy záznamy. Čtenáři nedá mnoho námahy, aby si muže spojil s tajemným Em, zvláště v okamžiku, kdy mu „zasvítí v očích.“

*Z jeho plecí trčelo stero hlav jak z hada – hrozného draka,
jazyky pošmournými se olizující, a z očí
v hlavách divuplných mu zpod brv plápolal oheň²³.*

Ukázka z Hesiodovy Theogonie, kde právě svrhává Zeus obludu stohlavého draka Týfóna do podsvětí, nás nenechá na pochybách, s kým měly Rychlé šípy tu čest. A přece z touhy po poznání se noří do slepé uličky, vybaveni obálkou s prázdnými papíry a riskují, že je Vontové odhalí a pořádně zmáčknou. Dům číslo 5, kde mají sjednanou schůzku s tajemným mužem není blíže než na konci dvousetmetrové sluje. Drak se má Rychlým šípům odhalit ve své plnosti a nikoli jako nějaká historická postava. Jen zázrakem vyvázli bez vážnějších následků a nebýt Rychlonožkovy spontaneity v úprku, nedoběhli by do Hřbitovní chodby a následně nenašli chybějící část deníku.

Podivuhodná je bilance nových poznatků v TAM-TAMU, z níž cítíme Duší-nův hluboký dojem z událostí. „Mirek cítil, že ještě není čas, aby tyto úžasné věci světu prozradil. A tak byl psán TAM-TAM tak, aby čtenáři sice pochopili úžasnost objevů, ale přitom aby nepoznali jejich podstatu.“ Snad jen kouzlo nechtěného nám evokuje dojem, který máme z mnohých hermetických spisů. Ačkoliv se tváří jako kuchařky, podle kterých za odpoledne ukuchtíme kámen mudrců, o elixíru toho po přečtení víme ještě méně. Patrně se Mirek Dušín poučil o pravé povaze látky, možná je opatrnější, každopádně dostáváme poměrně názornou informaci o metodě, jak se vztáhnout k symbolu proměny.

Řekli jsme, že snovým symbolem archetypu smyslu bývá postava kouzelníka nebo moudrého starce. Jestliže chceme obšírně pojednat o ježku v kleci jako symbolu proměny, nemůžeme nevzpomenout starého kostelníka, na nějž se Rychlé šípy obrátí pro podrobnosti o původu tohoto *Svatého Grálu* Stínadel. Podněcuje je k tomu okolnost, že se „prý ukázal“. To ještě klub netuší, že se ukázal pouze v podobě kresby na stínadelské zdi. Bezprostředně loví v paměti všechny legendy opřádaající tento tajemný předmět, který „dovedl Rychlé šípy přivést z klidu“.

Archetyp proměny

²²GOETHE, Johann Wolfgang. *Faust*. Přeložil Otakar Fischer. 3. vyd. Praha : Odeon, 1982. 480 s. Druhý díl, první dějství. p. 259

²³In. HÉSIODOS. *Zrození bohů : Zpěvy železného věku*. Julie Nováková. Praha : Svoboda, 1990. 130 s. p. 35.

Konstatování, že „ježek v kleci byl starý a podivný případ, který nadělal ve městě za minulé léta hodně vzruchu,“ nikoho nenechává na pochybách, že se vynáří z hlubin historie a patrně bude velmi obtížné prokázat jeho původ a účel. Stejně jako v legendách představuje grál nádobu, do níž Josef z Arimatie zachytil Kristovu krev, tak i zde tajemný předmět touhy uzavírá ve svém pouzdře velmi cennou substanci, která „není žádné zvíře“ a „ze svého vězení se občas dostává ven.“ Podobně jako se Svatý grál skrývá před srdnatými rytíři Evropského Západu, tak se ježek v kleci zanáří mimo zbadatelnou oblast skutečnosti. Mohli bychom v analogiích pokračovat dál a dál, neboť schéma vyprávění o hlavolamu v sedmé kapitole románu je dostatečně výmluvné, musíme se však ještě zastavit nad podivuhodnou lapálií, která se přihodila postavě jménem Marynčák.

Jedna z grálových legend vypráví příběh o Králi Rybáři, který si přivlastnil nádobu, o níž byl přesvědčen, že je Svatým Grálem a následně umíral na nečekané zranění v boji. Podobně Marynčák nese veškeré důsledky svého nerozvážného tvrzení, že „hlavolam má u sebe.“ Vontové jej okamžitě zasypávají pohrůžkami, „aby jim ježka vydal dobrovolně.“ „Vontové šli za ním všude jako stíny. Vracel se domů pokaždé s modřinami, celý potlučený. Byl přepadáván na cestě do školy i ze školy, a ještě když vcházel do domu, kde bydlil, vrazil často na něho ze vrat některý z Vontů. A pořád ho vyzývali, aby jim ježka odevzdal, jinak že jeho utrpení neskončí.“ Nakonec Marynčák nemohl ani kapitulovat a málo pomáhalo přiznání, že si celou věc vymyslel. Legenda jejíž pravdivost později v textu doloží kandidát na Velkého Vonta Losna, jen zdůrazňuje zvláštní vlastnosti hlavolamu. Král Rybář je v příběhu o Parsifalovi také nakonec vyléčen poznáním, že vlastnictví grálu paradoxně podmiňuje odmítnutí vlastnického nároku. Pozoruhodný je i etymologický rozbor nešťastníkovy jména. Na první pohled vidíme souvislost se slovem marylák, tedy námořník, ale také ten, kdo má k rybolovu nejbližší. Parsifal se setkává s králem jako rybářem na břehu nedozírně široké řeky. Ypsilon ve jméne však připouští trochu odlišnou interpretaci, která má přídech smrti, stejně smrti, která ohrožuje domnělého vlastníka grálu.

Když Rychlé šípy začnou pátrat po podrobnostech talismanu, vždy se jim dostane vyhybavé odpovědi. Jak jsme uvedli výše, je příznačné, že se hlavolam objevil jako symbol na zdi, což hmotně interesovanou Dušínovu povahu vyvede z míry natolik, že nedbá varování, že ve Stínadlech se něco děje a lépe je tam teď vůbec nechodit. „Nikdo mně nemůže zabránit, abych nešel tam, kam chci,“ odsekává a my cítíme, že se v ten okamžik podobá rozvášněnému dobyvateli. Důsledkem je křížová výprava do Stínadel na jejímž konci se nečekaně skrývá poklad vlastní proměny. Podobně jako Artušovské družině mnohdy chyběl vhléd do pravé povahy Grálu, tak ani dušínovci netuší, že vzácný poklad symbolizuje vykoupení a obnovu celého kosmu – světa rozkládajícího se po obou stranách Rozdělovací třídy.

Když se obracejí na kostelníka od svatého Jakuba, očekávají přinejmenším vysvětlení původu hlavolamu. Tam se na místo toho dozvídají, že ježek v kleci má svůj počátek zahalený nejasnostmi. Jan Tleskač byl jako nemluvně nalezený už s podivnou hračkou v ruce. „Tento hlavolam, vzácný starožitný kousek neznámého kovopracovníka,“ pochází tedy z dob a míst, o nichž nikdo nemá ani potuchy. To nás zavádí hlouběji do archetypální hlubiny, neboť ani Josef z Arimatie nechystal Kristovu krev do ledajaké pohozené nádoby válející se po Golgotě, ale do téže nádoby, z níž Ježíš pil při poslední večeři. Netřeba zdůrazňovat, že taková symbolika ukazuje ještě do dávnějších hlubin. V nádobě

bylo sice víno, ale ještě před napitím je Ježíš prohlásil za svou krev. Dostáváme se tak ke krvavým obětem, jejichž počátky zůstávají v šerém dávnověku. Zvířecí nebo lidská krev působí jako osvěžující nápoj k obnovení vitálních sil přírody. Navíc v řeckém prostředí je nazývána krvavá oběť *farmakon*, čili lék na neduh společnosti, který můžeme promítnout do člověka nebo zvířete. Kostelník jako jeden z mnoha obrazů archetypu smyslu v rámci své role zvyšuje napětí poukazem, že Tleskačovy ruce osudný den z pouzdra „prudce vykrucovaly hvězdu a zase ji tam vracely, aniž by se na ně díval“. Léku se nemůžeme jenom zmocnit, ale musíme jej správně aplikovat – rozluštit jeho hádanku.

Imaginace

Klec, která je jindy nazývána pouzdro, jen názorně ukazuje skutečnost, že k rozluštění hádanky je třeba vyvinout nemalé úsilí. „Vzhledem k počtu rohů hvězdice i k množství otvorů v pouzdře a skoro nevyčerpatelné možnosti pohybů hvězdice v něm naskýtal se snad statisíce a statisíce různých postavení hvězdice v pouzdře.“ Také se v textu časem dozvíme, že ani hvězdice není cílem adeptova úsilí. Podobné narážky bychom třeba našli u Rulanda, který hvězdu přirovnává k blahodárné schopnosti lidské imaginace. Individuace psýchy potřebuje vybudit vnímavost k symbolu proměny. Je to tentýž pojem vyváženosti všech psychických i fyzických komponent v člověku, který Paracelsus označuje jako *asturum*. Paprskovitá podoba pak připomíná hermetické poučky nabádající adepta, aby se koncentroval na vnitřní světlo. Iniciační význam symbolu hvězdy sleduje příklon k duševnímu světu. Častým vyjádřením obratu k vnitřní cestě bývala pro evropského člověka pouť do Santiaga de Compostely, ke hrobu svatého Jakuba. Fulcanelli uvádí v rozboru symboliky postavy poutníka na domě v Thiersu následující:

Operace je dovršena, když se na povrchu objevuje zářící hvězda, tvořená paprsky vycházejícími z jediného středu, prototyp velkých růžic našich gotických katedrál. Je to jisté znamení, že poutník šťastně dospěl ke konci své první cesty. Dostal mystické požehnání od Svatého Jakuba, stvrzené světelnou stopou, která zářila – jak se říkalo – nad apoštoloým hrobem²⁴.

Musíme zde uvést celou legendu o zvláštním hrobu apoštola Jakuba. Jistého chasníka upoutalo modravé světlo klenoucí se nad jedním vrškem nedaleko hory zvané Pedroso. Přivolal biskupa Theodomira a onen večer se nad pahorkem rozzářila nádherná hvězda. Suita kněží, které si biskup z Iria přivedl, nelenila, dala se do usilovného kopání a našla mramorovou rakev a v ní neporušené tělo, o němž z jistých indicií všichni vytušili, že jsou to ostatky apoštola Jakuba. Psal se rok 835 a hvězdy provázely od těch dob na toto místo každého poutníka. Cestou Svatého Jakuba bývá totiž nazývána Mléčná dráha a my víme, že je to dráha vskutku „hvězdná“. Soudržnost symboliky nám zdůrazňuje již jen samotné jméno poutního místa – Compostela (*compos* – vládce, *stella* – hvězda). Tím zdaleka nevyčerpáváme význam postavy starého kostelníka od stínadelského Svatého Jakuba. Stojíme s údivem před kostelem, který nese tajemství hvězdice v kleci, o níž můžeme v souladu s Fulcanellim prohlásit, že je to:

²⁴In. FULCANELLI. *Příbytky filosofů : a hermetický symbolismus ve vztahu k posvátnému umění a esoterismu velkého díla*. Ivo Purš, Martin Stejskal, Tomáš Vondrovic, Vlastimil Šimek a Vladislav Zadrobílek. Praha : Trigón, 1996. 2 sv. (287, 230 s.). sv. I. s. 268.

... také váza vřní, alabastrová váza a rodící se pupen květu moudrosti, *rosa hermetica*²⁵.

Zde můžeme logicky namítnout, proč román používá namísto označení hvězdice častěji označení ježek. Vzhledem ke smyslu hlavolamu se můžeme spíše přiklánět k označení hvězdice, neboť jasně popisuje obsah pouzdra²⁶. Můžeme se také domnívat, že román pouze upřednostňuje vulgarizovanou podobu tohoto popisu a používá označení ježek namísto hvězda. Vstupme na tenký led a vyslovme hypotézu, že je tomu přesně naopak, totiž, že hvězda je daleko hrubší popis obsahu pouzdra a ježek evokuje rovinnu silnějšího symbolu, silnějšího než jsou paprsky nějaké mihotavé stálice. Předně ježek slouží v umění za atribut jednoho z pěti smyslů – hmatu. Hrubý vjem, který tak může evokovat hmatatelný důkaz vyšší skutečnosti, řekněme přímo *vtělení*. Také existuje určitá paralela mezi slovy ježek a Ježíš.

Vtělení

Obrázek 5.3: Proměnění Krista, mozaiková ikona (13. stol.) Louvre, Paříž.

Autorův vztah k uváděné symbolice bude podrobně rozebrán v závěrečné kapitole nicméně se nemůžeme ubránit dojmu, že určitá slova jsou volena s nejvyšší citlivostí. Už jen letmý pohled do jakéhokoli českého výkladového slovníku nám ukáže, že po ježkovi následuje Ježíš. Obsažnější slovníky sice mezi pojmy vklíní ježibabu a ježidědku, ale to nic nemění na faktu, že podobu bytostného Já můžeme shrnout jak obrazem ježka, tak mýtickým příběhem Ježíše Krista. Ostatně na křesťanských mozaikách vidíme Krista Pantokratora (Vševládce) obestíraného ostny paprsků. Na mozaikové ikoně z Konstantinopole vidíme výjev Proměnění Krista, osm paprsků vychází ze středu mandorly – mandlovitého oblaku.

Zde se musíme trochu pozastavit nad podobou ježka. Z jeho tvaru plyne, že se jím nemíní bodlinatý savec, kterého zhusta vídáme na dálnicích v placaté podobě, nýbrž nějaký mořský ostnokožec (echinodermatos), jehož význačným atributem je tzv. *radiální symetrie*²⁷. V parcelsovském pojetí imaginace dosud šlo o nabytí symetrického vztahu ke všem faktorům lidské psychy, čímž se otevřela vnitřní cesta. Jak jsme však poznali

²⁵Ibid.

²⁶Existuje souvislost mezi pojmem ježek a hvězda

²⁷Připomeňme zde latinské označení mořské hvězdice *Stella maris* o níž zpívá hymnus z 9. stol:

*Ave maris stella/ Dei mater alma/ atque semper virgo,/ felix caeli porta./
Sumens illud Ave/ Gabrielis ore,/ funda nos in pace,/ mutans nomen Evae.
Zdávas mořská hvězdice/ živá bohorodice/ i tak navždy pannou/ šťastnou nebes
branou./
Zdrávas přijímajíc/ ústy Gabriela/ uvedlas nám pokoj/ sudbu Evy měníc.*

Zjevuje se nám tu živný roztok vtělení, život ve všech svých biologických souvislostech.

v pouti do Santiaga de Compostely, nastolení harmonie je jen první částí hlubinné cesty. Dalším krokem je přesunutí centra života psýchy do středu, a právě tomu příleží obraz symetrického živočicha, pod jehož slupkou dřímá veškerá dynamika života. Cíl není tedy fixní, ale jedná se o proměnu životní energie. To přesně odpovídá Ježíšovým výrokům o vlastní povaze. Svou bytost ztotožňuje se životem, prokazuje se jako „pramen vody živé“ s příslibem věčného života pro ty, kdo „žijí v něm.“ Zároveň dává příslib, že jakmile jeho roucho bude roztrženo vedví a on vydán smrti na kříži, uvolní se tento živý pramen a zlomí okovy smrti. Naprosto totožná operace se odehrává při katolické mši, kdy se láme a takzvaně *přepodstatňuje* chléb, když je před tím prohlášen za Ježíšovo tělo. Mnohem příznačnější výpovědi o proměně nalezneme mimo kanonická evangelia, zejména v gnosticky laděných traktátech a Ježíšových logiích. Ve 108. logionu Tomášova evangelia Ježíš říká:

*Kdo se napil z mých úst, bude jako já.
Já sám se stanu jím a skryté se mu zjeví.*²⁸.

Západní církve vytěsnila pojetí bytostného Já jako výsledku splynutí s Kristem. Přesunutí psychického středu do míst, které je vyhrazeno bohočlověku zůstává tak nestavitelnou překážkou západního pojetí psýchy, a tvoří tak pozadí nejen duchovních dějin naší civilizace.

V souvislosti s mithraistickými kulty jsme uvedli, že adept vstupuje do parprsků božského slunečního disku a sám se stává zdrojem vyzařování. Ježek tedy zjevně ukazuje také na cíl této cesty, aniž by jím byl on sám. Podobně Ježíš postupně stáčí pozornost učedníků ke své vlastní proměně, jako k vrcholu svého poslání. Symbol kříže jako kvadratury kosmického celku je plně analogický s ježkem, který je sám složený ze dvou polokoulí. Výše uvedený ikonografický prvek mandlovité aureoly, latinsky *vesica piscis* (rybího měchýře), ukazuje na odstředivost jádra Self. Než jej renesanční naturalismus definitivně vytěsnil objevovala se v souvislosti s nanebevstoupením (Krista nebo Panny Marie). Na východě spatříme mandroly za zády Buddhů a bódhisattvů.

Podobně jako setník Longin probodává Ježíšův bok aby „vyšla krev a voda“, tak ježek musí být rozšroubován, aby vydal skrytou a neméně životodárnou substanci – plán létajícího kola. Zde se ovšem symbolika rozchází. Jak jsme výše naznačili, Západ oslabil totožnost Self se vzkříšeným Kristem. Tento úchabek pak musel nutně kompenzovat mimo jiné v podobě grálových legend, které i beztak trpí tímto fatálním rozhodnutím²⁹. Jinou cestou, která kompenzovala tuto jednostrannost je hermetická tradice, bohatě kvetoucí na okraji zájmu, leč paradoxně ve stínu velkých církevních i světských institucí. Záhada hlavolamu jako by šla přímočařejší cestou k realizaci Bytostného Já, když v samotném srdci symbolonu nechává promlouvat obraz - plán - létajícího kola. To vše dělá s dokonalou rafinovaností s jakou lze nadchnout srdce dítěte. Není lepší vějičky pro moderního člověka, než vidina převratného vynálezu, který posouvá lidstvo na dráze pokroku. Nejen to! Okamžiky vynalezení, odzkoušení prototypu a sériové výroby, představují fenomén vrcholného bodu vývoje, který nic nepřekoná. Samotná Tleskačova slova není třeba komentovat: „Šílím radostí! Má nejkrásnější, nejúžasnější chvíle se blíží! Létající kolo, udělané z obyčejného šlapacího kola laciným zařízením, levnějším než pomocný motorek do kola! K smíchu i k úžasu

²⁸In. Dus, J. A., & Pokorný, P. (Eds.) (2001) *Neznámá evangelia*. Praha: Vyšehrad, 150.

²⁹To je přesně problém vlastnictví Grálu, potažmo Parsifalovy otázky

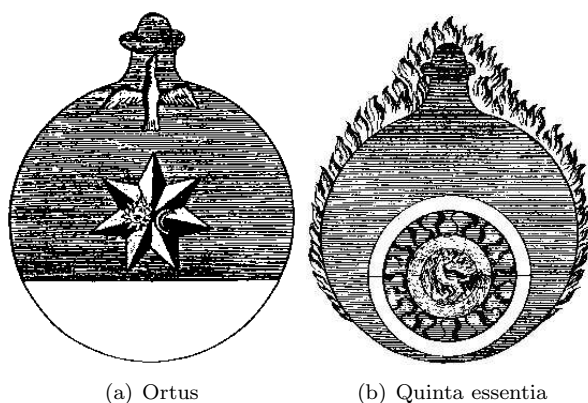
Kvadratura celku

Kompenzace

zároveň! Noviny budou o mně psát celé strany. Změním úplně celý svět!“ Analogie s dnes mizejícím pojmem *spásy* je zde více než zjevná, zvláště, když slyšíme slova o minimálních nákladech na energii. Stejně dobře si ponechává etickou dimenzi, což dokládají hlasité úvahy, že: „Rychlé šípy se musí plánu létajícího kola zmocnit za každou cenu, aby jej odevzdaly na patřičná úřední místa a aby snad z vynálezu netěžil někdo, kdo nemá k tomu oprávnění!“ Na příběh románu se šmahem můžeme dívat jako na moderní mýtus, jedno naše oko pošilhává v oblasti vědecké fikce, zatímco druhé oko zůstává pevně zakořeněné ve starém symbolickém řádu. Zastavme se tedy ještě na okamžik u rozebírané symboliky, neboť právě v tomto momentě se ocitáme v jádře hlavolamu a tím pádem i v dokonalém zobrazení jungiánské představy o individuaci.

Obraz okřídleného kola je totiž dokonalým obrazem duchovního středu – Das Selbst (Self). Je dovršením Díla se vším všudy, ponechává si svou dynamiku života a přitom svébytnost. V souladu s alchymistickou praxí na něj můžeme směle aplikovat atribut volatilní substance. Všimněme si, že v knize se nikde nemluví o bicyklu nebo velocipédu, ale o kole. Nelze se ubránit dojmu, že pojmová návada sama dává podnět k nebývalým souvislostem. V alchymistickém rukopisu nazvaném *De summa et universalis medicinae sapientiae veterum philosophorum*³⁰ nalezneme obrazy jako vystřižené z tajemství hlavolamu. V sérii obrazů baněk, se odehrává celý alchymistický proces. Uveďme v našem kontextu dvě příznačné baněky.

Das Selbst

Obrázek 5.4: De summa et universalis medicinae sapientiae veterum philosophorum.

Bílá holubice, která vylétá z hvězdice, bývá nazývána *solí kovů*. Zářivý opeřenec se coby duch uvolňuje ze hmoty, která prošla radikální proměnou. Uvnitř hvězdy se děje *konjunctio oppositorum* – spojení protikladů slunce a měsíce, mužského a ženského principu. Podobně ježek složený ze dvou polokoulí představuje Materii primu v roli dělohy, jak nás poučuje Morienus v Rosariu: „Napřed je spojení, pak početí, následně otěhotnění, Vznikání a zrání, nabývání sil a výživa.“ O tušené duchovní povaze vyzařující z hlavolamu nás přesvědčuje role Velkého Vonta jako usmiřovatele opozičního kvasu předvolebních stínadel. Dočítáme se, že v případě nespokojenosti s navrženým kandidátem na nejvyšší

³⁰Bibliothèque de l’Arsenal, Paris

funkci bylo třeba usmiřovací autority „jako soli“.

Následující vyobrazení série nese název Pátý element a symbolizuje sjednocení čtyř živlových podstat korunovaných duchem v jejich středu. Po několikeré separaci a následného spojování se holubice ocitá sjednocena s materií jako svorník kosmu. Navíc, jak Poznámává Jung ve výkladech snových symbolů, neodmyslitelnou součástí je jejich rotace. Jednou rotací znázorňuje mísení čtyř živlových podstat, jindy kruhový pohyb slunce okolo země způsobuje zlatotvorní. Rotace mandaly ukazuje na vnitřní harmonii, tedy nikoliv statickou, ale samopohybem naplněnou celost. Nemusíme zdůrazňovat, že i tyto aspekty Tleskačův vynález dokonale obsáhne. Obraz okřídleného kola jako konečného produktu Díla nám il-

Mandala

Obrázek 5.5: Alchymistický rebis.

strativně ukazuje frontispice Balduinova v díle *Aurum superius et inferius aurae superioris et inferioris hermeticum*. Nad studnicí života se vznášá kruhový objekt s křídly a spolu s odrazem na hladině studnice tvoří celek svérázné krajiny veškerenstva rámované ležatou mandorlou. Jiný, v alchymistické literatuře mnohem čtenější emblém, ukazuje levitujícího okřídleného hermafrodita zvaného též REBIS³¹, jak můžeme ilustrovat rytinou z *Rosaria philosophorum*.

Logos

Ocitáme se uprostřed paradoxního obrazu, kdy vrcholem obrazové série je propracovanější stav počáteční jednoty, z níž povstalo a povstává veškerenstvo. V rukách spatřujeme hada Úrobora, který v roli matky rodí nové generace tvorů, přičemž sám sebe oplodňuje a v samotném středu obrazu vidíme Anhrópa (božstvo Člověk), který ze sebe sama vychází a jeho prostřednictvím povstalo vše. To vše známe z pojmu *logos spermatikos*, který v tomto smyslu³² používali stoikové, a doloženého například u Filóna Alexandrijského. Spojení preexistentního principu kosmického smyslu s hadovitými nositeli života vysvětluje, proč v mnoha obrazech Self nechybí plazi. V nejtajemnějším z kanonických evangelií nalezneme zmínky o tom, že Logos je vlastně Kristus, a také dogmatika příliš nepokulhává za obrazy, když definuje Ježíše Krista jako „zrozeného ne stvořeného.“ Rebis, jak se jinak okřídlená bytost jmenuje, nám také poukazuje na prvotního Adama, který upadl pod vlivem Demiurga do hmoty a jako Anthrópos dochází vykoupení. Sám Tleskač tuto skutečnost popisuje (a to zvýrazněně!) následujícími slovy: „A pak, když už je ježek venku, dá se rozšroubovat krásně. A uvnitř je všechno – všechno!“ Abychom ještě lépe doložili tajemství v ježku skryté, uveďme obraz³³ gnostického prvotního člověka, který

³¹Rebis je zkratkou latinského RES BINA čili věc dvojná, která tvoří jednotu dvou částí.

³²Podle definice jde o tvořivý princip Vesmíru, který zároveň vše stvořené bere zpět.

³³Obraz sám je pak variantou tzv. *Merkavy*, Božího vozu, v němž se zjevil starozákonnímu prorokovi Ezechieli *Syn člověka* a jeho prostřednictvím sám Bůh. Odkazuje též na vozovnu klubovnu Žlutého květu, o níž je podrobně pojednáno v kapitole Skrýš je prázdná, hrob je prázdný.

dokonale odpovídá Tleskačovu plánu.

Obrázek 5.6: Symbol Anthrópa z Athoského klášteřa.

**Fenomenologie
archetypu**

Tím jsme velmi stručně pojmenovali symboliku hlavolamu jako archetypu proměny, v jehož rozluštění se skrývá transcendence vědomí do nové skutečnosti – bytostného Já. Pokud si budeme chtít zachovat tento úhel pohledu, nesmíme zapomínat na skutečnost, že román je psaný optikou Rychlých šípů, což nás v lecčems může svést na jednostrannou stopu. Na druhou stranu nám nezbývá, než se spolehnout na výpovědi o příhodách pětice, protože naše situace Evropanů, dobře izolovaných od symboliky nevědomí, nás nutí tento pohled sdílet. Naštěstí se v románu vyskytuje dostatek indicií, podle kterých můžeme archetypální krajinu poznat a nějak rozumně integrovat do své představy o kosmu. Jedním ze zmíněných novodobých mýtů je idea pokroku, jak jsme ji zmínili výše. Jiným takovým moderním mýtem, který nás zcela ovládá, je politický rozměr lidské existence. Na rozdíl od archaického člověka se naše moderní dějiny utvářely právě tímto směrem. Propojíme-li tento fakt s dějem románu, nalezneme velmi ilustrativní kapitolu věnovanou vnitřnímu uspořádání Vontské organizace. Kapitola následuje po spojení obou polovin deníku a nese název *Stínadla v pohybu*.

„Hodiny událostí tikaly pomalu, ale nezadržitelně. Nebylo dne, aby se něco nestalo, nebylo chvíle, ve které by nebyl běh událostí buď popohnán nebo zpomalen, či jakkoliv změněn.“

„Lidé pracovali, chodili po ulicích, vozy jezdily, hoši a děvčata se učili – nebo neučili ve škole, vše šlo klidně dále. Ale něco se pořád dělo! Ten klid byl jen na oko! Pod jeho pláštěm proud událostí plynul prudce a oni to věděli!“

Tolik děsivý a zároveň výmluvný úvod této kapitoly. I kdyby chyběly jiné důkazy, že Stínadla slují krajinou nevědomí, podzemím nejtajnějších záhybů psýchy, tento odstavec strhává poslední roušku z neuchopitelného tajemství. Jestliže takhle zní úvod k „politickým dějinám“ Stínadel, jaké spodní proudy bublají pod povrchem našich vlastních dějin? Než kapitola přikročí k vysvětlování, jak probíhá funkční období Velkého Vonta, bilancuje ztráty a nálezy. Znovu se zde zmiňuje jizva po Červenáčkově, který se podle všech známek přidružil k Bratrstvu Kočičí pracky. Nález deníku a odhalení podstaty hlavolamu však také není přijímáno bez určité hořkosti. Jak jsme zmínili, Dušín by rád svěřil TAM-TAMu převratné informace a tím posílil své „public relations“ v rámci Druhé strany, ale nic z toho nemohl bez vlastní újmy „světu prozradit.“ Kapitola však pokračuje ještě temněji než na začátku. Z úst Rychlých šípů slyšíme postesknutí nad nejasnou spojitostí kvasu ve Stínadlech a nebývalou čilostí Bratrstva Kočičí pracky. Znovu se hodí připomenout skutečnost, že nevědomí není na vědomí nějaká nezávislá veličina a přinejmenším reaguje na jednání vědomí kompenzačními efekty. Jestliže se tedy Rychlé šípky zmocňují Tleskačova tajemství, z nějž vyvěrá Stínadelská podstava Vontů, pak nevědomí nemůže na tuto intervenci nereagovat. Musíme také počítat s faktem, že těžko rozlišíme mezi vnější (vědomou) nebo vnitřní (nevědomou) příčinou „pohybu duše“. Vyjádřeno slovníkem záhady hlavolamu, Rychlé šípky svojí špionáží vůbec nijak nepřispěli k nepokojům ve Stínadlech, naopak, samo nevědomí samo vlákalo do svého středu chlapce z důvodu kompenzačního efektu.

**Dynamika psychického
procesu**

Dozvídáme se, že volba Velkého Vonta je na spadnutí, neboť současný vůdce Stínadel dává svou funkci k dispozici někomu mladšímu. O Velkém Vontství se mluví jako o funkci velmi závislé na všestranných schopnostech adepta. Zároveň nás ovšem popis vyvádí z omylu, že se jednalo o nějakou demokratickou volbu

z několika souměřitelných kandidátů. „Skoro při každé volbě Velkého Vonta se stávalo, že už se vědělo napřed, kdo asi novým vládcem Stínadel bude zvolen. Vždycky to byl zpravidla chlapík, který na sebe upozorňoval odvahou, podnikavostí, rozvážností, tělesnými schopnostmi i dovednostmi a oblibou u ostatních ještě v době, kdy nebylo dosud ani zdání, že by nová volba Velkého Vonta mohla být!“ V principu se zde nemluví o protikandidátech i když Vontské dějiny uvádějí tři takové případy, kdy se dva kandidáti střetli v otevřeném souboji, ovšem nikoli na veřejnosti nýbrž pod dohledem skupiny zasvěcenců. Dostáváme se zde k představě politického vůdce, který sice nezískává korunu po dědičné linii (panovníci z pokrevních linií a z úradku Božího), ale ani není volen v nějakém referendu nebo jako vítěz otevřeného politického střetu několika koncepcí. Spíše nám připomíná Platónova filosofa, který je všestranně uzpůsoben převzít vládu nad obcí.

Mohl bys tedy nalézt nějakou vadu na takovém povolání, které by mohlo náležitě vyplnit jedině ten, kdo jest od přírody nadán pamětí, učenlivý, myslí povýšené, ladný, přítel a příbuzný pravdy, spravedlnosti, mužnosti a rozumnosti³⁴

Jak ukazuje K.R.Popper v *Otevřené společnosti*, Platónův politický program absolutního dobra a absolutní spravedlnosti má jasné totalizující tendence. Nebezpečí ovšem přiléhá správnému členění Stínadel jen omezeně. Vedle šestičlenné rady, která je volena náčelníky ulic, tu vystupují poštovní jezdci jako spojky mezi ulicemi a radou. Získáváme tedy důležitou informaci, že Stínadla jsou přesně hierarchizovanou obcí s charismatickým panovníkem v čele. „On bděl nad vontskou tradicí Stínadel, jmenoval náčelníky jednotlivých ulic, přijímal jejich zprávy, chválil, káral, rozhodoval o trestech, byl hybnou pákou celých Stínadel.“ Z hlediska psychologie komplexů nám obraz takového světa připomíná renesanční pojetí *přirozenosti* jako spravedlivého a přesně řízeného řádu s prvky neosobních sil, vedle nichž figurují oduševňující projevy s centrem v duchu. Na tom je cosi archaického. Takové správní členění zkombinované s duchovním následnictvím a sborem pověřenců připomíná v evropském kontextu papežství. Sbor kardinálů volí v líhni konklave nového papeže, přičemž členové sboru jsou postupně jmenováni zemřelým papežem, který si (pokud to stihl) tak zajistil kontinuitu svých postojů u svého nástupce. Ve vyostřené podobě nalezneme totéž v tibetském následnictví dalajlámů (reinkarnace). I toto srovnání však pokulhává.

Totalita

Kritéria volby Velkého Vonta stejně dobře připomínají renesanční pojem *virtus*, čili um naklonit si všechny síly přírody i obce. Musíme zároveň vzpomenout na rok vzniku románu (1939), kdy začal vycházet na pokračování v Českém slově. Ačkoliv je považován za apolitický, přesto věrně odráží dobové tendence k obdivu silných vůdčích osobností, které svým umem dokáží strhnout široké masy. Jak jsme naznačili v předchozí kapitole, ani Mirek Dušín se nijak nevyvíká politickému ideálu doby, natož aby Stínadla pokulhávala za Druhou stranou. Na rozdíl od tendencí Dušína však stínadelský kolega na postu vůdce zpravidla „vyjádřil přání předat svou funkci někomu jinému“. Ačkoliv se „šlo pro jeho nástupce už skoro najisto“, přesto se ne vždy Stínadla na kandidátovi shodla. A právě v tomto bodě nabývá příběh hlubšího rozměru, který později odhalí pod slupkou politického zápasu propast nevědomí.

³⁴PLATÓN. *Ústava*. František Novotný. Praha : OIKOYMENH, 1996. 360 s.

Ve Stínadlech se už najisto volí mezi Losnou a Mažňákem. Vontská kronika střežená jako relikvie, která se nikdy „nedostala do rukou nepovolaných,“ pečlivě dokumentuje tři případy, kdy musel mezi kandidáty rozhodnout boj. I v takovém případě se všeobecně dalo na domluvu Velkého Vonta, který prosazoval svého kandidáta. Nyní se však dozvídáme, že „ještě při žádných volbách se ve Stínadlech neutvářela situace tak nevhodně, nežádoucně a nešťastně jako tentokrát!“ Dozvídáme se, že proti sobě stojí dvě stejně rozdělené polovice stínadel a „Vontská rada s dosavadním Velkým Vontem se marně snažila uvést chod těchto událostí do žádoucího směru.“ Časem se také dozvídáme, že vontská rada nebyla nijak spokojená s kandidátem Mažňákem, který si kupoval prestiž různými dary a zdánlivě nezištnou pomocí při různých katastrofách. My jen v souhlase s Velkým Vontem musíme konstatovat: „Je záhadné, kde na to bere, ale rozdává plnými rukama.“ Jediná logická odpověď, kterou podpoří důkazy z pozdějších událostí nás nenechá na pochybách, že Mažňák adolescent má za sebou nějakého movitého sponzora, který celou kampaň z povzdálí sleduje a řídí.

Tento politologický exkurz je důležitý proto, aby před námi vyvstalo zcela originální uspořádání vontské organizace. Především selhal pokus o jakékoli připodobnění nějakému nám známému systému. Román tak čtenáře připravuje ke zcela nečekanému pohledu na dění a zároveň otevírá vrátka, aby zaskočený čtenář vlastní silou dokázal nalézt paralely v reálném světě, který nás obklopuje. V popisovaném rozvratu se znovu matně rýsují prsty tajemného Em. Jestliže jsme tuto temnou postavu ztotožnili s hadem Úroborem, praexistencí veškeré mýtické reality, musíme říci i druhou část faktu z toho plynoucího: Had vzdor své temné stránce představuje plodivou líheň všech životních sil. Tento drak sice symbolizuje chaos a temnotu, ovšem zároveň rodí nové, zcela neotřelé, generace božstev. Je to totiž právě zásluha Em, že se Stínadla dávají do pohybu. On je plodivou silou celého románu, která sugestivně hýbe veškerými událostmi Stínadel. Hýbe jimi z pozice primitivní a pudové síly. Je temným aspektem všech životních sil prýšticích z lidské duše – *animou*. Připadá nám až neuvěřitelná skutečnost, že on stojí v pozadí celého rozbroje okolo volby Velkého Vonta. Sleduje jediný cíl, zmocnit se Tleskačova deníku i Ježka v kleci a tím zahladit poslední stopy svého činu. Jeho působení nebyli ušetřeni ani Rychlé šípy. Pod zkratkou tajemného Em se skrývá starý Mažňák, otec kandidáta na vůdce Vontů. To on svého synka zásobuje penězi a jako šedá eminence připravuje uchvácení Stínadel na svojí stranu. Znovu si připomeňme zobrazení bytostného Já. Celek do sebe integruje i hadí postavu, která ztělesňuje symbolické početí IndexSymbolické početí. Dostáváme se tím do ještě hlubší vrstvy příběhu, než se nám před chvílí zdálo. Tajemný Em dychtil po hlavolamu, prahnul po vniknutí do jádra a spojit se s ním nebo ho pohltit, což mu mytologicky od věků náleží. Než interpretovat tento složitý a nepochopitelný vztah k ježku v kleci, bude lépe ukázat obraz bytostného Já s tímto symbolem³⁵. Poznamenejme, že takové zobrazení není při aktivní imaginaci pacientů nijak výjimečné.

Toto zobrazení má však pevně vymezený střed. Existují však mandaly, kde had se zavíjí do středu a zcela okupuje centrum Self a neobsahuje perlu-bytostný střed. Takto imaginované Self ukazuje na chtonní přirozenost psychy. V souvislosti s Mažňákem seniorem můžeme vyslovit domněnku, že jako Tleskačův

Vitální síly

³⁵In. Rafal T. Prinke - Hunting the Blacke Toade

Obrázek 5.7: Had v mandale.

pečovatel a mistr³⁶ si nárokoval přirozené právo na objev zcela v intencích „vyššího zájmu“ rodiny nebo podle hesla „koho chleba jíš, toho píseň zpívej.“ Ať tak, či onak, určité paradoxii se nevyhneme. Vluzuje se otázka, kolik vlastně starému Mažňákovi je let? Jestliže v Tleskačových čtrnácti letech měl již postavení mistra, který může vychovávat další generaci učedníků, pak nemohl mít k učedníkovi vztah jako k vrstevníkovi. Rozdíl generace také podtrhuje poskytování „bytu a stravy“, což nebylo v silách dobového ochmýřence jakým byl Tleskač, ale zralého jedinca. Zároveň máme téměř jednoznačnou dataci. Synovi jako kandidátovi na Velké Vontství rozhodně není méně, než 15 let. Nemůžeme předpokládat, že malý Mažňák se narodil krátce po Tleskačově smrti, neboť by nebylo generací Vontských rad více než pět či sedm (při zohlednění 2-3 letého funkčního období) V takovém případě by výjimečné případy (3), kdy se o prvenství zápasilo, zaujímaly v dějinách významné procento a nebyly by tedy výjimečné. Tím se ještě věk tajemného Em zvyšuje, což v kombinaci s výpověďmi o Stínadelském dávnověku posouvá stáří tajemného Em poměrně blízko k hranici kostelníkova kmetství. Stejně jako stařec i Em ztělesňuje cosi původního, bájný počátek, *arché*: „Chvillemi se zdálo, že (kostelník) spí, protože měl zavřené oči. Ale pak je ospale otevřel a hleděl nepřítomně do záře podzimního slunce.“ Znovu si uvědomujeme, že se dotýkáme mýtu namísto reality, jak nás přesvědčuje jedna z prvních zmínek o Janu Tleskačovi: „Snad se odstěhoval, snad umřel – to se v ústním podání nedochovalo.“

V ústním podání se také nezachovalo, zda ježek v kleci byl odznakem Velkého Vonta od dob založení Vontské organizace, nebo v dobách sjednocení Stínadelské

³⁶Zcela v mytologických intencích můžeme spekulovat o tajemném Em jako o Tleskačově neznámém rodiči.

omladiny jím teprve mávaly Tleskačovy dětské ručičky. Znovu nás odkazují takové spekulace do bájných časů počátků. V momentech, kdy se zmiňuje instituce Velkého Vonta, se jedním dechem mluví „o odznaku a symbolu, který si Velcí Vontové při svém střídání předávali jako doklad toho, že jedině oni jsou Velcí Vontové. . . “ Znovu, tentokrát na opačné straně, jsme svědky stvořitelského mýtu, „prvních tří minut“ stvoření světa románu, všech klíčových božstev nebo hráčů. Vojtěch Vont, jako prvotní hybatel „před mnoha a mnoha lety sdužil všechny hochy ve Stínadlech do společného zápasu proti všem nactiutrhačům z jiných čtvrtí města.“ Mluví se také o slavných a velkých bitvách v „těch zapomenutých letech.“ Zároveň se nemůžeme ubránit logickému argumentu, že ježek v kleci se mohl stát symbolem Velkého Vontství až po Tlesakčově smrti, kdy záhadně zmizel ve zvonici. Jedinou osobou, která o hlavolamu věděla nejlépe nemohl být nikdo jiný, než tajemný Em. Symbol proměny roztočil kolo dějů s takovou vehemencí, že odstředivé síly zatáhly do příběhu i jinak bohorovnou Druhrou stranu, zejména Dušínovce. Tajemného Em tedy vidíme zřetelně ve shodné úloze, jakou měl počátku had, když krmil Evu zakázaným ovocem. Avšak podobně jako se v souvislosti s „prvotním hříchem“ mluví o *felix culpa*, šťastné vině, vycházející pohyb z hlubin Stínadel sleduje jediný cíl: prostřednictvím kompenzačních efektů docílit sjednocení všech složek psychy a uskutečnit bytostné Já.

Mýtus

Politické dějiny Stínadel nejsou tedy jen obyčejnými dějinami chlapeckých institucí. Úvahy o uspořádání věcí veřejných, jak jsme popsali, doprovázejí velmi temné souvislosti. V době vzniku románu se daleko za Stínadly a Druhrou stranou rozprostíral jiný mýtus a silně se prolamoval do reálného světa – Třetí říše. Málókoho tehdy napadlo hledat souvislosti mezi propukající válkou a sílou symbolů, kterými zaplavovalo nacistické Německo své „soukmenovce“³⁷. Levotočivou svastikou však pohybovala stejná síla, která napadala ježka v kleci. Chtonické božstvo toužilo rozšroubovat (levotočivě) schránku s perlou a dosadit se na její místo³⁸. Je pozoruhodné, s jakou přesností Záhada hlavolamu reflektuje tuto skrytou linii evropského politického vývoje. Není naším cílem hledat četné analogie mezi válečnými událostmi a nacházet ve výpravách Rychlých šípů do Stínadel paralely s vyložením spojenců v Normandii. Udivuje nás jasná řeč příběhu, která zobrazuje politický fenomén jako drsnou projekci skrytých a nevědomých hnutí. Jak naznačil C.G. Jung před válkou, bůh Wotan (Odin v nordické mytologii) je vzor mystického spojení vesmíru a člověka nadaného magickými schopnostmi a nacisté si jej vzali za věrné zobrazení všech iracionálních hrůz jež jako „panská rasa“ chystali spáchat. Jeho slova se po válce potvrdila a mimo jiné ukázala, že příliš rozvinuté vědomí a osvícený rozum nadaný ambicí změnit celý svět, vábí z hlubin nevědomí všechny zapomenuté démony. Hermés neboli Merkurius v Rosariu říká jasně:

Já plodím světlo, ale má přirozenost je temnota.

Duch Merkurius

Je to stejný duch Merkurius, který vystupuje v mnoha alchymistických spisích jako kouzelník s hůlkou ovinutou dvěma hady. Jeden jeho aspekt má povahu hmotné suroviny, druhý aspekt spočívá v duchovní podobě oživujícího principu.

³⁷Srv. GOODRICK-CLARKE, Nicholas. *Okultní kořeny nacismu : Rakouští a němečtí ariosofové / 1898-1935, Tajné árijské kultury a jejich vliv na nacistickou ideologii*. Daria Dvořáková. Praha : Votobia, 1998. 381 s.

³⁸V magických rituálech má význam směr kruhového pohybu.

Římský historik Tacitus uvádí tzv. *dies Mercurii*³⁹ jako Teutonské obřady obvykle ztotožňované s rituály okolo boha Wodena (starší verze Wotana i Odina) žádajícího lidské oběti. Středověký kronikář Adam Brémský (+1081) uštěpačně poznamenává na adresu Wodena, že je „furor“, což odpovídá gótskému „wóths“ a značí nepřítelství a posedlost. Zuřivost Wotanova nám nápadně připomíná scény ze smrtelného Tleskačova zápasu na plošině zvonice. Je zuřivostí bojovníka, symbolem války těch nejhrušších sil a předzvěst celkového chaosu. Je to temný aspekt Merkuriův.

Mluvili jsme o inflaci nevědomých obsahů. Je tak silná, že zatemní světlo vědomí a rozjede se naprosto nekontrolovatelná psychóza. Všechny léčebné postupy, které dosud Evropa měla k dispozici v podobě křesťanských mýtů a symbolů, vyprchaly a nemohly tak působit utišujícím způsobem. Jako analogii s tímto procesem zobrazuje román opuštěný kostel svatého Jakuba. Podle kostelníkovy výpovědi se kdysi těšil plnému provozu. Tleskačova smrt pravděpodobně stojí za ztrátou posvátnosti místa i když nebyla nikdy prokázána vražda. Kánon 1211 církevního práva stanoví následující:

*Posvátná místa se znesvěcují v nich vykonaným závažným zločinným jednáním s pohoršením věřících, což podle rozhodnutí místního ordináře je tak závažné a tak odporuje posvátnosti místa, že nedovoluje vykonávat tam bohoslužby, dokud se zločin nenapraví kajícím obřadem podle předpisů liturgických knih*⁴⁰

Právě z nenaplněné možnosti kajícího obřadu vytušíme, že to síly světla vzdaly. Jinak si nevysvětlíme, že *druhý muž Třetí říše*⁴¹ Heirich Himmler, autor konečného řešení židovské otázky, si na svůj dvůr zve okultistu K.B. Wiliiguta, aby mu mimo jiné osvětlil Wotanem vynalezené runové písmo. O hrůze, do níž se Stínadla ponořila, vypovídají jednotlivé popisy tu a tam troušené v kapitolách románu. Intuitivní charakter popisu místa nás nenechává na pochybách, že román žije předtuchou některých temných skutečností druhé světové války. Málokdo dnes pochybuje o tom, že tajemná Stínadla nesou stopy Starého města pražského, a tedy blízkosti židovského čtvrti. Jako by žlutý špendlík, jímž se Vontové označovali na klopách, předznamenával žlutou davidovu hvězdu na kabátcích deportovaných židů. Velký Vont svou rolí smírčího soudce a mravní autority připomíná úlohu rabína. Postava „dohlázele nad uspořádáním lampiónů“ při Vontské radě, je jako vystřižená z díla Franze Kafky. Aby té pardoxyie nebylo málo, jméno Vont připomíná Wotana a nad vším roztahuje křídla anděl smrti, rýpající podomácku runy s myšlenkami na Cyklon B⁴².

V historickém přesahu hlubinně psychologické teorie a románového příběhu bychom mohli pokračovat bez obtíží dál. Nejdůležitější se zdá poznání, že ze

³⁹Cornelius Tacitus *Germania* 9

⁴⁰In. *Codex iuris canonici = Kodex kanonického práva : úřední znění textu a překlad do češtiny : latinsko-české vydání s věcným rejstříkem / auctoritate Ionnis Pauli PP. II, Z lat. přel. Miroslav Zedníček. 1. vyd. Praha : Zvon, 1994. 812 s. p. 531. I když bychom zde pro přesnost měli citovat znění dobového Kodexu.*

⁴¹Sousloví převzato z: HAMŠÍK, Dušan. *Génius průměrnosti*. Praha : Československý spisovatel, 1967. 162 s.

⁴²Plyn, který nacisté používali v plynových komorách.

Sjednocení protikladů

Stínadel vyvěrají všechny motivy, které vedou k individuaci. Rychlým šípům se cesta do nevědomí již otevřela, ačkoliv dosud neznají spojení mezi tajemným Em a stoupenci Mažňáka. Tento temný ženský prvek animy si ponechává funkci pozadí, tedy nevědomí. Ještě než se vydají na Vontskou radu, dostaví se cosi jako odpor. Náhle se v jejich klubovně vynoří neznámý Vont a vyhrožuje, aby již nepsali nic o Stínadlech a aby „sestrkali nos“ do jejich věcí. Celkem logický odpor ze sjednocení protikladů je doložený i ze strany vědomých Dušínovců, kteří nepřístupují na příkaz mlčení: „To je *naše* záležitost.“ Vont ovšem již kontruje typickou přenosovou situací: „Stínadla mají dost dlouhé ruce, aby jimi dosáhli až na vás.“ Příběh však neodvratně spěje ke sjednocení protikladů. Silná děličí čára, kterou Rychlé šípy již tolikrát překročili, už nemůže nic změnit na faktu, že se schyluje k manželství s *animou*, což neznamená nic jiného, než růst společné identity vědomí a nevědomí. Dušínovcům nezbyvá nic, než přijmout stín v jeho složitosti a nepochopitelnosti. I když se urputně snaží rozplést všechny zapeklitosti schytné projekcí jejich nevědomí do světa za Rozdělovací třídou. Znovu jim musí vlastní sebehodnocení předstírat, že rozluštění problémů je názorné jako návod na vyjmutí ježka v kleci. Je to jen další léčka nevědomí, které vede duši na cestě sjednocení. Vždyť také Rychlé šípy nemíří do Stínadel, aby navíc prozradili toto nejvyšší mystérium kandidátovi Velkého Vontství Losnovi, ale aby na oplátku získali nehlubší tajemství skryté uvnitř hvězdice. Netuší, že je hledaný náčrt okřídleného kola se stínadelskými definitivně spoutá. Pouto však leží již připraveno a nalčeno. Než se partička opět zahlubá do Stínadel, pronáší Dušín příznačnou větu: „Nesmíme se dát zastrašit nějakými výhružkami. Případal bych si jako spráskaný pes, kdybych teď měl všeho nechat.“

Kolektivní nevědomí

Než dospějí do svého úkrytu ve tmách svatojakubského kostela, nezapomíná nás příslušná kapitola informovat že „milosrdné šero sobotního večera se začalo snášet nad město.“ Jakoby se síla vědomí musela přítímím oslabit, aby promluvil svět imaginace. Sobotní den symbolizuje v evropských dějinách výjimečný den. Sedmý den Bůh dokončil své stvořitelské dílo a odpočíval. Sabatový den vyzývá k meditaci a usebrání. Ustává všední lopota a pozornost člověka se má obrátit do nitra. V latinské tradici připomínal svátek Saturnův (saturday) zlatý věk vzájemné lidské rovnosti, otroci oblékali šlechtický oděv a hodokvas pučel v ulicích. Den stvořený k usebrání má však také svůj stinný protějšek. Sobotu připomíná o velikonocích křesťanům, že Boží Syn Ježíš definitivně leží v hrobě mrtvý. Podle vyznání víry, tou dobou Ježíš sestupuje do zászvěti (pekeln) aby povolal zavržené. Ne náhodou se den „boží indispozice“ hodí čarodějnickým sabatům, které se z lunárního kalendáře přizpůsobili nárokům sedmidenního cyklu. Jakoby zachycoval jiný aspekt rovnosti – živočišný rej oproštěný od veškeré kulturní zátěže. V prostorách sobotního zklidnění ožívají spodní proudy představivosti, rozněcuje se polozapomenutý svět našich kolektivních snů a obrazů. Možná je však vysvětlení sobotního dne mnohem prozaičtější. Případní kandidáti na Velké vontství mají celou neděli na to, aby si lízali rány utržené při rozhodujícím pěstním zápasu.

Vzdor všem racionálním otázkám, které si Rychlé šípy před příchodem na tajné zasedání Vontské rady kladli, se všechny následující scény odehrávají jako ve snu. Znovu slyší bezeslovný nápěv stínadelských a vědomí se nezmůže na nic, než na rutinní vniknutí do hřbitovní chodby. Jak správně postřehl Jindra Hojer, když na konci chodby vidí „světélka podivných tvarů“: „Co to tam létá? Přece nespíme, nic se nám nezdá!“ Rychlé šípy jako druhostraníci, zvyklí na každodenní rituály udílení vlaječek, odznaků a bobříků, se nestačí divit

nad ponurou atmosférou připravovaného obřadu. Intimní osvětlení lampióny sestavenými do kruhu jim připomínal „nějaké pohádkové slavnosti“. Lampióny „seřazované do jakéhosi kruhu“ vrhaly mystický dojem. Kruh však pouze lemuje daleko tajemnější scénérii: „Uprostřed proti půlkruhu pak byl jeden stolek menší, u něhož po jedné straně sedátka byl lampión *zelený*, na druhé *červený*.“

A právě tento popis představuje sérii symbolů, které ukazují moc vládnoucí schopností zasáhnout srdce dušinců. Zřetelně spatřujeme obřad zasvěcení do jakéhosi vonstského mystéria. Neubráníme se představě, že vidíme cosi mezi komůrkou rozjímání a uspořádáním chrámu či lóže v zednářských obřadech. Byť ve značně primitivní formě. Také magická responsoria radních, kteří osamí poté, co se odtrouší lampiónoví ceremoniáři, působí týmž dojmem:

„Buďme svorní!
 Žlutá je barva naše.
 Nevyzraďme nic, co víme!
 Mlčenlivost chrání nás!“

Důraz na žlutou barvu nutně uvádí Evropana do nejistoty. Barva heretiků, jak je výše uvedeno, symbolizuje kolektivní propast, která se skrývá pod osvětlenou krajinou vědomí. Není radno tam vkročit, ale Rychlé šípy se odvážili a musí se tedy smířit s nejasnostmi a mlčenlivostí, která ochraňuje vontské tajemství. Psychický proces individuace je našťástí rozjetý do té míry, že věci dosud nepřijatelné dostávají srozumitelný význam. Však také mlčenlivost je zcela novou řečí nevědomí. Tento paradox si uvědomovali staří hermetikové, jako například Aristeus poučující svého syna:

Můj synu, zde je Klíč, který ti dávám v dědictví, avšak zapřísahám tě ve jménu Boha a jeho svatého přibytku, uzamkni vše ve svém srdci a opatř' pečeti mlčenlivosti⁴³.

Zapomeňme na představu nějakého egoistického držení výrobního tajemství. Taková představa je stejně falešná jako názor, že mlčení zakrývá mystifikaci. „Hermés teď přiložil svůj caduceus⁴⁴ na mé sevřené rty“, říká alchymista a my tušíme, že jsme již definitivně překročili práh slov. Pro žlutou barvu platí stejná pravidla jako pro sobotní den. Žlutá vzdor své špatné pověsti nakonec ukazuje na dávnověkou rovnováhu, kterou nám dnes nejlépe vystihuje slovo *smíření*. Zde nás napadá specifická zednářská devíza: *Ordo ab chao* – řád povstávající z chaosu.

V šerosvitu Vontské lóže také jednoznačně vynikají dva barevné lampióny. V určitých fázích alchymistického procesu se objevují postavy *zeleného draka* a *červeného lva*. Ze souvislostí víme, že symboly představují důležité milníky Díla. Zelený drak představuje vegetativní síly, které stojí u zrodu každého bytí. Vidět tohoto plaza znamená nabytí zkušenosti s vnitřním uspořádáním hmotného světa. Představa obnovy a tím pádem věčnosti života se nabízí tehdy, kdy se had svléká z kůže. Vidíme spojitost s představou cyklického času, času proměn a návratů. Země slovy bible „vydává zelen“ a „nese plody se semeny“.

⁴³In. *Verba Aristei Patris ad filium*, vyd. Alexandre Toussaint de Limojon, Paříž 1688

⁴⁴Merkurova (Hermova) hůl obtočená dvěma stuhami (hady) symbolizuje gnosí - Poznání

Dílo Had je také ten, kdo se sklonil z koruny stromu života aby nabídl šťavnaté jablíčko naivní Evě a lidé byli uvedeni do poznání dobrého i zlého. Zelený drak také v alchymistech vzněcuje *naději*, důležitou průvodkyni na cestě každého Díla. Avšak i naděje alchymistů by vyprchala nebýt druhého protipólu Díla zjeveného v barvě červené. Symbolická barva ohně a řečiště života – krve – očišťuje a dává duchovní život. Surová materie se v ohni zbavuje mnoha příměsí, které jí vážou se zemí a koloběhem zrození a tlení. Na konci očišťování dostává červená barva mnohem výraznější význam. Zčervenání materie vstupující do procesu završuje Dílo. Podle Marie Alchymistky za fázemi zčernání, zbělání a zežloutnutí přichází zralost v podobě zčervenání (iosis, rubedo). Kámen mudrců získal označení *Červený lev*. Vztah mezi krví a životem symbolizuje vztah mezi duší a tělem. Ale ani po produševňujícím procesu zčervenání nepřichází stav blaženého klidu. Červená barva má i svůj hrozivý symbol. Ukazuje na oheň planoucí v jádru božství a unést tento stav očištění je snad mnohem náročnější než se plazit při zemi v přírodním kolotání. Zatímco lůno přírody nabízí rození a znovuzrození, ve stavu *rubeda* stojí adept tváří v tvář skutečné smrti.

Duch ve hmotě

Oba tyto aspekty odhalují postavu Merkuriovu skrytou v podobě Ducha ve hmotě, a který má tu moc nás převést do vyšších sfér skutečnosti. Krychlovitý útvar za nímž sedí Velký Vont zároveň evokuje představu základního *platónského tvaru* – živlu země, z níž vychází veškerenstvo. Na kvádru položená kniha, do níž Vont hleděl „v těžkém zamyšlení“, připomíná apokalyptickou knihu života. Atmosféra zjevující prapodstaty tajemství Stínadel s jejich „Večery Světél“ je dokonale nastavena. Z vyprávění vycítíme, že i samotné Rychlé šípy zůstávají v tichém obdivu a naslouchají slovům Velkého Vonta s posvátnou úctou. Až se divíme, že hegemon klubu snáší posun sebestředu do prostoru mezi lampióny. Duch Velkého Vontství jako princip vše prostupující spravedlivé moci spočívající ve „hmotě“ Stínadel představuje všechny výsady, kterými by Rychlé šípy nejraději sami zahrnuli Druhou stranu. Z celkového pohledu se nemusí bát o svoji identitu – vlastní návod jak vyprostit ježka z klece ven. Podivuhodný symbol moci však chybí a Mirek ani nemůže najít záminku, jak by i to málo, co má, v daném okamžiku použil. Tušíme, že souboje titánů těží právě z podobných situací. Nezbyvá než hledět tváří v tvář propasti, o níž klub měl dosud jen pramalé tušení, a vydržet veškerý příval netušeného. Psychologicky podobnou situaci nelze unést, aniž by nedošlo k porušení osobní integrity. Jen mystici si mohou dovolit něco podobného, neboť mají na podobné situace vypracovaný jakýsi vnitřní aparát.

*Cvik se stává zvykem. Po desítkách ponorů, po velkých manévrech
víry dno se jasně – po stovkách na té pili vsátí sebe sama.*

Jan Kameník 13. září 1964⁴⁵

Ale naši hrdinové dosud k ničemu podobnému nepřičichli. Situace, která následuje je logickým vyústěním rostoucího napětí. Všechno urychleně převést do osobní roviny a vypořádat se s druhým pólem jako s něčím cizorodým: „Kostelem se rozlehlo podezřelé praštění i jakýsi zmatený šepot se ozval. . . a v tom již úžasná rána zaplnila všechny prostory svatojakubského kostela a kotouče prachu zastínily na několik vteřin barevná světla. Něco nestvůrného, velikého spadlo v blízkosti Rychlých šípů.“

⁴⁵In. KAMENÍK, Jan. *Mystické deníky*. Praha : Trigon, 1995. 75 s. p. 30

Drobná nehoda, kdy se pod slídívými očima Bratrstva Kočičí pracky a páni ze Sběrače utrhne ohoz, naruší průběh obřadu. Jedním z padajících je také odpadlík Červenáček. Mirek neváhá a rychle jej ze skrumáže přivleče do svého úkrytu. „Zůstaň tady,“ šeptal překotně Mirek, „to jsme my Rychlé šípy, neboj se přece! Nejsi náš kamarád, víme to, ale nemůžeme tě ponechat tvému osudu! To je naše poslední přátelská služba.“ Z psychologického hlediska má apel významnou funkci. Mirek ví, že Červenáček patří k oddělené části psýchy, která vládne určitou autonomií, která zpětně ohrožuje Mirkovu svrchovanou roli. Protože se ponořila za Rozdělovací třídu a přidala se na odvrácenou stranu, ohrožuje Mirkovo sebevědomí. Patří tedy do světa mimo vědomý obzor, který je daleko širší a Mirka obklopuje. Do této sféry patří i nepřehledný okrsek Stínadel s celou posvátnou Vontskou ceremonií. Takový fakt je pro Mirka natolik nestravitelný, že se pokouší přeznačit Červenáčkovu identitu. Není zcela zřejmé, co věta „to jsme my Rychlé šípy, neboj se přece“ znamená. Dá se vyložit jako apel, že i Červenáček má nálepku Rychlých šípů, ať chce či ne. Navíc následující věta jen naoko přiznává autonomnímu komplexu svébytnost avšak druhým dechem jí odebrává. Červenáčkův osud přece patří do rukou Mirkovi. Koncept „poslední přátelské služby“ je tak zpochybněn. K velkému překvapení má Červenáček víc autonomie, než si Mirek přeje. V okamžiku, kdy Rychlé šípy chtějí vyklidit pozici uprostřed tajemné scény, kamarád s čapkou se utrhává a mizí za zmizelou Vontskou radou. „Ale – haló – Červenáčku! – kam to běžíš?“ Vzlyká Mirek, tušíc nezvratnost individuálního procesu, který mu má přivodit ztrátu koruny.

Klubu zbývá jediná obrana a to sice útok. Najít příležitost jak získat hlavolam a aplikovat na něj pravidlo vysvobození. Povrchní čtenář románu sice sdílí fantazie a cíle hrdinů, ale při hlubším pohledu by taková situace znamenala učiněnou katastrofu. Dovedeme si představit, co by se stalo? Jaký osud směšných trosek někdejší slávy by stihmul Stínadla? A jaký, snad ještě horší, osud by zmítal Druhou stranou? Stínadla měla vypracovaný určitý systém nástupnictví Velkého Vonta, a ten navíc neznal tajemství hlavolamu. Rychlé šípy by měli klec v jedné ruce, ježka v druhé a plán létajícího kola by se povinně učilo každé „šípátko“ nazpaměť pod pohrůzkou vyobcování do Stínadelského hádu, kde lišky dávají dobrou noc. Nikoli. Příběh je naštěstí silnější než moc barbarského intelektu.

Tu Mirek má již vypracovaný plán, jak dosáhnout nejvyššího cíle. Situace mu přímo nahrává. V kostele se objevuje skupinka Mažňákových příznivců, která si záhy dobírá druhého kandidáta na post Velkého Vonta, přítomného Losnu. Mažňákovci ovšem představují zlo veškerého Stínadelského světa, neboť ze slov Velkého Vonta víme, jak agresivně si počínají ve své kampani. Zároveň nám v závěru vysvětluje spojitost s tajemným Em jako Zlem *non plus ultra*. Srdnatým útokem na hlouček Vontů vysvobozují Rychlé šípy Losnu a odvedou jej do bezpečného úkrytu. Poté kandidátovi nabídnou návod, jak ježka vysvobodit z klece a poskytnou mu tím klíč k získání moci nad Stínadly. Lehce podlehneme sugesci, že Rychlé šípy zachraňují svět a přinášejí světlo tam, kde ho ubývá. Rafinovanější způsob, kterým lze legitimovat kroky vedoucí k získání ježka v kleci se snad nevyflíhnu v hlavě žádného diktátora. Poskytnutí výhody Losnovi jako reprezentantovi Bílého božstva před Černým božstvem má však jeden háček:

„Ven s tím tedy!“ zvolal Losna. „Slíbím vše, co bude jen trochu v mé moci!“

„Dobrá! Žádáme tedy od tebe, abys – až Ti Vontská rada hlavolam při boji o Velké Vontství k vyjmutí ježka předloží, vyndal a opět vložil ježka do klece jen

jednou, a to ještě tak, aby nikdo z Vontské rady neviděl, jak sis počínal! Nikomu z nich také nesdělíš, jak jsi ježka z klece vyndal. Vyjmutého ježka nedáš z ruky! A druhé vyjmutí a opět vrácení ježka do hlavolamu provedeme my sami, v tvé přítomnosti, ale ještě toho samého večera, kdy budeš zvolen Velkým Vontem a kdy obdržíš od svého předchůdce hlavolam jako odznak do úschovy! A to je celé, co od tebe chceme, abys slíbil!“

Losnovo naivní přitakání se nijak nevymyká bájnému obchodu Mefistofela s Faustem:

MEFISTOFELES:

*Jak překotně se necháváš
řečnickou vášní strhovati!
Vždyť cedulička stačí též,
kapičkou krve se tam podepíšeš.*

FAUST:

*Jestli to všechno je, co chceš
nu dobrá, komedie platí.⁴⁶*

Nezdá se nám, že si Rychlé šípy zcela zjevně podmaňují vliv nad Stínadly? Svrchovanost vládce nad Stínadly nebyla dosud nikým podmíněna, a ejhle: „A tak Losna ve svitu baterek musil napřed do Mirkova notesu napsat slavnostní prohlášení, že splní svůj slib.“ Z jakého titulu sbírá Mirek úpisy do svého notesu? Opravdu se chce vědomí ke své stinné stránce chovat jako k partnerovi? Bylo by celkem logické, kdyby Losna z narážek Rychlých šípů na právo druhého vyjmutí vytušil jakési skryté právo prvního rozšroubování. Protože se román o této možnosti nezmiňuje ani náznakem, o to víc se posiluje domněnka, že Rychlé šípy i Losna jsou součástí daleko širšího proudu událostí. Řečeno jinými slovy, nad postavami a epizodami se odehrává příběh duševního a duchovního světa. Na tento fakt zcela názorně upozorňuje samotný závěr kapitoly: „A tak se rozešli, spokojeni on i Rychlé šípy, protože každá strana tímto seznámením ohromně získala pro své cíle. Události plynoucí až dosud proudem dravé bystriny, změnilly svou rychlost na řítící se vodopád.“

Perspektiva vědomí

Vědomí má šanci znovu usednout na trůn nad veškerenstvem světa psýchy. Psychická energie se přesouvá na Druhou stranu a naděje na rozluštění záhady hlavolamu strmě vzrůstá. Nazrává čas, aby se opět přihlásilo ke slovu nevědomí a nabídlo smírlivější poměr sil. O tom vypráví kapitola, v níž Rychlé šípy odhalí ve své klubovně naslouchací trubici. Netřeba připomínat, že na druhém konci roury naleznou nemyté ucho Bohoušovo, jímž unikají šeptem přetřásané novinky ze Stínadel do éteru Dvoreckých. Brzy pochopí, že příčinou tichého „škrábání“ není hlodavec, ale podsvětní kreatura permanentně slídící v patách klubu. Srovnání hygienického profilu klubu a zaprodancova nám jasně definuje dva póly. Honička v opuštěné zahradě má čtenáře pouze udržovat v napětí, leč finální scéna, kdy se dopadený Bohouš kaje ze své špionážní činnosti, se může směle ucházet o čelní místo v učebnicích psychologie tzv. přenosu.

Psychologie přenosu

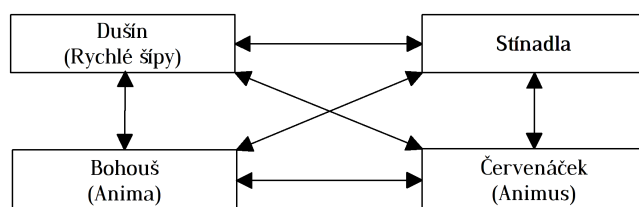
Aniž bychom uváděli složitou expozici k tomuto problému, uveďme jej na zcela konkrétních příkladech a tím pádem zběžně a heslovitě v pořadí, jaké nám

⁴⁶GOETHE, Johann Wolfgang. *Faust*. Přeložil Otokar Fischer. 3. vyd. Praha : Odeon, 1982. 480 s. První díl, p. 74

nabízí kapitola nazvaná Výslech. Bohouš je zkraje polapen a svůj odpor demonstrovat kvílením, vzpouzením, pliváním škrabáním a kopáním. Slova „jsem ztracen, jsem úplně ztracen“ můžeme vysvětlit jako inflaci vědomí. Nevědomí se zcela rozpouští ve vědomí. Nebezpečí, které v takovém nastavení vztahu Já a nevědomí spočívá, vyjadřuje uvolnění energie, která se přirozeně (a všemi dostupnými prostředky) brání nerovnováze. Z hlediska psychologie bychom takový stav zachytili v podobě neurózy. Výhradně intelektuální postoj ke světu má za následek vzpouru přírody v nitru jednotlivce. Bohouš se ohání zastrašovací manévr, a křikem přivolává majitele zahrady aby Rychlé šípy coby zloděje vyobcoval. Označení vědomí, které loví ve výsostných vodách nevědomí, za zloděje přesně naznačuje, čím trpí celostná psýcha. Když se Mirek dušuje, že Bohoušovi nic neudělá, nasadí vyvrhel mnohem smířlivější postoj. Jeho zpověď nám odhaluje mnoho z tajných dějin Bratrstva. Ihned zkraje se dozvídáme naprosto zásadní skutečnost, že pramálo participují na cílech Rychlých šípů. Jejich výlety do Stínadel motivuje získání talismanu bílé pracky jakési Stínadelské kočky. Holá statistika, že i fauna Druhé strany nemohla být o nic chudší, nás ubezpečuje, že Bratrstvo jasně náleží do oblastí nevědomí. Zdánlivé slídění ve stopách našeho klubu se odhalí jako zjištění pomoci Dvoreckým, které si Bratrstvo zve do Stínadel jako své průvodce, aby „se nebálo samo.“ Přesto i Dlouhé Bidlo, při pokusu se zmocnit nositelky talismanu, dostalo pár parádních ran. Zjevně postřehneme rozdíl mezi osobním a kolektivním nevědomím.

Opačný stav, kdy se vědomí zcela rozpustí v nevědomí zachycuje Bohoušova výpověď o odpadlíkovi našeho klubu: „Červenáček není u Bratrstva Kočičí pracky. Někdy s námi šel do Stínadel, ale to šli také kluci se Sběrače. S nikým moc nemluví a nikde také nijak zvlášť nepomáhá. Kluci o něm říkají, že je jako tělo bez duše.“ Tento stav se zdá zcela logický. Dostavuje se kolektivní a masové jednání. Vědomí je zcela ovládáno instinkty, které je vláčejí po Stínadlech. To vysvětluje afektivní úprk z kostela svatého Jakuba bez jediného slůvka. Vzpomeňme si v této souvislosti na Červenáčkovu anamnézu v desáté kapitole.

Po Bohoušově dokonané zpovědi se Mirek usklíbne: „Děkujeme ti za zprávy. Co Tvé zradě řekne Bratrstvo Kočičí pracky, to ovšem nevíme – to ti děkovat nebude.“ Mirkova věta má charakter prokletí a nevědomě tak nahrává na smeč, jaký jen psychická energie situace dokáže vyvinout. Bohoušovi nezbývá, než škemrat o přijetí do klubu Rychlých šípů: „Rychlé šípy, prosím vás, vezměte mně do klubu – jóó? U vás budu bezpečný.“ Ze by chtěl nahradit uvolněné místo po Červenáčkově? A ejhle! Vždyť Červenáček byl onehdy přistižen s Bratrstvem! Že by došlo k prohození rolí? Nikoli. Máme tu názornou ukázkou přenosové situace, kterou můžeme s výhodou ilustrovat následujícím schématem.

Obrázek 5.8: Přenosová situace.

Schéma, jak vidno, je jednoduché a názorné. Interpretace, jako obvykle,

nadmíru složitá. Dříve, než se o to pokusíme, zavzpomínejme, že cílem výpravy Bratrstva do stínadel byla černá kočka s bílými tlapkami. Tříčlenný klub Dlouhého Bidla chtěl svým členům rozdat po tlapce. Kdo byl tím čtvrtým členem? A co se teď skrývá za náhlým úmyslem Bohouše stát se členem klubu? Myšlenka na ochranu? Zcela určitě. Proč však dal Mirek k nápadu svojí jízlivostí podnět? To už má hlubší kořen, který se na základě schématu pokusíme vysvětlit.

Začněme od Bohoušova návrhu stát se právoplatným členem klubu Rychlých šípů. Z hlediska obecné morálky, jak jí vidí dušínovci, je návrh naprosto nepřijatelný. Přesto z hlediska psychologie má svojí logiku. Vždyť je to právě Dušínovo nevědomí, které nese všechny protikladné atributy. Postačí si všimnout jen vztahu k hygieně. Mravně volní čistota Mirkova je tu kompenzována Bohoušovou naprostou zbabělostí a slizkostí, jíž označuje Rychlonožka příhodně „smrdutým tchořem“. Dušín představuje typicky mužský svět, plný racionality a intelektu, o němž francouzský filosof Henri Bergson praví:

Kdybychom přehlédli intelektuální schopnosti, viděli bychom, že intelekt necítí se volným, není plně doma leda tam, kde zachází s mrtvou hmotou, zvláště s pevnými tělesy⁴⁷.

Anima

Nevědomí tedy musí představovat holou esenci života, půdu, z níž se rozvíjejí pupeny veškeré vitality a pohybu. Jakými zárodky života je však pokryto Bohoušovo nemyté tělo? Můžeme si vzpomenout na nevědeckou, leč svého času velmi populární myšlenku vědců Lysenka a Lapešinské, že „život se může rozvinout již jen z pouhé špíny za nehty“. A protože život rodí žena, je zcela logické ztotožnit Bohouše s *animou*, nevědomým ženským protipólem vědomí. Je oním principem, který oživuje Dušínovu psýchu a vrhá jí do náruče životních situací. Jenomže vědomí nemá žádnou šanci spatřit holé nevědomí jako svojí součást. Anima se k němu má jako vlastní sestra a nezbyvá než konjunkci obou složek psýchy brát jako zapovězený incest. Však vidíme s jakou se Bohouš potáže, když se nominuje za člena klubu: „Byl jsi jako stéblo trávy ve větru. Zrazoval jsi kdekoho, dělal jsi klepy, zneprátelil sis snad už celou Druhou stranu. Každý tebou opovrhne. A nikdo to z tebe nemůže dostat ven. Jen ty sám svým dobrým chováním chlapíka.“ Mirkova slova se však v zápětí tříští osudové poslání této tragické postavy. Přesto lze pravidlo, že neslučitelné ani nesmíš, z hlediska celistvosti psýchy přemoci. Vědomí může získat přístup do nevědomí na základě tzv. *projekce*. Rychlé šípky upírají zraky do Stínadel. Zdá se, že objevují zcela cizí svět, leč Stínadla jsou plátnem na něž psýché promítá svou odvrácenou stranu. Zde román, jako na mnoha místech, nepoužívá příliš jinotajů a slovních hříček. Je to svět Dušínova *stínu*, který se v budoucnu má plně integrovat s vědomím. Má-li se však jako stín spojit s vědomím, musí být také brán jako partner a chápán jako projekce, což se zpravidla nedaří, a proto stojí za všemi katastrofami. Že vědomí stínu se vyvažuje zlatem, o tom nás s geniální nadsázkou spravuje novela Podivuhodný příběh Petra Schlemihla. Hlavní hrdina prodá svůj stín jakémusi pokušiteli. Ač se v závěru novely mluví o zlatu, poslechneme si, jak celý handl vypadal na svém počátku:

Stín

Za to dám pánovi na důkaz svého uznání na vybranou všechny klenoty, které mám zde v kapse: pravý všeotvívající kořínek, man-

⁴⁷In. BERGSON, Henry. *Vývoj tvořivý*. Ferd. Pelikán, Frant. Žákavec. Praha : Jan Laichter, 1919. 497 s. p. 213.

*dragoru, kouzelné penízky, zlodějské tolary, čarovný ubrousek Rolan-
dových zbrojnošů, čertíka-šibeníčníka za jakoukoliv cenu*⁴⁸.

Že si Schlemihl se šidítky, ale beze stínu prožije v lidské společnosti své, netřeba zdůrazňovat. Vlastně se v malém opakuje stará faustovská legenda s tím rozdílem, že je již lépe pojmenován pravý stav věcí. Svou vlastní existenci, která se musí autenticky uskutečnit na tomto světě, zaměňují za tento svět už jen z toho prostého důvodu, že nevidím sám sebe (stín je nejjednodušší zrcadlo). Slunce přede mne nevrhá žádný stín, kým tedy jsem? Sluncem samotným. Jsem to já, kdo svět osvětluje a své nepřátele zardousím. Před klubem Rychlých šípů tedy od počátku stojí nemalý úkol, správně naložit se svou projekcí.

Červenáček na straně Stínadel působí sice jako „tělo bez duše“, nepostrádá však nic ze své role. Předně patří stále k Rychlým šípům, byť jako ztracená komponenta duše, jejímž prostřednictvím se chce nevědomí zmocnit vědomí. Zároveň ulízaná patka Červenáčkova ozdobená čapkou musela na stínadelské působit jako muleta. Nutno podotknout, že Stínadla nevypadají jako nějaká iracionální oblast, zvláště propracovaný samosprávný systém působí velmi elegantně. Nikde však není psáno, že nevědomí znamená chaos. Spíše na nás zapůsobí určitá přirozenost řádu věcí. Bohatá minulost se svým úsvitem bohů, jak bylo uvedeno výše, nijak Stínadla neomezila v rozvoji důmyslné vztahové sítě uvnitř komunity s přísně hierarchickým členěním. Červenáček přesto vstupuje do zmatku, který vyvolávají předvolební spory. Mnohem zajímavější než odpovědi, jsou otázky navršené okolo takové konstelace sil. Především z jakého hlediska máme šanci celou situaci pozorovat? Rozhodně nemáme nestranný popis Stínadelského života. Dozvíme se o něco víc, než co pronikne do TAM-TAMU, čili naše vidění je vidění dušínovské. Co bylo u zrodu Červenáčkova odpadlictví? A jaká je vlastně časová souslednost počátečních událostí?

Když se Rychlé šípy úspěšně vypořádali se „smrdutým tchořem“, příběh je přesune do Bekova, tovární čtvrti, která obklopuje Stínadla z jiné strany. Za ohradou slyší dobře známé hlasy Bratrstva ochuzené o Bohoušův, který uhryzán svědomím mlčí ve svém doupěti. Ve spolku se také objevuje postava Tondy Plíhaľa, která má sehrát v našem obrazu celku významnou roli. Jako dalšímu do party patří jiný hlas Červenáčkovi, který je obviňován místo Bohouše ze zrady. Dlouhé Bidlo dotírá, že navzdory odpadnutí od Rychlých šípů „stará láska nerezaví“. Červenáček se hájí: „Nejsme už kamarády – od té doby, co to začalo ve Stínadlech. . .“ Máme zde první stopu. Opravdu vyšla iniciativa zmocnit se Červenáčka, coby nejméně vázané psychické funkci k osobnímu já, ze Stínadel? Když v zápětí Rychlé šípy svého exkamaráda vysvobodí, dozvídáme se jinou variantu příběhu: „Šel jsem tenkrát napřed do Stínadel, abych tam snad něco objevil a Vám se tím mohl pochlubit. Je to už taková moje povaha, znáte mne přece“. Vyvstává další otázka. Jak je možné, že tehdy Mírek s Jarkou usoudili z prchajícího Červenáčka ze Stínadel na zradu? Osudové nedorozumění tak změnilo na dlouhou dobu povahu klubu. Hledání časových sousledností nám také definitivně odpovídá na roli Červenáčka jako animuse, mužskému protějšku k mateční půdě Stínadel.

Zatímco *anima* nese veškeré atributy ženskosti vztahované na maskulinní vědomí, *animus* racionalizuje ženské vědomí. Jestliže doposud Stínadla žila dojmem, že za samopohybem stojí jejich vlastní přirozenost a izolovaný život, který

Animus

⁴⁸In. VON CHAMISSO, Adelbert. *Podivuhodný příběh Petra Schlemihla*. Oskar Reindl. Praha : Odeon, 1957. 125 s., p. 49.

se spleť uliček valí odnepaměti, pak *animus* kompenzuje tento jednostranný postoj. Poté, co je Červenáček opět integrován do klubu, prozrazuje další závažné tajemství, které nabyt při toulkách s Bratrstvem a Druhostraníky. Za prvotním zjevením ježka v kleci stála ruka Tonda Plíhala, která načrtávala jeho kontury na hraničním domě Stínadel. Tonda Plíhal sice patří ke dvoreckým, leč neváhá se spolčit s Bratrstvem Kočičí pracky a sám tak nevědomky uvádí věci do pohybu. Červenáček podává jasné svědectví: „Když se ještě o ježku vůbec nemluvílo a nikdo nevěděl, co se okolo něj začne najednou mlít, namaloval Tonda Plíhal ježka na zeď a chtěl pod to připsat : ‚Máme ježka u sebe. Kdo si pro něj přijde? Rychlé šípy‘. Chtěl, aby nás Vontové začali pronásledovat, tak jako kdysi Marynčáka.“ Jarka jen s překvapením poznamenává: „Nedokončená kresba na zdi – a jaké úžasné příběhy z toho vzešly – co tím bylo objeveno za všelijaká tajemství a záhady.“ Teď se nám konečně poodhaluje rouška z nejasného tušení, které nás provází od počátku příběhu. Máme pocit, jako by si Rychlé šípy příběhy do TAM-TAMU přímo objednávali. „A ve snaze přinést jim (druhostraníkům) v TAM-TAMU něco nového zapletli se hoši Rychlých šípů do událostí tak podivných a záhadných, že jim často až mráz běhal po zádech. Ale oni již nemohli couvnout, byli taženi vírem těch prazvláštních příhod, více a více, až nakonec došli k netušeným objevům. . . “ Co vzbuzuje závist u dobrodružně naladěných jedinců, to v oblastech psychologie bývá každodenním chlebem. Nyní k nám shora uvedené schéma promlouvá zcela jasnou řečí. Zdánlivě dva světy tvoří jeden celek. Čím více se Dušín cítil jako slunce na obloze, osvěčující každý kout Druhé strany z pozice krystalické mravní čistoty bez náznaku stínu, o to více sílila jeho nevědomá složka. Dušín zbavený své nejdůležitější sebekontroly jí však nezahlédl jako svojí součást, nýbrž jako projekci v podobě čtvrti za Rozdělovací třídou, příhodně nazvanou Stínadla. Veškerá představa o spořádaném životě se konzervovala do neživotných forem ideálů a ponaučení koncentrovaných jednou do TAM-TAMU jindy do Mladého hlasatele. Skutečný život však přežíval pod hranicí vědomí. A protože sílila přímo úměrně s kulminací Dušínova kultu, odrážela všechny společné vývojové prvky ranné civilizace souhrnně nazvané archetypy kolektivního nevědomí. S jakou intenzitou vtrhla tato složka psýchy do života názorně ukazuje disociace Červenáčka. Pozoruhodný je také fakt, že symbol proměny, tedy ústřední symbol individuálního procesu, se objevuje naprosto spontánně a je Dušínem evidentně neřízený a není ani řízený nevědomím. Pouze nevědomí mu daruje živnou půdu a to na základě jakési anonymní přirozenosti. Motivy Tondy Plíhala namalovat ježka v kleci byly sice zřejmé, patrně však přesně „nevěděl co činí“⁴⁹. Jak již víme, symbol proměny patří k ještě hlubším počátkům, o kterých se všem dohromady ani nesnilo. Křížení Červenáčka s Bohoušem pak naznačuje krevní oběh, započatý procesem sjednocování. Co stagnovalo na bodu mrazu se začíná pomalu uskutečňovat.

Archetypy kolektivního nevědomí

Nevědomí Podle C. G. Junga si můžeme představit nevědomí jako větší kruh, který v sobě uzavírá vědomí v podobě menšího kruhu. Jinde narazíme na příklad ostrova vědomí obklopeného mořem nevědomí. V obou případech vidíme, že

⁴⁹ Je to přesně tentýž smysl sousloví, jak je uvedeno v evangeliích. Jestliže Ježíš na kříži odpouští s tímto odůvodněním svým vrahům, pak aplikuje známou poučku Maxe Webera o nezamýšlených účincích.

nevědomí tvoří mnohem širší celek, než pouhý protipól vědomé složce psýchy. Nemůžeme se proto divit, že Rychlé šípy se při průniku do Stínadel v onen sváteční den volby Velkého Vonta cítili jako uprostřed neproniknutelného náboženského rituálu. Barevná světla papírových lampiónů, strach z prosvihnutí zahajovacího obřadu či chrámový prostor, to všechno působí opět jako mysteriózní zjevení. To vše se dálo, aby osvícenci z Druhé strany poznali, jak nedostupný svět si zvolili za svůj cíl. A přesto s těžkostí sobě vlastní postupně uznávají, že jejich vlastní svět je pouhou výsečí celku. Když pozdě, ale přece, stanou ve skrytu kostela, uvědomí si svou pozici zcela jasným obrazem. „Připadali si jako divák, který přijde pozdě do divadla, když se na jevišti už hraje, všichni okolní hře rozumí, a jen on pracně lapá od slova k slovu smysl hry a kombinuje si, co na jevišti bylo asi proneseno před tím, než přišel.“ Ejhle, jaká výsostná výpověď! Kde je výhradní úhel Dušínův?

Epoché

Zápas o vládu nad Stínadly má v okamžiku příchodu první etapu za sebou. V intelektuální disciplíně prokázal Losna převahu nad Mažňákem a nastává boj tělo na tělo. O průběhu tohoto druhého stupně volby Velkého Vonta není třeba obšírně informovat, neboť vše podstatné vyplývá ze svrchu řečeného výkladu o povaze chtonního božstva. Jen poznamenejme, že Jindra Hojer komentuje „ocelové svěráky kolem Losnova těla“ zcela příznačně: „Všechno je ztraceno, jsme ztraceni“. Co stálo u zrození světa má stejnou ničivou sílu jej zničit. Velký Vont po boji, který schlamstne jednu celou kapitolu ohlašuje: bílé versus černé božstvo - nerozhodně.

Nyní už není pochyb, že klub Rychlých šípů stojí na prahu zjevení prazákladu bytí, vize jakési theogonie, zrození bohů z chaosu a zápasu o prvenství. Jestliže na jednom pólu stojí změřt temných sil, přemáhající jakoukoliv jiskru světla, pak na druhém pólu najdeme vysoce propracovaný fenomén božství v podobě osvobozeného ježka ze svého vězení. Fantastická vize, kterou jen těžko oddělíme od reality, nese v sobě všechny projevy posvátného. Numinózní se stává součástí naší psychické zkušenosti přesně v tom smyslu, jak uvádí ve svých úvahách Jung. Podle jeho názoru nám poslední staletí vtloukla do hlavy, že psychický prožitek nemá se skutečností nic společného neboť skutečnost musí mít výhradně materiální podobu. Z pohledu psychologie však existuje *psychická skutečnost* stejně reálně jako skutečnost předmětná. Vyznačuje se účinkem a Jung jako příklad uvádí psychosomatické onemocnění, které lze zpravidla vyléčit duchovní cestou, uvolněním psychických tenzí reflexí nebo obyčejnou zpovědí. Náboženská zkušenost tudíž vyjadřuje kontakt s vnitřním světem psýchy, která samovolně produkuje archetypické obrazy, personifikuje své komponenty a nechává promlouvat celé řadě obrazů a bytostí. Činnost duše pak spěje k integraci okolo svého středu, který jen zdánlivě spočívá ve vědomí. Symbolická povaha obrazů spontánně vycházejících z nevědomí musí nutně získat nějaké otěže v podobě ucelujícího rituálu. Autonomní jednotky duše nemají automaticky dostředivou sílu a přirozeně nemají zvláštní důvod se sjednocovat. Civilizační zkušenost pak působí proti této zvrácené přirozenosti *religiem* – náboženským obrazem kosmu, který satelitní komplexy psýchy navazuje, provazuje a svazuje⁵⁰. To je skrytý důvod, proč náboženské systémy mají moc řešit psychotické stavy jednotlivců a proč přinášejí odpovědi na „všelikou otázku“. Velká světová náboženství vyvinula představu duchovního středu a ve zcela stejných intencích nás informuje

Autonomní komplexy

⁵⁰Latinský výraz *religium* se obvykle překládá jako jho, což, odhlédnuto od negativní konotace, ještě více podtrhuje princip navazování.

záhada hlavolamu. Zjevně nenáboženská postava Mirka Dušína se doslova obrací vzhůru nohama, když se ocitá uprostřed ryze náboženského rituálu. Netušil, že hádanka hlavolamu může vedle čistě praktického cíle skrývat všechny znaky numinóza. Dokonce můžeme jít v úvaze daleko do té míry, že se nám praktický cíl slije s posvátným⁵¹.

Klání o prvenství ve Stínadlech se dostává do vrcholné fáze. Losnův trumfující výrok: „Znám způsob, jakým Jan Tleskač dostával ježka z klece!“ je v textu srovnáván s úderem hromu. I malé dítě pochopí, že tak ryčným projevem, který pohne k vášnivě debatě masu přítomných Vontů, může vládnout jen nejvyšší z bohů. Další fenomény se v zápětí jen hrnou: „Hluk se stupňoval tak, že i Rychlé šípy mohly ve svém úkrytu mluvit docela nahlas, . . .“ A dále: „A do toho úžasného napětí, které jako by bylo nabito elektrinou, hrozící výbojem, začal pak chvějícím se hlasem (Losna) mluvit.“ Následuje v nejasných obrysech výpověď o postupu vysvobození ježka. Jakoby velekněz jednou ročně namísto *Adonai* směl vyslovit plné jméno Boží. „Hned při prvních jeho slovech se Jindra svými lokty dorozuměl s ostatními hochy. Zase slyšel ta *kouzelná slova*, která mu tak *učarovala*, i když opatrný Losna některá z nich vyměnil za neurčitá, aby nikdo nevěděl, který osten má vyčnívat a kterým otvorem – a slyšel je v okamžiku tak *úžasném!* Nemohl prostě za to, byl slovy, raženými dávno mrtvým Janem Tleskačem, jako *hypnotizován!*“ Náhle jakoby se vytratila i dimenze času, když náhle „vypadalo celé zasedání jako pohádkové sousoší, vytesané do kamene“.

Proměna

Čtenář samozřejmě už tuší, co bude následovat. Pozoruhodné je, že dosavadní Velký Vont, který vlastní skutečného ježka v kleci má v tento okamžik mnohem menší moc, než ten, kdo vládne znalostí, jak tento symbol proměny uvolnit a tím symbolicky proměnit ostatní. Vzpomeňme na klasický příklad transsubstanciacie ve mši, kdy z podstaty chleba a vína se stává tělo a krev Kristova. Kauzální důvod proměny je z fyzikálního hlediska nemožný. Nad čím si teologové lámali po staletí hlavu a v potu tváře hledali uspokojujivou lidskou definici tohoto přepodstatnění, máme v záhadě hlavolamu jako na dlani: Ježek vysvobozený není tentýž jako ježek v kleci. Fyzikální vlastnost kovu zůstává nedotčena, psychický účinek a význam je však diametrálně odlišný. Nadto se ještě vrší skutečnost, že knězi přísluší jen role zprostředkovatele a nikoli hlavního agens proměny. Obraz vyjmutí ježka kopíruje mystérium tak důsledně, že Losnu připodobňuje k Janu Tleskačovi, což je analogií paradoxu, že kněz vládne nástroji Spasitelovými. Za pozornost stojí také fakt, že román nijak blíže nespecifikuje, co vlastně Vontové prožívají při osvobození tajemného předmětu. Vždyť jediní, kdo vědí, že „ježek se dá rozšroubovat“ jsou Rychlé šípy. Nikdo jiný nezná obsah Tleskačova deníku a o létajícím kole také nikdo nemá tušení. Záhada ještě houstne v okamžiku, kdy Losna plní svůj slib a oznamuje, že ježka vyjme jen jednou a ihned vrátí do klece. Vedoucí Vontové se radí, jestli mají takovou podmínku vůbec připustit aniž se čtenář dozví, k čemu by jim vysvobozený ježek mohl posloužit. Z perspektivy Rychlých šípů se však celý problém jeví úplně jinak. Celým románem se vine příběh jejich vlastní proměny. Jedině oni nacházejí zjevný smysl vysvobozeného ježka. Zatímco stínadelští by patrně učinili převratnou událost součástí svých kronik (představují tím pádem něco jako biologickou paměť) a život by šel dál, pro Dušínovce by odhalení tajemství představovalo stav dokonalosti a tudíž konec příběhu. Tento fakt až příliš

⁵¹Viz úvahy o komunismu jako jistého druhu náboženství. Na rovině fenoménu se tomuto protimluvu silně otupují hrany.

předjímá budoucí události. Světy jedné a druhé strany se podivuhodně prolínají, zaklíňují se v jednom bodě, aniž by si očividně konkurovaly. To je ovšem zcela nová kvalita.

Ve středu se opět zjevuje postava Jana Tleskače v roli božského dítěte. Když Velký Vont vytahuje na světlo hlavolam „kovově zní chrámem“ jeho hlas: Zde je Tleskačův Ježek v kleci. Ukaž nám, že jsi jeho posmrtný učeň, a to učeň dobrý, zjev nám jeho tajemství a vysluž si tak Velké Vontství! Zde nezbyvá než obraz zpřesnit citátem z Jungovy přednášky na sympoziu Eranos v roce 1941 o symbolu proměny ve mši:

Rozdvojení Boha v Božství a člověčenství a Jeho návrat k sobě samému v obětním aktu obsahuje pro člověka nauku plnou útěchy, že v jeho temnotě je skryto světlo, které se opět vrátí ke svému zdroji, ba že toto světlo chtělo sestoupit i do temnoty, aby osvobodilo a přivedlo k věčnému světlu to, co je spoutáno v temnotě⁵².

Dále pak v této souvislosti připomíná Jung nauku o „původním člověku světla“ Anthrópovi. Rozvážíme-li hlouběji roli Jana Tleskače jako božského dítěte, zjistíme, jak se Jaroslav Foglar elegantně vyhnul rouhavému srovnání Tleskače s Kristem. Vzpomeňme na zvířecí zápas na zvonici, který zmařil všechny Tleskačova plány. Vzдор svému poslání nezvládl náročnou cestu vlastní proměny a tak se spíše podobá onomu Pračlověku, kterého gnóze hledá zakletého ve hmotě. Jestliže Velký Vont vyzývá Losnu k následování Tleskače, pak vyzývá k vysvobození Anthrópa. Znovu tušíme, že výzvu úspěšně rozklíčují jen Rychlé šípy a jim je také promluva určena. Jinými slovy potvrzuje existenci Anthrópa vycházejícího ze Stínadel. Co Tleskačovi nelze upřít, je role prostředníka, jehož oběti získávají Stínadla hlubší smysl a Dušínovci výhled na spásu. Znovu se sluší připomenout, že ježek v kleci je plodem této oběti. Z tohoto hlediska chápeme i Tleskačův pád jako výraz proměny. To jen potvrzuje dřívější přiřazení obrazu ježka k Ježíšovi. Vzpomeňme také na výše uvedené vyobrazení alchymistického *rebise*, okřídlené bytosti představující dovršení Díla.

Abychom ještě lépe ilustrovali, že obraz těchto vztahů naprosto dokonale zrcadlí náboženské ideje, podívejme se na věc ze zcela jiného úhlu. Jak říká G. K. Chesterton, nejlépe poznáme smysl věrouky studiem herezí. Ranná gnóze v pozoruhodné konjunkci s křesťanstvím a platonismem řešila problémy, jaký je vztah mezi Anthrópem a Kristem. Je Kristus prvotní Adam vysvobozený ze hmoty a nebo je mocí, která člověka teprve vysvobozuje? Je Anthrópos to božské v člověku a nebo Kristus překonává pád do hmoty bez spoluúčasti onoho božského? Tolik zkratkovitě o sporech o tzv. pravověří. Nuže a nyní si položíme otázky, které nám záhada hlavolamu klade: Je Jan Tleskač tím, koho mají Stínadla následovat nebo středobodem se má nadále stát vyjmutý ježek? Je ježek tím, koho stvořil Jan Tleskač a tudíž jeho pouhou prodlouženou rukou? Je snad ježek vysvobozovaný jako Anthrópos ze hmoty božštější než dítě? Má Velký Vont svůj předobraz v ježkovi nebo spíš v Tleskačovi? I kdybychom nakrásně všem záhadám přišli na kloub nebo je vnímali jen jako nesrozumitelné spekulace, už tím, že se v kladených otázkách podobají duchovním dějinám, stavějí román do výjimečného světla. Klubko herezí, které se kupí už z toho mála, co víme, zjevuje náboženství par excellence.

⁵²In. JUNG, Carl Gustav. *Výbor z díla IV : Archetypy nevědomí*. Helmut Barz ... et al.; Josef Kuře, Karel Plocek; Tomáš Janeček. 1. vyd. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 2001. 500 s. p. 214

Terapeutické hledisko

Analytická psychologie však na tuto látku nahlíží ze svého specifického úhlu. Odhlíží od náboženských forem a soustřeďuje se na ryze psychický obsah výpovědí. Sleduje terapeutické hledisko na těch, kdo mají zdánlivě zcela jasno. Těmi jsou Rychlé šípy pod vedením Dušína, jejichž vůdčí myšlenka získat ježka ať je Tleskačem nebo Kristem, se nevzdává. Přesto klub získává skrze symboliku představu Anthrópovi, kterou nelze rozluštit jinak než bedlivým sledováním všech souvislostí. Jeho existence je odpovědí na neurózu, kterou si klub nese v sobě. „Ryché šípy ani nedýchaly. Jindra se tiskl úporně na zeď, aniž by si to uvědomil, a Jarka držel Mirka pevně za rukáv a ždímal jej v dlani.“ Popis zvláštní katatonie pokračuje: „Mirek zase, aniž by věděl proč, zadržoval Červenáčka, jako kdyby ten chtěl běžet snad tam k lampiónům. Ale Červenáček neměl nic takového v úmyslu. To jen náhlé vzrušení na všechny hochy v úkrytu tak působilo.“ Protože platí, že ústředním bodem psychického vývoje je sjednocení vědomé a nevědomé části duše, sledujeme kompenzační procesy v takřka krystalické podobě. Nabízí se myšlenka, že vysvobození ježka z klece je vysvobozením Anthrópa ze zakletí do hmoty a to působením procesu, který se nazývá hieros gamos – posvátná svatba. Jedná se o zduchovnění Anthrópa působením osvobozující síly-nevěsty. To je také pádnou odpovědí na neurózu.

Hieros gamos

Prozaické vysvětlení Tleskačova božství, že jedině on umí vyluštit letitou hádanku, se přetavuje do apokalyptického obrazu ukazujícího poslední věci člověka a světa. Veliké sjednocení protikladů, svatbu země s nebesy, obstarává „ta věcíčka,“ o níž se v zápětí praví, že vypadala „tak, jak byla podle zkazek, děděných z jedné stínadelské generace na druhou, vždy popisována“. Síla, s níž ježka uzavírá sňatek, je prastará moudrost, *sofia*, která jediná má od počátku moc ježka vysvobodit. Právě toto „know how“, které kdysi zemřelo s Janem Tleskačem, se znovu dostává ke slovu skrze Losnu.

*... přišel den svatby Beránkovy,
jeho choť se připravila
a byl jí dán zářivě čistý kment,
aby se jím oděla⁵³.*

Sofia stála u zrodu veškerenstva. Moudrost, a v ní obsažený ženský princip, vyváděl a utvářel kosmos coby kosmetický celek řádu a harmonie.

*Hospodin mě vlastnil jako počátek své cesty, dříve než co konal
odedávna. Od věků jsem ustanovena, od počátku, od pravěku země.
Ještě nebyly propastné tůně, když jsem se zrodila⁵⁴.*

Personifikace

Podíl personifikované Moudrosti na struktuře stvořeného světa během duchovních dějin ustoupil do pozadí. V katolické nauce se transformoval do Mariánského kultu, a tak linie Maria-Sofia dostávala tu jasnější, jindy slabší obrys. V průběhu staletí se Mariina role posouvala od „živné půdy⁵⁵“, která zrodila Boží dítě, k dogmatu o jejím nanebevstoupení (vyhlášeno r. 1950). Vzhledem k tomu, že Maria v sobě nese veškerý obsah moudrosti a ženského pólu skutečnosti, lze podle Junga očekávat vbrzku její povýšení na roveň Svaté Trojice. Svým jménem Maria, které se též spojuje se slovem *mare-moře*, připomíná hladinu nevědomí a hlubinný zdroj psychického života. V alchymii se setkáváme

⁵³Zjevení sv. Jana 19,7-8

⁵⁴Příslaví 8,22n

⁵⁵Paralela Eva - Živa

s duchem Merkuriem, který je podobně jako Marie v katolickém pojetí nakročený jednou nohou ve hmotě života a druhou v duchovní oblasti proměněné materie v božský substrát. Nádherně nám tuto představu evokuje ilustrace v manuskriptu připisovanému Tomáši Akvinskému *Aurora consurgens* z 15. století.

Obrázek 5.9: *Aurora consurgens* 15. stol. Moudrost kojí dva mudrce.

Na emblému si všimněme pozoruhodných barev plášťů všech tří postav. Zelený a červený plášť halí dva mudrce, což nám připomíná naše úvahy o zeleném draku a červeném lvu, a Moudrost je oděna do barvy modré, kterou středověk v ikonografii připisoval Marii.

V gnostických interpretacích biblických mýtů nalezneme myšlenku, že pramen Moudrosti a života netryskal jen z Evy, ale přešel i do hada, který má na svědomí vyhnání prapáru z Edenské zahrady. V neoznačeném gnostickém textu informujícím o počátku světa nalezneme následující text:

Sofia poslala ke své dceři volané jménem Eva rádce, který jí pomůže pozvednout Adama, v němž nenalézají duchovou duši, mohl by tímto způsobem být připuštěn ke světlu. Když Eva spatřila svého druhu tolik podobného sobě, avšak v duchu zcela odlišného zvolala: „Adame žij! Vstaň ze jha země!“ Sotva to dořekla, Adam povstal a otevřel oči. Jakmile ji uzřel pravil: „Ty budeš zvána ‚matkou živých‘ neboť jsi ta, která mi dala život⁵⁶“.

Podle kodexu *Pistis Sofia* nenajdeme v rádcí nikoho jiného, než hada, kterému se sice klade za vinu pád, ale též paradoxní prozření k životu. Paradox představuje doslova stereoskopické vidění událostí ze dvou paralelních pohledů a pod rozdílnými úhly. Jedině moudrost je schopna tyto pohledy uvést do vzájemného souladu. Z tohoto hlediska si počíná i hlubinně psychologická metoda totožně. Do protikladu staví vědomou a nevědomou část psýchy a navzdory všem atributům dobra i zla sleduje proces sjednocení a obnovení duše v podobě

⁵⁶In. ROBINSON, J. M. (Ed.) (1990). *On the Origin of the World, Nag Hammadi library*. San Francisco: HarperCollins. Retrieved 10. 5. 2004 from <http://www.gnosis.org/naghamm/nhl.html>. Volně převyprávěno podle anglického překladu gnostického svitku.

psychického středu v Self. Vyhmátnout tuto kosmologickou podstatu v nejhlubší složitosti se záhadě hlavolamu podařilo takřka beze zbytku.

Je to Moudrost, která pronáší slova „Když natočíme nejdleší osten ježka tak, aby vyčníval z klece nejšířším jejím otvorem...“ Tento téměř posvátný text představuje ježkovu „nevěstu“ v plném lesku a kráse. Jeho analogii najdeme v popisu nebeského Jeruzaléma v biblické apokalypse.

A přistoupil jeden ze sedmi andělů, kteří měli těch sedm nádob a v nich připraveno sedm posledních pohrom, a řekl mi: "Pojď, ukážu ti nevěstu, choť Beránkovu." Ve vytržení ducha mě vyvedl na velikou a vysokou horu a ukázal mi svaté město Jeruzalém, jak sestupuje z nebe od Boha, zářící Boží slávou; jeho jas jako nejdražší drahokam a jako průzračný křišťál. Město mělo mohutné a vysoké hradby, dvanáct bran střežených dvanácti anděly a na branách napsaná jména dvanácti pokolení synů Izraele. Tři brány byly na východ, tři brány na sever, tři brány na jih a tři brány na západ. A hradby města byly postaveny na dvanácti základních kamenech a na nich bylo dvanáct jmen dvanácti apoštolů Beránkových. Ten, který se mnou mluvil, měl zlatou míru, aby změřil město i jeho brány a hradby. Město je vystaveno do čtverce: jeho délka je stejná jako šířka. Změřil to město, a bylo to dvanáct tisíc měr. Jeho délka, šířka i výška jsou stejné. Změřil i hradbu, a bylo to sto čtyřicet čtyři loket lidskou mírou, kterou použil anděl. Hradby jsou postaveny z jaspisu a město je z ryzího zlata, zářícího jako křišťál. Základy hradeb toho města jsou samý drahokam: první základní kámen je jaspis, druhý safír, třetí chalcedon, čtvrtý smaragd, pátý sardonix, šestý karneol, sedmý chrysolit, osmý beryl, devátý topas, desátý chrysopras, jedenáctý hyacint a dvanáctý ametyst. A dvanáct bran je z dvanácti perel, každá z jediné perly. A náměstí toho města je z ryzího zlata jako z průzračného křišťálu.⁵⁷

Střed psýchy

Neznáme detaily proporcí hlavolamu, ale radiální symetrie ježka a neméně symetrická klec připomínají strukturou popsané svaté město. O tom, kolik měl ježek ostnů a kolik otvorů měla klec se román nezmiňuje. Faktem zůstává, že vidíme před sebou mandalu, představující duchovní střed psýché. A přesto, že jsou protiklady sjednoceny a zároveň víme, že hlavolam má řešení, zůstává jedna otázka propastně otevřená. Nechybí té kovové nádheře esence života? Jinými slovy, mandala není statická kresbička jakéhosi vnitřního uspořádání duše, ale útvar, který žije svým vnitřním životem, který doslova „rotuje“. Naštěstí i zde si román počíná nadměru důsledně.

Svatba ježkova je tedy v plném proudu, nezbývá než zaměřit svou pozornost na skutečnost, že Losna jej vrací zpátky do klece. Tento zdánlivý detail, který můžeme smést racionálním výkladem o smlouvě s Rychlými šípy, má z hlediska hlubinné psychologie nesmírný důsledek. Ježek totiž patří do klece! Jedině v této podobě dává smysl, vládne schopností udržet Stínadla pohromadě a Rychlé šípy udržuje ve spojení se Stínadly. Hlavolam v této podobě stojí na stejné rovině jako rajský paradox tzv. „felix culpa“, šťastné vině, která rozhybala dějiny spásy. Pilířem jeho smyslu je hádanka. Hádanka si však žádá rozluštění a tu zprostředkuje Moudrost střežící její řešení. Spojením těchto dvou prvků, které

⁵⁷Zjevení sv. Jana 21,9n. Ekumenický překlad

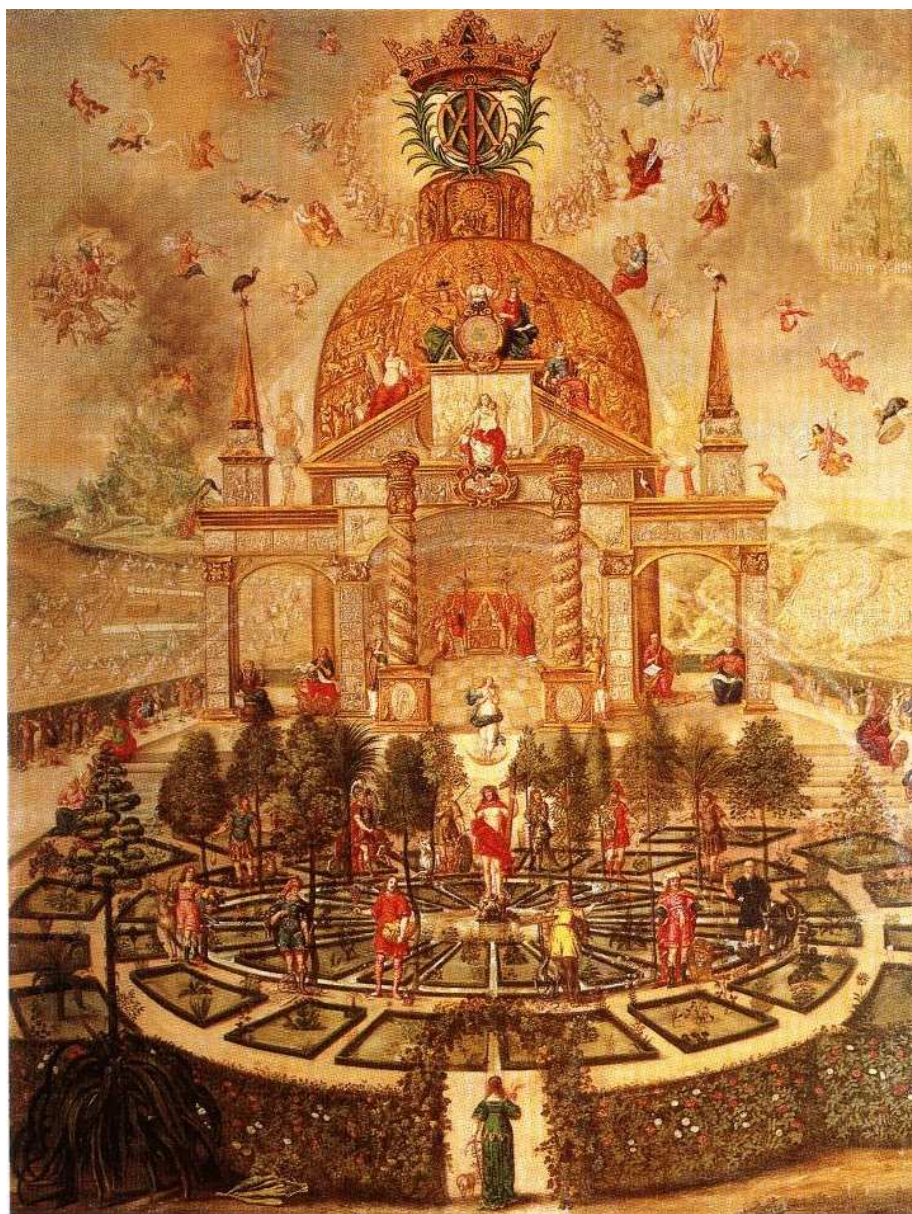
tvoří zjevnou opozici, vzniká námi vytoužený pohyb, vlastní život hlavolamu, který by jinak v podobě mlčenlivého kovu zdobil kapsy Velkých Vontů. Tento elegantní detail má však přesah i do dalších oblastí bádání, a proto je nutné se o něm pro úplnost zmínit detailněji.

Myšlenka, že Anthrópovým cílem je navždy se vymanit z područí hmoty dostává zcela nový význam. Moudrost sice vyzdvihuje Anthrópa z vězení, vykrukuje jej jako klíště zakouslé do kůže světa, ale zároveň jej usazuje zpět na místo ve zcela nové mentální situaci. Jeho zakletí má i svou „odklínací“ formuli a tudíž Anthrópos spolu s nevěstou vytváří svobodný pár. Dříve než se pokusíme vyjádřit psychický důsledek takto nastaveného *coniunctia oppositorum*, zahleďme se na velice ilustrativní oltářní obraz v německém Bad Teinach.

Podrobný popis⁵⁸ by nás vedl příliš daleko od tématu a tak se pokusíme symbolikou překypující obraz vyložit zcela v pojmech záhady hlavolamu. Růžová zahrada (rosarium) má jasně kruhový půdorys a adept do ní vstupuje spodní branou s hořícím srdcem v pravé dlaní. Ve středu zahrady na místě fontány stojí vzkříšený Kristus obklopený dvanácti postavami symbolizujícími Izraelské kmeny. Na první pohled vidíme, jak se to má s vězením ježka-Ježíše. Dokonalost harmonie jej umísťuje do středu mezi paprskovité chodníčky, neboť jediné z tohoto bodu pramení veškerá životní síla. Chrám v pozadí nese mnohá znamení z nichž nejvýraznější jsou evangelisté a centrální oltář vyobrazující Krista s křížem a Mojžíše s vyvýšeným hadem. Ženské postavy znázorňují kabalistický sefirotický strom. Oltář tvoří první perspektivní bod malby a zrcadlí statického Krista ve středu rozária jako dynamický proces dějin. Vrchol chrámu vidíme korunovaný trojicí písmen **AOV**, které znamenají oddělené Alfu a Omegu, čili celost veškerenstva. Tvoří druhé perspektivní centrum malby. V prolnutí s písmenem **V** pak vytvářejí písmeno **M**, tedy Marii jako symbol moudrosti. Písmena **A** a **V** znázorňují slovo **AVE**, tedy oslovení Marie jako bohorodičky. „Ave Maria“ říká anděl, když oznamuje panně početí a čteno pozpátku značí jméno pramáti všech lidí - **EVA**. Chrám se zahradou tvoří něco víc než harmonický celek. Krystalicky budovanou zahradu a chrám završuje bod, který vše vrací do prapočátku⁵⁹.

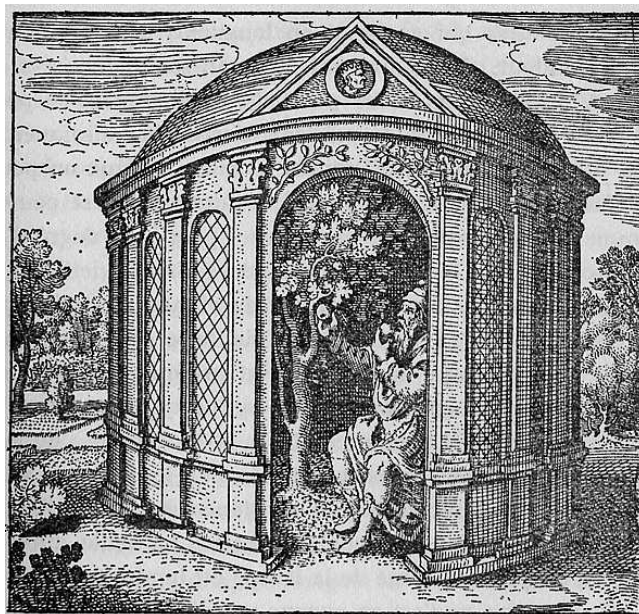
⁵⁸Detaily In. HARNISCHFEGGER, Ernst. *Mystik im Barock : Das Weltbild der Teinacher Lehrtafel*. Stuttgart : Urachhaus, 1994. 178 s.

⁵⁹Zajímavá je i celková kompozice obrazu, která jasně podtrhuje dynamiku celostního symbolu. Můžeme ji s výhodou ilustrovat schematickým znázorněním fyzikálního jevu nazývaného moment síly při kruhovém pohybu.

Obrázek 5.10: Střední část oltářního kabalisticko-alchymického obrazu v kostelíku v Bad Teinach určeného za učební pomůcku princezny Antonie z rodu vévody Wuttenberského.

Abychom ještě lépe ilustrovali kosmologický rozměr hlavolamu ježka v kleci, ukažme si kresbu ze známého alchymistického cyklu Michaela Maiera *Atalanta fugiens*.

Obrázek 5.11: Michael Maier: *Atalanta fugiens*, emblém IX.

Výklad emblému uvádí následující epigram:

*Arborem cum fene concludein rorida domo,
 Et comedens de fructu ejus fiet juvenis.*

*Starce uzavři se stromem do zaroseného stánku
 Et požíváním plodů omládne.⁶⁰*

Podobu altánku zmlazujícího starce netřeba podrobně vysvětlovat. Pozoruhodně vykresluje podobu Self, která nápadně překračuje individuální rozměr. Přesto, že proces individuace směřuje k psychické autonomii, nezávislosti na osobní projekci či archetypech kolektivního nevědomí, na svém vrcholu se vrací k prazákladu zdroje bytí a života. Proto ta pozoruhodná konvergence hlubinně psychologické metody k náboženským představám o světě. Psýché sama doslova chrlí množství obrazů, prostřednictvím snů a vizí, které se neustále obracejí k tomuto prostému faktu. Archetyp smyslu a proměny žije svým životem a nabývá mnoha forem. Jeho působení není bez vlivu na vysoce vyvinuté vědomí, které má tendenci expandovat a zmocnit se světa pomocí objektivních sil a zdrojů. Také z výše uvedeného oltářního obrazu jsme mohli nabýt zdánlivý dojem jakési explozivní Self, zejména pro to, že souběžně zobrazoval historické postavy a události. Na druhém obraze vidíme druhou stranu mince. Hlavolam má

⁶⁰MAIER, Michael. *Atalanta fugiens : Prchající Atalanta neboli Nové chymické emblémy vyjadřující tajemství přírody*. Přeložili Jakub Hlaváček a Ivo Purš. 1. vyd. Praha : Trigon, 2006. 454 s., p. 109. Zde vlastní překlad.

Symbyly bytostného
Já

charakter uzavřenosti až imploze. Tím se ježek dokonale vysmekává jakémukoli materiálnímu vysvětlení a vrací se na svůj temný počátek. Symbyly bytostného Já nejdou oddělit od představy singularity, kterou jasně ilustruje obraz hada pojídajícího si vlastní ocas. Napadá nás zde známá alchymistická poučka, že cesta k Dílu vede přes zušlechtění kovu. Materie sama nese sílu se transmutovat.

Jestliže Losna vítězoslavně volá, když „zušlechtěný kov“ usadí zpátky do klece: „Podívejte se, už tam sedí, už tam zvoní, slyšíte to přece – vidíte – a nikdo, jen mé ruce – nemůže ho z klece dostat ven.“ Tímto triumfálním zvoláním si hrdina dobývá Velké Vontství a rada může směle vyjít před kostel svatého Jakuba a zvolat před shromážděným davem cosi na způsob „HABEMUS PAPAM⁶¹“.

„Po této řeči se Vontská rada dala do silného a nadšeného zpěvu bezeslovné písně Vontů, zatímco Losna zde pořád ještě stál jako vyjevený s hlavolamem v otevřené dlani, nevěřící svému zraku ani sluchu“. Oddělení sluchu a zraku v rámci mystického zážitku není nijak výjimečnou situací. Jak jsme se zmínili výše, v eleusínských mystériích je tento stav duše na prahu Poznání vykreslen zcela podobně. Pro Stínadla se kritická situace schizmatu dokonale řeší, ale ani zde nelze odhlédnout od perspektivy Rychlých šípů, která se do Stínadelského života zavrtila až příliš hluboko. Jestliže dušínovci stojí na prahu poznání, pak se tento postoj jeví velmi nedokonalým. Jejich sen o jediném vyjmutí ježka se splnil do písmene, avšak jsou ještě příliš zaslepeni svými cíli, než aby nahlédli fakt, že ježek ke kleci neodlučitelně patří, natož aby jeho oddělitelnou součástí byl plán létajícího kola. Ač nevědomě, sami si svým přístupem vykoledovali lekci, na níž dlouho nezapomenou ani Stínadla. Absolutní moc hlavolamu je náhle kompenzována projevem jeho singularity.

Dříve než se pustíme do výkladu závěrečné katastrofy příběhu, ilustrujeme následující děje opět jedním emblémem z *Atalanty fugiens* Michaela Maiera.

Kosmická jednota

Z puklé země se vynáří drak a ovíjí ženskou bytost, která se podvoluje zanořit se do jeho podzemního doupěte, která připomíná hrob. Mystická svatba se zde odehrává ve velmi koncentrované podobě a naznačuje, že sjednocení protikladů přináší návrat psychické a kosmologické jednoty. Obraz zároveň představuje analogii Moudrosti - Sofie, která pro svůj plodivý aspekt zůstává nositelkou prapočátku. To je přesně moment singularity, který zdokonaluje naši představu o Self. Z psýché se v průběhu individuace stává natolik nezávislý a svébytný útvar, oproštěný od všeho balastu projekcí, že se sám začíná podobat vesmíru. Stav můžeme lépe pochopit pomocí východní představy o *átmánu*, který se sjednocuje s *bráhmánem*. Pojem singularity má také podivuhodné paralely v astronomické kosmologii, která zcela exaktní metodou vysvětluje s ní spojené paradoxy, které nacházíme v badatelském úsilí stran duše.

Není proto divu, že se v nestřeženém okamžiku vynáří rozložitá postava tajemného Em, uchvacuje hlavolam a znovu se zanáří do své sluje. „A v tom radostném hluku a zpěvu mihl se ztemnělými prostorami zrušeného chrámu jakýsi černý stín a v zápětí na to vrátil se do okruhu záře lampiónů divoce vyhlížející muž“ V příběhu Rychlé šípy postavu poznávají a častují jménem Muže ze Slepé uličky. O jeho dračí povaze jsme se bavili výše a tak jeho odůvodnění zásahu působí jako slabá náplast na skutečný stav věcí: „Jedině můj syn bude Velkým Vontem. Celá Stínadla si to přejí, rozumíte, Štěpán Mažňák musí být Velkým

⁶¹Zvolání, které zazní když konkláve zvolí konečně nového papeže.

Obrázek 5.12: Michael Maier: *Atalanta fugiens*, emblém L.

Vontem. Jedině on má právo držet ve svém majetku hlavolam mého bývalého učně!“ Musíme dát víceméně jeho slovům zapravdu. Odvěká moc nad archetypální krajinou patří do jeho rukou. Nárokuje si ji z toho titulu, že byl dříve než byla „země oddělena o nebe“, neboli z titulu své podstaty propastné tůně – *tehom* (*tohu* *va bohú*, poušť a prázdnota). Nic nemění na skutečnosti, že tuto moc chtěl nad Stínadly vykonávat prostřednictvím svého syna. Z této dimenze nás v zápětí dýchne temná osudovost události. Rychlé šípy stojí v dramatických okamžicích Mažňákovi seniorovi v cestě, neboť si učinili pozorovatelnou právě v ústí podzemní chodby. Jak podivuhodně působí to, že vždy pohotovému, rozváznému a prozíravému uskupení náhle selžou všechny dostupné instinkty: „Hoši bleskurychle přeměnili v úkrytu své stanoviště. Schovali se pod spadlý ochoz...“ Dokonale vyklidili tajemnému Em koridor, jímž se mohl se stínadelským pokladem bez problému vytratit. Teprve až když „se kdesi v hlubinách sklepení ze směsic hlasů ozval výkřik plný hrůzy a zoufalství,“ vrací se jim ztracená duchapřítomnost a Dušín zavelí: „Rychle! Pospěšme tam!“

V suterénu kostela již spatří obraz největší hrůzy. V zapáchající stoce se topí tajemná postava muže ze slepé uličky a spolu s ní i hlavolam. Přestože Vontové muže, před nímž „poplašené vodní krysy prchaly do temných koutů“, vyprostí z kalu, hlavolam jim definitivně mizí v hlubinách. Obě zainteresované strany tuší, jak katastrofální následky má zánik koncepce sjednocujícího symbolu. Pyšný postoj Rychlých šípů je otřesen: „To je konec“, šeptá zdrceně Mirek, „nebylo souzeno, aby svět byl obohacen o Tleskačův objev.“ Mezi řádky tušíme, že je především ohrožená Dušínova integrita trvalého vítěze. Dušín tuší jaký osudný následek má tento stav na pokraji rozpadu a prohlásí: „Máme jen jeden směr před sebou – a to je směr na Druhou stranu. Kdybychom se měli rozutíkat, musil by někdo z nás chtěnechtě běžet směrem jiným. A to by nebylo bezpečné.“

Zmar veliké jednoty Self živí staré známé síly vědomí snažíci se znovu vymezit vůči celku skutečnosti. Šmahem zapomínají, co román zdůrazňuje o několik řádek výše: „Tleskačův hlavolam i se svým tajemstvím uvnitř ježka byl navždy ztracen v bezedných nánosech kalu stoky, stále se převracejících, měnících se a odplouvajících do stokové spleti.“ Zánik hlavolamu zdaleka neznamená jeho zmar. Proud života trvá a jen zaslepené oko Dušínovo hledá útěchu v petrifikovaných zásadách Druhé strany, klubech a spolcích šířících ideologii humanismu. Již jenom z tohoto důvodu si román na svém sklonku žádá další pokračování. Ztráta kontaktu s nevědomím spolek brzy vrhne do dalších dobrodružství. Předposlední kapitola končí příznačně: „Přeběhli ji (Rozdělovací třídu) a vnořili se do bezpečných ulic Druhé strany. Hluk za nimi ustal. Vontové se zastavili u Rozdělovací ulice a nepřekročili ji, jako kdyby to byla kouzelná křídlová čára.“

Osobní nevědomí

Události nezůstaly bez následku ani pro nevědomí. Odstupující Velký Vont se hroutí a Losna se ani neujímá vlády nad Stínadly. Z tohoto hlediska se propast osobního nevědomí Dušínovců začíná dmout nevyzpytatelnou silou, jaká dosud neměla obdoby. I když závěr románu zdánlivě osvětluje a rekapituluje celý příběh Tleskačem počínaje a intrikami tajemného Em konče, zdaleka nezaceluje ránu, která se rozevřela. Apokalyptický nádech milosrdně pokrývá popis zimních radovánek, jímž se oddávají ti, kdož chtějí zapomenout. Závěrečná náplast z úst Rychlonožky, který s nadsázkou vyjmenovává všechny své zásluhy v průběhu událostí a přehlušuje i tu nejsilnější pochybnost. Jeho pozitivní pohled na věc je stejně úchylný jako pozitivně orientovaný vědecký názor. Zapomíná na zásadní filosofickou poučku, jíž tak krásně vyjádřil Fulcanelli, a s jejíž pomocí teprve zjistíme, jak moc nám na hlavolamu záleží:

*Vždyť opravdu od okamžiku, kdy **kompost** vytvořený oživlými těly, započíná svou evoluci, je rouškou neproniknutelného tajemství zahalen postup této podivuhodné proměny, její řád, rytmus, míra harmonie, jež člověk není ani sto pochopit, ani vysvětlit. Ponechán svému údělu, v temnotách těsného vězení vydána v šanc hrůze ohně, ubírá se regenerovaná matérie tajemnou cestou, kterou jí stanovil osud⁶².*

⁶²In. FULCANELLI. *Příbytky filosofů : a hermetický symbolismus ve vztahu k posvátnému umění a esoterismu velkého díla*. Ivo Purš, Martin Stejskal, Tomáš Vondrovic, Vlastimil Šimek a Vladislav Zadrobílek. Praha : Trigon, 1996. 2 sv. (287, 230 s.). sv. II. s. 58

Kapitola 6

Skrýš je prázdna, hrob je prázdny

Ukazuje se, že veškerá skrytost duchovní pouti popsaná v románu není pouhou hermetickou hříčkou. Vezměme libovolné věty a poskládejme je v odlišném pořadí. Vznikne tak text, který vykládá sám sebe. Jazyk knihy nic neskrývá stane-li se mystériem prozření. A to, že je oním mystériem, dává od počátku příliš najevo, než aby splynul s moderní literaturou nebo se uzavřel do nesrozumitelné slupky alchymistického spisu. Jednotlivá slova román volí se vší precizností tak, že snad jen nepozorný čtenář přehlédne zasvěcovací charakter textu. Například v jedné z prvních kapitol dílu zvaného „Stínadla se bouří“ pronese Dušín větu hodnou náboženského nebo filosofického mudrce: „máme dnes na programu jednání o tom, co nás před rokem tak vzrušovalo a co se dnes hlásí opět *k životu*: O Stínadlech a o jejich Vontech!“ O několik vět dále mluví o tom, že dosud nebylo takové události, která by Rychlé šípy vyvedla z rovnováhy. Ve světle předchozích kapitol se jasně rýsuje výpověď o přirozeném životním procesu. Málokdo uvěřil, že se příběhy osvobození hlavolamu končí ve stoce, čili v počátcích, v neuvědomělosti. Možná tak velí logika moderní literatury, kde tragické rovná se realistické, nikoli však mýtus. Ten si žádá komplexnost, čili zahrnutí všech protikladů. Jsme přesvědčeni, že Jaroslav Foglar odkládá pero v závěru prvního dílu věřil, že se tím příběhy končí, ale samotná jejich síla již předla zárodek nových, které se za nedlouho musely zrodit.

Hlavním protagonistou a hybatelem dalších událostí je jakýsi Jiří Rymář, který se na vlastní pěst vydává do Stínadel. Děje se tak v okamžicích, které román nazývá chvílemi zdánlivého klidu. Širší souvislost nám vykresluje obraz humanisticky orientované Druhé strany, která je zcela pohlcena dušínovským typem osvícenství. Ontogeneze příběhů jasně kopíruje fylogenezi lidských dějin. Situace, kdy vymizel „veliký symbol“ představuje zdánlivý klid, kdy i ti největší bojsové z Druhé strany volně vstupují do Stínadel, aniž by riskovali uštknutí tajemnými Vontskými silami. Temné síly čtvrti se rozložily v důsledku posledních událostí. Tajemná čtvrt načas zkrotla, archetypy nevědomí sice ustoupily ideálům rovnosti a bratrství, ale zůstávají nadále nezpracovány. Zcela analogicky evropskému osvícenství na jehož vrcholku vykvetl romantismus, má i Druhá strana svého Fausta, naplněného ideálem vědění, které tragicky nenasytné touží zjistit podstatu bytí. Stínadla ožívají, něco se v jich začíná opět

odehrávat. „A Jiří Rymář, bezvýznamný chlapec z Druhé strany, podrážděný tajemným kouzlem večera, se rozhodl, že se tam odváží, aby zjistil *co!*“ Romanticky popsaná industrie městské periferie, má blízko k šerosvitu barokního obrazů. Na troskách pískovcových chrámů vyrůstají trsy čerstvé trávy, ale ve finále postřehneme cosi démonického. A tak Goyova spáče oblétají noční můry právě ve chvíli, kdy rozum šel spát. Rymář se noří do Stínadel puzený jakýmsi magnetismem. Jeho akce však není bez vztahu k Rychlým šípům, „Již pouhé vědomí, že se odvážil toho, čeho se neodvážil žádný jiný druhostraník, snad ani Rychlé Šípy ne, ho však naplňovalo uspokojením“. Znovu se musela oddělit nějaká psychická komponenta, aby se proces individuace opět uvedl do pohybu. Tentokrát však již s definitivním vyústěním.

Psychický proces

Úhel pohledu, který volíme nám umožňuje vidět vztahy Druhá strana – Stínadla jako kontinuální psychický proces. Na jistém stupni pozorování již nevidíme osudy jednotlivých protagonistů, nevidíme odvážnou postavu Rymářovu, nad níž se stahují mračna obránců prokletého území, nevímáme uličky V mokřinách, Tovaryšskou, V chapadlech nebo V červotočích či Krysařskou, vidíme jednu duši, jeden svět, který se valí jako kolo života ke svému cíli, jímž je sebezachopení, vykrojení z chaosu světa a uskutečnění veliké jednoty. Proto se nedíváme, že když poté, co Rymář zmizí v útrobách Stínadel, přichází za Rychlými šípy Milan Zetek a praví: „Jenom vy ho můžete zachránit“ Jako by to navenek nebyl tentýž proces, co uvrhuje nešťastníka do zkázy a zároveň snová způsob jeho záchrany. Psychická komponenta v podobě Rymáře dokonale ilustruje situaci. Těsně poté, co setrese první nával Vontů si představuje zaslouženého bobříka odvahy vyšitého na rukávě své košile. Svůj „úlet“ jehož důvody jsou spíše romantické musí nějak racionálně zdůvodnit. Samo sebou se do těch nebezpečných Stínadelských míst přece nechodí. V zápětí je však tento záblesk vlastní lucidity smeten něčím mohutnějším, než si lze představit. Než je definitivně Vonty polapen, vykřikuje naprosto nesmyslnou a snovou vizi, hodnou horečnatého stavu: „Nechytat mě za kabát.“ Tento pokyn nepatřil nikomu, neměl žádný důvod a přesto byl v posledním záchvěvu svobody vyslovený. Koho oslovoval? Čeho chtěl dosáhnout? Bohužel, pro výkřik ze snu žádnou odpověď nenajdeme! Srovnajme situaci s povzdechem romantiků. Osvícenství jim zastíralo přirozený pohled na světaběh. Kde dosud vládla báje a sen, tam vešel rozum se svým rozhrěšením. Romantici nesou rysy neurotické reakce vyketlé na zmatcích mezi rozumem a citem. Hölderlin ve svých básnických úvahách jasně praví:

Existuje jistý přirozený stav obraznosti. S onou anarchií představ, do níž rozvažování vneslo řád, sice sdílí bezzákonnost, nicméně s ohledem na zákon, jímž má být uspořádán, je nutno jej od ní odlišit¹.

A tak Stínadelský podnik je velkým pokusem zachránit tuto obraznost nejen pro Druhou stranu, ale také pro nás čtenáře, kteří jsou krůček po krůčku vedeni stezkami Rychlých šípů. Naše ztotožnění je natolik silné, že málokdo si přeje rozpad a rozklad božského města, jakým je nejmenovaná, tajemstvím zahalovaná metropole, pyšníci se velkolepou Rozdělovací třídou. Na této rovině se stává časová souslednost obrazů zcela podružná. Do popředí se derou jednotlivé obrazy, mytologické postavy, tajemné předměty, zvířata a rostliny. Okouzlený

¹In. HÖLDERLIN, Friedrich. *Texty k teorii básnictví*. Miroslav Šimáček; Martin Pokorný. Praha : Miroslav Šimáček, 1997. 180 s. Koserva. p. 52

Rymáň, rozpuštěný v šerosvitu, jemuž se na závěr zatemnila mysl, je jednou z oněch bytostí. Můžeme se na této fresce zaměřit na jakoukoliv oblast, a ta nás bezpečně dovede do jejího středu.

Rychlé šípy se opět vydávají do Stínadel vyzbrojeni nezbytným žlutým špendlíkem, neboť „nebylo snadné TAM jít“. Ačkoliv před rokem byla parta druhostraníků na území pečená vařená, přesto se legitimování symbolem špendlíku mohou volně po Stínadlech pohybovat a dokonce se účastnit nepoznání shromáždění v Myší pasti. Dělá to dojem, že se ve Stínadlech vyměnila celá jedna generace. Za normálních okolností bychom očekávali portréty Rychlých šípů na všech stínadelských sloupech s patřičnou odměnou za jejich dopadení, ale opak je pravdou. Když spatří ve shromáždění Rymáně, pokusí se jej zachránit dokonce takovým způsobem, že se vydávají při jeho útěku za jeho pronásledovatele a splynou dokonale s davem. Tato zvláštní slepota nijak nekoresponduje s ostražitostí, s jakou si Stínadla hlídají své teritorium. Aniž bychom chtěli připomínat obraz Stínadel jako krajiny nevědomí, musíme z tohoto obrazu vytěžit přece jen ještě něco navíc. Prazvláštní nevědomost Vontů totiž připomíná známý Hérakleitův výrok o *slunci, jenž se rodí každý den nové*². Komentáře ke zlomku praví, že Herakleitos sám věřil v trvalou proměnu slunečních výparů. Podobně v často traktovaném zlomku B91 Herakleitos praví, že *nelze vstoupit dvakrát do téže řeky*³. Oba zlomky poukazují k témuž projevu přirozenosti, která má v základu proměnlivost a nestálost. Zvláštní je špička, která vysvítá v kontextu dalších zlomků a je namířená proti všem, kteří vidí jen tuto jednu stranu mince. Ačkoliv je Slunce stále proměnlivé a řekou tečou jiné molekuly vody, zůstávají slunce a řeka totožní dnes i zítra. Naráží zde na přičetnost myslí, která se nenechá zmást tokem přirozenosti a proměn, ale vnímá to společné (TO XYNETON) a charakteristické na obou jevech. Převáděno do našeho problému, připomínají nám Stínadla neustálou proměnu, kde se mění konfigurace uliček nebo shluky Vontů, a to s takovou razancí, že se na nějaké Rychlé šípy patrně rychle zapomnělo. I kdybychom nenalezli jiné souvislosti, pak obraz Stínadel, jako nezadržitelného proudu přírodních procesů, chcete-li přirozenosti, je jedním z ústředních dojmů velkolepého mytologického obrazu.

Přesto jsou Rychlé šípy za nedlouho chyceni. Podivuhodný je však způsob, jakým se Vontům vyzradili. S Rymánem před sebou prchájí směrem k Rozdělovací třídě, ale jakýmsi nedopatřením se stále více zamotávají do hlubin Stínadel: „Tady jsem už přece jednou byli! Říkal jen pořád Jindra Hojer na každém rohu nějaké uličky. A skutečně – hoši se několikrát záhadnými oklikami ocitli na tomtéž místě.“ Z popisu útěku cítíme, jako by se Stínadla stala ještě spleťtější a temnější, než jsme byli doposud zvyklí. Kam se poděla dokonalá orientace Rychlých šípů, kde zůstala jejich znalost krajiny stínu v TAM-TAMu? Nakonec Dušín nechtěně vysloví nahlas slovo Druhá strana, což probere nedaleko stojící Vonty, kteří reaguji okamžitě a Mirka a Jindru zavlečou několika chvaty do temného průjezdu a zajmou je. „To bych řekl, že se na Druhou stranu nedostanete! Sem vede mnoho cest, ale zpátky žádná – cha cha chá,“ šklebí se jeden Vont. Podivuhodnou pasivitu Vontů prolomilo jedno nechtěné přerěknutí a všeobecný zmatek Dušínovců. Dříve než se zmíníme o psychologickém vyústění situace, musíme se zmínit o dvou důležitých odkazech, které

²In. KRATOCHVÍL Zdeněk, KOSÍK Štěpán. *Řeč o povaze bytí*. 1. vyd. Praha : Hermann a synové, 1993. 87 s. Podle zlomku B6 z Aristotela

³Ibid. Zlomky z Plútarcha

problesknou v těsném závěsu jedné kapitoly.

Prchající Metelka stíhá oslovit dva ubrečené Vonty a vyptat se jich na příčinu jejich nešťastného stavu. Poprvé tu nacházíme zmínku o tzv. ztraceném *gin-kgu*. Později vyjde najevo, že epizodka byla přímým ukazatelem k jakémusi posvátnému stromu skrytému uvnitř Stínadel. Zároveň Dušín vyprovokuje v zajetí debatu o ztraceném ježku v kleci a dozvídá se překvapivou zvěst, že veliký symbol údajně vylovil ze stoky chlapec jménem Hačírík, a že se vlastně další kolo událostí dávno již točí. Ačkoliv jsme si to doposud zcela nepřipouštěli, očitáme se uprostřed snu. Také z obou faktů vidíme, jak referenční materiál umí vyrůstát snícímu přímo pod rukama.

Látka snu

Ve vrcholných okamžicích zajetí, kdy se nějaký Vont chystá Mirka fyzicky napadnout, se setkáváme s něčím, co se dosud v náznaku ani jednou neobjevilo. Dušínova vůdčí postava, která stála na zemi vždy oběma nohama, byť ona půda patřila stínadelským dlaždicím, se náhle kácí k zemi ve mdlobách. Slovem, Dušín ztrácí vědomí. Hojer zoufale svého soukmenovce propleskává, ale marně. I Vontové dostávají strach, zda Mirkovi nezpůsobili nějaké zranění a do jednoho se vytratí, čímž druhostraníkům uvolní ruce i cestu zpět. Mirek se v zápětí probírá s vysvětlením, že nezbývalo, než předstírat bezvědomí a tím se vysvobodit. To je vysvětlení neuspokojivé a volá po řadě otázek. Kolikrát se octli Rychlé šípy v podobné situaci aniž by si nevěděly rady? Není to tak trochu od vždy nadmíru čestného Dušína podpásovka? Že by nakonec vsadil na taktu jednoduchou lest? Dušínova ztráta vědomí má naprosto klíčový psychologický význam. Jeho zdůvodnění mdlob, jako jediného prostředku, jímž „bychom se ještě dostali domů“, má až metafyzický rozměr. Cesta domů nevede jen přes zákoutí Stínadel a zase zpátky na Druhou stranu, ale především přes ponor do vlastního nitra. Tento výrok patří stále do sféry snu, podobně jako nevysvětlitelné Rymáňovo „Nechytat mne za kabát“. Dušínova mdloba je opravdu veliké tajemství románu. Však také nezůstane pro Dušína bez následků a jako nový stupeň na cestě k individualaci se bude ještě opakovat v různých variantách.

Introspekce

Po těchto událostech nastává zdánlivě rovnováha sil, jak jsem ji zažívali doposud. Dokonce i podivuhodný fakt, že takřka automaticky s obnoveným vydáváním TAM-TAMu se vynoří i nové číslo konkurenčního Sběrače. Celá Druhá strana, jako vždy, dychtí po zprávách. Vzдор veškeré snaze mít v Rychých šípech vhled do Stínadel, nedozví se slovem o Hačíríkovi. To není nic obvyklého pro mesianistický typ, který musí disponovat alespoň malým okruhem tajemství, která nebudou nikdy zjevena, leda na konci času. Na druhé straně se nám potvrzuje domněnka, že subjektivní pohled vlastní spásy, nezůstane mez následků na okolní svět. Mirek si jasně uvědomuje, že informace o znovuobjeveném ježku v kleci má privátní charakter, jehož svět není hoden. Na jedné straně to přináší praktickou výhodu utajení a tím vlastní privilegovanosti, na druhé straně z pohledu hlubinné psychologie vyrovnání se s vlastní mi komponenty subjektu, znamená nepřímou vyrovnání všech komponentů světa. O to více tyto vztahy platí na půdě románu, který má, jak bylo mnohokrát zdůrazněno, charakter života subjektu. Proto se nemůžeme v žádném případě divit, pokud se ve výpravě za tajemným Hačíríkem téměř vzápětí vynoří dívka, kterou můžeme směle srovnat s Dantovou Beatricí, kterou v Božské komedii potká poutník u bran Pekla a která přivede průvodce Vergilia. Dívka se „síťovou taškou s jakýmsi sáčkem a několika cibulemi“, hochy nejenže zavedla do hlubin Stínadel, ale též jim odemkla klubovnu Rezavých klíčů, aby se v ní trochu porozhlédli. Nejen tak, dokonce ukáže Rychlým šípům kroniku klubu! Nejjednodušší odpověď této ne-

pochoptelné otevřenosti stínadelských nalezneme právě v Dantovi:

*Mne, Beatrici, vedla lásky síla
sem z míst, kam duch můj hned se znova vrátí,
a láska nutí mne, bych promluvila.*

A o několik veršů dále:

*Což neslyšíš tu nárek jeho lkavý
a nevidíš, že ve vírech, jichž síly
i moře předčí, na smrt v boj se staví⁴ ?*

Ve druhém verši přemlouvají nebeské kamarádky Beatrici, aby přispěchala na pomoc poutníkovi, kterého vlastní nevyrovnanost přivedla do pekelného bludiště, aby blouděním urovnal svou duši. Nápadná analogie je v případě chlapeckého klubu zpestřena tím, že klubovna Rezavých klíčů je nápadně podobná jejich bývalé klubovně, kterou zničil kdysi požár. V podobě stínadelské Beatrice máme ilustrativní příklad animy, která vede psýchu do míst, kam by se vlastním přičiněním nikdy nedostala. Nejen to, Vergilius, jako psychopompos (přůvodce duší), se dostavuje záhy. Je to přesně v okamžiku, kdy drží Rychlé šípy v ruce vlastnoruční Hačičřkův dopis jako důkaz vylovení stínadelského symbolu. Do vlastní klubovny vtrhává Svazek rezavých klíčů a celkem logicky prohlašuje vetřelce za zloděje. Ukazuje se, že to nejsou ledajací Vontové. Smyslem jejich existence je vlastnictví symbolu ježka. Usilování o Velké Vontství jim je však cizí, a tak máme podezření, že důvod jejich zájmu se shoduje s Rychlými šípy. Další podivuhodná symetrie mezi Druhou stranou a Stínadly, která má společný cíl. Oba kluby v rekordním čase naváží spolupráci a klub Rezavých klíčů Šípy zasvětil do dalších tajů stínadel. Než se tak stane, musí se Dušín ujistit, jestli tajemství hlavolamu zůstává nezjevené a zopakuje starý požadavek na krátkodobé zapůjčení ježka, s čímž kvazivontský klub souhlasí. To všechno nás uvádí do zcela nové situace, která ruší dichotomii světa a nastoluje nový koncept, tzv. syzygii. Řečeno zcela názorně astronomickým pojmem, znamená syzygie vztah, který se střídavě mění z opozice v konjunkci. Někdy se v této souvislosti setkáme se souslovím *párová emanace*, napětí protikladů, které stálo v počátcích světa, a zároveň jejich sjednocení.

Zde je třeba se nejprve zastavit u problému zrcadlení. Rychlé šípy především velmi snadno našli v Rezavých klíčích své souputníky. Oběma skupinám jde o získání hlavolamu nezávisle na důležitosti pro Vontskou organizaci. Zájmy Rezavých klíčů ovládá, jak se později v textu dočteme, tučná odměna za nalezený hlavolam vypsaná neznámým sběratelem pozoruhodností. Postava sběratele, v textu nijak dále konkretizovaná, představuje konečné řešení záhady hlavolamu. V jejich sbírkách by patrně došlo k pozření veškeré dynamiky, která vládne událostmi. Kdyby nebyl starý Mažňák na pravdě Boží, dospěli bychom k názoru, že je sběratelem právě on. To však na situaci nic nemění. I tak cítíme prastarého Hada, jenž požívá své stvoření. Naopak Rychlým šípům jde o uvolnění *vola-tilní substance* hlavolamu, vysvobození plánu létajícího kola, odevzdání vynálezu „patříčným úřadům“ a potažmo o sluneční stát na zemi. Oba zmíněné cíle jsou, jak vidno v naprostém protikladu. Rezavým klíčům jde především o zisk nebo

Role animy

⁴ALIGHIERI, Dante. *Božská komedie*. O. F. Babler. Praha : Vyšehrad, 1952. 544 s., Peklo, Zpěv první, 72 a 108

řekněme sběratelem slibovanou motorku, čímž jejich angažmá končí. Rychlým šípům jde, jak na mnoha místech nekontrolovaně zdůrazňují, o svrchovanost nad Stínadly. Jediný důvod, proč oba kluby navazují spolupráci spočívá v tom, že jsou účastníky a aktéři jednoho a téhož procesu: velkého *coniunctia* – spojení protikladů. V jistém smyslu k sobě nerozlučně patří a v jistém smyslu tvoří symetrický vztah. Proto si tak snadno slíbí vzájemnou pomoc.

Rychlé šípy dostávají od vůdce Rezavých klíčů poučení o osudu bývalého kamaráda, tajemného Hačíríka. Podílel se na vylovení hlavolamu ze stoky svatojakubského kostela a loknul si jedovaté vody. Ačkoliv jeho smrt se nedává do souvislosti s otravou, tušíme, že pozdější zápal plic, uhnaný pádem do podzemní říčky Kropenatky, a následná smrt, nejsou s nálezem hlavolamu bez souvislosti. Smrt zde vystupuje jako nerozlučná kmotra hlavolamu. Označuje nutnou bránu, kterou adept poznání musí projít, aby dosáhl *horního* cíle. Ačkoliv tragická, působí jako pozitivní síla, nutná podmínka jakékoliv změny a vývoje. Smrt však jen probouzí tajemství k životu. Tím, kdo nese hlavolam se podle vyprávění stává osoba jménem Široko. Jeho tvář zahaluje maska v kreslené verzi zhusta podobná lebce, jeho postava a mrštnost dostává v příběhu až nadlidský rozměr. Znovu v této postavě nalezneme protipól Dušínovi, který spočívá v nejednoznačnosti, zahalenosti a fyzické zdatnosti. Jenomže kde se schová rozvážnost a diplomatické schopnosti, když se Rychlé šípy ocitnou tváří v tvář této postavě s ježkem v kleci v ruce? „Pohled na ježka v kleci, o kterého v minulosti Rychlé šípy i jiné skupiny tak úporně bojovaly a po kterém dnes toužily snad ještě více, zbavil Mírka poslední špetky rozvahy.“ Vidíme, že stačí málo a role se obrátí. Postava Široka na sebe vzala stínový aspekt Merkuria. Je tím, kdo vynáší z hlubin skutečné světlo a ve svém druhém pólu jej tlumočí vědomému intelektu. Zároveň způsobuje zatmění mysli, aby holé vědomí strhnul ze svého trůnu. Později bude k Rychlým šípům milosrdnější, avšak teprve tehdy, kdy sami projdou hlubokou proměnou.

Stínový aspekt

Rychlé šípy dostávají od klubu Rezavých klíčů svazek čtyř klíčů od tajemných vrat v zahradě s tzv. posvátným stromem (ginkgem), neboť klub sám nemá dostatek srdatosti se do oněch míst vypravit. Všimněme si hned několika pozoruhodností. Klub rezavých klíčů odhaluje svým názvem svojí jednoúčelovost. Jeho existence je založená na strachu vypravit se do zahrady ginkga a odhalit tajemství železných vrátek. To nás jen utvrzuje v domněnce, že Rezavé klíče jen nahrávají Rychlým šípům a jejich svébytnost je pouze relativní, ba přímo vyvolaná potřebami Rychlých šípů. Ve skutečnosti máme před sebou první krůček k integraci psychických komponent psýchy a to velmi důležitý. Na symbolické úrovni je tato důležitost vyjádřena nálezem stopy po původní zmizelé vonstkové kronice. Vyjádřeno lapidárněji, cesta dušínovců za vynálezem létajícího kola vede přes hlubiny archeologie. Navíc čtveřice klíčů má více symbolický, než praktický význam. Označuje čtvernost celku. A jako by nebyl konec veškeré symbolické přetíženosti nahrávky, železná vrátka střeží posvátný strom Uctívačů – Ginkgo, jehož listy slouží k identifikaci členů dalšího záhadného uskupení ve Stínadlech.

Integrace psychických komponent

Pokusíme se v malé odbočce shrnout aspekty tohoto stínadelského místa, neboť obdivuhodně koresponduje s celou koncepcí jungiánské psychologie a dotváří celkový obraz úlohy tajemného Em jako temného aspektu nevědomí. Především se nám nabízí biblický obraz rajského stromu, který tvořil střed Edenské zahrady a zároveň riziko smrti. Je to tentýž strom, z jehož plody nabídl Evě had a utvrdil jí, že s Adamem nezemřou, ale poznají dobré a zlé. Působí nadmíru po-

divuhodně, že uctívači ginkga mají za vůdce Mažňáka, tedy potomka Tleskačova tajemného Em. *Ginkgo biloba*, jak zní botanický název stromu, v sobě navíc nese ještě řadu dalších významů, o nichž se můžeme jen dohadovat, že je všechny měl autor románu na zřeteli. Především se jedná o botanický druh velmi starého data. Jeho výskyt nacházíme v období permu (cca 250 milionů let) a můžeme tak mluvit o živoucí fosilii. Tento fakt není bez významu, neboť posouvá archeologická bádání Rychlých šípů k paleontologii, čili ke kosmickému vnímání svého bytí. Z psychoterapeutického hlediska je velmi významné, když se lidská existence zasadí do širšího vývojového kontextu, minimálně do souřadnic biologického vývoje druhu. Strom pochází z čínských a japonských šintoistických chrámových zahrad, kde je braný za nejposvátnější, a o jeho import do Evropy se patrně zasloužili jezuitští misionáři. Jak se později ukáže, ani tento fakt není bez významu. Konec konců se také ví, že právě strom Ginkga biloby rostl C. G. Jungovi na zahradě v Bollingenu jako dar od jeho studentů. V neposlední řadě se musíme soustředit na kladný aspekt symboliky stromu. Nepochybně vládne léčivými vlastnostmi mezi nimiž se podivuhodně vyjímá nasazení proti Alzheimerově chorobě. Jeho vějířovité listy tvořené srostlým jehličím mu dali též název *vlasy panny*. To opět odkazuje k biblickému příběhu, kdy se zakládá odvěké nepřátelství mezi hadem a ženou.

*Nepřátelství položím mezi tebe a ženu,
mezi tvé a její potomstvo.
Ono ti rozdrtí hlavu a ty je zasáhneš do paty⁵.*

V křesťanské symbolice drcení hlavy plaza výsostně patří Panně Marii, která jako bohorodička přemohla dominantní postavení hada-dábla. Ačkoliv románu není většina těchto aspektů posvátného stromu nijak vyčerpána, přesto jejich uvedení nezůstává bez významu. Příběh totiž disponuje podobnými silami, které těsněji navazují na dějovou linii. Vezměme například biblický verš, který nám znovu předkládá sasyzgyii. Veškerý rozpor se slévá do jednoty, zhutněle vyjádřené souslovím *felix culpa* – šťastná vina (bez níž by životní pohyb nebyl možný). Podobně Dušín má vstoupit do života skrze následné varování, že ve Stínadlech zemře. Už se vlastně tak stalo, neboť ve zdráhání vydat počet Rezavým klíčům za stopu vedoucí k vontské kronice, se vlastně Dušín zpronevřuje vlastním zásadám. Připomeňme jeho vášnivou aklamaci, že Rychlé šípy ponosou s Rezavými klíči všechno dobré i zlé. Další dvojici pólů tvoří právě poklad v podobě vontské kroniky, jehož směnnou hodnotu Dušín vidí ve výměně za ježka v kleci. Ono archaické se může kdykoliv proměnit v cíl veškerého snažení, který jakoby nepoučen vyjadřuje slovy: „S tou kronikou, když si budeme počínat rozumně a opatrně, se můžeme stát pány Stínadel!“ Ano, čteme dobře, pány Stínadel. Dikce, kterou slýcháme od různých uskupení uvnitř Stínadel se v ústech Dušína stává až zvrácenou. Dost podivuhodně to také působí, když si uvědomíme, že Druhá strana žádný sjednocující proces podobný Stínadelskému neprožívá. Tento fakt nám ilustrativně odpovídá na otázku, jaký je poměr mezi Druhou stranou a Rychlými šípy. Na psychologické rovině rozdíl prakticky neexistuje. Druhá strana jsou Rychlé šípy a k nim v protikladu stojí Stínadla. Sjednocující proces probíhá především mezi těmito dvěma částmi.

⁵Genesis 3,15 podle pracovního překladu Jeruzalémské bible Františka X. a Dagmar Halasových

Symbol psychického
středu

Ve Stínadlech bychom velmi těžko nalézali geometrický střed. Působí spíše jako bezbřehost, neustálé zavrtávání uliček do dalších neprobádaných dimenzí. Přesto nás svádí vidina posvátného stromu, pod nímž bychom rádi viděli vyvěrat Píson, Gíchon, Tigris a Eufrat⁶ leč musíme se spokojit se jedinou ponornou říčkou zvanou Černá voda. Ve skutečnosti se však nejedná o střed Stínadel, nýbrž o symbol psychického středu dušínovců – Self. Víc než střed musíme zdůraznit obraz celosti. Mnohem víc nám tuto celost připomíná hluboké tajemství střežené stromem za železnými vratky. Odhaluje prvotní dobu, velký třesk nesoucí počátky Vontské organizace a ve spojení s vrcholným symbolem Vontské moci tvoří vertikální osu Celosti.

*Brahman, zdroj, podpora a ukončení vesmíru,
se podílí na každém okamžiku bytí.
Bdí s bdícím, sní se snícím,
spí hlubokým bezesným spánkem se spícím.
Ale překračuje tyto tři stavy,
aby se stalo samo sebou.
Jeho pravá podstata je čisté vědomí⁷.*

Dvojník

Při takto nastaveném úhlu pohledu na příběhy Rychlých šípů nás ani nepřekvapí, že symetrické vazby Druhé strany se Stínadly nabírají až podezřelých rozměrů z hlediska moderní románové výstavby. V moderní literatuře, jakoby veškerá ornamentalita nebo geometrická výstavba měla navždy patřit minulosti. Padly důvody vzpomínat středověký obraz světa například takového Guillaume de Lorris a jeho alegorické růžové zahrady nebo Danteho dělení lidského údělu do tří vrstev. Již jsme si však uvykli stylu hlavolamové trilogie, kterou vnímáme víc než jako román, jako mýtus. Všimli jsme si řady symetrií ve vztazích jednotlivých aktérů, nijak nám nepřijde malba Stínadelského šerosvitu jako odporující požadavku stability vyjádření, a také nás nijak nezatahá náhlé zjevení Dušínova dvojníka, který mocně hýbe životem Vontů. Vedle podoby nese tento antipod též jméno Mírek a jako by to nestačilo, příjmení Daneš. Písmena D a Š na konci není třeba blíže vysvětlovat. Objevení dvojníka, který hledí zmocnit se Stínadel má pro Druhou stranu a především pro Rychlé šipy katastrofální následky. Fotografie pořízená konkurenčním tiskem TAM-TAMU zcela objektivně dokazuje, že Mírek ve Stínadlech pilně pracuje na získání moci. „Bylo to hrozné zjištění! Rychlé šipy – zrádci své čtvrti! Prospěcháři, kteří hráli na obě strany! Potměšilí licoměrníci s maskou přetvářky na svých zdánlivě nevinných ušlechtilých tvářích!“ Dikce jak vyrvaná z úst státnímu zástupci Urválkovi, který poslal v padesátých letech na smrt Miladu Horákovou. Slova zatracení a prokletí. V mnohem horší variantě se opakuje zrada, jejíž předobrazem je odloučení Červenáčka v předchozí části. Znovu se mluví o Šmejkalově ohradě a zbytky klubu se potácí na pokraji zkázy do té doby než se samy přesvědčí, že Mírek vskutku má ve Stínadlech svojí roli. Ani originální Dušín nezůstává

⁶Mytologická představa čtyř řek vytékajících z biblické Edenské zahrady

⁷Aitaréja. In. *Upanišady*. Petr Kadula. Praha : Inspirace, 1990. 128 s. p. 61

v těch chvílích nedotčený, ba přímo živí svým podivným chováním nedorozumění. Velmi důležitou výpověď najdeme v popisu, že „Mirek seděl tichý a zasmušilý“. Pak se také dozvíme, že silně polevil ve škole a musí vše dohnat. To vše jej vychyluje z tradiční role. Připomeneme-li si jeho ztrátu vědomí v začátku knihy, vidíme, že proces psychické integrace je nastartovaný. Jen velmi letmo je zde zmíněna role ženského elementu, přebírajícího velení tam, kde rozum umdlévá. Tím elementem je vlastní Dušínova matka, kterou jedině v těchto neobvyklých okamžicích máme tu čest poznat. Je to právě ona, kdo první apeluje na Dušínův prospěch a nepřímou jej nutí vzdát další výpravu do Stínadel a je to také ona, kdo přeruší schůzku nalomeného klubu u Mirka v pokoji, aniž by došlo k uspokojení naléhavých klubových otázek. Je to vlastně Anima, kdo amplifikuje krizi a posouvá děj kupředu rychleji, než jsme byli dosud zvyklí. Je zároveň černou matkou, která chrání své dítě tak, že je polyká a pohlcuje. Tím se vlastně dítě stává součástí temné sféry. Samozřejmě, že se brzy veliké nedorozumění vysvětlí a rozumově zdůvodní, ale existuje přece jen mnoho indicií o tom, že je to právě Mirek, kdo chce vládnout Stínadlům a vlastně všem. Pozoruhodný je jeho argument, kterým odmítá zachránit z Vontského zajetí čtyřnohého člena klubu – psa Bublínu. „Budeme-li mít v ruce hlavolam, můžeme mít vliv na uspořádání poměrů ve Stínadlech a že se tak můžeme zasloužit o mír a klid v té čtvrti.“ Když k tomu připočteme, že pes se do zajetí dostal vinou nedorozumění (zbytek klubu si šel ověřit do Stínadel Dušínovu zradu a Bublína byl přítomn zajat), které Mirek nebyl sto vysvětlit, vykreslí se nám zcela jiný obraz. Vlastnictví ježka v kleci překračuje individuální charakter tužeb a přání a v Dušínově pojetí představuje totalitu, která nám nádherně kontrastuje s představou celosti. A právě v tom tkví tajemství Dušínova dvojnictví. Celost se nenechává tímto postojem zaskočit, neboť na rozdíl od totality, která plošně šíří svůj nezpochybnitelný názor, zahrnuje všechny své protiklady a rozpory. Nic účinněji ideologa nevyvede z míry, než vlastní obraz žijící v sousedství. Historicky se ukazuje, že případná forma politické dohody o spolupráci nebo neútočení jen oddálí neodvratný souboj⁸. Mirek Daneš překonává pouhou fyzickou podobu. I jemu leží na srdci osud Stínadel. I on, co se týče ježka v kleci nebo kroniky, naprosto ignoruje partikulární zájmy a s Bublínou zachází bez slitování. Jak jsme výše uvedli, jeho ambice poznávají i Druhou stranu. Podivuhodné stažení Dušína ze scény zároveň nechává v podobě Daneše promlouvat v symbolické podobě jeho temnému protikladu. Nesmíme se nechat zmást faktem, že se jedná o mentální, nikoliv fyzický protiklad. Stínadla o sobě tvoří protiklad dušínovskému vědomí, že bychom jen těžko identifikovali symbolickou protikladnou postavu. Znovu se musíme divit s jakou elegancí román vybruslil z obtížného problému, jak převyprávět mytologický obraz bratrského páru. Jednoduše nechal Mirka na chvíli zmizet, aby se vynořil v podsvětí jako ten, kdo vlastně symbolizuje ohrožení toužebné rovnováhy. Že jsou hoši dva, o tom není pochyb, ale že tvoří nerozbornou dvojici, která na sebe navzájem odkazuje, to už vyžaduje víc než triviální úsudek. Hóros a Séth bývají zobrazováni jako jedno tělo se dvěma hlavami. Oba zneprátení bratři naleznou mocenskou rovnováhu rozdělením Egypta na horní a dolní. Není to opět nic jiného, než neúplnost jáské osobnosti, kterou doplňuje oddělená část osobnosti přimknutá k nevědomému stínu. Je to jako bychom se ocitli uprostřed rozevřené učebnice jungiánské psy-

Amplifikace

Celost

⁸Viz dobový pakt o neútočení Stalina s Hitlerem podepsaný 23.8.1939. Ráno 22.6.1941 Německo anektuje Sovětský svaz. Téhož roku vychází Záhada hlavolamu.

chologie!

Individuace

Sama analytická metoda nás na tomto místě nabádá nepřeceňovat dvojnictví a nehledat v něm optimistický důkaz celosti. Uvážíme-li fakt, že Daneš reprezentuje jen omezenou část Stínadel a není tedy v pravém slova smyslu protikladem k vědomé psyché, nezbyvá nám nic, než dobře rozlišovat mezi procesem individuace a jejím cílem. Dvojnictví plní v plánu individuace svojí funkci o jejímž smyslu je zde třeba se zmínit. Proces pokročil do té míry, že Dušín je schopný spatřit sám sebe jako v zrcadle. Vnímáme přece jenom určitý rozdíl od pouhé projekce, přestože bychom nepochybili, kdybychom jev kvalifikovali právě takto. Rozdíl spočívá v tom, že mocenský komplex, jímž jsou dušínovci zcela zaujati, prochází personifikací. Naši hrdinové se tak dostávají do těsnějšího kontaktu se svým nevědomím, které nyní nepostrádá lidské rysy. Fakt, že s paralelní osobností je třeba vést rozhovor a tím projít fází introspekce, může přiblížit k cíli. Nejlépe to vyjadřuje román vyjednáváním s Danešovic partou, které zabírá nezvyklé množství kapitol románu. Schizoidní situace na cestě k individuaci vždy přináší jisté riziko, a to zvláště v takových případech, kdy není na obzoru sjednocující symbol. Z tohoto hlediska nemusíme mít o Rychlé šípy obavu.

Navzdory očekávání, že Dušín změní svojí mocenskou strategii vůči Stínadlům a přestane usilovat o vliv, provází následující kapitoly oboustranně projevovaná tvrdost. V sázce je handl mezi Vontskou kronikou, kterou Daneš vyžaduje za propuštění Bubliny. Jediný, kdo otevřeně prohlašuje, kroniku oproti psímu kamarádovi za bezcennou, je Červenáček. Jde dokonce tak daleko, že je ochotný zlehčit celou identitu klubu, která si tolik zakládá na svém postavení a znalostech: „K šípku (sic!) s celou kronikou – a s ježkem v kleci. Bublina je mi stokrát milejší, než všechny ty věci dohromady.“ Tento výrok má mnohem humanističtější náboj než suma všech dušínovských výkřiků o kamarádství a neutuchajícím přátelství. S obhroublostí Danešovy party, která se projevuje stejně intenzivně fyzickou silou i slovní nevybíravostí, si nijak nezadá výrok, který Jarka Metelka sebral Dušínovi z úst, aby „rozptýlil“ Červenáčkovy pochyby: „Je to přece jasné! Co my si přejeme je úplně vedlejší, Bublina má cenu jen pro nás, ale pro nikoho jiného. A naopak – ježek v kleci má význam pro všechny lidi. Představ si, že se v něm plán létajícího kola skutečně objeví, kolo podle plánu sestrojí a – že se tím změní vlastně celý způsob dopravy, že z téhle výroby vznikne ohromný průmysl - a -“ Když odmyslíme všechny dobové souvislosti, kdy ideály průmyslové výroby naprosto znevažovaly citový prožitek jedince a prohlašovaly jej za kontraproduktivní, zůstává nám nad argumentací rozum stát. Tvzení nejvyšších autorit klubu musí nutně dětského čtenáře svým kolektivismem mást. I nám se nechce věřit, že by život Bublínův měl být obětován na oltáři jakési pofiderní průmyslové revoluce. A přesto je to tak, jak záhy doplňuje Mírek svým oblíbeným argumentem, že Vontská kronika je klíčem ke svrchovanosti nad Stínadly. Zdá se, jakoby personifikace mocenského komplexu měla zasadit drtivou ránu vědomí. Jako by Mírek Dušín potřeboval přičichnout k pěsti Mirka Daneše, aby se konečně vzpamatoval. Navíc se po klubu Rychlých šípů žádá citová investice, neboť Bublina není žádný kus hadru. Určitě nás nepřekvapí, že na straně čtyřnohého kamaráda stojí Rychlonožka a Červenáček. Ovšem volání po citové investici v případě dvou vůdčích elementů klubu mizí do prázdna. Když už je situace vyhrocena do té míry, že zbývá několik málo dní na splnění ultimata, přichází Rychlonožka s nápadem, zmocnit se Bubliny násilím. Všimněme si, že ani náznakem se Dušín nechce vzdát kroniky, že tato varianta je jaksí zapovězena a že největší invenci v tomto směru projevuje Rychlonožka. Proto

nás ani nepřekvapí, že výprava, kdy měli být strážci Bubliny vzati šturmem dopadla katastrofálně. Namísto, aby hoši nechali psíka v klidu do chvíle rekonquisty, těsně před útokem mu do vězení házejí rourou morkovou kost. Pes přirozeně spustí takový ryk, že Danešovy stráže nastartují do obranných pozic. Následuje naprosto chaotická akce při níž Dušín spadne ze žebříku a tentokrát nefalšovaně ztratí vědomí.

Nelze neopozorovat, že se v podivně zamotaném podniku odehrávají všechny vnitřní konflikty duše. Ignorance citové složky vede až ke ztrátě vědomí. Vlastně je to právě Dušín, kdo rozdráždil příděllem morkové kosti Bublínu jakoby netušil, co může způsobit. Znovu vidíme rozvázného a moudrého vůdce klubu v ne-dbalkách. Můžeme znovu zkoumat jeho nesmyslné jednání z různých hledisek a vždy dojdeme k jedinému závěru: Mirek se neztotožnil s plánem Rychlonožky. Mirkova ambice jde až za hranice klubu a namnoze překračuje i touhy Druhé strany. Bublína je otevřeně hozen přes palubu. Můžeme si to tom myslet cokoliv, ale pes představoval riziko ztroskotání mocenského plánu. O to podivuhodněji vyznívá angažmá Losny, který byl v plánu postaven do situace, kdy musí pracovat proti zájmům Stínadel, aby nakonec z celé věci vlivem trapného nedostatku sešlo. Zde se projevila ve své síle méněcenná citová psychická funkce. Vidíme, že soužití s personifikovaným komplexem není procházkou růžovým sadem. Jako bychom se setkali se samotným útokem proti nejvnitřnějšímu kruhu Stínadel. Střed nemá své topologické určení, ale sestává z důležitých fenomenologických výpovědí. Jedna z nich se právě vyjevila Dušínovi v plném lesku. Jeho božství se musí dělit o místo na slunci s jiným božstvím. Znovu se opakuje výpověď, k níž jsme došli dávno, ale nyní se nám sešla řada důkazů. Proti vníká se ovšem nelze zbavit útokem. Možná v tom musíme dát Mirkovi za pravdu a vnímat jeho jednání jako sestup do pekel. Situace se musela zákonitě stát nevladatelnou, podobně jako je nevladatelná touha po svrchovanosti. Na konci víru, který se táhne několik kapitol číhá dvojí smrt, jako klíč k novému stavu. Jednou z mrtvých bytostí je Bublína. I kdyby jeho oběť patřila náhodě, časové nesouslednosti a špatnému zacházení, přesto tušíme viníka. Druhá smrt se týká Dušína. Umíráček, který se později rozezvučí ve Stínadlech v souvislosti s psíkovou smrtí, vlastně patří Mirkovi. Obě smrti na sebe odkazují neboť v Dušínovi musí zahynout vše animální, co pohání jeho jednání. To dostatečně symbolizuje Bublína, který je zástupnou obětí pro přežití skutečného Self. Není bez zajímavosti, že Bublínu chlapi pohřbívají do stínadelské půdy. Opět se nám vkrádá alchymistické *putrefactio* (shnití), bez něž Opus (Dílo) zůstává nedosažitelné. Po Mirkově bezvědomí ovšem musí zákonitě přijít něco na způsob znovuzrození. Vyděšení Vontové spatří na Mirkovi první fáze albedu (alchymistická fáze následného zbělení): „Viděl jsem už několik mrtvých lidí. Všichni byli taky tak bílí jako je ten tady.“ Na první pohled dramatické líčení Mirkova bezvědomí není jen literární licenci. „Pak Jindra pomalu jako ve snách přistoupil a sejmul čepici. Stál tiše a významně jako člověk, který se modlí u hrobu. Teprve teď si Červenáček a Rychlonožka jasně uvědomili, co se vlastně stalo. Smeká se přece jen pře mrtvým! A Jindra smekl. Mirek je tedy mrtvý!“ Prohlášení za mrtvého má hluboký symbolický význam a smeknutím se dává vale veškeré naději. Dokonalou ilustraci *putrefactia* a to dokonce v kontextu Rychlých šípů nám poskytuje Stolcius de Stolcenberg.

Teprve zde se nám dokonce vyjevuje pravý význam klubového názvu. Terč v pozadí, který Rychlým šípům vždy chyběl, symbolizuje uskutečnění jednoty. Jako jeden ze stupňů konvergence ke středu je právě zobrazené sestoupení do

**Nediferencovaná
psychická funkce**

**Konvergence
k psychickému středu**

Obrázek 6.1: Stolcius de Stolcenberg *Viridarium chymicum*, Frankfurt 1624, figura VIII.

hrobu. Sám klub si nikdy dost dobře neuvědomoval, že má být pouze prostředníkem tohoto procesu. Přesněji řečeno substrátem, na němž se má odehrát celá kosmogonie románu. Zde se také ukazuje jistá role ženského elementu: vždyť symbol šípů dostal klub od dívky jménem Vlasta. V jistém smyslu jsou to vlastně šípy Amorovy a podle mýtu žáka Merkuriova. Autor s dokonalou bravurou nechává čtenáře zapomenout na otázku, k jakému že terči (target, cíl) jsou hlavní aktéři vystřeleni. Jaká síla⁹ napíná luk a míří šípem? Otázka, která je kardinální si pohříchu uvědomujeme až v této souvislosti. Na jedné straně nás napadá, že by autor příliš rychle odhalil své karty. Ovšem na straně druhé ne naskýtá odlišná odpověď. Stará alchymistická poučka praví, že Lapis neboli cíl Díla je vždy přítomen v naší bezprostřední blízkosti a jen krůček od zkušenosti. Přesto se jeví nadmíru skrytý. Tento paradox lze vysvětlit jedině psychologickými kategoriemi. Podobně zenoví mistři nebo křesťanští mystikové znají odpověď na tento paradox celku obsaženého v jednotlivině. Jako bychom celou dobu neuměli položit správnou otázku, jako bychom byli zatvrzelí ve svých úsudcích a drželi se starých známých odpovědí. A přitom je otázka tak prostá a ještě prostší odpověď k níž musí dojít analyzovaný pacient složitou aktivní imaginací. A román má povahu takové aktivní imaginace.

Na Stolciově obraze se nám vyjevuje mrtvý Mírek Dušín, je to on, kdo vstává z hrobu a dokonce se nám v záblesku vrací v pozadí Šmejkalovic ohrada, kde kdysi stál terčem Jarka Metelka vysvobozený Dušínovým zásahem. Jako bychom náhle měli vhléd do Mirkova stavu v němž mu v poslední minutě defilují všechny klíčové události života. O tom, že sestupem do stavu smrti došlo k zásadní proměně nás zprvu informuje samotný Mírek, který se svých soudruhů ihned po probrání ptá: „Dal jsem vám - asi hodně práce - vidíte?“¹⁰ Mnohem zásadnější výpověď o proměně podává příběhuvší Losna. Poté, co Mirka

Sebezpoznaní

⁹Síla ve smyslu herakleitovského, později stoického TONOS. V jistém smyslu je TONOS víc než pouhá DYNAMIS – síla, udržuje totiž protiklady v harmonickém vztahu. Obraz luku a šípu je právě vynikajícím příkladem.

¹⁰Jako pozorovatelé Dušínovy složité cesty za sebezpoznaním musíme dát výroku zapravdu.

přivedou společnými silami jakž takž k životu zvolna ze sebe vypraví: „Myslím, že přišel čas, abych vás přivedl k našemu náčelníkovi.“ Víme s jistotou, že si tento zvláštní zlom v chování stínadelských Rychlé šípy rozhodně nezasloužily zběsilou výpravou za osvobození Bublíny. Za zcela prostým tvrzením se skrývá celá plejáda významů a velice hluboká a složitá symbolika.. Už i jen Losnova tajnosnubná odpověď na otázku, kdože se to skrývá za oním náčelníkem patří do oblasti velikých mýtů: „Je to ten kterému sloužím! Ten, kterému musíme vydobýt velké Vontství za každou cenu, chceme-li aby zde bylo právo a klid.“ Náš první dojem očekává nějakou silnou postavu, která nastolí definitivní pořádek ve Stínadlech, postavu, která se podivuhodně dokázala skrývat až do tohoto místa příběhu. Řeč Losny však nepostrádá podezřele nábožný charakter. Znovu se posouváme do oblasti symboliky, která se zdá hlubší, než kdykoliv jindy. Všichni protagonisté společně s námi myslí na velikého sjednotitele Stínadel, jemuž musí být dána moc nad tímto okrskem, a přitom se začíná rozvíjet symbolický svět středu, kde dynamika obrazů dává tušit pravou povahu Self. Pouhé setkání s klubem Žlutého květu se má přeměnit ve skutečný hieros gamos, posvátný sňatek, kde se zasnoubí celá Druhá strana se Stínadly. Události překypují obrazy do takové míry, že samotný příběh se stává vedlejší. Losna přivádí Rychlé šípy do dřevěné stavby bez oken. Uprostřed prostoru stojí vůz, jehož vnitřek je zařízený jako klubovna, kterou zastřešují plachty a Rychlé šípy očekává náčelník. Záhy všichni poznávají, že náčelník je slepý a jmenuje se Vlád'a Dratuš. Slepý vozataj.

Nejpůsobivějším prvkem scény se jeví vůz. Dozvídáme se, že je stavěný pro koňský potah a v textu o něm najdeme tolik zmínek, že jeho význam nelze pominout. Těžko se vyhneme představě symbolu sedmé tarotové karty, tzv. chairoty neboli vozu. I on má svého vozataje a krytého baldachýnem pokrytým hvězdnou oblohou. Na rozdíl od našeho povozu, tarotovému nechybí síla, která vůz táhne - kuň (někdy i sřinga). Jeden má barvu černou, druhý bílou. Vůz symbolizuje pohyb a směřování, jejichž tažnou silou jsou dvě přirozenosti. Tradičně se má za to, že každý z koní preferuje jeden směr jízdy, avšak sloučením jejich protikladných orientací zapřažených do jednoho jha vznikne směr jediný – vpřed. Právem se ptáme, zda-li vozataj drží nad vozem kontrolu, zda jeho vůle má odraz ve směřování obou sil. Některé tarotové série nás o tom přesvědčují zobrazením žezla v ruce vozky, mnohé však atribut vlády vynechávají nebo kladou do rukou jakýsi melancholický zárodek kormidla. Jako by obraz podtrhoval funkci protikladných sil a potlačoval roli adepta. Vidíme vozky jako příliš pohroužené do sebe, ačkoliv celkové vyznění obrazu je nabitě energií a vůlí vyrazit, vyjít, překročit horizont událostí. Možná právě nejsilnějším smyslem sedmé karty série je povznést se nad individuální touhu po moci, vlivu nebo splnění egoistických přání a nechat se vést (vézt) přirozeností. Podobný introspektivní ráz má setkání Rychlých šípů se slepým Vlád'ou Dratušem. Písmeno **D** v začátku jména jakoby znovu připomínalo, že Dušín není s touto osobou bez vztahu. Vůz plní velmi pasivní roli – slouží jako klubovna, ale později se v románu dá do pohybu a tehdy na sebe naváže další ohňostroj významů. Rychlé šípy poznávají sílu vázanou v aktivitách klubu Žlutého květu. I samotný Žlutý květ přiznává, že hlavní impulsy pro založení organizace přišly z Druhé strany prostřednictvím ukořistěných TAM-TAMů. To ovšem znamená nebývalý zvrát. Nepřímo se tím potvrzuje, že vědomí je schopné integrace s nevědomím a jeho počínání není bez vlivu na utváření obrazů v nevědomí. Naopak pro vědomí má naprosto klíčový význam poznání, že nevědomí má mnohem jednotnější povahu, než ze z jeho hlediska zdá. Prozrazuje to obraz, kdy Rychlé šípy poznávají v Dratušovi zajatce

Dynamika obrazů Self

Introspekce

vlečeného neznámými Vonty. Tehdy se hrdě postavili proti strážcům Dratuše a žádali vysvětlení. Jediné, čeho se jim dostalo, bylo aby si hleděli svého. Zdaleka netušili, že to jen kamarádi vedou svého slepého vůdce a vlastně ho neohrožují, ale chrání. Další důkaz o nejednotnosti vědomých procesů se objevuje záhy, když lidé Druhé strany závidí Stínadelskou tradici Večeru světel: „Celá Druhá strana mluvila teď jen o zprávách TAM-TAMU. Mezi druhostraníky se ozvaly hlasy, že i zde, na Druhé straně by se mělo udělat něco takového, jako byla a snad zase bude vontská organizace ve Stínadlech. Co všechno by se dalo dělat, kdyby byla svornost!.“ Teprve teď vidíme bídu nejednotného vědomí, které touží po vládě nad Stínem a neumí si zamést před vlastním prahem. Druhá strana zároveň s jistým citovým pohnutím vnímá Dratušovu slepotu.

Autonomie psychických procesů

Jestliže dosud duše nevnímala přítomnost vnitřního vozataje, zde se před ní klade živý z masa a kostí. Tato postava se po dlouhou dobu z hlubin nevědomí nevynořovala. Především díky katastrofální nepřipravenosti Dušina snést fakt, že v jeho vlastních hlubinách žijí přirozené procesy, které putují poněkud jinými cestami než velí osobní vybičovaná vůle. Naprosto klíčový význam má vozatajova slepota. Vracíme se opět k symbolice obsažené v tarotové kartě chairoutu. Podobně jako vůz táhne sjednocená síla dvou pólů, tak i duše, kterou vůz veze má dvojí přirozenost. Slepota vnitřního aspektu ukazuje, že Dušín se svým bystrozrakem tvoří doplněk k širšímu celku. Sám slepý Dratuš, který otevřeně vyzývá Rychlé šípy k „zasnoubení“ příznačně vyjadřuje tuto vlastnost druhostraníků slovy: „Pevně věřím, že s vaší pomocí získá náš Žlutý květ vedení nad celými Stínadly! Zejména ta kronika nám přivábí hodně přívrženců! Opatrujte ji jako oko v hlavě!“

Zde se sluší učinit krátkou vsuvku o povaze ztracené Vontské relikvie – kronice. Sama kronika nás přivádí k obrazu čehosi archaického, co nelze svěřit pouhé paměti. V souvislost s nálezem stopy po kronice se Rychlé šípy dozvídají o postavě nesoucí jméno Dymour. Opět nás v této souvislosti napadá počáteční písmeno **D**, které má pro Dušina klíčový význam. Podle starého záznamu „Dymoura ještě nenašli a není už prý možné, aby byl ještě naživu“. Osud kroniky před nás klade staré známé téma zapomnění a zpětného rozpomenutí, jak jej známe z gnóze. Můžeme se dokonce domnívat, že existuje jisté spojení mezi Dratušem a Dymourem¹¹. Zcela logicky se jeví Dymour jako archaické božstvo, které bylo přemoženo prudkou inflací vědomí a muselo v kolektivním vývoji Druhé strany metamorfovat do zcela nové, dobově srozumitelnější podoby.

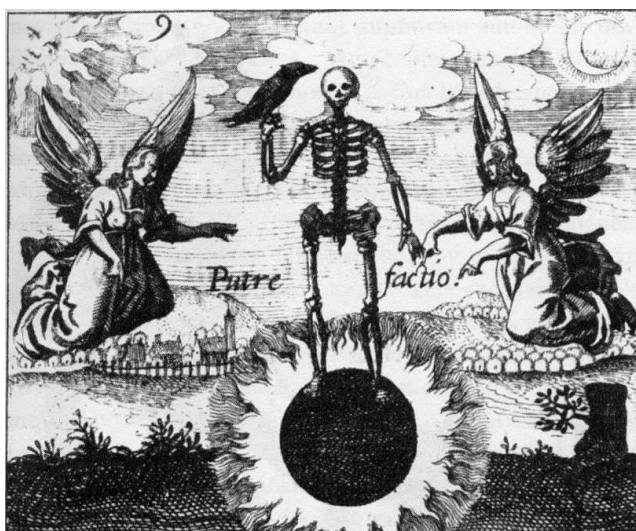
Na Dratušově výroku o kronice je nám na první pohled patrná stejná snaha, kterou dosud vyvíjeli dušínovci a v tom se vlastně nijak neliší od dabinelovců nebo danešovců. A právě prvek slepoty napomáhá elegantně rozlišit, jak musí vypadat zámek nevědomí, aby do něj klíč vědomí zapadl. Vůbec nám proto nepřipadá divné, že celé Druhé straně prostřednictvím TAM-TAMU bije srdce pro Stínadla. Konečně také Rychlé šípy poznávají, že Stínadla představují autonomní oblast, kterou nelze jen tak podrobit a zahrnout pozitivy a jistotami Druhé strany. Když si s členy Žlutého květu navzájem podávají ruce, tak je „při těchto dotyčích trochu zamrazilo, jako by Vontové byli z docela jiného světa“. Naprosto jasné odpovědi na nezvyklý pocit se jim dostane záhy z Dratušových úst: „Do našeho středu přicházejí pomocníci nad jiné užiteční, Rychlé šípy. Jak víte, nejsou ze Stínadel. A přece jejich touha je podobná touze naší...“ Však také věno, které pomocníci přinášejí se ve Stínadlech vyvažuje zlatem. Není

¹¹Nelze se nezamyslet nad symbolikou písmene D.

složité odpovědět, proč tak snadno se Rychlé šípy vzdávají vontské kroniky, a to i za okolností, kdy nemají v ruce ježka v kleci. Snoubení však vrcholí nápadem, uspořádat hon na tajemnou postavu Široka, která se zjevuje ve Stínadlech a provokuje všechny jejich složky máváním ruky třímající hlavolam. Události tak spějí do nečekaného a velkolepého finále. Mocenský náboj se jakoby mávnutím kouzelného proutku rozpouští v rovnovážném stavu.

V tomto bodě vypravování nezbývá, než se vrátit k jedné z nejtajemnějších postav Stínadel, člověku, jenž se v převleku za kostlivece vynořuje a opět zanáří a provokuje Vonty chřestěním klece s ježkem. Tajemný atribut moci znovu zesiluje svůj přídech smrti. Vcelku logické vysvětlení, že dosažení moci tvoří limit smyslu, za nímž už se rozevírá propast nicoty, nezřízenosti a rozkladu, je zajímavé, ale román nám nabízí na souvislost se smrtí mnohem hlubší pohled. Vyjděme z ilustrace J. D. Mylia:

Obrázek 6.2: Johannes Daniel Mylius *Opus medico-chymicum*, figura IX, Frankfurt 1613.

Představme si, že nás provokuje Široko a mává namísto havrana klecí. Je úplným popřením mocenských snah. Mozkovna, jako sídlo intelektu zeje prázdnotou. Zírají na nás mrtvé oči, jimž chybí lesk a tedy světlo, čili přesně atribut našeho „lumen“, které osvětluje vědomí. Navíc kostlivec stojí na černé sluneční kouli¹², která tvoří protiklad ke všem vědomým symbolům. Navíc kulatost lebky i slunce znázorňuje náš vlastní vnímatelný okřesek zemský, tedy vše, co se nám nabízí v přímé rozumové zkušenosti. Jediné, co stojí za pozornost, onen tajemný předmět touhy, symbolizuje havran. Jako vždy se zde setkáváme s dvojitým aspektem symboliky, která se zdá na první pohled neslučitelná. Ha-

Symbole obnovy

¹² *Aurora consurgens* zmiňuje černé slunce jako černý (tmavý) měsíc v protikladu ke slunci.

vran působí jako zvěstovatel blízké smrti nebo války. Havran je ten, kdo podle lidového vyprávění vyklovává mrtvolám oči, což nám dokresluje stav Myliovia kostlivce.

Kdo opatří úlovek krkavci, když jeho mláďata volají k Bohu a bloudí bez potravy¹³?

Zároveň však opeřenec symbolizuje božskou moudrost reprezentovanou v alchymii odvratem od vnějšího světa. Tím současně naplňuje představu proměny, jak jsme se zmiňovali výše v souvislosti s hlavolamem. Připomíná-li havran hrob, poukazuje na lidskou individualitu, která se má světu uzavřít. Podle ukrajinské legendy měli havrani před pádem člověka pestré peří, které se jim navrátí s obnovou rajskeho stavu. Noé testoval havranem konec potopy a pro nás je nejzajímavější fakt, že podobně jako havran¹⁴ je ježek zvěstovatelem obnovy porušeného světa.

Cesta k celosti

Důležité je také si připomenout dvojí význam ježkovy moci. Z hlediska Rychlých šípů se setkáváme s mesianistickým cílem, který se opírá o existenci převratného vynálezu létajícího kola. Druhým mocenským aspektem je samotná existence hlavolamu, jako žezla stínadelského vládce. Není třeba zacházet do detailů, které se zdají nesmírně barvitě a zajímavé, a ihned pochopíme, že tajemství hlavolamu by mělo mohutnější následky v rukách druhostraníků, jež by postihly celý svět, zatímco jako nástroj v rukách Stínadel zůstává hlavolam interní záležitostí světa za Rozdělovací třídou. Z tohoto hlediska se nám vlastně předčasně prozrazuje osud obsahu hlavolamu. Neustále máme na paměti, že na příběhy se můžeme dívat čistě z pohledu hlubinné psychologie, která zdůrazňuje cestu k Celosti a nikoli jakémusi pofidernímu vítězství. Zde se musíme zmínit o tomto jemném rozlišení mezi dvěma možnými finalitami. Celost není vítězství, celost není rozhodnutí, která z barev, názoru, pravdy nebo síly je ta nejsilnější, nejživotaschopnější atp. Celost je zkrátka Celostí a naše poznání toužící po absolutnu jde naprosto stranou. Proto Široko drží v ruce hlavolam, jenž záhy Rychlým šípům vyjeví nejhlubší tajemství, a proto můžeme hlavolam směle zaměnit za havrana. A právě toto je oním hlubším významem smrti skryté ve Stínadlech, která se mnohokrát dostala ke slovu a pro mnohé čtenáře činí román nestravitelným a přesto přitažlivým jako magnet. Smrt, která je všudypřítomná však v podání Široka nabývá vysoce symbolický význam, je jinou smrtí, než která obcházela Stínadla v podobě tajemného Em. Tehdejší jen vracela do prapočátku, ta nynější si nárokuje smrt zvířecosti, všech atributů, kterými se pyšní lidské nedochůdce, popření všeho bažení a falešných představ o ráji. Vidíme totožný motiv, který vedl rydlo Holbeinovo, když vykružoval v 16. století smrtáka kterak sráží hlavy pánům i kmánům bez rozdílu. Teprve za tohoto stavu se může plně rozvinout etika, trvale v románu traktovaná, která však bez náležitého kontextu se stává hotovou výbušninou. Zdánlivě čirá mystika, kterou zde odhalujeme, se nám ukazuje pro etiku jako podmínka nutná. Zdánlivě proto, že stojí na výše uvedeném praktickém základě a je tím pádem paradoxně součástí etiky. Znovu vlastně obracíme pozornost k Celku.

Hon na Široka připomíná cosi zvířecího a pokud shledáme na parforsních honech něco lidského a civilizačního, pak vrcholné fáze lovecké orgie, kterou disponuje jenom člověk. Na druhé straně Široko hospodaří se svými nočními zje-

¹³ Job 38,41 v překladu Nové Bible Kralické

¹⁴ Pozoruhodné je použití havrana (krkavce) a holubice jako indikátorů ustupujíc potopy.

veními tak dramaturgicky dokonale, že dráždí své pronásledovatele až k nepřičetnosti. Napomáhá tomu i pověst veliké síly a obratnosti, kterou ve svých provokativních toulkách Stínadly nejednou vyjeví. „Viděli ho z pavlače. Kýval na ně a ukazoval jim hlavolam. Dokázal úplné zázraky. Skoro až nevěříme, že je to člověk, jako my, z masa a kostí!“ Nepřímo tedy zní otázka, za koho tedy Široka mají. Poučení psychologickou hlubinnou metodou, která nachází archetypální obrazy v alchymii vidíme jinou formu starého dobrého známého ducha Merkuria. Nikoliv náhodou se s ním poprvé Rychlé šípy setkaly v souvislosti se čtyřmi rezavými klíči: kvaternita je jeho hlavním symbolem. Samotný ježek v jeho ruce je symbolem proměny, který je vždy vyzdvihován z hlubin nevědomí aby sjednotil, co je rozdělené a utišil všechny rozpory. Vychází z oblasti nejméně diferencované psychické funkce, která nejlouběji vězí v nevědomí a odkud se vždy vynáří symbol proměny, jehož vlastnictví se pojí s nečekanými obtížemi: „Uctívači ho prý už drželi tam někde u starého mlýna! Přeskočil zeď do Černé vody a zmizel jim. Nikdo se neodvážil z takové výšky skočit za ním.“ Jako by se znovu propadl nadobro do hlubiny. Vůbec také nezáleží na nositeli tohoto symbolu a Široko je v podstatě jen zručným nositelem. Svojí dramaturgií však na působení symbolu zdaleka nic neubírá ba naopak, přidává správný kontext smrti jako hmatatelného výrazu proměny. Tyto symboly nenesou význam bez svých psychických předpokladů. Jak démonicky na nás působí scéna, kdy: „na hřebenu zdi obrátila postava svou tvář k měsíci a zachechtala se tak výsměšně a podivně, až všem hochům přejel mráz po zádech. V témž okamžiku také spatřili hoši bílou masku místo obličeje.“

Kvaternita

Měsíc (Luna) má v evropské historii naprosto klíčový význam. Pomineme-li skučení romantiků pod jeho modravým svitem, které vyjadřovalo bezradnost, co se zbloudilým citem v moři osvětlení, dostáváme se k moudrosti středověkých a starověkých vědců a filosofů. Jejich vědění maluje psychologickou mapu člověka mnohem věrněji než chladné kružidlo astronoma. Luna je znovu velikým obrazem vtělení, inkarnace ducha, jehož jedinou šancí, jak naplnit své bytí, je vnořit se do hmoty. Vidíme znovu ženský prvek, animu, která dává život za cenu nesčetných omezení. Luna utahuje svojí odvrácenou tvář a především svítí pouze odraženým světlem. Hluboký význam tohoto faktu odhaluje, jak se to má se vztahem vědomí k celostní zkušenosti. Část hmotné skutečnosti není osvětlena světlem, jakoby neexistovala. Ovšem když Luna v průběhu svého cyklu uhýbá pohledem a zjevuje svojí druhou tvář skrytou ve tmě, sama se vysmívá rozumu a mezím jeho obzoru. Tím se ovšem chová jako žena skrytá v muži, jako pravá anima, která určuje nevědomovanou atmosféru mužského jednání. Je prostředím, které nevnímáno kdykoliv může přetvořit humanistické konstrukce v teror řízený nepojmenovatelným afektem. Například takový strach z opozice se lehce vymkne z racionální kontroly a argumentaci nahradí skrývaná nenávisť, která s lehkostí rozmnoží a rozkošatí slova, jež z úst osvícenců nebo politiků zní jako nikým nekontrolovaný projev psychotika. Bílá maska a Luna jsou v jistém smyslu obrazy téhož archetypu. Maska i luna připomínají lícidlo ženy zakrývající pravou tvář a vyjevující jen to, co žena sama nechá vyjevit před svým toaletním zrcadlem. A co víc, pro muže je třeba zhostit se takové iluzorní hry, sám na pravidla přistoupit a rozvíjet je, má-li být ve svádění ženy úspěšný. Tu náhle chápeme symboliku tarotové karty vztahující se k Luně, na níž skučí pes i vlk v rujném roztoužení po tajemném objektu. Pro mužský svět představuje ženský svod nebezpečí regrese a nepřímo tedy i smrt. Veškerá energie se spotřebovává na dosažení ženské přízně, aniž se zapojuje rozum pyšnicí

Regrese

se schopností demaskovat holý fenomén. To vše lze provádět za podmínky že se aktivují nižší složky osobnosti a vegetativní síly značného vývojového stáří se ujmou hlavního slova. O terapeutickém účinku takového počínání není pochyb, pokud je následně integrován do celostní osobnosti. Stejně tak nenajdeme silnější symbol pomíjivosti, než je svůdné ženské tělo, k němuž se jako k nehynoucímu cíli vzedme veškerá energie aby se spotřebovala, jak ilustruje středověká pijácká píseň:

*O Fortuna,
velut Luna
statu variabilis,
semper crescis
aut decrescis;¹⁵*

Tímto krátkým exkurzem se nám vlastně dostává odpovědi na častou otázku, která marně hledá v románu ženský element. Ano, román je ryze maskulinní záležitostí do té míry, do jaké se ztotožňujeme s optikou jeho hrdinů. Málokdy narážíme na ženu a pokud se tak náhodou stane, pak takové ženě román upírá podíl na zážitku ze smyslu dobrodružství. Žena je vskutku vytěsněna mimo jeho teritorium, avšak v mytologické podobě se vrací v plné síle. Vždyť v chystané *chymické svatbě* dvou světů se nelze vyhnout obrazu erotického vztahu. Podle Junga sexuální chápání psychických procesů vychází ze západní tradice, která silně uvízla v dialektice. Protiklady tak dostávají velmi snadno symbolický výraz ve vztahu muže a ženy, jako přirozených protikladů s jasnou vzájemnou vazbou. Ačkoliv na první pohled není v románu patrný tento erotický prvek, je to jen pro to, že pro stromy nevidíme les. Oč jiného v románu vlastně jde, než o vzrušení a rostoucí touhu zmocnit se objektu zájmu. Toulec se šípy je plný. Vlastně nevidíme nic jiného, než jistý druh milostného třeštění, které míří do takového druhu vazby, kterou ani jedna strana dopředu neočekává. Znovu se nám nabízí obraz pohlavního splnutí, jehož výsledkem je dvojhlavá postava anthrópa neboli rebise. Ve vrcholných chvílích prochází vzrušení každíčkou částí obou zúčastněných stran. Podivné stínadelské furore román popisuje jako magický rituál: „Dvorky jako by kouzlem ožily.“ Jak nám připomíná vilné čtyřnožce z 18. arkána tarotu scéna, kdy „se rozkřičely všechny obsazené pavlače, vikýře, na střešních můstcích pro kominíky signalizovaly hlídky do ulic tu zprávu, jméno Široka se ozývalo ze všech stran.“ Dostává se nám jasná informace o nesmířém záběru, který má v Širokovi lunární merkuriův aspekt.

Ten, který loví v temných vodách a vynáší na zemský povrch poklad, nakonec svede i Rychlé šípy, kteří bez okolků opouštějí diplomacii a vrhají se s ním do zběsilého zápasu. Napoprvé však zdárně unikne. Nebýt nehody, kdy Širokovi nevyjde jeho gymnastický kousek a zřítí se střemhlav na jakýsi dvoreček, kde jej Dušínovci vyloví, zřejmě by hlavolam čekal podobný osud jako v závěru minulého dílu. Stínadla sama by se stala pro Široka natolik nebezpečná, že by na dlouhou dobu ježek zmizel z jejich očí nadobro. V situaci, kdy Rychlé šípy mají před sebou zraněného a bezmocného Široka ovšem jednají zcela jinak: „Máme sebou lékárničku, ošetříme tě! Schováme tě před všemi pronásledovateli. Nechceme teď na tobě hlavolam, když je ti zle! Až s tebou bude jednou zase všechno v pořádku, zahájíme s tebou znovu boj o hlavolam tvrdě a neúprosně! Ale teď, kdy se nemůžeš bránit, boj zastavujeme!“ Je to opravdu šlechtnost,

¹⁵Ó Štěstěno, jako Luna proměnlivá, dorůstáš aby ses umenšovala. Volný překlad.

co vrhá ježka do náruče Dušínovců? Jak je možné, že Široko bleskurychle chápe upřímnost Rychlých šípů a nepomýšlí na možnou zradu? Co znamená pro vývoj příběhu umělé rozlišování mezi hrou a životem? Mnohé a další otázky se nám nabízejí v této souvislosti. Pokusme se zodpovědět poslední z nich a možná dosáhneme odpovědi i na ostatní.

Až nám z Dušínova konstatování tuhne krev v žilách. Jako čtenáři se ocitáme v naprosto neočekávané situaci. Román, v němž postavy prožívají svůj příběh, ba jsou zcela pohlceny svými tužbami, strachem a osobní vizí, román, který od prvních stránek bují fantazií, jež nás pohlcuje náhle jako by se zastavuje. Celý proud dějů se neočekávaně přeruší a jednotlivé postavy z něj vystoupí jako z tramvaje se slovy vždyť je to celé jenom hra. Tento prvek moderního příběhu, kde má vypravěč nutkání dokazovat svojí kontrolu nad osudy hrdinů bychom věru nečekali. Odkud bere román nápad vyprávět sebe jako metaromán, nebo odkud berou Rychlé šípy schopnost vnímat samy sebe na dvou různých rovinách? Na jedné straně klub do krve bojuje o každý centimetr Stínadel a na druhé straně rozlišuje mezi hrou na honičku a v případě vážného karambolu na sebe vezme roli učebnicových příkladů společenského chování. Srovnali jsme se jako čtenáři s ledasčím, ale s metanarací se srovnáme jen velmi těžko. Je nám zcela jasný tok příběhu, ale že by příběh sám měl prozrazovat způsob, jakým je tvořený, že se jedná vlastně o dětskou hru, je jako by nám filosof odpověděl na existenciální otázku kudlou do zad. Nabízí se však odpověď prostší, než si myslíme. Už jen samotný fakt, že po celou dobu těchto úvah vlastně vnímáme román jako kód, který nás uvádí do světa hlubinných archetypů, vlastně metanaraci ospravedlňuje. Proč by kód měl tajit, že je kódem? Tím lépe pro naši hermeneutiku, že má v textu oporu v signálu, že výklad je žádoucí.

Metanarace

Opět se v této souvislosti nabízí promyšlená psychologická symbolika starých alchymistů: *Ludus puerorum* neboli chlapecká hra symbolizuje proces Díla. Dítě přistupuje ke hře zcela jinak než dospělý. Ví naprosto přesně, že se jedná o hru plnou pravidel, ale také nečekaných zvrátů. To je však neomezuje plně prožít hru tak, jako by šlo o samotný život. Tento přístup můžeme nazvat infantilní, aniž míníme cosi hanlivého. Symbol celosti je ještě obsažen ve stvořitelských tvůrčích silách, jež přirozené dětství dosud neztratilo. Také psychoterapeut ve své práci rozehrává hru s asociacemi, vytahuje z hlubiny snové symboly a podněcuje k aktivní imaginaci. Výklad snů a imaginativních představ, mnohdy jako nejvýznamnějších projevů nevědomí, připomíná hru s významy do nichž je formou přenosu zatažen i léčitel. Jeho vlastní psýcha získává až podezřele silnou vazbu na psychické struktury léčeného. Musí trvale sledovat tok svých osobních emocí a afektů a získat nadhled nad všelijakými raporty, přenosovými situacemi a jinou duševní havětí. Myšlenka, že Rychlé šípy dospěly k jakémusi stupni supervize ovšem není na místě. Existuje však ještě jeden výklad, který staví na ideologii osvíceného rozumu, jehož snahou je vystoupit svým úsilím z toku dějin. Dušínovská etika hyperkorektnosti, která jde až za hranici individua se lehce zamění za metafyzickou představu věčnosti. Takové sebeuspokojení má však jeden katastrofální důsledek: vypadává ze hry, což je pro psychický proces osobní integrace naprosto smrtelné. O dalších důvodech, proč se tak nečekaně román obrací k metanaraci se podrobněji zmíníme v závěru všech úvah.

Supervize

Pokud se ponoříme zpět do vlastního příběhu, nemůžeme se ubránit neřešitelnému paradoxu. Jsou-li Rychlé šípy natolik rytířští, že opouštějí v touze pomoci bažení po ježku v kleci, pak se nám celý zlom v chování jeví jako nová taktika na získání hlavolamu a tedy vůbec žádná charita. Je-li však cílem oblafnout Široka

nečekaným šokem, pak klub splňuje všechny podmínky šlechtnosti ducha, kvůli níž Široko ve Stínadlech podniká své mise. O tom, že jde přece jen o fintu, nám podávají důkaz následující slova: „Jsme Rychlé šípy, snad nás znáš! Nejsme ze Stínadel! Patříme na Druhou stranu. Ale chceme dopomoci Stínadlům k takovému míru a svornosti, jaké tu panovaly za dob Vojtěcha Vonta. Víme, že je zde nyní několik skupin a každá chce převzít vedení. Známe jednu z nich, vede ji dobrý chlapec Vlád'a Dratuš. Myslíme, že by byla ze všech nejschopnější zjednat ve Stínadlech pořádek a klid. Proto se taky snažíme získat ježka v kleci, odznak Velkého Vontství. Tím by přibyli Vlád'ovi Dratušovi další přívrženci. Víš přece jistě dobře sám, co pro Vonty znamená!“ Čtenář však moc dobře ví o druhém, nevysloveném důvodu bažení po ježkovi. Ať tak, či onak, Široko za dané situace nemůže z tohoto paradoxu vycouvat a nezbývá mu nic, než jej potvrdit: „Zkoušel jsem povahy i tělesné schopnosti. Vždy jsem však nanejvýš objevil hrubou sílu a špatné vlastnosti, ale ušlechtilost ducha, o kterou mi především šlo, jsem nenašel. Vy jste první, kteří se mi zamlouváte svým rytířským chováním.“ Po tomto Širokově prohlášení, které si nezadá s alchymistickými promluvkami k čerstvým adeptům Díla, putuje ježek do rukou Rychlých šípů do úschovy. Jako druhostraníci nemají nárok na jeho mocenskou hodnotu a musí jej předat Dratušovi, čímž se tento slepý vozataj stává automaticky Velkým Vontem. Pro Druhou stranu má hlavolam zcela jiný význam, z čehož nám jasně vysvítá, jakou strukturu bude mít nadcházející *coniunctio oppositorum*.

Chlapíci konečně dosáhnou své palmy vítězství neváhají ani vteřinu a míří úprkem do své klubovny. Hloučky Vontů, které přitom míjejí jsou jim cizí a i oni se stávají neviditelní. Propadají více než jindy sami sobě, což nám z psychologického hlediska připadá vcelku logické, uvážíme-li, že se zmocnili předmětu své erotické touhy. Zároveň se utvrzujeme v jejich vztahu k obyvatelům Druhé strany: „Zamkli za sebou důkladně dveře, Rychlonožka zatahl záclony v okně, jen aby nikdo nepovolaný nemohl do klubovny nahlédnout nebo dokonce vniknout“ Kdo však jsou těmi povolanými? Nikdo jiný, než oni – Rychlé šípy. Známý dušínovský solipsismus se projevuje ve plném jasu. Znovu si připomeneme devízu, že Rychlé šípy a Druhá strana jedno jsou. Vzrušení, s jakým odhalují poslední zbytky tajemství může vskutku sloužit za model erotického třeštění. Ze stejných pohnutek se vášně a rozjitření smyslů považují za prvky vysoce asociální, vždyť jakou společenskou kontrolu nebo vazby potřebují milenci šílící v oběti? Z hlediska obecného evropského kulturního kontextu se nám bakchické vytržení jeví jako nepřipustné a bývá mu vymezeno přesné místo i čas. Nic na tomto faktu nemění, že Rychlým šípům také vlastně jde o jakési historicko-kulturní dědictví. Přesto, že se znovu ke slovu dostává Božská moudrost, která jediná umí porodit své dítě z lůna klece, neopouštějí nás myšlenky na pominuté hledače pokladů, kteří kopou hlava nehlava, aby dosáhli svého snu. Musíme si však položit otázku, jaké splynutí se tu vlastně odehrává. Na první pohled se zdá, že cíle bylo dosaženo a s cílem také splynul smysl celé anabáze. Otázka, co bude následovat po vyvrcholení se nám na první pohled zdá nesmyslná podobně jako otázka, co jest za hranicí vesmíru. Jenomže už dlouhou dobu víme, že skrytý plánek létajícího kola jen symbolizuje cosi, co alchymisté nazývají volatilní (lat. létavou, perutnou, prachavou) substancí. Vo-

latilní proto, že její svoboda přesahuje lidskou představivost, je nadána křídly, protože symbolizuje ducha a nikoli materiální úspěch z nějakého vynálezu. O to paradoxnější se nám jeví fakt, že Rychlé šípy dychtí po obsahu ježka z vysoce ušlechtilého důvodu: chtějí přeci pomoci celému lidstvu. A zde je právě kámen úrazu celého humanismu a osvícenství, z jejichž odkazu žijeme v současnosti. Volatilní obsah vždycky překročí představivost lidského červíka a zcela obrátí jeho jakkoli správné představy. V jejím světle se nezpochybnitelný ideál ukazuje jako soudruh zla a velmi pochybný základ etiky. Ideál na sebe váže moc, kterou tak dokonale ztělesňuje tajemný Em a která je schopná pobláznit i Dušina.

„Bylo to k neuvěření! Hlavo!am je v moci Rychlých šípů! Dokonce rozebraný! Byl to jeden z nejvýznamnějších okamžiků celého klubu!“

„Dobrá! A teď dál, vykřikl pak netrpělivě Mirek. Takřka vytrhl ježka z Rychlonožkovy ruky a pravil: „Musíme jednat rychle! Rozšroubujeme ho! Umřu nedočkavostí!“

Jestliže Západ vytýká Východu společenskou neangažovanost v otázkách praktického prožívání nábožensko-mystické skutečnosti, dopouští se velmi hrubého zjednodušení. Vždyť to, co právě prožívají Dušínovci, vychází striktně z evropského kulturního kontextu. Veškeré psychologické předpoklady jejich prožitku jim zasela do duší tradiční křesťanská výchova, která se působením osvícenské revoluce přetavila do vědeckého a sociologického pojmosloví. Dušín na mnoha místech vychází z Aristotelismu („Kdybych to věděl, že se ježek ukázal jen v kresbě na zdi, ani bych se nenamáhal.“), demokratických tradic („Ale já nepíšu naše oběžníky přece pro něčí zábavu. Já je psal proto, abych vybouřil všechny hochy a děvčata naší čtvrti z jejich nevšímavosti k nespravedlnostem Dvoreckých.“), ale i pedagogiky hodné Ignáce z Loyoly nebo Dona Bosca („Netrpěl jim [zbylým členům klubu] ani jedno hrubé slovo, rozebíral každý jejich čin, který byl něčím nesprávný“). Sledujeme-li pěťici zakuklenou do svého vlastního prožitku, vybavíme si výroky evropských mystiků, kteří vysoce individualisticky řešili vztah k Bohu.

To naplní duši trýznivou touhou, aniž ví, po čem dychtí, neboť si uvědomuje, že je Bůh s ní. Namátnete mi: má-li však duše toto poznání, po čem ještě touží? Čím se trápí? Co více chce? – Nevím. Vím jen to, že tato trýzeň proniká celé nitro, a když je vyňat onen šíp, jímž byla zraněna, zdá se jí, že pro velkou lásku, kterou žhne, jí se šípem rvou ven nitro¹⁶.

Nic naplat, ale také koncepce hlubinné psychologie mluví o procesu tzv. individuace, který především označuje lidskou sebeintegraci, oproštění od vlastních projekcí, ale také opuštění představy, že osobní Já jest mírou světa. Právě v tomto bodě však zcela nepochopitelně obhájci křesťanských pozic vidí v čistém mystickém prožitku existencialismus východu a kladou jej do protikladu s etickým pojetím křesťanského Boha. Háček je v tom, že často pojmáme Boha jako substituci etických kánonů a konvencí, které s odvoláním na nejvyšší autoritu teprve získávají legitimitu. To už je však jenom krůček k novodobému státu, který

Oproštění od projekcí

¹⁶In. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Josef Koláček. Kostelní Vydří : Tiskárny Vimperk, 1991. 217 s. Karmelitánská spiritualita. p. 106

mnohdy získává až nepřiměřeně božský význam. Příklad za všechny: o slově *zákonodárce* si přestáváme dělat iluze, jakmile se vztáhne na zkorumpovaného politika, a přesto se to slovo zhusta a nekriticky používá. Pak do takového ulítlého pojmu stačí, aby cvrknul kupříkladu takový Nietzsche, a ztrácíme pevnou půdu pod nohama. Ani mystický zážitek svaté Terezie Avilské nevítal církevní establishment s otevřenou náručí. V náboženství knihy a slova se mu nedostávalo vyjádření a sama Terezie jej s obtížemi tlumočila svému zpovědníkovi. Nelze se však divit, že tyto individuální zážitky společnost obdařuje svým filtrem, neboť v sobě na straně druhé skrývají nekontrolovatelnou trhavinu. Společnost, která má vypracovaný systém společenské kontroly postavený na slově, zejména psaném, velmi dobře zvládá zpracování jakéhokoli projevu subverze. Dospíváme k závěru, že hlavní proud Evropských dějin sleduje praktické využití obsahu ježka v kleci. Proto je každý symbol přetavený v tyglíku Evropy velmi problematický a ošidný. Velmi zlehka si přisvojuje jeho božskou povahu a podřizuje ho svým cílům. Tím si vlastně systematicky osedlává a zároveň zabíjí létající kolo jako ideu volobody jejím vydáním „patřičným úřadům“. Podobně posedlost alchymistů volatilní substancí jako završením Díla vyvolala téměř automatický účinek v podobě technologické revoluce. A přitom existuje silná paralelní tradice, která odkrývá nejhlubší tajemství s nejvyšší skepsí, uvědomuje si nedosažitelnost Grálu a viklá tak s celým etickým kánonem silně kontaminovaným mocí.

Psychická realita

Ošidnost symbolu, který je hluboce zakotven v archetypální krajině spočívá v hrubém podcenění jeho svébytnosti a existence. Teprve novodobá psychologie navrátila psychickým prožitkům a imaginativním produktům duše hodnotu skutečnosti. Málomocný psycholog konce 19. věku přisuzoval blouznění psychotiků kvalitu reality. Nikoho nenapadlo, že může být trvale přítomným projevem těch nejsetrvačnějších složek lidského života a jeho vývoje. Pozitivisticky laděná věda si těžko připouštěla fakt, že to, co se honí lidským tvorbou hlavou, může jednou rozhodovat o budoucnosti. Zvykli jsme si symboly hrubě podceňovat, ačkoliv o jejich přítomnost dějinách nikdy nebyla nouze. Jak bylo výše naznačeno, symbol se zcela hravě stává instrumentem moci. Znovu si musíme v této souvislosti připomenout alchymistickou devízu, která nám osvětluje psychologickou povahu symbolu, v našem případě jádra hlavolamu. Je třeba umět zacházet se získanou látkou (materií), jinak hrozí bezprostřední šílenství.

V analogii ježek-Ježíš nám vysvítají v souvislosti s tímto psychologickým pohledem zcela nečekané kontexty. Když Jidáš zrazuje Ježíše, jedná ve vleku prehistorické síly, která si osobuje právo na definici božství, a tudíž autoritativně ustanovené etiky. Jedná podle osvědčeného vzoru dobrý Bůh – mrtvý Bůh, protože tím napomáhá Ježíšovu zbožštění takřka v antickém slova smyslu. Zafixování Krista na kříž (krucifixace) zajistí mučedníkovi hromadu přívrženců a celkem úspěšně jim dá do rukou dobře definovanou hračku vybavenou příbalovým letáčkem se kterou nebudou příliš zlobit. Ani tehdy a ani dnes si těžko připouštíme hraniční otázku, co se skrývá za mezemi takového božství. Na otázku lze paradoxně odpovědět a podařilo se to mystikům a daří se to s klasičtí elegantí i tomuto románu v jehož jádře se odehrává proces individuace.

Blíží se finále, konečné vyvrcholení, které na špičce ledovce propojuje západní i východní břehy. Ať chceme nebo nechceme slyšet holou pravdu, román nám ji bez obalu servíruje?

„Mirek zvolal: Jde to! Povoluje! Lidičky, já se zblázním!

Vzápětí prudce odstrčil hochy a položil na stůl ježka, rozšroubovaného na stejně velké kusy.

Hoši se vrhli ke stolu.

Mirek zde stál jako bez ducha a díval se vytřeštěným pohledem na stůl.

Uvnitř ježka měl být plán létacího kola narýsovaný na hedvábném papíru.

Z ježka se však na stůl vysypala jen zčernalá měkká hromádka čehosi neurčitého, co kdysi bylo papírem.“

Stavu velikého vystřízlivění neodpomůže ani vědecké vysvětlení o rzi, která nahlodala v ježčích hemisférách díрку a o vodě ze stoky, která pak vykonala své dílo zkázy. Teprve následná výpověď nám konečně připomíná to pravé místo člověka uštvaného vlastní vášní: „Hoši se dívali jeden na druhého a v klubovně bylo takové ticho, že slyšeli bít i svoje vlastní srdce.“

Pokračujme v analogii. Prázdná skrýš, jak v náznavu uvozuje tato klíčová kapitola románu, nám silně připomíná prázdný hrob¹⁷, v němž marně hledaly ženy pohřbeného Ježíše. Až se nám chce zvolat, že prázdnota hrobu je ten pravý obraz vykoupení. Všechno mimo to nás opět svádí do prostoru fabulace, prázdného žvanění o různých teoriích vzkříšení a posmrtného života. Hlavolam má řešení za hranicemi obyčejné představivosti a vrozené vlastnosti vše převádět do optiky mýtu. Krucifixace tedy vzala naprosto nečekaný obrat a proměnila se ve svůj vlastní opak. Hádanka se otevírá jedině tehdy, když se životu přizná neomezené množství stupňů volnosti. Jakého boha tedy Nietzsche ve svém okřídleném výroku, že Bůh je mrtev, vlastně pohřbívá? Přesně takového, který mohl být ve století po Nietzsche úspěšně nahrazen novými formami moci.

První chvíle po odhalení tajemství připomínají zmatené těkání psychotika, na nějž doléhá ztracený plán řešící ty „desetitisíce možností sklonů úhlu křidel, jejich rozpětí a váhy.“ Je to stejných deset tisíc věcí, které rozptylují taoistu. Avšak po všech obětech, utrpení a strádání přichází konečně ke slovu orgán o němž východ i západ hovoří ve shodě – srdce jako skutečné centrum tolik opěvovaného vědomí. Objevení hluboké propasti, na jejímž dně se rozkládá prázdno, buduje základ pro nefalšovanou a nefalšovatelnou etiku. Jako by se člověk rodil s nějakým nasměrováním, touhou, cílem, či jak nazvat jeho motivy ovládat, směřovat, rozvíjet, kárat, znásilňovat nebo vládnout a jako by smysl veškerého pobývání spočíval ve zlomení lidské hrdosti a pýchy charakterizující toto nastavení. Proces individuace i když je procesem trvalým však dává etice velmi konkrétní obsah, o němž se román velmi jasně vyjadřuje. Příběh, který dospívá ke své katarzi, podruhé zastavuje tok vyprávění, aby roztočil kolo věčnosti, promlouvá v tomto bodě jasnými slovy:

„Byl to Losna, kdo Rychlé šípy vyburcoval z jejich mrzuté nálady a přiměl je k další činnosti. Přišel k nim kteréhosi únorového dne, kdy ve vzduchu již všechno vonělo předjařím a rozpovídal se o Stínadlech, o Žlutém květu, o získávání nových přívrženců a ještě jiných věcech.“

„Neřekl ani slůvka, že by byl rád, kdyby Rychlé šípy už donesly do stínadel první vontskou kroniku a ježka v kleci, ale Rychlé šípy se dovtípily, že je čas tak učinit.“

¹⁷Vlastníkem hrobu podle Matoušova evangelia byl Josef z Arimatie, o němž jsme se zmiňovali v souvislosti s ježkem a grálovou legendou.

Integrace stínu

Ano, je čas tak učinit. To je skutečné poznání, z něž vyzařuje povaha bytostného Já. Z hlubiny, která nás nechává máchnout do prázdnoty, vykvétá celé spektrum netušených barev a prožitků. K dosud jen mlhavým představám o životě se připojuje umění vstoupit do nikdy nekončícího proudu svobody a imaginace, které v sobě nesou všechny životní projevy bytí a tedy i kvality lásky a tolerance. Skutečné vykoupení tedy neleží v dosažení svých vysněných cílů, ale naopak přijetím celosti, integrací protikladů. Na rovině psychologické se Dušín konečně vyrovnává s existencí vlastního stínu a nachází své angažmá v místech, které na počátku považoval za svůj nepřátelský protipól. Nenechme se zmýlit představou, že dušínovské ideály ve Stínadlech zakořenily jeho působením. Dušín žádného Dratuše nevyrobil, ačkoliv měl jeden čas snahu vyrábět svého homunkula z Losny. Vidíme, že dynamika psychických procesů pracuje z větší částí se spontaneitou a je velice těžké tuto spontaneitu nevytěšňovat nebo se nesnažit jí ovládnout. Jednoduše se tu setkáváme s obrazem skutečné mystické svatby.

Hieros gamos

„Jaro už bylo v rozpuku, dubnové sněhové přeháňky již přestaly a známé žluté květy, kterými byla kdysi pokryta rakev Roberta Komoura, se zase už začaly ukazovat na každém nevydlážděném kousku stínadelských ulic, podél stěn domů, zídek a stromů, u Černé vody, všude-všude.“

„Nad Stínadly se klenulo vysoké jarní nebe a ve vzduchu bylo plno jarních vůní. Uličky a zákoutí se už nezdály Rychlým šípům tak ponuré a smutné.“

Dříve, než zmíníme průběh svatebního obřadu, nelze pominout analogické obrazy v čínské knize života, která se překvapivě vzhledem k našemu vyprávění nazývá „Tajemství zlatého květu“. Je až zarážející, jak s knihou koresponduje název stínadelského spolku Žlutý kvítek. Ocituje z knihy poměrně rozsáhlou pasáž, která nás uvádí do Foglarovy románové trilogie z pozic východní moudrosti. Pokud si následující text pročteme pozorně, nalezneme v něm paralely ke mnoha prvkům, které nás na dobrodružstvích Rychlých šípů tolik zaujaly. Zároveň nám poskytuje východisko z nalezů prázdnoty uvnitř hlavolamu. Východisko veskrze pozitivní, plné naděje a smyslu.

Návratný oběh světla je jen povšechné označení. Čím dále práce pokračuje, tím víc zlatá květina rozkvétá, a tím podivuhodnější je umění koloběhu světla. Doposud jsme působili z vnějšku do nitra, nyní dlíme v centru a ovládáme odtud vnější prostor. Doposud to byla služba napomáhající pánu, nyní je to šíření rozkazů tohoto pána. Poměr se nyní obrátil. Když chce člověk touto metodou proniknout do subtilnějších oblastí, musí nejprve hledět dokonale ovládat tělo a srdce, aby byl uvolněný a klidný, pustil z mysli všechny starosti a ani sebeméně se nerozčiloval, a nebeské srdce musí utkvět přesně ve středu. Potom člověk přivře víčka obou očí, jako kdyby obdržel posvátný edikt, kterým je povolán za ministra: Kdo by se odvážil neuposlechnout? - Svítí potom oběma očima do domu propasti (voda – kchan). Kam vstupuje zlatá květina, tam jí vychází vstříc pravé polární světlo. To, co ulpívá (světlé – li), je světlé zvenčí, ale uvnitř tmavé; je to tělo tvořivosti. Vystoupí-li tmavé navenek, nastane tma a opanuje prostor. Následkem toho vznikne srdce (vědomí)

závislé na věcech, zaměřené k vnějšku a hnané proudem. Když tak rotující světlo svítí dovnitř nevzniká srdce v závislosti na věcech, síla tmy je ustálena a zlatá květina ustáleně svítí. To pak je koncentrované polární světlo. Příbuzné je přitahované příbuzným. Proto je polárně osvětlená linie propasti pužena vzhůru. Není to jenom světlá složka propastná, nýbrž je to skutečně tvůrčí světlo, jež se setkává se skutečně tvůrčím světlem. Jakmile se tyto dvě substance potkají, nerozlučně se spojí a vznikne stálý život, sám sebou směřuje a běží po své dráze, stoupá a zase padá do domu prasíly. Člověk pocítuje jas a nekonečno. Tělo se cítí lehké a jako by mělo vzlétnout. To je stav, o kterém se říká: „Oblaka naplňují tisíc hor.“ Cosi zvolna a zcela lehce koluje, nepozorovaně stoupá a klesá. Pulz se zastavuje a dech ustává. To je okamžik pravého plodícího sjednocení, stav, o kterém se říká: „Měsíc sbírá deset tisíc vod.“ Uprostřed této tmy se náhle začne hýbat nebeské srdce. To je návrat jediného jasu, čas, kdy dítě dostává život¹⁸.

Žlutý květ se stává středobodem budoucího života Dušínovců. Sestupuje z roviny symbolu do reálného prožívání psychické integrace. Jednotlivé komponenty duše našly svojí osu, kolem níž se může roztočit kolo života, které představuje jak stabilní stav, tak trvalou proměnu psychické energie. Zprvu paranoidní vztah Rychlých šípů ke Stínadlům se duchem uvolněným z hlavolamu obrátil správným směrem. Stínadla představovala systém osobních projekcí, které pocházely z Dušínova nevědomí a představovaly ty nejděsivější sny a noční můry. Měly v sobě potenciál přivést paranoika na pokraj duševního zhroucení, které pro psychiku s pozitivní prognózou mívá terapeutický účinek. Podmínkou, kterou si duševní vývoj Rychlých šípů od počátku druhé knihy kladl, bylo odevzdání vontské kroniky tomu, kdo na ní má právo. Nelze totiž dělat archeologii nevědomí, aniž by se nevědomí upíral prostor pro jeho imaginaci a symbolické projevy. Když dušínovci odevzdají kroniku spolu s ježkem Losnovi, jako reprezentantovi Žlutého květu, slavnostně zpečetují své rozhodnutí slavnostní řečí. Nastává sjednocování všech psychických komplexů, které jsme doposud vídali navzájem izolované nebo jak spolu druhdy vedou neuzavřené spory. Jejich vliv na zdravý duševní rozvoj Druhé strany nám mnohdy připadal zcela zjevný, nejvíce však v mocenských nárocích Dušína na tzv. „mír a klid v té čtvrti.“ Komplexy se navazují na jedno psychické centrum nikoli proto, aby ztratily svou autonomii, ale aby navzájem tvořily jeden harmonický celek. Středem není ani Dušín a dokonce jak se později ukáže, ani Dratuš, jako svrchovaný představitel Žlutého květu. Ve středu bytostného Já se usidluje množina symbolů, jejichž existence se zdá nezávislá na svých nositelích. Držitelem ježka v kleci se má sice stát Velký Vont z masa a kostí, ale jeho úřad obestírá po způsobu kadidla nesmrtelná bezeslovná píseň: „Žlutá je barva naše...“ trvale opěvující symbol žlutého květu. Navíc žhavý kandidát na tento post je v daném okamžiku před volbou nevidoucí.

„Potom přicházely Rychlé šípy do Stínadel skoro každý den. Vláďa Dratuš se pořád nevracel z nemocnice a Žlutý květ měl plné ruce práce se získáváním

¹⁸In. JUNG, Carl Gustav, WILHELM, Richard. *Tajemství zlatého květu : Čínská kniha života*. Přel. Karel Škoda, Jan Spousta, Jan J. Škoda. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1997. 160 s., p. 70

nových přívrženců. Rychlé šípy se těchto jednání plně účastnily. Klubovna Žlutého květu bývala přeplněna vyjednavacími z nejrůznějších koutů Stínadel. Do Žlutého květu se hlásily celé ulice. Z Dabinelovy party se odtrhla Myší past, Červenokohoutí plácek a Dlouhé schody, aby přešly k Vládovi Dratušovi. Rychlé šípy vyjednaly přistoupení uličky V chapadlech a Plaveckého náměstíčka. Hlásily se Nadpotoční ulice, V mokřinách, Psí ulička a Tovaryšská. Sepisovaly se smlouvy, vyjednávaly různé výhrady, pro každou ulici byly nutné nějaké výjimky, zvláštnosti. Rychlé šípy byly jednomyslně přijaty za členy výboru Žlutého květu a svým přímým a slušným vystupováním získaly celému sdružení ještě větší důvěru.“

Den voleb Velkého Vonta líčí román jako slavnost, jenž v dějinách Stínadel dosud neměla obdoby. „Žluté květy, kterým byla kdysi pokryta rakev Roberta Komoura, se zase už začaly ukazovat na každém nevydlážděném kousku stínadelských ulic“ a „ve vzduchu bylo plno jarních vůní.“ „Vontové z ulice Na sekeře přišli dokonce s tahací harmonikou a se zpěvem.“ Nic nebyly platné protesty Mažňáka, aby volba neprobíhala v kůlně na Dratušově vozové klubovně. Tato podivná nevyváženost voleb, kde jako by volební komise nosila odznáčky jedné volené strany, nijak nepřipomíná ideály politické soutěže. Odpověď na otázku, proč nám handicapovaného Mažňáka není za dané situace ani trochu líto, leží opět v oblastech psychologie.

Volba Velkého Vonta už není volbou v tom pravém slova smyslu. Všechny trumfy jsou již vytaženy na světlo, veškerá podpora leží na jediné straně, a proto není divu, že se na voze mezi Vontskou radou kmitne i postava demaskovaného Široka, jehož identitu, coby bývalého Velkého Vonta znají jen Rychlé šípy. Vlastně je to on, kdo se rozhodl vydat hlavolam druhostraníkům a tím vlastně dal najevo, že případnou volbu vůdce Stínadel drží pevně ve svých rukách. Nic naplat, ale kauzalita, s jakou se Stínadelské sjednocování před našima očima odehrává, nepozorného čtenáře zbaví poslední špetky iluze, že se jedná o demokraticky budovaný spolek. Klid a mír, po němž tolik pahnou druhostraníci, leží za hranicemi jejich omezeného rozumu. Viděli jsme, že jejich rozum se musel namnoze vzdát svých pozic, aby došel poznání o struktuře psychické integrace a nalezení Self. Bytostné já dochází vyjádření v celostním symbolu a při aktivní imaginaci tu více, tu méně nachází charakteristický tvar nebo barvu. Žlutý (zlatý) květ však splňuje hned několik předpokladů se stát mandalou zobrazující Self. Pomineme-li kruhový tvar, který zjevně charakterizuje radiální symetrie odvíjená z jednoho společného středu, nelze si nepovšimnout historického přesahu tohoto zobrazení. V jistém smyslu se staví žlutý květ na pozici ježka v kleci a to právě tím, že „pokrýval rakev Roberta Komoura.“ Obsahuje v sobě propast nebytí a zároveň nese optimistický jarní náboj. Zároveň barvou koresponduje s odvěkým vontským hymnem na žlutou barvu. Je až nepochopitelné, že se málokterá stínadelská parta zhostila tak jednoduchého podprahového triku a nedala si do znaku nebo názvu tutéž barvu. Obraz mandaly v sobě musí koncentrovat celý kosmos příběhu podobně jako Self v sobě nese psychickou celost, osobní prožitky, zkušenosti, spontánní nápady patří do jednoho řečiště skutečnosti. Zároveň však nese jisté uspořádání, podobně jako je tomu u radiální symetrie ježka či květu. Vontové si jsou vědomi, že ve volbě se jedná o nové uspořádání Stínadel a podobně smýšlejí i Rychlé šípy, jimž o nové uspořádání šlo v podstatě od počátku, aniž by si zprvu připustili myšlenku, že se uspořádání neodehraje v jejich režii. Po uspořádání především nejvíce volá

Mandala

psychická energie. Síla, která se v rámci lidského vývoje vzpírala přirozenému uspořádání kosmu, jeho vlastním vztahům a energetickým výměnám, sama volí cestu sjednocení. Nezřídka vídáme v mandalách zvířata, stromy, živly nebo celá města, to vše zahrnuté do jednoho celku. Významným rysem mandaly bývá též náznak kruhového pohybu a trvalých transformací zobrazovaných sil. K Self neodlučně patří dynamická složka, jíž nelze na statických obrazech zřetelně zobrazit. Zpravidla jí charakterizuje rotace. To je přesně důvod, proč po neodvratném vítězství Vládi Dratuše ve volbě Velkého Vonta následuje triumfální průvod Stínadly.

„Pak se otevřela velká vrata kůlny a z ní vyjíždí klubovní vůz Žlutého květu, čerstvě promazaný kolomazí, ozdobený žlutým kvítím a na něm stojí Vláďa Dratuš s ježkem v kleci dosud v ruce, obklopen původními členy i Rychlými šípy. Vůz táhnou a tlačí nesčetní přívrženci a vyjíždějí průjezdem ven, do ulice, kde je vítá bouřlivý jásot všech Vontů.“ Co se zdálo dosud statické a skryté v přítmi kůlny, se nyní dává do pohybu. Jak v pozdějších příbězích uvidíme, má se vůz stát trvalým symbolem sjednocující moci, obkružující zákoutími Stínadel. Tím si obraz psychického středu zachovává svou volatilní složku a psýcha nachází stabilní stav v trvalé proměně. Všimněme si též postavení Rychlých šípů. Na voze se našlo místo i pro ty, kteří donedávna o jeho existenci neměli ani zdání. Dušín se jako zázrakem stává pouhým satelitem stínadelského středu, aniž by opustil výsadní postavení. Roli, která se zdála po celou dobu naprosto nemyslitelná, přijímá hrdě a rád. Nevidíme absorpci Stínadly v pravém slova smyslu. Vždyť: „vůz zvolna kodrcá po špatné dlažbě, projíždí jednou uličkou za druhou a skoro na každou mají Rychlé šípy nějakou vzpomínku ze svých dřívějších nebezpečných výprav.“

Co se zdálo dosud statické a skryté v přítmi kůlny, se nyní dává do pohybu. Jak v pozdějších příbězích uvidíme, má se vůz stát trvalým symbolem sjednocující moci, obkružující zákoutími Stínadel. Tím si obraz psychického středu zachovává svou volatilní složku a psýcha nachází stabilní stav v trvalé proměně. Všimněme si též postavení Rychlých šípů. Na voze se našlo místo i pro ty, kteří donedávna o jeho existenci neměli ani zdání. Dušín se jako zázrakem stává pouhým satelitem stínadelského středu, aniž by opustil výsadní postavení. Roli, která se zdála po celou dobu naprosto nemyslitelná, přijímá hrdě a rád. Nevidíme absorpci Stínadly v pravém slova smyslu. Vždyť: „vůz zvolna kodrcá po špatné dlažbě, projíždí jednou uličkou za druhou a skoro na každou mají Rychlé šípy nějakou vzpomínku ze svých dřívějších nebezpečných výprav.“

V obraze vozu román koncentruje symboliku bytostného Já v takové míře, že zde musíme alespoň v krátkosti poukázat na její hlavní prvky. Ve výše zmíněném tarotovém obraze „chairotu“ ještě můžeme zmínit hebrejské písmeno ZAIN, které jednak naznačuje, že karta jest sedmá v pořadí, a které zároveň symbolizuje šíp, obecně pak jakoukoliv zbraň. V tomto kontextu nám dodatečně dochází, jakou látkou se tu vlastně zabýváme. Písmeno ZAIN jako sedmé v pořadí odkazuje na biblické stvoření v sedmi dnech, kde tvůrci tohoto hymnu záměrně opomněli vložit Hospodinu do úst refrén:

*Byl večer a bylo jitro den...*¹⁹

¹⁹ Genesis 1. kap.

Vykladači biblického jazyka mají za to, že vlastně sedmý den dosud neskončil a my zúčastnění lidé očekáváme nový den, neboť nynější den, ačkoliv je brán za den Hospodinova odpočínutí, symbolizuje zbraň. Trvá den, kdy vládnou rozpory, protiklady, meč. Ve zbrojním arzenálu však zaujímá šíp významné místo. Šíp vystřeluje síla, která je výsledkem protikladných sil vyvíjených lukostřelcem. Znovu se nám připomíná sepětí šípu a jeho terče – cíle. Proto i na symbolické rovině znamená spojení vozu a šípu překročení horizontu vezdejšího věku. Šíp, nebo šípka prostě a názorně ukazuje transcendenci nebo psychologicky řečeno projektivní identifikaci. Veškeré úsilí tak zaměřuje subjekt bezděčně na odštěpené komponenty psýchy jako by to byly vnější objekty. Vidíme, že analytický materiál se před nás kladl od samého začátku stejně jako Kámen, o němž alchymisté praví, že je nám od počátku nablízku. Tím se nám zároveň vysvětluje, proč zavírka „bouřlivých Stínadel“ patří žánrově do apokalyps a jejich vizí *nového nebe a nové země*²⁰. Šíp našel sám sebe uprostřed soustředných kružnic terče, jímž je střed Žlutého kvítku. Triumfální vůz však musíme též zahrnout do obrazu Self a to především z důvodu, že kromě šípů veze i ježka. Analogii této symboliky nalezneme ve spisu Basila Valentina Triumfální vůz Antimonu. Basil v textu charakterizuje antimon následovně:

*Antimonu náleží všechny ze čtyř základních vlastností; chlad i vlhko, naproti tomu horko a sucho, přizpůsobí se všem ročním obdobím a je zároveň volatilní i fixní*²¹.

Tento kov, nazývaný řecky ANTHEMON – květ, popisuje Basil jako *ohnivý*. Dostává se mu též označení *květ všech kovů* nebo také *květ květů* (flos florum) a kořen řeckého slova značí mládí, krásu a slávu. Zdá se nám až neskutečná tato souvislost, a přece jsme dosud nevyčerpali hlubinu symbolu. Nejzajímavějším na antimonu je označení *zazářivou hvězdou* (Philaletha) a jedním dechem se přirovnává i k záři slunce (Fulcanelli). Je alchymisty zvaný hvězdný regulus, z jehož středu vychází mnoho kovových jehliček, a je pokládán za znamení správné adeptovy cesty. Metalurgická povaha spojená s obrazem hvězdice nás znovu utvrzuje, že ježek v kleci patří neodlučitelně do obrazu bytostného Já spolu se Žlutým květem a trvale cirkulujícím vozem-klubovnou. Tušíme, že revír vozu se od této chvíle přestává omezovat na stínadelskou čtvrt a rozšiřuje se i na Druhou stranu.

Podobně kruh opisovaný kolem trojúhelníku klubové vlajky neznámým alchymistou na rytině Michaela Maiera nás nenechává na pochybách, jaké místo našli v obraze mandaly naši hrdinové. Zkraje jsme psali o neúplnosti trojičního zárodka a hle, nyní vidíme v jasných barvách, co obrazci nejvíce chybělo. Nelze si v této souvislosti nepřipomenout vizi Guillema de Digullevilla, cisterciáckého mnicha ze 14. stol. Jeho *Pouti* vrcholí kutálejícím se diskem celku světa. Na jeho otázku po tajemství zobrazené Svaté Trojice se mu dostane od anděla odpovědi:

Nuže existují tři hlavní barvy: zelená, červená a zlatá. Tyto tři barvy lze vidět na některých ručních pracech z moarového hedvábí a na peří některých ptáků, třeba páva. Nemůže všemocný Král, který tři barvy spojí v jednotě, také způsobit, že by nějaká substance byla

²⁰Zjevení sv. Jana

²¹In. Basil Valentine *Triumph-Wagen Antimonii*, Lipsko 1604

trů²² ?

V zápětí nabádá anděl Guilliama, aby se dále neptal a vytratí se. Zde se C. G. Jung domáhá odpovědi, proč chybí barva *modrá*, jako doplňkový element čtverného celku, který bez ní postrádá ženský element. Zde musíme ocenit dokonalou symboliku Foglarova románu, která s pečlivostí vysvětluje jakýkoliv detail na vznikajícím obrazu bytostného Já. Připomeneme-li si červený a zelený lampión, tolik zdůrazňované při poslední volbě Velkého Vonta, pochopíme smysl velebných slov textu:

„Do jáso tu a do zpěvu vontské písne se mísí slavnostní vyzvánění zvonů, je zase slyšet hluboký hlas Dunivé Kateřiny, jasný zvonivý hlas Zlaté svaté, i kovové srdce Velkého Dominika Rychlé šípy rozeznávají, a jak se dívají po věžích, odkud se zvony ozývají, vidí úžasné modré nebe, hluboké a tmavé, a věže jsou zlatě ozářené sluncem, jak je ještě nikdy neviděli.“

I nám se zde společně s Jungem dostává odpovědi na zdánlivou absenci ženského elementu, bez něž se celek neobejde. Modrá barva připisovaná tradičně bohorodičce tak tvoří dokonalý protějšek Dušínovu zlatavému porostu na hlavě prodchnuté maskulinním racionalismem. Zlato je králem kovů, ale kým by byl král bez královny? Ačkoliv zde nechceme pokračovat v líčení obsahu poslední knihy trilogie a nosit dříví do lesa, musíme přece zmínit závěrečnou symboliku „Tajemství Velkého Vonta.“ I tam ze v závěru ujímá vlády Žlutý květ a symbolu modré barvy je věnovaná celá závěrečná kapitola. Klub Žlutého květu se spojuje s tzv. Modrými ulicemi. Vše tone stejně jako zde v záři slunce odrážející se o modrý dlažební kámen. Znovu se zdůrazňuje symbolika horního a dolního, světla rozumu a plodivého citu. Vzácny jev román nazývá ústy všech zúčastněných *modrý zázrak*.

Symbolický příběh cesty duše dosáhl svého završení. Víme, kým se Dušín stává, kde našel své místo a jaký osud čeká druhou stranu. Ve finále jsme se i dozvěděli, jak se to má s Mažňákem, coby pokračovatelem politiky Tajemného Em. Tato skupina zůstala pouze poražena ve volbách, avšak s tím rozdílem, že nese trvalý nádech opozice – nedisponuje symbolem žlutého květu a jako úroboros bude vždy lemovat veškerou existenci.

Před námi ještě stojí kardinální psychologická otázka, na níž vlastně odpovídá až existence třetí části trilogie. Nekončí se vlastně nalezením „kamene mudrců“ příběh duše? Není náhodou nalezení zlatého pokladu totéž co smrt v nehybnosti a sebeuspokojivé slasti? Odpovědi na tyto palčivé otázky jsme o několik řádek výše naznačili. V obrazech bytostného já má významné zastoupení pohyb, a to zejména pohyb kruhový. Psychické energii je vlastní trvalá proměna, bez níž by ustal veškerý život. Všechny tyto prvky jsou v románu dostatečně naznačeny a o to nepochopitelnější zůstává, že po několika desetiletích spisovatel podlehl tlaku čtenářské obce a uvedl třetí pokračování příběhů. Tajemství Velkého Vonta nám jen znovu opakuje látku, kterou jsme již jednou zpracovali. Vlastní struktura příběhu, která se obloukem vrací do téhož bodu, jaký právě opouštíme, je jen důkazem, že mandala, jíž nelze nic dalšího přidat ani ubrat, byla již jednou dokonale vykreslena. Možná právě proto musely

²²Cit. In JUNG, Carl Gustav. *Výbor z díla IV : Archetypy nevědomí*. Helmut Barz ... et al.; Petr Patočka; Karel Plocek; Tomáš Janeček. 1. vyd. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 1999. 315 s. p. 256

být další dobrodružství napsány a je pozoruhodné, že se jimi původní příběhy nikterak neřadí. Na jejich pozadí si znovu rekapitulujeme vnitřní uspořádání Self a nic víc. Znovu doceňujeme originalitu prvních dvou částí jako trvale otevřené encyklopedie jungiánských představ o lidské duši.

Obrázek 6.3: Theophilus Schweighardt *Speculum sophericum rhodo-stauroticum*, Neviditelná škola Rosenkruciánů. Analogie vozové klubovny Žlutého květu.

Kapitola 7

Znovu osvobozená utopie

V závěru druhého svazku čteme: „Jednou budou ty úzké, křivé a věčně vlhké uličky zbourány a na jejich místech vyrostou široké světlé ulice, ve kterých bude slunce až pozdě do večera. Nebezpečná, nezdravá Stínadla zmizí, tak jak dorostou a odejdou Vontové, kteří je dnes obývají. Bude zde sídlit mládež zdravá a krásná, silná, čestná a dobrá.“ Kdybychom nevěřili, že slova autor myslel vážně, patrně bychom odhalili ironické narážky na dobovou urbanistickou ideologii. Jak máme tedy chápat autorovo stanovisko ke Stínadlům, aniž bychom ve výroku nespatořovali rozmetání pracně budované mandaly psychické celosti po vzoru buddhistů? Jako eschatologickou výpověď! Výpověď o konci času. Než se však dobereme smyslu stínadelské apokalypsy, je třeba otevřít téma, jež nás pronásleduje od samotného počátku.

Úvahami o cestě duše labyrintem stínu trvale probleskuje nezodpovězená otázka po autorovi, který před nás klade poklady archetypální krajiny. Psal Jaroslav Foglar s plným vědomím všech uvedených souvislostí nebo sloužil intuici jako zapisovatel naprosto neuvědomělých obsahů? Odpověď není tak snadná, jak se na první pohled zdá. Příběhy Rychlých šípů provází od počátku silný vliv modernismu 20. století, který jen do důsledku dovedl myšlenky osvícenství. Kult zdravého těla a osobní svobody, která je ovšem zároveň podřízena potřebám státu, trvale lemují události na Druhé straně a osobní život dušínovců. Zaměřme se nejprve na válečnou dobu kdy vyprávění vznikají.

Je až zázračné, že Stínadla ve Foglarově pojetí neznamenají říši zla, jak by se na první pohled mohlo v kontextu doby zdát (první vydání *Záhady hlavolamu* 1941, *Stínadla se bouří* 1947). Narážíme-li dokonce na zlo v podobě Tajemného Em nebo Mažňáka, nedošlo nikdy k jeho definitivní porážce. To ovšem například neplatí pro světoznámý román J.R.R. Tolkiena *Pán prstenů* (vznikl 1936-1949, první vydání 1954-1955). V obou románových dílech můžeme hledat paralely se skutečnou „třetí říší zla“, avšak oba autoři by nám naše hypotézy směle zpochybňovali. V hobitích příbězích je moc zla zlomena definitivně a čaroděj Gandalf může zahřímat: „*Odešel veliký Stín*“. Tuto větu z pochopitelných důvodů hrdina Foglarova románu nemůže vyslovit nikdy. Dokonce i přirovnání Tajemného Em k Sauronovi, vládci Mordoru, a Mažňáka k Sarumanovi, jeho hlásné troubě, silně pokulhává, ba je vyloučené. Zatímco Tolkien je jako filolog zjevně inspirován severskými ságami, u Foglara podobná filologická inspirace chybí. Jak se tedy můžeme vztahovat ke Stínadelské oblasti, abychom našli alespoň pevnou půdu reality a nebloudili v čiré říši fantazie? Jedním

možným důvodem k existenci Stínadel je potřeba *subverze* vzhledem ke Druhé straně. Tím se z fantazijně-psychologizující roviny celkem bezbolestně přeneseme do roviny sociální. Jak si jistě všimneme, subverze jako společenský jev, dává slovo paralelnímu světu, který naleptává všednost a definice normality. Není říší zla, ačkoliv je takto označována názorem většiny, ale je strukturou, která klade nepřijemné otázky. Tu vidíme, že předpokladem každé *subverze*, je demokracie, jako půda pro uplatnění názoru většiny. Obyčejný překlad slova jako „podvratný(-á)“ nepřináší tak přesný výklad, jak nám jej kladou filosofové v 60. letech (zejm. Michel Foucault). Teprve po dvaceti letech po vydání románu někdo rozpracovává myšlenku paralelních struktur, které jsou přirozeným důsledkem existence demokratického principu a nelze je tedy považovat společností za nepřítelů hodného likvidace. Subverzi v zájmu zachování svobody nelze jinak než respektovat. Ať už je kvalita demokracie první Československé republiky hodnocena rozličně, nemůžeme jí nevidět v kontrastu hrozících fašistických diktatur 30. let¹. Položme si k tomu navíc otázku, zda to nebyly právě fašistické myšlenky, které kdysi stály jako subverzivní demokracii a jednoho dne se staly vůdčími? Vidíme první malý zázrak, odehrávající se na půdě Foglarovského mýtu, jenž se nenechal tímto tlakem zcela zmást. Látka k vyprávění bývá totiž velice křehká a dobové souvislost do sebe nacucává jako houba. Právě Dušín ze všech nejvíce nese volání doby po odplatě veškeré temnotě. Jeho myšlenky na zavedení míru a klidu ve Stínadlech bychom v tomto světle mohli vykládat jako odlesk dobových ideologií, avšak příběh jako celek vypráví o něčem zcela jiném. Pozitivní nálada nestačí, dokonce nestačí ani myslet věci dobře. Tyto osvětlené ideály mají tak vratký kořen, že se brzy mohou změnit ve svůj opak, jak se později ukázalo v následně diktatuře komunismu. Tato úvaha však nebyla v kontextu doby pro společnost čitelná. A přesto Foglar chápe rivalitu mezi mládežnickými kluby za zcela přirozenou a nechává vedle nich žít subverzivní Bratrstvo Kočičí pracky a později na kvalitativně vyšší úrovni Stínadla. Členové Bratrstva figurují v příbězích podobně jako oslabené zárodky nemoci v lidském těle při očkování. Nemohou uškodit, směšně pajdají organismem s pevným odhodláním páchat zlo, ale ve finále posílí imunitní systém. V případě Stínadel je situace mnohem radikálnější. Ve Stínadlech v závěru spatřujeme defilé klubových ideálů panujících na Druhé straně. Ovšem zamyslíme-li se hlouběji, tento znovu nalezený svět tím neztratil nic ze své tajemnosti a uzavřenosti. V žádném případě nelze prohlásit, že Jeruzalém je Rychlými šípy dobyt. Navíc novopečený vůdce Vontů vyjadřuje přání rekonstruovat Stínadla do podoby, jakou měla za časů Vojtěcha Vonta. Nic nebylo Rychlým šípům tolik proti mysli, než návrat k archaismu, a přesto se mají na této „regresi“ podílet.

Ať se na román díváme z jakéhokoliv úhlu, nemůžeme se ubránit dojmu, že většinu souvislostí s civilizačními archetypy nakonec diktovala autorovi samotná múza. Stopy po alchymii, velkých mytologických příbězích, velmi dobře čitelné symboly slunce či stínu, geniální pojmenování hlavního protagonisty, to všechno jakoby přímo napovídá, jakým směrem se máme vydat k hlubšímu pochopení díla, aniž by autor tušil kam ukazuje. Dokonce i myšlenka, že Foglara vedla didaktická touha ukázat příklad svým svěřencům, zdá se lichá. Nikdy v dílech didaktického typu nebyla přítomna smrt ani zmar v takové míře jako zde. I s tajemstvím se obvykle zachází velmi opatrně, aby se dětská mysl nevy-

¹V souvislosti s Tolkienem a pádem Stínu je pozoruhodné, že Británie měla mnohem dokonalejší demokratický systém a přesto Sauron skončí. Že by svojí roli hrála monarchie nebo kolonialismus?

dala cestou mimo kontrolu dospělých. Nikde také není doloženo, že by Foglar nějakým způsobem znal C. G. Junga, natož se s ním setkal. I koincidence s ginkgem je zcela náhodná, ba přímo demonstrací synchronicity. Odpověď na otázku po inspiraci a původu všech těchto nepochopitelných souvislostí, ačkoliv se zdála v počátcích velmi komplikovaná, je prostá až banální. Příběhy psala ruka dítěte!

Dětská mysl není zatížená světem dospělých a ve svých fantaziích zřídka myslí v pojmech užitečnosti a úspěchu. Tato nezatíženost přinesla ovoce přirozeného příběhu, který nutně musí nést všechny archetypy. Zúžený prostor pro literární spekulaci na první pohled vytěsňuje román na kolej tuctové dobrodružné literatury až po bok „krejcarových krváků“. Jedním z argumentů, jímž se rozlišuje mezi literaturou velikého formátu a dobrodružným žánrem bývá statičnost postav, které se v průběhu děje nevyvíjejí. Moderní literatura si příliš nezahrává s metafyzikou a nemůžeme jí mít za zlé, že kritickým okem sleduje topornost Dušínovy postavy, aniž by nahlédla její symbolickou povahu. Záhada hlavolamu pracuje s látkou zcela jinak, takřka po vzoru umělců zařazovaných do kategorie „art brut“ - umění v surovém stavu. Německý mystik Jakub Böhme v jediném záblesku vnitřního světla spatřil božské uspořádání vesmíru a podobný základ bychom našli v jádru Záhady. Intuitivní náhled nijak ovlivněný intelektuální spekulací stojí u zrodu veškeré struktury foglarovské mytologie. Na zmíněném fenoménu má také lví podíl skutečnost, kterou Jung nazývá latinským EXTRA ECCLASIAM NULLA SALUS (mimo církev není spásy). Psycholog chce vyjádřit jednoduchou myšlenku zatíženosti náboženskou doktrínou. I když člověk není na straně nějakého mýtu či náboženské nauky, setkává se přesto s fenoménem bytí. „Náboženská“ neutralita však ve spojení s bytostnými otázkami umocňuje vakuum, které musí být naplněno vzduchem, a proto vědomí samovolně produkuje archetypy, které prázdný prostor vyplňují. Pro duši člověka, který umí pracovat s fantazií, kupříkladu pro umělce, který má metodu jak spontánní obrazy zpracovat, nemusí stav vždycky skončit nějakou psychickou příhodou, psychózou nebo neurózou². Nábožensky založený člověk má v takové situaci nějaké spontánní imaginace k dispozici zásobárnu interpretací a tak případný atak archetypu nemívá katastrofální následky³. Z Foglarova díla nevyplývá, že by zastával nějaké jasné náboženské stanovisko, o to víc jeho spontánní imaginace přinesla na svět obrazy, které nesou vývojové vrstvy staršího data, než dobové křesťanství a výchova, které musel být tak jako tak účastný. Modrý život, rozličné talismany nebo „bobříci“ představovali neuvědoměle náboženské předměty a práce s nimi nabývala v dětské mysli posvátný charakter. Ačkoliv doba postupně nazrávala k vytěsnění náboženského prožitku ze všedního života, o slovo se přihlásily osvícené doktríny, které nesly s nemenší intenzitou staré náboženské motivy. Jedna z utopií o čisté rase právě ovládala Německo a v Sovětském Svazu se uskutečňovala utopie o rovnostářském státu.

I ve Stínadlech můžeme spatřovat ryzí utopii, a navíc v tom pravém smyslu řeckého slova: Ú (záporka) TOPOS (místo). Utopie není něco, co by se jednoho krásného dne mělo stát skutečností, co by mělo mít své místo. Nese sebou svojí symbolickou funkci a zároveň je onou subverzí. V souhlasu s Jungem můžeme o spojení vědomého psychického prožitku s touto utopií mluvit

²V případě Jaroslava Foglara nám tato situace mírně napoví, jakou cestou se má ubírat bádání v oblasti traktované sexuální deviace. Navrhujeme zvážit pojem infantilní fixace.

³Intuice zřejmě v dobovém klimatu představovala nejméně diferencovanou psychickou funkci a tím pádem se setkáváme s kompenzací racionality.

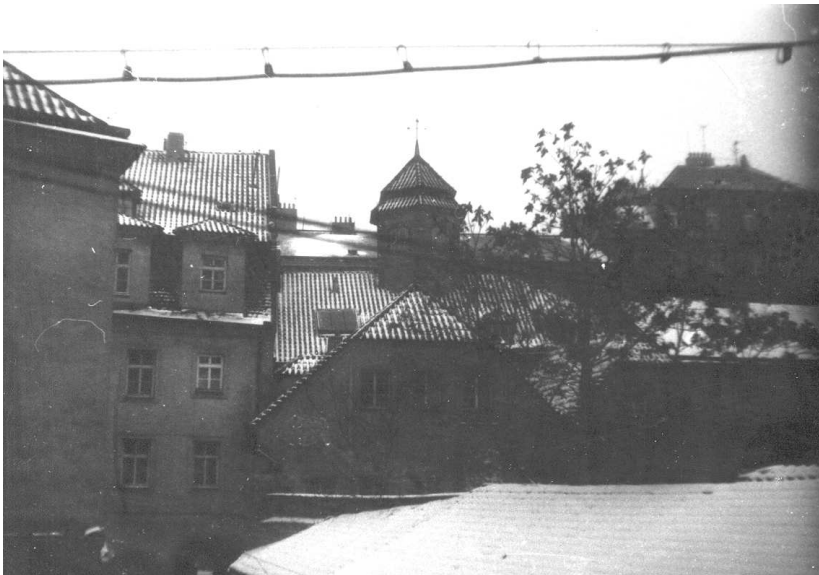
jako o transcendentní funkci. Ani v tomto bodě se Foglar nechová příliš didakticky, když nabádá čtenáře, aby (byť na chvíli) zanechali koncentrovanou činnost zaměřenou na vědění a ihned po škole se vypravili za dobrodružstvím do Stínadel. Dítě Jaroslav Foglar však přece v jednom ustupuje světu dospělých. Je si vědom, že nikdy nesmí prozradit, kde leží Stínadelská čtvrť případně z jakého místa bere svojí inspiraci. Zdá se sporné, zda-li střežení tajemství patří do sféry dospělosti, každopádně urputnost, s jakou tuto devízu po celý život plnil jej alespoň v této oblasti mezi dospělé řadí. Možná tento detail trochu zpřesňuje věk dítěte Jestřába (Foglarova celoživotní klubová přezdívka). Věk odpovídá Velkému Vontovi v situaci, kdy nastává nutnost předat žezlo-ježka svému nástupci. A to je také důvod, proč Druhá strana nikdy nemůže zaplavit Stínadla. Ať poutají Foglara k Dušínovi mohutné sympatie, nikdy se nevzdá hraničního věku, který jej se Stínadly a vontstvím svazuje. V tomto smyslu celou trilogii prorůstá zmíněná transcendentní funkce a tvoří její nervový systém. Stínadla se mohou kdykoliv a kdekoliv stát místem pro naše nevědomé projekce. Však nám román svým způsobem stavby trvale připomíná, že je vlastně kódem. Vzpomeňme na prvek metanarace při dopadení Široka, kde hrdinové náhle vystoupí z textu jako ze hry. Tím nám román dává až příliš zřetelně najevo, že postup můžeme obrátit a do příběhu vstoupit a stát se jeho reálnými aktéry, přímo se do něj *vžít*.

Tím, že Stínadla nemají své místo nikde, pak mohou být objeveny všude a kdykoli. V Praze dodnes v ulici Řásnovce ve čtvrti Na Františku kdosi obnovuje kresbu ježka v kleci na zdi, pod níž čteme svolávací vontský nápis. Podobný křídou psaný symbol můžeme potkat v Řetězové ulici na Starém městě Pražském nebo na kostele sv. Vavřince a sv. Anny, který sloužil za komendu Templářům. Psala se polovina 80. let a skupinka pražských Vontů nalézá Stínadla ve Vimperku. Je to tatáž skupina, která se tehdy schází na Anenském náměstí v Praze, aby ve sklepení jednoho nábrežního domu přijala tajným obřadem nového člena. Zvláštní shodou okolností je to tentýž dům, ve kterém bydlel do roku 1612 Johannes Kepler. Svíčky osvětlují sklepní patro domu, které před vznikem nábreží bylo vlastně jeho prvním patrem. Nyní dřevěné mříže sklepních kójí vrhají stíny od mihotavého světla svíček. Mladý adept stojí zády a odpovídá na existenciální otázky jednoho s Vontů. Když je obřad dokončen, má právo novopečený Vont sestoupit po několika schůdcích do zasypané šachty a lopatkou vyhrabat několik centimetrů směsice hlíny, prachu a malty. Vontové se zde snaží prokopat do hlubší vrstvy sklepení, pod níž tuší ještě jednu vrstvu – skutečné podzemí tehdejšího domu. Už je vidět náznak klenby a vane mírně hnilobný zápach. Jeden Vont neustále sleduje schodiště k železným vrátkům, kudy všichni sestoupili do podzemí, zda venku, nahoře nečíhá nějaká domovnice se smetákem popřípadě policie v dobovém jazyce traktovaná jako Veřejná bezpečnost. Naleznou snad Vontové v hlubinách nějaké poselství? A proč vůbec celá tahleta archeologie? Až přijde Vont večer domů, usne s vědomím, že toho dne se stal zasvěcencem mystéria, jehož tajemství nikdo z jeho blízkých nevysvětlí, ba ani ti, kteří jej do Vontství zasvěcovali. V průběhu života projde ještě mnoha zasvěcovacími obřady, avšak zpravidla odvárky, které přichystala moderní doba jako náhražky za zasvěcení skutečná. Ano i společnost veskrze neutrální k náboženským rituálním projevům zhusta provozuje rituály vlastní, ovšem značně primitivní. Jde jí především o uspořádání jednotlivce vzhledem ke společenskému celku, ale uspořádání jeho vlastní duše zůstává nedotčené.

Co však živí Vontskou obraznost? S jakými silami pracuje duše aby se

Obrázek 7.1: Tajemná Stínadla ve Vimperku? (Foto autor 80. léta minulého století)

Obrázek 7.2: Tajemná Stínadla v Praze? (Foto autor 80. léta minulého století)

dobrala svého cíle v domově bytostného Já? V kladených otázkách se nemůžeme vyhnout pojetí města, jako obrazu psyché, podobně jako pojímá Otokar Březina krajinu jako stav duše. Román od samého počátku pracuje s projekcí psychických procesů do ohraničeného prostoru města. Znovu objevuje transcendentní funkce ukazující na duchovní království. O to víc chápeme Foglarovu trvalou starost o to, abychom konkrétní místo nehledali. Máme-li obraz duše najít všude, nesmí mít město žádné jméno. Duše, podobně jako metropole žije samozřejmě svým povrchem každodennosti, obchody, ulice nebo domy plní svůj běžný účel proměny dnešního dne na zítřejší, ale nikdy pod povrchem zjevnosti nezmezí druhý svět, svět Druhého města. Tvoří jej zčásti ztracená paměť, staré haraburdí, které sentiment uchovává za hranice života jejich vlastníků. Spodní vrstvy pak mizí v naprostém zapomnění podobně jako málokdo tuší, že ve sklepením jeho domu protékal kdysi potok. Nese-li město něco z obrazu duše, pak musí nést i svůj protipól – ne-město, ne-uspořádanost, ne-řád, antisvět ke geometricky stavěným bulvárům nebo účelnému uspořádání obydlí. V prvním dojmu chrání město před vlivy nevypočitatelné přírody a přináší pokoj od nejistoty světa, vrtochů živlů a rozmaru počasí. Stalo se vskutku oním útočištěm, kam se schovávají ti, kdož prchají před krevní mstou. Za branami města se otupují hrany zloby, neboť vše může ukonejšit anonymita. Daň za bezpečí ze zdá až příliš vysoká – duše vyříznutá z krajiny osíří a proud života se zastavuje. Není však lidské sídlo mnohem bližším symbolem Self než bezmezná proměnlivost přírody?

Do jisté míry nám město může připomínat duši nepoznanou. Vzpomeňme například pojetí Prahy v díle Gustava Meyrinka. Není jeho Golem připomínkou naprosto tajemného a nevypočitatelného Starého města? Nejsou pražské pověsti obrazem obsesí a připomínkou mýtické povahy našeho vnímání? Není snad Golem rabbiho Löwa a konec konců celá rudolfínská doba jen esencí snivé podstaty duše, hledání středu a sjednocení protikladů? V čem se liší pražská imaginace Franze Kafky a Jaroslava Foglara? Město jako labyrint v jehož středu můžeme nalézt obraz Self nebo propast. Tím nás stopy neomylně zavádějí do hlubin starého města v Praze jako na potenciální TOPOS Stínadel. To je místo, na němž můžeme dokonale demonstrovat, co všechno město jako symbol duše živí a ohrožuje.

V roce 1893 Praha rozhodla o asanaci některých městských čtvrtí. V průběhu několika desetiletí zmizela velká část středověkých staveb, které nevyhovovaly pojetí zdravé metropole. Smělému plánu propojit Václavské náměstí s dnešní Pařížskou ulicí mělo o mnoho let později konkurovat takřka sluneční město plánované na místě dnešního Bubenče a Dejvic. Paprskovité ulice po vzoru Pařížských bulvárů měly město na Vltavě změnit k nepoznání. Asanace probíhala v několika etapách a skončila mezi válkami trvale doprovázená dohady a pochybnostmi. Vilém Mrštík kriticky na adresu asanačních plánů ironicky praví ústy netvora – městských radních:

„Víte co, pánové, když tak radostně všichni nad tím vejcem stojíte, abyste věděli, já vám do něho praštím – tu díru necháme dírou! Vem čert starobylý ráz Prahy, - ještě jsme tu my, páni!“

A důvody? – Jsou tajemstvím městské rady, s veřejností sdělila jen své mínění – a dost. . .

Solí v očích je jim asi starý vzhled Prahy, pálí ubohou jejich duši jako zlé svědomí. . . Proto padnul a padnutí musil Uhelný trh

v původní překrásné své podobě, aby vystavena býti mohla děsně zmrskaná budova školy! Proto nejen dovoleno, ale i podporováno bylo zprznění Malé Strany záložnou. Otcové našeho města jakoby se hanbili za středověké svoje město na konci 19. stol. – kde která stará kašna ještě zbývala, musila uhnout a tam, kde kdysi stávala, postavily se moderní záchody (Malostranské náměstí)⁴.

Je pozoruhodné, že generace Vontů, jak nám podává zprávu Foglar, nenesla v žádném náznaku urbanistické ideály svých tatíků. Svět křivolakých uliček, byť nadreálný, odporoval dobovému pojetí zdravého města. Cítíme, že asanace sebou nese pro duši i své stinné stránky, když se starými zdmi odchází i značná část paměti.

Jestliže cesta za Self je zároveň archeologií duše, pak vymizení paměti zasazuje cestě takřka smrtelnou ránu. Ošemetnost bodu nula, kdy se za minulostí dělá tlustá čára, působí jako špunt a vyvolá časem psychické napětí. Sklepení starých domů nebo nezastavěné placky, které tolik Vontové milovali působí jako ventilace. Podobně jako lidská kůže dýchá svými póry, tak i město vdechuje a vydechuje v místech, o nichž ví jen pár zasvěcenců. Opuštěná, nevyužitá a zapomenutá místa se mohou vnímavějšímu člověku jednoho dne vyjevit jako magické vstupy do krajiny, která ještě nekapitulovala před rituálem uspořádanosti a účelnosti. Opuštěný dvůr, kde se přes den honí vítr a pobíhá smečka divokých koček může zabloudivšímu chodci přeonacit celou topologii města. To jsou ty vzácné chvíle, kdy město se stane krajinou a oprýskaná zeď necivilizovaným ostrovem, který můžeme objevovat. Čím více se prodíráme neznámým terénem, rozpoznáváme lidské hlasy ve světlících, které netuší naší přítomnost. Jindy prolezeme dírou v plotě, dáme se doleva po dlážděné cestě k průchodu, který nás dovede do zcela jiného města. Chvilí nám trvá, než mezi cizinci, neznámými tvářemi a výlohami poznáme starou známou hlavní třídu. To jen náhoda nás vrhla na známé místo z jiného úhlu světa a ten úhel nám oprášil všednost. Podobně jako renesanční alchymista jsme navštívili nitro země a čištěním našli skrytý kámen (V.I.T.R.I.O.L. *Visita Interiora Terrae, Rectificando Invenies Occultum Lapis*), ale především jsme to my, kdo stojíme takto očištěni.

Zatímco tvůrci veliké asanace stáli uhranuti novým prostorem, novými křivkami města, dnešní urbanismus po letech nese všechny stopy osvíceného racionalismu v plné síle. Kde se životní prostor dosud odvozoval od přirozeného světa zemědělských přistěhovalců, tam po letech zcela vítězně kraluje technologie oprostěná od vegetačního cyklu přírody. Tam, kde světélkem proudíval hnilobný zápach ze skrytých míst domu, tam v hermeticky uzavřených pokojkách lehce povívá zdravý vzduch klimatizace regulovaný teplotním čidlem. Rétorika, která zbavuje město přirozenosti, zapomenutých zákoutí a drobných tajemství, se dnes obléká jen do jiných a, nutno podotknout, méně pestrých slov. Radniční noviny Prahy 3 nás přesvědčují perem úředníka: „[Vítkov] představuje velmi rozsáhlé a prakticky nezastavěné území s výrazným rekreačním potenciálem⁵.“ Není to jen zvrácenost, co žene rekreanta, aby se kdekoliv setkal se svým oblíbeným plastovým kelímkem s pivem, parkovištěm nebo párkem v rohlíku? Anebo se

⁴In. MRŠTÍK, Vilém. *Bestia triumphans*. Praha : Nakladatelské družstvo máje., [190-?]. 844 s., s 737, s. 744. Kráceno.

⁵In. Oficiální WWW stránky Městské části Praha 3 Retrieved 25. 8. 2007 from <http://www.praha3.cz/article.asp?id=1991>. Úryvek z článku zastupitele Prahy 3 Mgr. Jana Šmída.

jen chystá nějaký svatý projekt beroucí si rekreanta za rukojmího?

Dnešní Vontové se setkávají se zcela novým městem. V místech kde kdysi trouchnivěla opuštěná kůlna s náradím varovně a majestátně zároveň prožívá erekci pruhovaná závora aby vypustila nablýskaný sedan. Mlžná postava za sklem zasune kartičku do otvoru pod závorou, ta přátelsky zabliká. Ta místa teď voní novou fasádou a za rohem bydlí několik dalších aut. Místo, kudy se kdysi vcházelo branou do podsvětí, zdobí barový neon, a i kdyby se nějakému obstarožnímu Vontovi zachtělo zajít na pivo a párek utopenců, těžko rozpozná, pod jakou dlaždicí se skrývá škvíra do místnosti zasvěcení. Ve starých přízemních dílnách namísto špinavých knihtiskařských lisů spokojeně vrní rotopedy fitness center a jejich jezdci namísto studia starých kronik sledují vyměšování svých potních kanálků ve velkoplošném zrcadle. Až takový Vont vyleze ven a oslněný sluncem dopadajícím mezi dvěma domy, požehná té proluce. Neboť není nic prokletějšího pro lovce stavebních parcel, než mezera zarůstající hlozím kvůli nějakému nevyřešenému restitučnímu nároku. Je to totéž prokletí, kterými zastánci predestinace častovali chudé – ukrytý poklad nehledejte v zemi, ale proměňte prázdný prostor v investici „pak teprve zavládne v té čtvrti mír a klid“. Ba i Maxmilián Dráp již nemá kde umírat žalem, neboť půdní prostory, kde vždy vládlo přítmí, dařilo se jepičímu hmyzu a dožívalo v zapomenutí vytěsněné harampádí, vesměs prosvětluje mezonet. Stejná logika zabraňuje tento prostor nechat jen tak, svému bytí, svému tajemství, svému osudu a pavoukům.

Pak se Vontík coby rytíř smutné postavy vydá na dlouhou pouť a podobně jako odpůrci asanace fotografovali mizející Prahu⁶ pokusí se zabloudit také do míst, kde se nápady nového slunečního města líhnou. Ale ouha, nikdo takový není, vše se děje jaksi automaticky, není Dábla, který by se chechtal zpoza výkresů a projektů. Opuštěná místa získávají své vlastníky a tu náhle z břechťanové houštiny vykvétá kostra obra, kolem něhož se zpočátku motají jiní obři, až drobeček mnohem převyšuje své sousedy. To není dům, je to chrám. Novodobé božstvo tam ucucává nektar ve svém pantheonu za mantinelem a tisíce uctíváčů po celém obvodu cirků zvedá jakoby uhranuto ruce na znamení, že hoši to tase jednou zvládli na jedničku. Don Quijot se postaví čelem proti průduchu, který nedaleko romantické Bertramky chrlí novodobý živel, silný a mnohoválcový, a tu pochopí, že všem prolukám, kudy město volně vydechuje, všem pláčkům a stinným uličkám je odzvoněno, a dochází ke střídě věků. Auta, která vytěsnila architekturu, neboť atributem bohatství již není ornament na fasádě domu, ale vystřelený projektil, který zaplavil všechny chodníky, si přirozeně nárokuje místo na vlastní dům podzemní i nadzemní nebo alespoň zahrádku parkoviště. Quijot svou pouť nevzdává a používá slova jako „necitlivý zásah“ nebo „přirozený horizont“, píše články, vede spory, ale mluví jakoby marťanskou řečí které sféra developerů nerozumí. V údolí mezi dvěma svahy městských čtvrtí se vklíní mezi vinici a park, jako by se nechumelilo, řada dalších domů, která je oproti původnímu projektu o patro a půl vyšší jakoby nějaká nenasytná síla chtěla město zadusit po vzoru „srovnejte pahrbky a zasypte údolí.“ Případná pokuta za nedodržení rozměrů se rozpustí v budoucích nájmech těch, kteří se nastěhují do sousedství tolik vytoužené zeleně. Co rozčarovaného rytíře však v takové situaci nejvíce zrazuje, je jeho vlastní představa o duši. Jaká to zrada páchaná na všem, co jsem si zvykli vnímat jako krásné? Proč se duše tak hloupě vzdává volnosti a nechává se svádět la-

⁶Viz cyklus knih *Zmizelá praha*, Paseka 2001

činou metodou okamžitého zisku? Avšak odpověď nenechává na sebe dlouho čekat. Tohle všechno je přece z její vůle, něco zkrátka neklaplo, ona je trvale svobodná a ve všech směrech překračuje vynález létajícího kola. Bez účasti duše se nic neodehrává a nic nemá trvání. To Ona tomu tak chce a nám nezbývá než hledat v jejím labyrintu dobových kulís. Možná jsme příliš podlehli kouzlu vlastní estetiky, pomyslí si rytíř smutné postavy, a tu náhle spatří okřídlenou psýchu svobodnější a prchavější, jak zůstává věčnou hádankou a má namířeno kdovíkam.

Starý symbol města jako obrazu psýchy, tak jak ji líčí Záhada hlavolamu, se pomalu vytrácí. Sama však v závěru předpověděla svůj osud, ba nikoli osud, ale vylíčila svou vlastní prchavou povahu. Snad se má novodobá psýché na chvílku rozpustit v technickém opojení z betonových i komunikačních dálnic, aby nabrala zcela nový dech. Málokdo z návštěvníků města má naději, že zachytí něco ze starobylé atmosféry staroměstských uliček. Jejich fotoaparáty cvakají naprázdno v domnění, že zachytávají kouzlo jakéhosi vyprávění z bedekru. Žádná studna, z níž nabírala vodu stará čarodějka Jeremiáška však již není k vidění a místa, kde se žilo a trpělo, slouží za noclehárnu nebo kancelář. Duše místa se pomalu odstěhovala, neboť neměla nikoho, kdo by jí hostil ve svém těle.

Také hranice města explodovaly, a co kdysi mohlo tvořit okrsek imaginárního Self se zahryzává do všech stran a pojídá příměstské remízky. Všichni noví kolonisté osidlují vytoužený ráj s písněmi o životě mezi stromy a přitom se po večerech bojí vlků. Čeká nás nové pojetí symboliky, jejíž obrazy stále nejsme schopni zahlédnout, ačkoliv nás už obklopují. Jakýkoliv prvek subverze, který nás nyní tolik pohoršuje se jednoho dne stane důvodem našeho nového života. Betonové zdi se záhadnými nápisy v barvách duhy nebo občasné výbuchy v podzemních palácích pomalu utvoří novou představu přirozenosti. Stále jsme se nevyrovnali se Stínem. Ale možná si jen Tiamat přichází pro svoje děti...

Literatura

- [RS69] FOGLAR, Jaroslav, FISCHER, Jan: *Rychlé šípy, kreslený barevný seriál*,
I. díl souborného vydání
Vydavatelství Mladé fronty, redakce časopisu ABC a Rychlé šípy, PULS,
Praha 1969
- [RS99] FOGLAR J., FISCHER J., JUNEK V., ČERMÁK B., ČERMÁK M.:
Rychlé šípy Souborné vydání kresleného barevného seriálu
Olympia, Praha 1999, ISBN 80-7033-565-3
- [ZH] FOGLAR, Jaroslav: *Záhada hlavolamu*
Nakladatelství BLOK v Brně, 1969
- [TRILOGIE] FOGLAR, Jaroslav: *Dobrodružství v temných uličkách*
Olympia, Praha 1990

Seznam obrázků

1.1	Michael Maier: <i>Secretoris naturae secretorum skrutinium chymicum</i> , Frankfurt 1687, emblém XXI	9
5.1	Michael Maier: <i>Atalanta fugiens</i> , emblém XIX	30
5.2	Rytina z lipského vydání <i>Corpus hermeticum</i> , Des Hermes Trismegists wahre alter Naturweg (Cesta pravé přirozenosti Herma Trismegista), Lipsko 1782.	41
5.3	Proměnění Krista, mozaiková ikona (13. stol.) Louvre, Paříž.	45
5.4	<i>De summa et universalis medicinae sapientiae veterum philosophorum</i>	47
5.5	Alchymistický <i>rebis</i>	48
5.6	Symbol Anthrópa z Athoského kláštera.	49
5.7	Had v mandale.	53
5.8	Přenosová situace.	61
5.9	<i>Aurora consurgens</i> 15. stol. Moudrost kojí dva mudrce.	69
5.10	Střední část oltářního kabalisticko-alchymického obrazu v kostelíku v Bad Teinach určeného za učební pomůcku princezny Antonie z rodu vévody Wuttenberského.	72
5.11	Michael Maier: <i>Atalanta fugiens</i> , emblém IX.	73
5.12	Michael Maier: <i>Atalanta fugiens</i> , emblém L.	75
6.1	Stolcius de Stolcenberg <i>Viridarium chymicum</i> , Frankfurt 1624, figura VIII.	88
6.2	Johannes Daniel Mylius <i>Opus medico-chymicum</i> , figura IX, Frankfurt 1613.	91
6.3	Theophilus Schweighardt <i>Speculum sophericum rhodo-stauroticum</i> , Neviditelná škola Rosenkruciánů. Analogie vozové klubovny Žlutého květu.	106
7.1	Tajemná Stínadla ve Vimperku? (Foto autor 80. léta minulého století)	111
7.2	Tajemná Stínadla v Praze? (Foto autor 80. léta minulého století)	111

Rejstřík

- Abaisment du niveau mental, 16
Achilles, 27
Adam Brémský, 55
Adonai, 66
Afekt, 93, 95
Agens proměny, 66
Ahura Mazda, 21
Aktivní imaginace, 88, 95, 102
Albedo, 87
Alzheimerova choroba, 83
Amnézie, 39
Amor, 88
Amplifikace, 85
Anima, 63, 85, 93
Anima (viz též Achetyp), 17
Animus, 63
Animus viz též Archetyp, 19
Anthrópos, 48, 67
Antimon, 104
Apokalypsa, 70, 104, 107
Apopis, 40
Apsu, 40
Aqua parmanens, 33
Archanděl Michael, 40
Archetyp
 dítěte, 26
 proměny, 31, 36, 50, 73
 smyslu, 36, 42, 44, 73
 života, 17
Archetypické obrazy, 65
Archetypy kolektivního nevědomí, 36
Arché, 53, 83
Aristeus, 57
Aristotelismus, 97
Artušovská družina, 43
Astrum, 44
Autonomie, viz Psychická autono-
 mie
Autonomie psychického komplexu,
 73
Autonomní komplex, 23, 29, 90
Bad Teinach, 71
Bakchické vytržení, 96
Balduin, 48
Basil Valentin, 104
Bergson, Henri, 62
Bohorodička, 71, 83, 105
Bollingen, 83
Bosco, Jan (svatý), 97
Božská komedie, 81
Božské dítě, 27, 39
Božské město, 78
Božstvo
 archaické, 90
 bílé, 21, 59
 chtonní, 54, 65
 sluneční, 12
 znovuvzkříšené, 15
 černé, 59
Božstvo Člověk, 39, 48, 68
Božství, 58, 87
Bráhmán, 74
Buddha, 46
Bytostné Já, 27, 40, 45, 50, 52, 54,
 101, 102
Bytostné Já viz též Archetyp, 105
Bódhisattva, 46
Bůh, 98
Bůh (křesťanský), 48
Caduceus, 57
Celost, 48, 71, 84, 92
 její přijetí, 100
 osobnostní, 27, 94
 psychická, 8, 27, 102
 zkušenost, 93
Centrum, 52
 psychické, 99, 101

- Cesta svatého Jakuba, 44
 Chairot, 89
 Chaos, 36, 39, 57, 63
 Chesterton, Gilbert Keith, 67
 Chtonní přirozenost psýchy, 52
 Chymická svatba, 94
 Chíram, 32
 Commixtio, 31
 Coniunctio oppositorum, 12, 37, 68, 74
 Corpus Hermeticum, 40
 Cyklon B, 55
- Dante Alighieri, 84
 Demiurg, 39, 48
 Deset tisíc věcí, 99
 Dialektika, 94
 Dichotomie, 81
 Dies Mercurii, 55
 Diferenciace, 11
 psychické funkce, 22, 26
 Dionýsos, 27
 Disociace, 29
 psýchy, 16, 35
 Dogma
 homousios, 48
 nanebevstoupení Panny Marie, 68
 Domácí génius, 40
 Drak, 40, 52, 74
 Dračí matka, 40
 Druhá smrt, 87
 Duch Merkurius, 34, 54, 58, 69, 93
 Dějiny spásy, 70
 Děloha, 34, 47
- Eden, 69, 82
 řeky Píson, Gíchon, Tigris a Eufrat, 84
 Erotický vztah, 94
 Esence života, 70
 Eva, 69, 71
 Existencialismus, 97
 Existenciální otázka, 95
- Farmakon, 44
 Faust, 63, 77
 Felix culpa, 54, 70, 83
 Fenomén božství, 65
 Filón Alexandrijský, 48
- Flos florum
 Antimon, 104
 Foucault, Michel, 108
 Fraternitas, 11
 Fulcanelli, 44, 76, 104
- Gandalf, 107
 Genesis, 40
 Ginkgo, 82
 Ginkgo biloba, 83
 Glauber, Rudloff (1604-1668):, 37
 Gnóze, 67, 90
 Goya, Francesco, 78
 Grálové legendy, 46, 99
 Guillauma de Lorris, 84
 Guillian de Digulleville, 104
- Harmonie, 46, 101
 Hermafrodit, 48
 Hermeneutika, 95
 Hermetické spisy, 42
 Hermés, 54
 Hermés Trismegistos, 19
 Hesiodos, 42
 Hierofanie, 28
 Hlubinná psychologie, 69, 73, 97
 Hmat, 45
 Holbein, Hans mladší, 92
 Holubice, 47, 92
 Homunkulus, 34, 100
 Horáková, Milada, 84
 Hvězda, 25, 32, 44, 104
 Hádés, 32, 59
 Hérakleitos, 79
 Héraklés, 27
 Hóros a Séth, 85
 Hölderlin, Johann Christian Friedrich, 78
- Idea pokroku, 46, 50
 Ignác z Loyoly (svatý), 97
 Imaginace, 56
 fantazijní, 26
 pražská, 112
 spontánní, 109
 Imaginace viz též Aktivní imaginace, 44
 Imago, 23
 Incest, 62

- Individuace, 22, 29, 35, 37, 40, 73, 86, 97
 Infantilní, 95, 109
 Inflace, 13, 35
 Inkarnace
 see Vtělení, 93
 Integrace, 29, 82
 protikladů, 100
 Integrace *viz též* Individuace, 101
 Intelekt, 62, 82, 91
 Introspekce, 35, 86
 Izraelské kmeny, 71

 Jakub svatý apoštol, 31, 44
 Jednotlivina, 88
 Jeruzalém, 70, 108
 Jezuité, 83
 Ježek, 26, 32, 45, 47, 67, 92, 104
 Ježíš, 45, 46, 56
 Jidáš Iškariotský, 98
 Jiří (svatý), 40
 Josef z Arimatie, 43, 99
 Jáská osobnost, 85

 Kabalistický sefrotický strom, 71
 Kafka, Franz, 55, 112
 Kameník, Jan, 58
 Karnos, 27
 Katatonie, 68
 Klémens Alexandrijský, 38
 Kolektivní nevědomí, 16, 36, 61
 Kolo věčnosti, 99
 Kompenzace, 13, 46, 50, 68, 109
 Komplex, 28, 51, 87, 101
 Komůrka rozjímání, 57
 Konečné řešení, 55, 81
 Kosmologie, 70, 73, 74
 Kosmos, 36, 68
 příběhu, 102
 Kouzelník, 13, 27, 54
 Krev Kristova, 43, 66
 Krucifixace, 98
 Krvavá oběť, 44
 Král Rybář, 43
 Ku Te, 33
 Kuntí, 27
 Kvadratura kruhu (celku), 9, 46
 Kvaternita (čtvernost), 82, 93, 105
 Kámen mudrců, 58, 104, 113
 Kód, 95, 110

 Kříž, 46

 Lahmu a Lahamu, 40
 Lapis philosophorum, *viz* Kámen mudrců
 Lepsinská a Trofim Denisovič Ly-
 senko, 62
 Leviathan, 40
 Linus, 27
 Logos spermatikos, 48
 Longin setník, 46
 Léthé, 40
 Lévi-Bruhl, Lucien, 35

 Mandala, 8, 14, 22, 48, 70, 103, 105
 Mandorla, 45, 48
 Manifestace
 nevědomých obsahů, 11
 posvátného, 32
 Marie Alchymistka, 58
 Marie panna, 69
 Mariánský kult, 68
 Maska, 93
 Maskulinní
 racionalita, 105
 vědomí, 63
 Materia prima, 34, 39
 Matoušovo evangelium, 99
 Mefistofeles, 60
 Mercurius, *viz* Duch Mercurius
 Mesianismus, 80, 92
 Metafyzické zlo, 40
 Metanarace, 95
 Michael Maier, 104
 Mimoduševní prostor, 36
 Mléčná dráha *viz též* Cesta svatého
 Jakuba, 44
 Modrá barva, 44, 69, 105, 109
 Mojžíš, 27, 71
 Mordor, 107
 Morienus, 47
 Moudrost, 68–70
 božská, 92, 96
 Moudrý stařec, *viz též* Senex³⁶
 Mylius, Johannes Daniel, 91
 Mystéria, 74
 eleusínská, 32
 Mýtus, 47, 77
 Měsíc (Luna), 91, 93
 Mše, 46, 66, 67

 Nekromantie, 31

- Nekyia, 31
 Neurotická reakce, 78
 Neuróza, 21, 23, 35, 61, 109
 Nevědomí, 22, 23, 25, 50, 89
 dynamika, 28
 obsahy, 14, 26
 projekce, 34, 110
 temný aspekt, 82
 Nevědomí *viz též* Kolektivní nevědomí, 64
 Nevěsta, 70, 71
 Nevěstaimary, 68
 Nietzsche, Friedrich, 98, 99
 Nostradamus, 18
 Numinózní zkušenost, 65

 Odpor, 19, 56
 Odštěpení, 28, 104
 Opozice, 71, 105
 Orfický hymnus, 32
 Orákulum, 18
 Osvícenství, 77, 97, 107
 Očista světa, 40

 Pagoda, 17
 Paměť, 37
 Amnézie, 112
 Panacea (všelék), 34
 Pantokrator, 45
 Paracelsus, 44
 Parsifal, 43
 Participation mystique, 35
 Peklo, 19, 22
 Perla, 40, 54
 Perm, 83
 Persona, 16
 Personifikace, 65, 86
 mocenského komplexu, 86
 moudrosti, 68
 Philaetha, 104
 Pistis Sofia, 69
 Platonismus, 67
 Platón, 51
 Platónský tvar, 58
 Plinius, 40
 Pohyb duše, 50
 Popper, Karl Raimund, 51
 Poslední večere, 43
 Posvátná svatba, *viz* Hierosgamos
 Počátek, 74
 Počátek *viz též* Arché, 74
 Pramen, 9, 33
 Pračlověk, *viz* Anthrópos
 Primitivní duše, 16
 Princip mužský a ženský, *viz* Ache-
 typ anima a animus
 Projekce, 23, 36, 62, 64, 97
 Propastná tůň, 40
 Protiklady, 70, 94
 Prvotní Adam, 48
 Průmyslová revoluce, 86
 Psychická
 autonomie, 19, 65, 101
 energie, 60, 61, 103
 funkce, 9, 29
 nediferencovaná funkce, 13, 34,
 87
 realita, 65
 Psychický střed, 46, 65
 Psychopompos, 25, 81
 Psychosomatické onemocnění, 65
 Psychóza, 55, 109
 Putrefactio, 29, 87
 Pár, 71
 Pár *viz též* Syzigie, 81
 Párová emanace, 81
 Pátý element, 48
 Píseň o perle, 38
 Přenos, 56, 60, 61, 95
 Přeroknutí, 30, 79

 Rajský strom, 82
 Raport, 95
 Rebis, 48, 67
 Regrese, 35, 93
 Rituál, 22
 orfický, 33
 Romantismus, 77
 Romulus a Remus, 27
 Rosarium philosophorum, 34
 Rotace, 103
 v symbolech, 48
 Rubedo, 58
 Ruland, 44
 Růžová zahrada (rosarium), 71

 Sabat, 56
 Santiago de Compostela, 44
 Saruman, 107
 Schizoidní situace, 86

- Sebekontrola, 30, 64
 Self, *viz* Bytostné Já
 Senex, *viz* Kouzelník, 42
 Separace, 48
 Siegfried, 40
 Singularita, 74
 Sjednocení protikladů, *viz* Coniunctio
 oppositorum
 Skutky Tomášovy, 38
 Smrt, 29, 40, 58, 93
 Sofia *viz též* Moudrost, 68
 Solipsismus, 96
 Spagyrie, 37
 Společenská kontrola, 96, 98
 Spása, 47, 80, 109
 Srdce, 99, 100
 Stoicismus, 48
 Stolcius de Stolcenberg, 87
 Stvořitelství mýtus, 8, 54
 Stín, 12, 23, 25, 56, 62
 Subverze, 108
 Supervize, 95
 Svastika, 54
 Svatá Trojice, 68, 104
 Svatý Grál, 42, 43, 98
 Symbol
 kříže, 46
 Symbolika
 proměny, 31, 32, 42, 50, 67, 93
 sluneční, 7, 46, 81
 středu, 10, 16, 44, 71, 87, 101,
 104
 Synchronicita, 18, 109
 Súrja, 27
 Súl kovů, 47

 Tacitus, 55
 Talisman, 39, 109
 Taoismus, 99
 Tarot, 18, 89
 Tehom, 40, 75
 Telestrion, 33
 Terezie z Avily sv., 98
 Theodimir, biskup, 44
 Theogonie, 65
 Tiamat, 40, 115
 Tohú va bohú, 75
 Tolkien, John Ronald Reuel, 107
 Tomáš Akvinský, 69
 Tomášovo evangelium, 46

 Topologie, 87, 113
 Totalita, 23, 85
 Transcendentní funkce, 50, 110, 112
 Transmutace, 31, 37, 74
 Transsubstanciacie (přepodstatnění),
 46, 66
 Týfón, 42
 Třetí říše, 54

 Vegetativní síly, 57
 Vergilius, 80
 Virtus, 51
 Vitriol, 113
 Vize, 65
 Vlasy panny, 83
 Vnitřní vozataj, 90
 Voda
 božská, 34
 jedovatá, 82
 pramenitá, 9, 34
 trvalá *viz též* aqua permanens,
 34
 černá, 93
 živá, 46
 Volatilní substance, 47, 96
 Vtělení, 45
 Vykoupení, 43, 99, 100
 Vytěsnění, 12, 94
 Vědomí, 35, 39, 50, 60, 62
 Vůle, 89

 Wiligut, K. B., 55
 Woden (Wotan, Odin), 55

 Zain, 103
 Zapomnění, 38, 90
 Zarathuštra, 21
 Zasnoubení, 89, 90
 Zednářská devíza, 57
 Zednářská lóže, 11
 Zelený drak, 57
 Zeus, 42
 Zlatý květ, 100
 Znovuzrození, 32, 58, 87
 Zrození z panny, 27
 Zásvětí, 56

 Átmán, 74
 Úroboros, 52, 105
 Úrválek, 84

Čas

- cyklický, 56, 57, 93
- cyklický vegetační, 113
- mýtický, 32, 54

Černá matka, 17

Červený lev, 57, 58

Šintoismus, 83

Šílenství, 40, 98

Šíp, 29, 88, 103

Šípy, 94

Živly, 48

Žlutá barva, 57

Obsah

1	Iničiální studie	7
2	Klub versus Bratrstvo	11
3	Imago, persona, anima, animus	15
4	Kasuistika jedné neurózy	21
5	Kanonická kniha o Stínadlech	25
6	Skrýš je prázdna, hrob je prázdny	77
7	Znovu osvobozená utopie	107
	Literatura	117
	Seznam obrázků	119
	Rejstřík	120